

***EMAKUMEEN
AURKAKO
INDARKERIA
GIPUZKOAN ETA
HURA ERAGITEN
DUTENAK***

Izenburua

EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA GIPUZKOAN ETA HURA ERAGITEN DUTENAK

Enkargua eta finantzaketa

Gipuzkoako Foru Aldundiaren Gizarte Politikako Departamendua
(Laguntza, Gizarteratze eta Enplegu Zuzendaritza)

Egilea

Euskal Herriko Unibertsitatea
(Margaret Bullen)

Farapi Antropologia Aplikatuaren Aholkularitza
(Amaia Benito, Nerea Elias, Aritz Rodriguez, Ana R. Ruano)

Data

2011ko ekaina

AURKIBIDEA

SARRERA	4
Justifikazioa eta planteamendua	4
Txostenaren egitura	6
Terminologia eztabaidagai	7
01 ZATIA: ESTATISTIKA, ZUZENBIDE ETA ANALISIA ESPARRUA	12
1. FENOMENOA ZIFRATAN	13
1.1. GENERO INDARKERIAGATIKO EMAKUME BIKTIMIZAZIOAK EAE-N (2002-2010)	14
1.2. BALIABIDEEN ERABILERA	26
1.3. GENERO INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMEEN-TZAKO TELEFONO BIDEZKO EUSKAL ARRETA ZERBITZUA	30
1.4. GENERO INDARKERIAKO EPAITEGIEN DATUAK	31
1.5. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA	34
2. ARAUGINTZA ESPARRU JURIDIKOA	35
2.1. ESTATU ESPARRUA	35
2.2. EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOA	36
2.3. BESTE BALIABIDE JURIDIKO BATZUK: BERDINTASUNERAKO PLANAK	37
2.3.1. EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako V. Plana	37
2.3.2. Gipuzkoako Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Foru Plana, 2008-2011	40
3. ESPARRU TEORIKOA ETA ANALITIKOA	41
3.1. EREDU PSIKIATRIKOA EDO PSIKOPATOLOGIKOA	42
3.2. EREDU PSIKOSOZIALA	44
3.3. EREDU SOZIOKULTURALA: IKUSPEGI SOZIOAN TROPOLOGIKOA	46
3.3.1. Genero sistemak	47
3.3.2. Feminitateak	49
3.3.3. Maskulinitateak	50
3.3.4. Amodio erromantikoa	51
3.3.5. Gazteak eta indarkeria	53

II. ZATIA: AZTERLAN ETNOGRAFIKOA, PROFILAK ETA PERTSONA PROTAGONISTEN ANALISI SOZIOKUL- TURALA	56
4. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA ETA HAREN KAUSAK	57
4.1. METODOLOGIA	57
4.1.1. Landa lana (1. zatia)	57
4.1.2. Landa Lana (2. zatia)	59
4.2. EMAITZEN AURKEZPENA	61
4.2.1. I. EKITALDIA: Genero indarkeriaren biktimak diren emakumeak	62
4.2.2. II. EKITALDIA: Genero indarkeriaren eragile diren gizonak	87
III. ZATIA: ONDORIOAK	112
5. ONDORIOAK	113
5.1. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIAREN IRAUNKOR TASUNA XXI. MENDEKO GIPUZKOAKO GIZARTEAN	113
5.2. MASKULINITATE HEGEMONIKOAREN INDARRA	115
5.3. FEMINITATEAREN ZAURGARRITASUNA	120
5.4. AMODIO ERROMANTIKOA	122
5.5. FAMILIA	124
5.6. GENERO HARREMANAK, BOTERE HARREMANAK	124
6. BIBLIOGRAFIA ETA WEBGRAFIA	127

SARRERA

Gipuzkoako Foru Aldundiko Laguntzak, Gizarteratze eta Enplegu Zuzendaritza Nagusiak aginduriko ikerlanaren emaitzak biltzen ditu txosten honek. Lurralde historiko honetan genero indarkeriaren ingurunea itxuratzen duten ezaugarriak ezagutzea eta haren kausetan sakontzea da azterlan honen xedea. Batzar Nagusiek egindako eskaerari –berrorientaturik– erantzuten saiatzen da.

Justifikazioa eta planteamendua

Azken urteotan emakumeen aurkako indarkeria esparru pribatutik atera eta erakundeen arreta eskatzen duen arazo publikotzat hartzea lortu bada ere, horren iraunkortasunak arazo zail, tragiko eta izugarri honi heltzeko eran zerbait falta delako susmoa pizten du. Atzera egingo lukeen fenomeno izatetik urrun, estatistikek agertzen dutenez, gero eta gazte gehiagok jasan edo gauzatzen dute genero indarkeria. Datu hauek planteatzen duten galdera sailak urgentziazko erantzunak exijitzen ditu: gure gizartean zergatik irauten du emakumeen aurkako indarkeriak?, zergatik jarraitzen du jokabide eredu toleratua izaten zenbait mikro errealitate sozialetan (bikote, familia, adiskidetasun harremanak)?, zein dira eraso, tratu txar eta gehiegikeria hauen azpiko kausak?

Profesionalek berek beren frustrazioa azaltzen dute, denbora eta ahaleginak sartzen baitituzte arindu nahi duten arazoak gainditzen dituela egindako saioak. Arazoak sakoneko analisi bat eskatzen du, berdintasunaren bidean aurkitzen den oztopo honen azpian dautzan kausak argitu ahal izateko. Gaitz honek, bikotekide edo bikotekide sentimental ohiek gauzaturiko emakumeen heriotzetan aztarna makabroa uzten duela eta bai tratu txar fisikoek bai psikologikoek, sexu jazarpenak, xantaia emozionalak, mespretxuak edo umiliazioak iraunaraziriko sufrimenduan txertatzen dela, ikuspegi zabala bezain sakona exijitzen du.

Egitura sakonetara iritsi, genero sistemen oinarriak inarrosi eta emakumeen aurka –haien bizia arriskuan jarritz, haien askatasuna moztuz eta haien duintasuna mehatxatuz– behin eta berriro gauzatzen diren astakeriak errotik erauzteko garrantzia eta premia dira azterlan honen abiaburu. Indarkeria, bere adierazpen gogorrean, izugarrienean, errealitate askoz hedatuago, egunerokoago baten izozmendiaren tontorra da, mundu guztia jotzen duelarik, ez bakarrik biktimak, baita erasotzaileak ere. Indarkeria estruktural eta sinbolikoa isilagoa eta hautesmateko zailagoa da, eguneroko bizitzan txertatua delako, gizonen eta emakumeen arteko ohiko harremanetan, heziketa eta sozializazio bide desberdinetatik jasotzen ditugun mezuetan eta gure imaginarioa betetzen duten irudietan.

Hautzarotik txertatu egiten digute buruan emakumea edo gizona izateko modu bat eta mundua garbiki izaki femeninoetan eta maskulinoetan banatua ikusteko era bat, talde bakoitzak bere ezaugarri, eginkizun eta jardunlekuak guztiz zehatzak dituela, hitz egiteko eratik maitatzeko moduraino. Familiak, eskolak, komunikabideek eta kontsumo gizar-

tearen mezuek eredu hori erreproduzitzen dute, zeina neurri handi batean amodio erro-mantikoaren eta familia zoriontsuaren idealaz hornitzen den. Eta horrek gizarte antola-keta asimetrikoa mantentzen laguntzen du, era horretara oraindik berdintasunarekin zerikusirik ez duten eredu tradizionalen sozializatzen ditugularik neskak zein mutikoak. Batez ere, pertsona –sexua gorabehera– bakoitzaren ahalmena bultzatzearen eta harre-manetan elkarrekiko errespetua eta elkarriketa sustatzearen aurka dauden feminitate eta maskulinitate estereotipoak erreproduzitzen ditugu.

Indarkeriaren ikusezintasuna edo kezka sozial edo instituzionalaren mugetan kokatzea hilgarria da. Horren haritik, Teresa del Valle antropologoak (2010) adierazten du ezen, emakumeen aurkako indarkeriaren dimentsioak eta inplikazioak aitortuak ez izanik, ez zaio arazoari heldu behar den seriotasunarekin: “Oraindik ez da kontuan hartu gizarte baten garapenerako eragozgarri izan daitekeenik. Gure ingurunean oraindik ez dugu indarkeria politikoen amaieraren begira gauden kezka maila berean jarri.” Eta Euskal Herriko Unibertsitateko katedradun emerituak ondokoa galdegiten du: “Emakumeen aurkako indarkeria, haren garrantzia, maiztasuna, metodoak, hedapena, ondorio pertsonal eta sozialak direla eta, indarkeriaren testuinguru globalean kokatu beharra dago, indar-keria politikoa kokaturik dagoen horretan bertan.” Hortik dator, alde batetik, dauden hutsuneak aitortzeari eta, bestetik, kausak aurkitzeari azterlan honetan eman diogun garrantzia, horretan emakumeak eta gizonak inplikaturik. Eta ikuspegi kuantitatibo eta kualitatibo baten konplexutasuna kontuan harturik gauzatu da.

Hartarako, premisa honetatik abiatu gara: oraindik urrun gaude emakumeen aurkako indarkeria gizon eta emakume guzti-guztien arazo sozialtzat hartzetik; urrun, mendetan zehar erroturiko bereizkeria –emakumeak menderatzea ez bada– arazotzat hartzetik; eta urrun, halaber, bereizkeria hori oraindik presente eta bizirik dagoela egiaztatzetik, azken hamarkadetan gure herrialdean berdintasunaren alde lorturiko aurrerapenak gorabehera. Premisa hori gogoan dugula, indarkeriaren kausak genero sistemetan bilatzea izan da iker-keta honen helburua. Eta hori egiteko, genero sistemak gure ingurunea egituratzen duten beste sistema batzuekin –politiko, ekonomiko, sozial eta kulturalekin– nola lotzen diren erakusten duen ikuspegi bat erabili da. Eta hori ikuspegi historikotik eta gaur egungo ikus-pegitik gauzatzen da.

Planteamendu hau originala eta aitzindaria gure ingurunean, baina guztiz ados dator antropologia soziokulturalaren ikuspegi holistikoarekin, zeinak gizarte fenomenoak ikus-pegi zabal batetik kontuan hartzen dituen eta, ondorioz, genero indarkeriaren inguruneak gizarte osoa hartzen duela ulertzen duen, hala egitura alderdiak nola sinbolikoak. Hala, beraz, gizartean indarkeriak duen garrantzi handia kontuan hartu eta haren kausen kon-plexutasunean sakontzen duen helburua dugu.

Gizonen rola da analisi honen alderdi nagusietako bat, horiek, eragileak izaki, askotan ez baitira agertzen gisa honetako azterlanetan. Hala mugimendu feministaren aurrerapenak nola genero azterlanak bidegurutze batera iritsi direlakoan gaude; hala, emakumeentzat berdintasuna lortzeak gizonen botere eta pribilegioak alde batera uztea exijitzen du. Horregatik, maskulinitate hegemonikotzat kodetzen denaren pisua eta gizon izateko eredu berrien aitorpena eta garrantzia hartzen dira kontuan, eredu horiek apurka-apurka

gure gizartean sartu eta aitorpena jasotzen ari direlarik. Hortik dator guk ezinbestekotzat jo izana begirada maskulinitate desberdinak (des)eraikitza zuzentzea, batzuek eta besteek generoaren indarkeria gauzatzearekin eta iraunaraztearekin izan dezaketen zerikusia hobeto aztertu ahal izateko.

Txostenaren egitura

Hala, arazoaren zabala eta sakona agerian ipintzearen, buruturiko ikerketaren ondorio den txosten hau bi ardatzen inguruan egituratzen da, zeinak ikerketaren bi fase nagusiei dagozkien. Lehenak izaera kuantitatiboa eta dokumentala du eta fenomenoaren hainbat alderdi aurkeztu ditu: zifrak, esparru juridiko normatiboa, genero indarkeriaren analisis buruturiko ikerketa lerro desberdinak zertan dauden eta, azkenik, gure ekarpen sozioantropologikoaren giltza kontzeptuak. Bigarren zatian, ikerketaren datu kualitatiboak aurkeztu dira, taldeei zein gizabanakoei egindako elkarrizketa askotan bildurikoak eta genero indarkeriaren biktimak diren emakumeen eta tratatu txarren eragile diren gizonen profil identifikatuak arabera antolatuak.

Datu horien analisisa era guztiz berrian gauzatu da, inplikaturiko pertsonen –biktimen, erasotzaileen, herritarren, profesionalen eta adituen– ahots desberdinak elkarri lotzen direlarik, banakoen historiak testuinguru soziohistorikoetan kokatzen direla jakitea lortzeko, bizitzan zehar jasoriko balio eta idealez beterik dauden testuinguruetan, hain zuzen ere. Bilduriko kontakizun, interpretazio eta iritzietatik, emakume biktimen lau profil eta gizon erasotzaileen beste lau profil osatu dira, halako eran non, haien arrazoibideak analizatzerakoan, agerian geratzen den pertsonarteko indarkeriaren eta genero sistema nagusiek eragindako indarkeria estrukturalaren arteko lotura. Analisisian ikus daiteke datu kuantitatiboen eta datu kualitatiboen arteko artikulazioak dakarren aberastasuna.

Azkenik, hirugarren zatia azterlanaren ondorioak biltzen ditu, planteaturiko galderei erantzunez eta indarkeria fenomenoaren ulertze handiagoan oinarriturik. Eta praktikarako urratsa egiteak duen garrantzia kontuan harturik, parte hartzeko proposamen zerrenda bat landu dugu¹.

¹. Eskerrak ematen dizkiegu ikerketa honen une batean edo bestean hain eskuzabalki parte hartu duten pertsona guztiei, hala landa lanean nola testua berrikusten aritu direnei. Txostenaren gainerako ataletan azterlanean lagundu duten pertsonen anonimotasuna mantentzen da, baina hemen batzuk aipatu nahiko genituzke bereziki: Teresa del Valle, Eduardo Doval, Jorge Freudenthal, Rafael Herrero, Pilar Ibazeta, Isabel Legarra, Julen Perurena, Erick Pescador, Tere Sáez, Aitor Sanz Guinea, besteak beste. Gainera, eginiko ekarpen pertsonalengatik eta banan-banan aipatu ezinean, bihoakie gure esker ona era kolektiboan eztabaida taldeetan parte hartu zuten pertsona guztiei.

Terminologia eztabaidagai

Azterlan honetan emakumeen aurkako indarkeriari buruz erabili den terminologiak Erakundeen Arteko Akordioaren Jarraipen Batzordeak ezarritako ildoari jarraituko die². Dokumentu horretan “emakumeen aurkako indarkeria” erabiltzea gomendatzen da, bestelako aukera batzuek, hala nola “indarkeria sexista”, “indarkeria matxista” edo “genero indarkeria”, sorturiko nahasketa ekiditeko. “Emakumeen aurkako indarkeria” terminoa hiru arrazoiengatik hobetsi da: argia eta ulergarria izatea gai honetan aditua ez den edozein pertsonarentzat; emakumeak indarkeria mota honen biktima gisa ikusgai agertzea; gaurko planteamendu soziopolitikoekiko eta nazioarteko erabilerekiko koherentzia.

Aukera hau, gainera, azterlan honen unibertsoari hobekien erantzuten diona da. Hain zuzen ere, gizonak emakumeen aurka gauzaturiko indarkerian jarri da arreta, kontuan harturik Gipuzkoan gehien gertatzen den genero indarkeria dela eta horretaz arduratzen direla Foru Aldundiko Gizarte Politikako Departamentua eta azterlan honetan esku hartu duten profesionalak.

Azterlanean zehar erabilitako terminoei buruzko hainbat iritzi bildu dira, eta bat datoz kontu batean: “genero indarkeria”-k emakumeak ikusezin egiten ditu eta erradikaltasuna kentzen dio indarkeriaren aurkako borrokari, batez ere emakumeen aurka gauzatzen denari. Zirkulu feministetan “indarkeria matxista” edo “indarkeria sexista” alternatibak hobesten dira, gizonen erantzukizuna eta gizarte eredu patriarkaletan indarkeriak dituen erroak agerian jartzearen.

“Genero indarkeria”-ren erabilerari dagokionez, Batzordeak ondokoa azaltzen du: “Nahiago dugu “genero-indarkeria” terminoa baztertzea, horren helmena eta esanahia argi zehazten ez bada edo espresuki 1/2004 Lege Organikoari ez badagokio, [...], denek ez dutelako esanahi berarekin erabiltzen”. Hala eta guztiz, esan beharra dago Eusko Jaurlaritzako Barne Sailak Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza sortu duela eta termino hori erabiltzen duela bere txostenetan eta argitalpenetan (ikus “Fenomenoa zifratan” atala). Era berean, kontuan harturik genero kontzeptua funtsezkoa dela ikerketa honen planteamendurako, garrantzitsua da argitzea “genero” kontzeptua eraiketa soziokultural bat adierazteko erabili egingo dela, hau da, gizon eta emakumez zer ulertzen den eta horiengandik zer itxaroten den denbora eta leku jakin batean, pertsonak “emakume” eta “gizon” egiten dituenak. Gure analisia ondoko premisa honetatik abiatzen da: kontzeptu hori “genero sistema” osatzen duten egitura ekonomiko, politiko eta soziokulturalen arteko loturen bidez eraikitzen da, sistema horren balio, ezaugarri eta idealen konplexuarekin, emakumeen eta gizonen arteko deberdintasunetan gauzatua hala esparru publikoan nola pribatuan, lan harremanetan eta pertsonen arteko harremanetan, indarkeriaren bidez eskubideak urratzean eta pertsonaren osotasuna bortxatzean.

2. Dokumentu hau on line eskuragarri dago ondoko helbide honetan:

http://www.ejgv.euskadi.net/r532291/es/contenidos/informacion/viol_coordinacion/es_emakunde/coordinacion_es.html

Kontzeptualizazio horren arabera, desberdintasun egoerak eta emakumeen eta gizonen arteko harreman asimetrikoek eragindako indarkeriak oro izango lirateke “genero indarkeria”, eta horrek barnean hartzen ditu hala gizonek emakumeen aurka gauzaturiko indarkeria, nola emakumeek emakumeen aurka egindakoa, pertsona homosexualen artekoa zein heterosexualen artekoa. Labur, emakume edo gizon izateak ardatza duen botere desberdintasunak sorturiko edozein indarkeria adierazpeni legokioke. Hala, “genero indarkeria” terminoa erabiliko dugu genero sistemetan kokaturiko indarkeria esparru zabala izendatzeko eta horien egitura izaera aipatzeko.

Gainerakoan “emakumeen aurkako indarkeria” erabiliko da azterlan honetan gizonek emakumeen aurka gauzaturiko indarkeria mota bereziki aipatzerakoan, otsailaren 18ko 4/2005 Legeak, Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerakoak 50. artikuluan emandako definizioari jarraituz, goian aipaturiko Erakunde arteko Akordioaren Jarraipen Batzordearen erreferentzia dokumentuaren arabera:

“Sexuaren ziozko edozein ekintza bortitz joko da emakumeen aurkako indarkeriatzat, baldein eta ekintza horrek emakumeari kalte fisiko, sexual edo psikologikoa edo sufrimendua ekartzen badio edo ekar badiezaioke. Jokaera horien artean sartuko dira emakumea ekintza horiek egitearekin mehatxatzea, hertsapenak egitea edo askatasuna arbitrarioki kentzea, bizitza publikoan edo pribatuan”

Dokumentuak berak emakumeen aurkako indarkeria gertatzen den lau esparru nagusi identifikatzen ditu: familian edo etxe unitatean gertatzen dena; erkidego orokorrean gertatzen dena; estatuak gauzatu edo toleratzen duena; gatazka armatuen egoeran gertatzen diren emakumeen giza eskubideen urraketak. Erakunde arteko Akordioak batez ere etxeko tratatu txarrei eta sexu erasoei heltzen die, eta azterlan hau etxeko esparrura mugatzen denez, indarkeria hau (proposamen terminologikoei buruzko dokumentu berari jarraiki betiere) “egungo edo aurreko familia edota afektibitate harremanen oinarriaren gainean” gertatzen dela gehituko dugu. Hala, “etxeko esparruan gertaturiko emakumeen aurkako indarkeria” terminoa proposatzen da eta era jarraituan gauzatzen bada, “emakumeen aurkako etxeko tratatu txarrak”³.

Amodio harreman bat duten edo izan duten gizon baten eta emakume baten arteko indarkerian jartzen du arreta berezia azterlan honek; botere harreman desorekatuan gertaturiko indarkeria jarraitua, non gizon batek gaizki tratatzen duen bere bikotekidea edo bikotekide ohia hura menderatuz, azpian jarritz eta aginte eta botere egoera mantenduz. Harreman hori lesio zehatz bat eragin dezakeen indarkeria fisikoan amaitu daiteke. Guztiarekin ere, garrantzitsua da gogoan hartzea pertsonarteko botere harremanek mendekotasunezko gizarte egiturak islatzen dituztela, hala mikrosozialak nola makrosozialak.

³. Dokumentuak berak “etxeko” terminoa erabiltzearen aurkako iritzi batzuk biltzen ditu, indarkeria mota hori banalizatzen duelako eta arazoaren sustraia familia barnekoa dela, eta ez soziala, adierazteagatik.

Gure mugarriztatze terminologikoa osatzeko, Jarraipen Batzordeak etxeko tratu txarren artean zehaztu dituen lau motak aipatu behar ditugu, zeinak beste erakunde dokumentuetan bildurik dauden (ikus Emakunde, 2009):

a) Fisikoa. Biktimaren segurtasun fisikoa arriskuan jarri edo kaltetzen duen egintza da, istripu ez dena. Besteak beste, honako jokabideak barne sartzen ditu: bultzatzea, jotzea, erretzea, edota biktima erasotzeko armak edo beste tresnak erabiltzea.

b) Psikologikoa edo emozionala. iktimaren osotasun psikikoa arriskuan jarri edo kaltetzen duen egintza da, istripu ez dena. Besteak beste, honakoak barne hartzen ditu: mehatxua, laidoa, iraina, gutxiespena, arbuio afektiboa eta, elkarrekintza blokeatzea, isolatze eta einkomunikazioa eta abar.

c) Sexuala. Biktimaren baimenik gabe egiten diren sexu-praktikie deritze.

d) Ekonomikoa. Diruari buruzko informazioa edukitzeko eskubidea edo dirua bera erabiltzekoa ukatu egiten zaizkio tratu txarrak jasaten dituen pertsonari. Honakoak hartzen ditu barne: xantaia ekonomikoa, diru-sarrerak erabat kontrolatzea, elkarren arteko ondasunetan emakumeei esku hartzea galarazi edo mugak jartzea, emakumeari lan egiten ez uztea edo janari-pentsioa ez ordaintzea.

Erakundeek egindako proposamenez gain, komenigarria da indarkeriaren analisiari antropologiaren esparrutik egindako ekarpenak kontuan hartzea indarkeria gizarte ehunean inbrikatua dagoela ulertzeko, edo Francisco Ferrandiz eta Carles Feixa (2004) antropologoek hitzetan: “Indarkeriak gizarte bizitzaren hainbat alderdi irazten ditu, horien dinamika baldintzatu edo mugatzen duela”. Indarkeria, genero indarkeria barne, alderdi eta finkaleku asko dituen fenomeno da hainbat errealitate historiko eta sozialetan. Gure kasuari dagokionez, gaur egungo Gipuzkoako gizarte testuinguruan kokatzen gara, nahiz jakin badakigu orainaldi hau aurreko garaiek moldaturik dagoela betiere.

Pertsonarteko indarkeria gizarte ikuspegitik aztertuz gero, fenomenoaz dugun ulermena zabaldu ahal dugu, indarkeria ez unean uneko ekintza gisa baina bai ekintza jarraitu gisa aztertzeko autore horiek egindako aholkuari jarraiki, ez salbuespen gisa baizik eta normaltasun gisa, egunerokotasunaren osagai gisa. Emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez, genero sistemarekin loturiko oinarritzko indarkeriatzat hartuz gero, egunerokoan oso presente dagoela ikusten dugu, eta era berean aitortu egiten dugu horren adierazpenetako batzuk puntualagoak izan daitezkeela.

Indarkeria prozesu ikuspegi honetatik kontuan harturik, Philippe Bourgois-ek⁴ indarkeri-

4. FERRÁNDIZ eta FEIXAren artikuluan (2004) jasoriko proposamena.

I. Indarkeria Politikoa. Agintari ofizialek eta haien aurkakoek eragindako eraso fisiko eta izu-ikara motak hartzen ditu barne, hala nola errepresio militarra, poliziaren tortura eta erresistentzia armatua, ideologia, mugimendu edo egoera politiko baten izenean gauzatua.

II. Egiturazko Indarkeria. Oinaze fisiko edota emozionaleko baldintzak ezartzen dituen gizartearen antolaketa ekonomiko-politikoari dagokio, erigarritasun indize altuetatik abusuzko eta egonkortasunik gabeko lan baldintzetaraino.

III. Indarkeria Sinbolikoa. Umiliazio barneratuak eta deberdintasun eta hierarkiaren legitimazioak dira, sexismo eta arrazakeriatik abiatuak klase boterearean barne adierazpenetaraino. “Ezagutze eta ez ezagutzearen bidez, ezagutze eta sentimenduaren bidez gauzatzen da, menderatuen onespen inkontzientearekin” (Bourdieu).

IV. Eguneroko Indarkeria. Eguneroko mikro-interakzio mailan gertatzen diren indarkeria praktikak eta adierazpenak hartzen ditu barne: gizabanakoen artekoa (pertsonartekoa), etxekoa eta delitugilea. Gizabanakoen esperientzia errepikatuak basakeria txikien normalizazioa ekar dezake.

Egilearentzat lau mota horiek ez dute elkar baztertzen; aitzitik, elkarrekin loturik daude. Horren proposamena emakumeen aurkako indarkeriaren analisira eramanez gero, ikus dezakegu, esaterako, nola artikulatzen diren egiturazko indarkeria (emakumeen lan egonkortasunik eza), sinbolikoa (gizonen nagusitasuna indartu eta legitimatzen duten ideiak eta estereotipoak) eta egunerokoa (emakumeen aurkako irain edo eraso jarraituen adibideak). Analisi maila horiei helduko diegu berriro esparru teoriko soziokulturalari buruzko atalean.

I. ZATIA

**ESTATISTIKA, ZUZENBIDE ETA
ANALISIA ESPARRUA**

I. FENOMENOA ZIFRATAN

Gipuzkoan genero indarkeriaren “ingurua” zehaztea eta gauzaturiko indarkeria moten ezaugarriak ezagutzea da azterlan honen helburu berezietako bat. Zifrei dagokienez, atal hau fenomenoaren erradiografia bat egiten lagunduko duten estatistika datuak erakustera zuzenduko da.

Hainbat informazio iturri kontsultatu dira, horien artean ondokoak:

- >> *Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza*⁵(Eusko Jaurlaritzako Barne Saila).
- >> *Eustat: Euskal Estatistika Erakundea.*
- >> *INE: Estatistikako Institutu Nazionala.*
- >> *Osasun, Gizarte Politika eta Berdintasunerako Ministerioa.*

Datuak azaltzen hasi aurretik, ezinbestean argitu beharra dago horiek ez dutela fenomeno bere osotasunean islatzen. Gogoratu behar dugu ezen, gero eta kasu gehiago salatu arren, badela oraindik halako joera bat “informazioa ezkutatze, hala biktimaren beraren aldetik nola senitarteko hurbilenen aldetik, auzokideen eta ezagunen aldetik (...)” (Ibáñez, 2033:167), eta horrek zaildu egiten du arazo honen norainokoa eta larritasuna zinez ezagutzea.

EAERI dagozkion datuak, Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritzak (Barne Saila – Eusko Jaurlaritza) emandakoak dira. Datu hauek genero indarkeriak eragindako emakumeen biktimizazioak aipatzen dira. Urteko balantzean biktimizazioak (gertaerak) eta biktimak (pertsonak)⁶ bereizten dituzte.

>> **Biktimizazioak:** pertsonen arau-hauste penal baten ondorioak denbora luzez jasaten dituzten gertaerak. Ertzaintzak bere polizia-agirietan halakotzat identifikatu dituenak; esate baterako, mehatxuen biktima den pertsona batek salaketa bat baino gehiago aurkeztuz gero, salaketa bakoitzak biktimizazio bat eragingo luke.

>> **Biktimak:** denbora luzez, arau-hauste penal bat jasaten duten pertsonak, Ertzaintzak bere polizia-agirietan halakotzat identifikatu dituenak; esaterako, aurreko adibidearekin jarraituz, biktima bakarra izango litzateke.

5. Terminologia proposamenei buruzko atalean ohartarazi bezala, Eusko Jaurlaritzak “Genero Indarkeria” aukeratu du Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza izendatzeko eta, ondorioz, erabilera hori mantenduko da iturri horretatik datozen datuak aipatzerakoan.

6. 2009 urteko “Mujeres víctimas de violencia de género en la CAPV” eskuragarri dago on-line PDF formatuan (ikus webgrafia), 2010 urteko datuen balantzearekin batera. Mariola Serrano, Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritzako zuzendariari txosten horietan azalduko datuak erreproduzitzeko baimena eskatu genion eta baimendu izana eskertzen diogu.

Beti gogoan eduki beharra dago biktimaren eta biktimizazioaren arteko bereizketa hau datuak irakurri edo interpretatzerakoan.

I.1. GENERO INDARKERIAGATIKO EMAKUME BIKTIMIZAZIOAK EAE-N (2002-2010)

Ondoren aurketzen diren datuak, aurreko paragrafoan egindako bereizketaren arabera, biktimizazioei dagozkie.

Hamarkada horren azkeneko 8 urteak denbora erreferentzia delarik, eta Euskal Autonomia Erkidegoa espazio erreferentzia, balantzean (2010) aurkezturiko estatistika datuek erakustera ematen dute, denbora horretan eta espazio horretan, guztira 27 izan direla genero indarkeriaren ondorioz **eraildako** emakumeak, horietako 5 kasu 2010 urtean. 2010 urtean eraildako 5 emakume horiei dagokienez, denek espainiar herritartasuna zuten (azken hamarkadan EAEn genero indarkeriagatik hildako guztien %74 espainiar herritartasuna zuten). Adinari dagokionez, 5 emakume horien batez besteko adina EAE osorako 2002-2010 aldiko batez besteko bera da, hau da, 44 urte. Eta 2009ko txostenean aurkezturiko zifren arabera, aldi horretan bertan eraildako emakumeen erdiek 35 urte edo gutxiago zuten. 2010ean eraildako bi emakume bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindako indarkeriaren biktimak ziren, eta beste hirurak familia barruko indarkeriaren biktimak ziren. EAEn 2002tik 2010era bitartean, ezaugarri horiek zituzten erailketa guzti-etatik %74 biktimaren bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindakoak izan ziren, eta biktimetatik %66,4 erasotzaileekin bizi ziren oraindik.

Datu horiek zehaztuz, EAEn genero indarkeriagatik eraildako 27 biktimetatik 4 dagozkie Gipuzkoako lurralde historikoari. 2010 urtean, emakume bat hil zuten urtarrilaren 17an Tolosan eta otsailaren 19an beste bat Lasarten; 2009 urtean, 37 urteko emakume kolonbiar bat hil zuen Irunen bikotekide ohiak eta 2008 urtean, 35 urteko emakume venezue-lar bat hil zuen bikotekide ohiak Erreenterian (azken kasu horietan ez da zehazten ez hiltzailearen herritartasuna ez adina).⁷

⁷ Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritzak bideraturiko EAEn Genero Indarkeriaren Biktimak diren Emakumeei buruzko 2010eko Balantzea eskuratu ahal izan dugu, baina aurreko urtekoa bezain zehatza ez denez, zenbait kasutan erakunde horrek berak egindako 2009ko Urteko Txostenaren informazio-arekin osatuko ditugu datuak. Bestalde, argitu behar iturri hori erabili dugula Emakundek erabiltzen duen bera delako.

I.1 Taula: GIPUZKOAN EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA GERTATZEN DEN INGURUNEA ETA HAREN KAUSAK

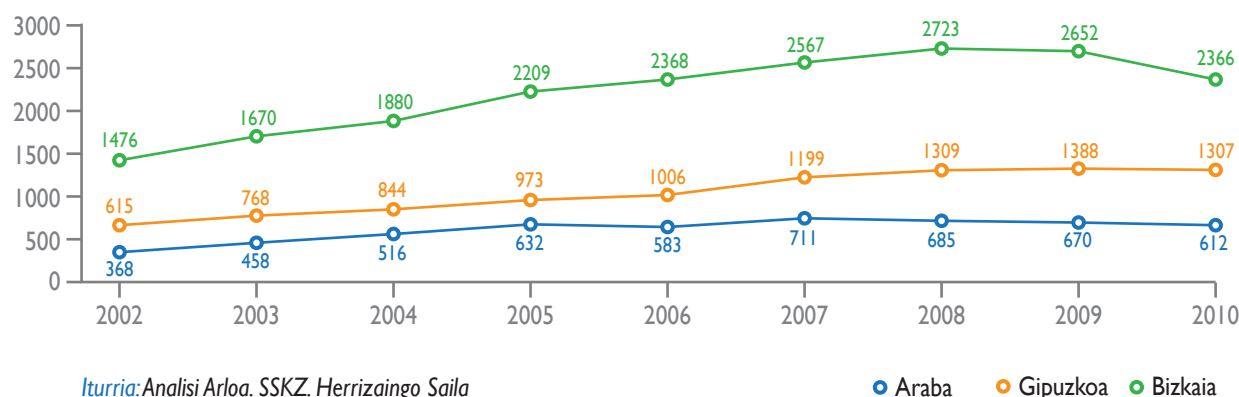
URTEA	HILABETEA	GERTAEREN DATA	HILKETA GERTATUTAKO HERRIA	ADINA	JAIOTERRIA	EGILEAREKIKO HARREMANA	EGILEAREKIN BIZIKIDETZA
2002	azaroa	23.08.2002	Basauri	33	Bilbao	bikotea	bai
2004	otsaila	03.02.2004	Bilbao	33	Nigeria	bikotea	bai
	iraila	27.09.2004	Bilbao	27	Guinea Bisau	bikote oiha	ez
	urria	10.10.2004	Barakaldo	34	Barakaldo	ahizpa	bai
	azaroa	23.11.2004	Santurtzi	16	Barcelona	bikote oiha	ez
	abendua	12.12.2004	Basauri	54	Burgos	bikote	bai
2005	urtarrila	15.01.2005	Durango	32	Guatemala	bikote oiha	ez
	urria	04.10.2005	Bilbao	68	Valladolid	ama	bai
		12.10.2005	Barakaldo	38	Eibar	bikotea	bai
		15.10.2005	Bakio	26	Barakaldo	bikote oiha	ez
2006	maiatza	28.05.2006	Barakaldo	39	Bilbao	bikotea	bai
	uztaila	03.07.2006	Basauri	23	Rumanía	bikotea	bai
		07.07.2006	Getxo	87	Cantabria	ama	bai
	abuztua	06.08.2006	Vitoria-Gasteiz	76	Vitoria-Gasteiz	amaginarreba	ez
2007	martxoa	23.03.2007	Bilbao	74	Cantabria	bikotea	bai
	ekaina	02.06.2007	Vitoria-Gasteiz	35	Vitoria-Gasteiz	bikotea	bai
	abendua	13.12.2007	Etxebarri	80	Pontevedra	amona	ez
2008	abuztua	15.08.2008	Baños de Ebro // Mañueta	72	Baños de Ebro	bikotea	bai
	urria	05.10.2008	Santurtzi	26	Nigeria	bikotea	bai
	abendia	29.12.2008	Errenteria	35	Venezuela	bikotea	bai
2009	martxoa	23.03.2009	Gernika	44	Tolosa	bikotea	bai
	maiatza	09.05.2009	Irun	37	Colombia	bikote-ohia	ez

Iturria: Análisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Bilakaera ildo horri jarraiki, ikus daiteke nola 2010eko txostenaren arabera, 2002tik 2010era, eta **hiru motako genero indarkeriagatiko emakumeen biktimizazioei** dagokienez (bikotekideak edo bikotekide ohiak gauzatua, familia barnekoa, sexu askatasunaren aurkakoa⁸), **hazteko joera** gertatu den azken urteetan (gehikuntza hau salaketa kopuruak gehitzearekin lotu beharko litzateke, hau da, agian kontua ez dela indarkeria kasu gehiago gertatzea, baizik eta gero eta gehiago salatu direla). Nolanahi ere, 2002ko 615 kasuetatik 2009ko 1.338etara pasa gara, 2010 urtean hazkunde erritmoa jaitsi delarik, guztira 1.307 biktimizazio erregistratu baitira. Joera hori bat dator EAEko hiru lurraldeetan hautemaniko joera orokorrarekin, bereziki bikotekideak edo bikotekide ohiak eraginiko indarkeriari dagokionez; horrek aditzera ematen du genero indarkeria afektibitate harreman bat izan den kasuetan gertatzen ari dela gero eta maizago. Espero izatekoa denez, autonomia erkidegoko lurralde bakoitzean gertaturiko biktimizazio kopurua eta biztanleria proportzionalak dira: Bizkaiko kopuruak bikoiztu egiten du Gipuzkoari dagokiona aztertutako aldiko urte guztietan, eta Gipuzkoako kopuruak, berriz, Arabakoa bikoizten du.

8. Bikote edo familia barneko esparruetatik kanpo (hezkuntza, lana, auzoa, aurreko harremanik gabea...) gizonek emakumeen aurka erabilitako indarkeria, aurreko bi horietan gerta badaiteke ere.

Grafika 1.2: Glatiko emakume biktimizazioen bilakaera lurralde historikoetan (2002-2010)

UDALERRIAREN ARABERA

Hala bada, Gipuzkoako lurralde historikoan **oro har gertaturiko genero indarke-riagatiko biktimizazioei** dagokienez, 2010 urtean 1.307 gertatu dira guztira eta 2009an 1.392 gertatu ziren. Datuak edukiaren arabera sailkatu aurretik, **udalerrien arabera** banakatuko ditugu. Oraingoan, 2009ko datuez arituko gara soil-soilik, 2010eko balantzeak ez baititu halako xehetasunak ematen.

Espero izatekoa zenez, biktimizazio kopuru handiena gertatzen den gipuzkoar udalerriak biztanle dentsitate handienekoak ere badira, hala nola hiriburua, Donostia, guztizko 1.392 kasuetatik 392 biltzen dituen, Erreterria, 121, eta Irun, 157. Kopuru txikiak azaltzen dituztenak ondokoak dira: Aizarnazabal (1), Albiztur (1), Alkiza (1), Amezketa (1), Belauntza (1), Gaztelu (1), Hernialde (1), Ibarra (1), Ikaztegieta (1), Itsasondo (1), Leaburu (1). Hala eta guztiz, 10.000 emakumeko tasa⁹ bat adierazle erabiliz gero, biktimizazio tasa handiena duten udalerriak ondoriozta ditzakegu: Gaztelu (147,06), Abaltzisketa (141,84) eta Getaria (124,71). Horren arabera, tasa txikiak dituzten udalerriak ondokoak lirateke: Ibarra (4,85), Legazpi (7,10) eta Oiartzun (10,20). Tasa honek ez du adierazi nahi biktimizazio kopuru handiagoa edo txikiagoa izan dela leku horietan beste udalerri batzuekin alderaturik, baizik eta kopuru handiagoa edo txikiagoa gertatu dela tokiko emakume kopuruaren proportzioan. Ondoren, datu horiek guztiak agertzen dituen taula erantsi dugu, gainerako udalerriei dagozkien datuak biltzen dituen.

9. Tasa hau 10.000 emakumeko kalkulatu da, biktimizazioen guztizko kopurua udalerriko emakume kopuruarekin lotuz (INEren datuak, 2008ko urtarrilaren 1ekoak). Gauzak horrela, kontuz ibili behar da tasa hauek irakurtzerakoan, udalerri txiki batek kasu bakarra izanik, proportzioan, oso tasa altua izan dezakeelako. Edo gerta daiteke, halaber, udalerri horretan gai honi buruzko informazio gehiago izatea eta, hortaz, salaketa egiteko joera handiagoa, edo baliabideetara iristeko oztopo handiagoak izatea, etab. Garrantzitsua da datu guztiak, hemen ezinezkoa bada ere, dagokien testuinguruan kokatu behar direla kontuan hartzea, ondorioak atera baino lehen.

1.3 Taula: Glatiko emakume biktimizazioen bilakaera Gipuzkoako udalerrietan (2009)

UDALERRIA	Emakume Biztanleria	BIKOTEA // BIKOTE-OHIA		FAMILI BARNEKOA	SEXUALA	GUZTIRA	
		Biktimizazio Kp.	Tasa x 10.000 emakumeak			Biktimizazio Kp.	Tasa x 10.000 emakumeak
Abaltzisketa	141	2	141,84	-	-	2	141,84
Aduna	168	2	119,05	-	-	2	119,05
Aia	849	4	47,11	-	-	4	47,11
Aizarnazabal	298	1	33,56	-	-	1	33,56
Albiztur	154	-	-	1	-	1	64,94
Alegia	841	2	23,78	-	1	3	35,67
Alkiza	154	1	64,94	-	-	1	64,94
Amezketza	460	1	21,74	-	-	1	21,74
Andoain	7.182	23	32,02	7	2	32	44,56
Antzuola	1.050	2	19,05	-	-	2	19,05
Aretxabaleta	3.240	7	21,60	5	-	12	37,04
Arrasate	11.063	27	24,41	10	-	37	33,44
Asteasu	697	3	43,04	-	-	3	43,04
Astigarraga	2.193	7	31,92	5	-	12	54,72
Azkoitia	5.515	12	21,76	1	-	13	23,57
Azpeitia	7.024	10	14,24	5	-	15	21,36
Beasain	6.602	19	28,78	8	1	28	42,41
Belauntza	138	1	72,46	-	-	1	72,46
Bergara	7.394	16	21,64	4	3	23	31,11
Deba	2.678	8	29,87	-	2	10	37,34
Donostia	97.805	287	29,34	82	23	392	40,08
Eibar	14.124	27	19,12	14	1	42	29,74
Elgoibar	5.526	13	23,53	5	1	19	34,38
Errenteria	19.633	97	49,41	16	8	121	61,63
Eskoriatza	1.963	7	35,66	1	-	8	40,75
Gaztelu	68	1	147,06	-	-	1	147,06
Getaria	1.283	12	93,53	4	-	16	124,71
Hernani	9.749	25	25,64	6	4	35	35,90
Hernialde	161	-	-	1	-	1	62,11
Hondarribia	8.103	12	14,81	4	5	21	25,92
Ibarra	2.601	1	4,85	-	-	1	4,85
Idiazabal	1.071	2	18,67	-	-	2	18,67
Ikaztegieta	215	1	46,51	-	-	1	46,51
Irun	30.978	107	34,54	36	14	157	50,68
Irura	667	4	59,97	-	-	4	59,97
Itsasondo	315	1	31,75	-	-	1	31,75
Lasarte-Oria	8.923	33	36,98	4	1	38	42,59
Lazkao	2.551	2	7,84	2	-	4	15,68

Leaburu	182	1	54,95	-	-	1	54,95
Legazpi	4.226	3	7,10	-	-	3	7,10
Legorreta	700	2	28,57	-	-	2	28,57
Lezo	3.032	6	19,79	3	-	9	29,68
Mendaro	878	7	79,73	1	-	8	91,12
Mutriku	2.469	3	12,15	6	-	9	36,45
Oiartzun	4.904	5	10,20	-	-	5	10,20
Oñati	5.439	7	12,87	3	2	12	22,06
Ordizia	4.835	14	28,96	1	1	16	33,09
Orio	2.480	6	24,19	-	-	6	24,19
Ormaiztegi	622	2	32,15	4	-	6	96,46
Pasaia	8.263	36	43,57	11	3	50	60,51
Soraluze	2.004	3	14,97	-	-	3	14,97
Tolosa	9.266	25	26,98	5	9	39	42,09
Urnieta	2.981	10	33,55	2	-	12	40,25
Urretxu	3.372	11	32,62	1	5	17	50,42
Usurbil	2.807	12	42,75	-	1	13	46,31
Villabona	2.832	10	35,31	9	3	22	77,68
Zarautz	11.425	24	21,01	12	-	36	31,51
Zegama	674	2	29,67	1	-	3	44,51
Zizurkil	1.373	1	7,28	1	-	2	14,57
Zumaia	4.573	20	43,73	5	-	25	54,67
Zumarraga	5.047	13	25,76	7	-	20	39,63
GUZTIRA	356.377	1.007	28,26	295	90	1.392	39,06

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

INDARKERIA MOTAK

Goian adierazi bezala, hala 2009an nola 2010ean, biktimizazioak **eragindako indarkeria motaren** arabera sailkatu dira. Hala, Gipuzkoa osoan 2009 urtean bildu diren 1.392 genero indarkeriagatiko emakume biktimizazioetatik, 1.007 **bikotekideak edo bikotekide ohiak** eragindakoak dira, eta 2010eko 1.307etatik 1.005. Gainera-koak honela sailkatu dira: familia barneko indarkeria (295(2009)/244(2010)) eta **sexu askatasuna** (90 (2009)/58 (2010)).

1.4 Taula: Genero Indarkeriagatiko emakume biktimizazioak EAE-n, Mota eta Lurralde Historikoen arabera

	LURRALDEA			
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	GUZTIRA
Bikote edo bikote ohiak eragindako indarkeria	516	1.967	1.007	3.490
Famili barneko indarkeria (bikote edo bikote ohiak eragindakoa ezik)	139	665	295	1.099
Sexu askatasuna	36	144	90	270
GUZTIRA	691	2.776	1.392	4.859

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

1.5 Taula: Genero Indarkeriatiko emakume biktimizazioak EAE-n, Mota eta Lurralde Historikoen arabera (2010)

	LURRALDEA							
	Araba		Bizkaia		Gipuzkoa		GUZTIRA	
	Viktim.	Emakum.	Viktim.	Emakum.	Viktim.	Emakum.	Viktim.	Emakum.
Bikote-Ohiak eragindako indarkeria	471	390	1.762	1.383	1.006	792	3.238	2.565
Familia barneko indarkeria [bikote edo bikote-ohiak eragindakoa ezik]	106	93	485	414	244	225	835	732
Sexu Askatasuna	35	35	119	117	68	58	212	210
GUZTIRA	612	518	2.366	1.914	1307	1075	4.285	3.507

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

2009an erregistraturiko 1.392 biktimizazioak honela sailkatu ziren: **889 zauririk gabe** gertatu ziren, **416tan zauri txikiak** jasan zituzten, eta **zauri larriak** 5 kasutan.

1.6 Taula: Emakumeen Biktimizazioak EAE-en, sortutako kalteen eta Lurralde Historikoen arabera (2009)

Sortutako kalteak	LURRALDEA			
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	GUZTIRA
Erailda	-	1	1	2
Larri zauritua	5	16	5	26
Arin zauritua	190	797	416	1.403
Zauririk gabe	438	1.734	889	3.061
Ez da ezagutzen	58	228	81	270
GUZTIRA	691	2.776	1.392	4.859

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindako indarkeriari buruzko datuarekin jarraituz, **delitu kasuen** artean Ertzaintzak emandako kalifikazioaren arabera, bereziki nabarmentzekoak dira: “Tortura delituak eta segurtasunaren aurkakoak” (633), familia esparruko ohiko tratu txarrak horietarikoak direla, eta “Justizia Administrazioaren aurkako Delituak” (180), hots, segurtasun neurriak, kondena... haustearekin zerikusia izango luketen guztiak.

1.7 Taula: Bikote edo bikote ohiak eragindako indarkeriarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, sortutako kalte eta Lurralde Historiko arabera (2009)

ARAU HAUSTE MOTA	LURRALDEA			
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	GUZTIRA
Hilketa eta motak	-	1	2	3
Giza-hilketa // Eraiketaren saiakuntza	-	-	1	1
Giza-hilketa // Burututako eraiketa	-	1	1	2

Lesioak	100	180	66	346
<i>Arduragabekeriaren ondoriozko lesioak</i>	1	-	-	1
<i>Famili eremuan ematen diren tratu txarrak</i>	92	161	57	310
<i>Lesioak</i>	7	19	9	35
Askatasunaren aurkakoak	21	59	20	100
<i>Mehatxuak</i>	17	45	16	78
<i>Behartzeak</i>	4	14	4	22
Tortura eta segurtasunaren aurkakoak	286	1.227	633	2.146
<i>Famili eremuan ematen diren ohiko tratu txarrak</i>	286	1.227	633	2.146
Intimitatearen aurkakoak, norberaren irudia izateko eskubidea, e.a....	-	2	-	2
Sexu askatasunaren aurkakoak	2	7	5	14
<i>Sexu erasoa</i>	2	6	4	12
<i>Sexu abusoa</i>	-	1	1	2
Ohorearen aurkakoak	1	3	-	4
<i>Kalumniak</i>	-	2	-	2
<i>Irainak</i>	1	1	-	2
Famili harremanen aurkakoak	6	37	22	65
<i>Zaintza eginbeharra urratzea</i>	-	11	6	17
<i>Adingabea etxea uztera indutzea</i>	1	1	-	2
<i>Adingabea zaintza erregimena uztera indutzea</i>	-	-	1	1
<i>Adingabea ostea</i>	-	1	-	1
<i>Familia Uztea</i>	2	6	3	11
<i>Prestazio ekonomikoak ez ordaintzea</i>	3	18	12	33
Justizia Administrazioaren aurkakoak (Ezarritako neurrien urraketa)	72	277	180	629
Delituak Guztira	488	1.793	928	3.209
Pertsonen aurkako faltak	28	173	79	280
<i>Iseka-falta</i>	2	3	3	8
<i>Mehatxu-falta</i>	2	13	5	20
<i>Behartze-falta</i>	3	9	5	17
<i>Irain-falta</i>	1	6	2	9
<i>Sorospen eginbeharra ez betetzeagatiko falta</i>	-	1	-	1
<i>Gurasoek adingabearen zaintza urratzeagatiko falta</i>	10	44	15	69
<i>Falta, hitzarmena edo ebazpen judiziala ez betetzeagatik dibortzio edo banaketa kasuetan</i>	10	97	49	156
Ordena publikoaren aurkako faltak	-	1	-	1
Faltak Guztira	28	174	79	281
GUZTIRA	516	1.967	1.007	3.490

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

BIKTIMAREN ETA ERASOTZAILEAREN ARTEKO HARREMANA

Gainera, horietan ikusten denez, 2009an tratatu txarren emaila zen bikotekidearekin **bizi izan** diren emakumeen kopurua bizi izan ez direnena baino handiagoa da. Gipuzkoako lurralde historikoari buruzko datuak ondokoak dira: kasuen %29an, erasotzaileak mutil-lagun ohiak ziren; %26, mutil-lagunak; %24 ezkontideak, eta %17, ezkontide ohiak, eta kasu gutxitan senargaia zen erasotzailea (%2) edo senargai ohia (%2). Bestalde, bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindako indarkeria gehienbat gertatzen den hilabetea, asteko egunak eta eguneko orduak aztertu ondoren esan daiteke hori gertatzeko posibilitatea handiagoa dela aisialdiak partekatzen diren uneetan.

1.8 Taula: Genero indarkeriarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, mota, Lurralde Historiko eta egilearekiko harremanaren arabera (2009)

Biktimaren harremana egilearekiko	LURRALDEA			
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	GUZTIRA
Bikote edo bikote ohiak eragindako indarkeria	516	1.967	1.007	3.490
Ezkontide	123	472	255	850
Ezkontide ohia	77	357	176	610
Bikotekide /Bikote	142	508	249	899
Bikotekide ohia /Bikote	157	562	285	1004
Emaztegaia	8	32	21	61
Emaztegai ohia	9	36	21	66
Famili barneko indarkeria (bikote/bikote ohiak eragindakoa ezik)	139	665	295	1.099
Alaba adingabea	33	139	62	234
Ama	50	214	109	373
Bestelako familikideak	56	312	124	492
Sexu Askatasuna	36	144	90	270
Bestelako harremanak	36	144	90	270
GUZTIRA	691	2.776	1.392	4.859

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Bestalde, **sexu askatasunari** dagokion indarkeriak ekarri dituen 90 biktimizazioetan, nabarmenenak ondokoak dira: **sexu erasoak** (32 kasu) eta **sexu abusuak** (27 kasu). EAE-n gertatu diren sexu erasoetan¹⁰ (270 guztira), %44 bortxaketak dira eta Gipuzkoan izandako kasuen %50 Donostiari dagozkio. Baina bortxaketa ez diren gainerako sexu erasoei bagazozkie, hiriburuaz gainera, Tolosa, Errenteria eta Irunen ere halako kasuak aurkitzen ditugu.

¹⁰. Datu berezirik ez dagoenez, EAEz arituko gara oro har.

1.9 Taula: Sexu askatasunarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, Arau-hauste Mota eta Lurralde Historikoen arabera

ARAU-HAUSTE MOTA	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	TOTAL
Sexu Erasoa	23	70	32	125
Sexu Abusuak	8	53	27	88
Sexu Jazarpena	-	3	1	4
Exhibizionismo	5	14	26	45
Sexu Probokazioa	-	1	-	1
Adingabeen Galbideratzea	-	2	2	4
Prostituzioa	-	-	2	2
Adingabeen pornografia	-	1	-	1
TOTAL	36	144	90	270

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

BIKTIMEN PROFILAK

Orain biktimen profilean arreta jarritz, lehen buruan **biktimen adina eta jaioterriei** buruzko datuak ikusiko ditugu. Gipuzkoari buruzko 2009ko datuen arabera, eta **bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindako indarkeriari** dagokionez, hona zein diren gehien agerturiko adin taldeak: 31-40 urte bitartekoa (1.007 kasuetatik 373) eta 18-30 urte bitartekoa (1.007 kasuetatik 330). Neska adingabeei dagokienez, nabarmendu beharra dago 12 kasu izan direla. Datu horiek 2010eko balantzean EAerako bilduriko zifrekin konpara daitezke, non antzeman daitekeen biktimen %29,1 ere 31-40 urte bitarteko taldekoak direla; %30,5, aldiz, 18-30 urte bitarteko taldekoak, eta %19,8, 41-60 urte bitartekoak.

Sexu askatasuna deituriko indarkeriari dagokionez, aski deigarria da kasurik gehienak 18 urtetik beherako taldean kokatuak izatea (90etatik 38), eta ondoren 18-30 urte bitarteko emakumeak (28).

1.10 Taula: Genero indarkeriarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, Adin-taldeen, Mota eta Lurralde Historikoen arabera (2009)

MOTA // LURRALDEA	18tik beh.	18-30	31-40	41-50	51-60	60tik gora	EZEZ.	GUZTIRA
BIKOTE // BIKOTE OHIAK ERAGINDAKO INDARKERIA	53	1.222	1.288	677	170	74	6	3.490
Araba	13	199	182	93	20	7	2	516
Gasteiz	11	176	156	68	15	7	1	434
Bizkaia	28	693	733	367	99	44	3	1.967
Bilbao	9	228	228	106	38	16	2	627
Gipuzkoa	12	330	373	217	51	23	1	1.007
Donostia	6	95	99	63	18	5	1	287

FAMILIA BARNEKO INDARKERIA (BIKOTE EDO BIKOTE OHIKERAGINDAKOA EZIK)	193	189	155	190	168	198	6	1.099
Arabaa	28	30	21	26	15	19	-	139
Gasteiz	19	24	17	23	15	18	-	116
Bizkaia	110	114	90	121	105	122	3	665
Bilbao	37	35	32	34	29	36	-	203
Gipuzkoa	55	45	44	43	48	57	3	295
Donostia	13	8	14	8	18	21	-	82
SEXU ASKATASUNA	99	84	46	29	5	2	4	270
Araba	8	13	10	4	1	-	-	36
Gasteiz	5	12	10	4	-	-	-	31
Bizkaia	53	43	26	17	3	2	-	144
Bilbao	20	22	11	5	-	-	-	58
Gipuzkoa	38	28	10	8	1	-	5	90
Donostia	8	8	-	2	-	-	5	23
GUZTIRA	345	1.495	1.489	896	343	274	17	4.859

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Jaioterriari dagokionez, nabarmentzekoa da 1.007 biktimizazioetatik 520 EAEkoak ziren (zehazki, 483 gipuzkoarrak ziren), 129 Espainiako estatukoak, 76 europarrak, 48 afrikarrak, 223 amerikarrak (Latinoamerikakoak bereziki) eta 5 asiarrak. 2010 urteko Genero Indarkeriagatiko emakume biktimizazioen %69 nazio lurraldean sorturikoei dagozkien zehazki, %55 EAEen (%6 Araban, %33 Bizkaian eta %16 Gipuzkoan), eta %14 beste Autonomia Erkidego batzuetan.

1.11 Taula: Emakumeen biktimizazioak EAE-en, mota, Lurralde Historikoaren eta biktimaren jaioterriaren arabera (2009)

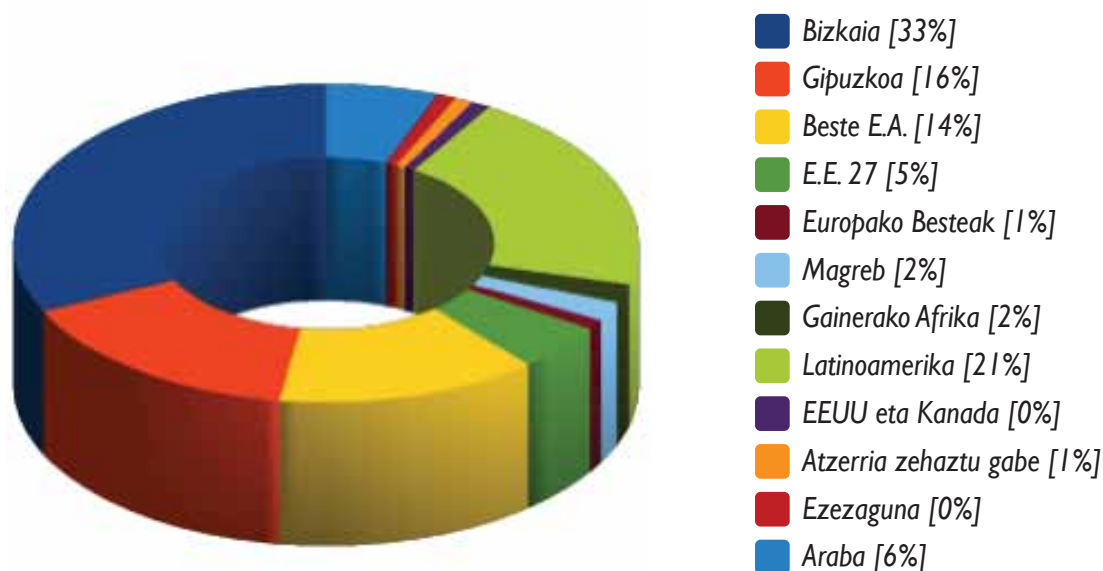
	Bikote // Bikote Ohi Indarkeria				Familia Barneko Indarkeria				Sexu Askatasuna				GUZTIRA
MOTA // LURRALDEA	Guz.	Ar.	Biz.	Gip.	Guz.	Ar.	Biz.	Gip.	Guz.	Ar.	Biz.	Gip.	Gip.
EAE	1.760	239.	1.001	520	661	67	429	165	186	22	99	65	2.607
Araba	200	187	3	10	57	52	1	4	16	15	-	1	273
Bizkaia	1.049	47	975	27	430	6	423	1	100	4	94	2	1.579
Gipuzkoa	511	5	23	483	174	9	5	160	70	3	5	62	755
Beste EA	411	64	218	129	241	26	138	77	16	4	5	7	668
AZTERRIA	1.319	213	748	358	196	46	98	52	68	10	40	18	1.583
Europa	207	24	107	76	43	11	22	10	10	1	7	2	260
E.E. 27	185	20	101	64	37	8	20	9	9	1	6	-	231
Europako Besteak	22	4	6	12	6	3	2	1	1	-	1	-	29

Afrika	158	45	65	48	33	11	13	9	6	3	1	2	197
Magreb	98	30	36	32	27	11	9	7	3	2	-	2	128
Gainerako Afrika	60	15	29	16	6	-	4	2	3	1	1	-	69
América	901	137	541	223	114	21	61	32	49	5	31	13	1.064
Latinoamerika	897	137	538	222	114	21	61	32	49	5	31	13	1.060
EEUU eta Kanada	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Asia	20	-	15	5	3	1	1	1	-	-	-	-	23
Azterria zehaztu gabe	33	7	20	6	3	2	1	-	3	1	1	1	39
EZEZAGUNA	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2
GUZTIRA	3.490	516	1.967	1.007	1.099	139	665	295	270	36	144	90	4.859

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

2010 urtean, 1.307 biktimazioetatik %16 Gipuzkoako lurraldean sortuak ziren.

1.12 Grafika: Genero indarkeriarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, biktimaren jaioterriaren arabera (2009)

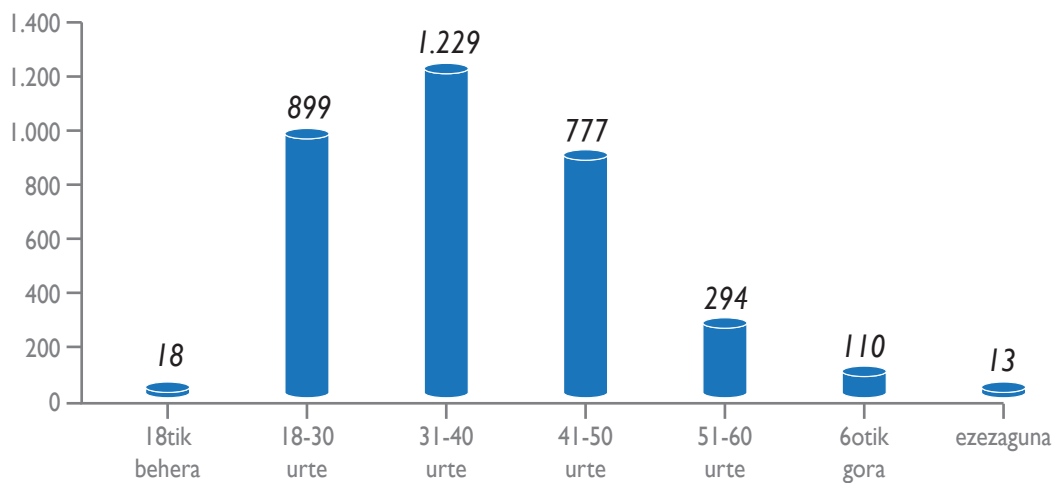
Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

ERASOTZAILEEN PROFILAK

Erasotzailearen profilaz hitz eginez gero, nabarmendu beharra dago kasu honetan ez daudela hain datu bereziak; hori dela eta, ez daude probintziak zehazturik, emandako informazioak EAE osoa hartzen baitu. Hori esanda, adin ezaugarriari gagozkiola, erasotzaileak gehienbat 31-40 urte bitarteko adin taldean (%34) eta 18-30 urte bitartekoan (%27) kokaturik aurkitzen ditugu. Bikotekideak edo bikotekide ohiak eraginiko indarkeria kasuetan, erasotzaile gehienak 31-40 urte bitarteko **adin** taldean aurkitzen dira (%37), baina sexu askatasunari dagozkion kasuetan, 18-30 urte bitartekoa da ugariena (%37). 18 urtetik beherako erasotzaileen artean, %1ek indarkeria erabili du biktimen bikotekidea

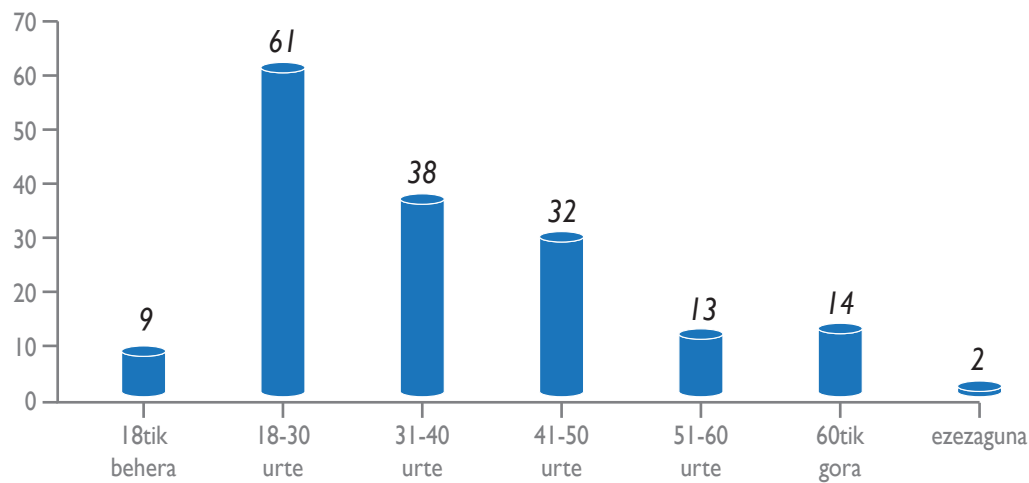
edo bikotekide ohia zirela, eta haietatik %5ek sexu askatasunaren aurkako kasuetan parte hartu dute. Horien jatorriaz ez da informaziorik ematen.

1.13 Grafika: Bikote edo bikote ohiak eragindako indarkeriarekiko emakume biktimizazioak EAE-n, erasotzailearen adinaren arabera (2009)

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

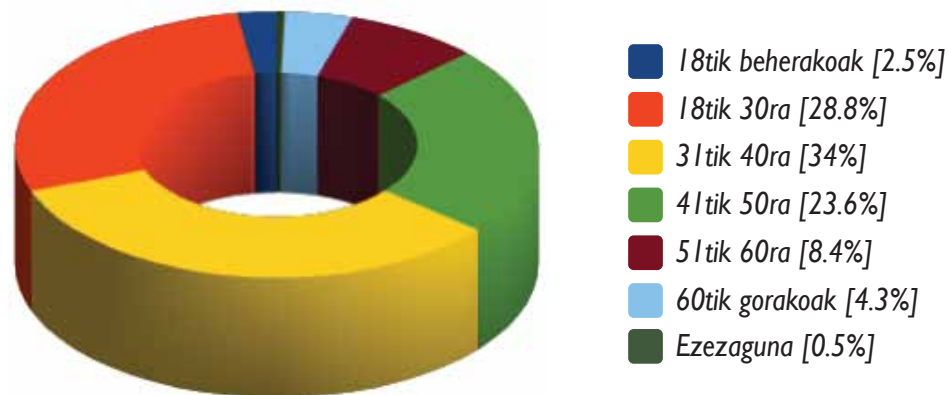
1.14 Grafika: Sexu askatasunaren kontrako erasoekiko emakume biktimizazioak EAE-n, erasotzailearen adin-taldearen arabera (2009)

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

2010ean, gizon erasotzaileen batez besteko adina 31-40 urte bitartean dago (%34), eta horren ondoren 19-30 urte bitarteko adin taldea (%26,6).

1.15 Grafika: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Iturria: Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

1.2. BALIABIDEEN ERABILERA

Gipuzkoari dagokionez, interesgarria da, orobat, genero indarkeriaren biktimak diren emakumeei laguntza emateko **baliabideei** buruzko datua kontuan hartzea. Alde batetik, Gipuzkoak 2009an zituen bizitegi baliabideei buruzko informazioa dago. Zehazki, bi **Berehalako Harrera** zerbitzu (Urrats Larrialdietarako Foru Aldundiko Harrera Zentroa eta Donostiako Udalaren Berehalako Harrera Zentroa) eta 20 harrera etxe daude, azken hauek segidan zehazten ditugun udalerrietan banaturik. Baliabideak balioaniztunak dira eta Gipuzkoako Foru Aldundia da bi etxebizitzaren jabea, normalean genero indarkeria jasaten duten familiek erabiltzen dituztenak.

1.16 Taula: Harrera etxeak Gipuzkoan (2009)

ERAKUNDEAK	Etxe Kop.	Deskribapena
Andoingo Udala	1	3 hilabeteko egonaldia gehienez, luza daitekeena. Orain arteko etxebizitza, bi etxebizitza txikiagoagatik ordezkatu da, moldagarritasun gaia dela eta.
Arrasateko Udala	1	
Asteasu Udala	1	Gehienez, 3 hilabeteko egonaldia, luza daitekeena.
Azpeitiko Udala	1	Etxebizitza balioanizduna, gizarte larrialdi egoeretarako, genero indarkeri kasuentzako soilik izan gabe. Gehieneko egonaldia 4 hilabetekoa da. Beharrezkoa da famili arazo larri baten egoeran egotea eta Gizarte Zerbitzuek zehazki eskatzea.
Beasaingo Udala	1	Etxebizitza balioanizduna. Urtebete lehenago arte, genero indarkeriaren biktima ziren emakumeentzat soilik. Baliabide honen erabilera urria zela eta balioanitzeko etxebizitza bihurtu zuten, guraso bakarreko familien modura beste kasu batzuei erantzuna eman ahal izateko, berrantolaketa eskaerari erantzunez. Gehieneko egonaldia 3 hilabetetakoa da, guraso bakarreko familien kasuan, ez dago epe mugarik.

Donostiako Udala	5	25 plaza gutxigorabehera. Egonaldia 3 hilabetekoa gehienez, baina luza daiteke beharra ikusiz gero, beti ere bidezko balorazioa egin ondoren.
Eibark Udala	I	Udal etxebizitza-aterpea, 3 gelakoa. Naiz eta udal errekurtsioa izan, Debabarreneko emakumeak jasotzen ditu (Deba, Mutriku, Mendaro, Elgoibar, Soraluze, Eibar). Gainera, lurraldeko gainontzeko udalerrietan plaza eskatzeko aukera ematen zaie, beti ere bailarako batzordeak onartuz gero. Egonaldiak gehienez, 4 hilabetekoa izan behar du
Errenteriako Udala	I	Udal etxebizitza dituzte, bapateko beharretarako, larrialdi eta alojamendu ezaren egoera kritikoei aurre egiteko, alokairuan eskeintzen dira, 4 hilabeteko epean gehienez. Artatzen diren egoeren artean, desahuzioak, etxebizitza erortzeko zorian egon, hondemendia, sutea, uholdea, famili arazo larriak eta etxea uzteko agintzen duten epai judizialak.
Hernanik Udala	I	
Irungo Udala	I	Etxebizitza balioanizduna, gizarte larrialdi egoeretarako eta ez bakarrik genero indarkeri kasuentzat.
Lasarte - Oriako Udala	I	
Pasaiaiko Udala	I	
Tolosako Udala	I	Etxebizitza balioanizduna, gizarte larrialdi egoeretarako eta ez bakarrik genero indarkeri kasuentzat.
Usurbilko Udala	I	Erabilera anizdun errekurtsioa, 2 etxebizitzek osatua eta 10 plaza dituen, larrialdi egoeran aurkitzen direnentsat (genero indarkeria, elkarbizitza arazoak, suteak, uholdeak). Egonaldia gehienez, 3 hilabetetako, luzatu daitekeena. Beste udalerri batzuetako pertsonak ere hartzen dituzte, beharrak horrela eskatuz gero.
Zarauzko Udala	I	Egonaldia gehienez, 3 hilabetekoa da, baina 6 hilabetera luzatu daiteke. Gaur egun, Dekreto berri bat onartzeko dago, egonaldia 4 hilabetetara luzatuko duena eta mugarik gabeko epean egoteko aukera emango duena. Etxebizitzak 4 gela ditu, 8 pertsona edo 4 bizikidetzat unitateentzat.
GUZTIRA	20	Gipuzkoko Lurralde Historiko osoan dauden harrera etxeak

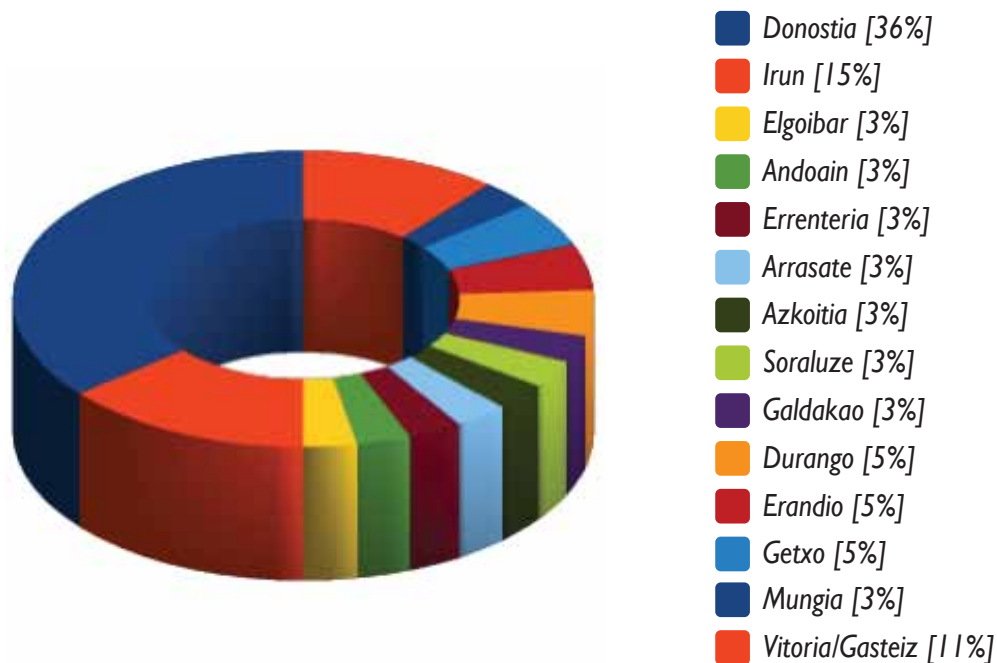
Iturria: Área de Análisis. GVCS. Departamento de Interior.

Halaber, badira genero indarkeriaren biktimen **aholkularitza juridikoa** eta **laguntza psikologikoa** eskaintzen dituzten programa bereziak; horietaz gainera, Biktimei Laguntzeko Zerbitzua (BLZ) dago.

2009ko **genero indarkeriaren biktimentzako dirulaguntzei** dagokienez¹¹, EAEn banaturiko 36etatik, batez beste 24,012 (%66,7) Gipuzkoan esleitu ziren, Donostia eta Irun udalerriak nabarmentzen direlarik.

¹¹. Lanbide arteko Gutxieneko Soldataren %75 baino errenta txikiagoa eta lana aurkitzeko zailtasuna duten pertsonentzako dirulaguntza da.

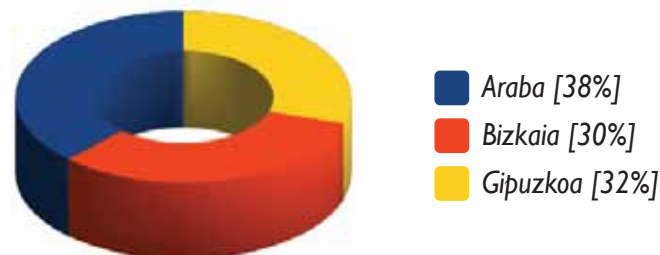
1.17 Grafika: Genero indarkeriaren biktima diren emakumei zuzendutako dirulaguntzak jaso dituzten emakumeen bizileku herria (2009)

Iturria: Genero Indarkeriaren Biktimen Laguntzarako Zuzendaritza

2010ean, EAEn kasu hauetarako emandako 86 dirulaguntzetatik %32 Gipuzkoan banatu zen.

1.18 Grafika: 2010ean eskeinitako 86 laguntzen banaketa, lurraldearen arabera

Iturria: Genero Indarkeriaren Biktimen Laguntzarako Zuzendaritza

Laguntza psikologikorako zerbitzuaren erabilerari dagokionez, lehen buruan azpimarratu beharra dago Gipuzkoako biztanleria guztiari zuzendurikoa dela eta bertako 15 udalerritan kokaturik dagoela: Donostia, Irun, Andoain, Arrasate, Azpeitia, Beasain, Bergara, Eibar, Errenteria, Hernani, Ordizia, Pasaia, Tolosa, Urretxu eta Zarautz. Guztira, Gipuzkoako Foru Aldundiaren eta Psikologoaren Kolegio Ofizialaren arteko hitzarmenean oinarrituriko zerbitzu hauetan eman zaie 492 emakumeri laguntza, horietatik 446 Etxeko Tratu Txarrekin eta 46 Sexu Erasoekin zerikusia duten arazoengatik.

1.19 Taula: Arreta psikologiko programak Gipuzkoan

PAZIENTE BERRIAK 2009an INDARKERI MOTAREN ARABERA	Deskribapena
Etxeko tratu txarra	446
Sexu erasoa	46
GUZTIRA	492

Iturria: Ianketa propioa, Gipuzkoako Foru Aldundiak emandako datuen arabera

Nahikoa eskatzen den beste baliabide bat: **etxebizitza alorreko laguntzak**. Bi eratak da: **tratu txarrak jasan dituzten emakumeentzako kupo berezia alokairu erregimeneko Babes Ofizialeko Etxebizitzaren zozketan eta alokairu erregimeneko etxeak zuzenean esleitzea**. Bietako lehenari dago-kionez, esan behar da prozedura honetan EAE osoan parte harturiko emakume biktimen 153 espedienteetatik, batez beste 27,54 (%18) Gipuzkoan eskatu dira, nahiz zozketetan 153etatik %4k soilki lortu duten etxebizitza.

1.19 Grafika: GI biktima diren emakumeen espediente aktiboak, alokairuzko etxebizitzaren esleipenaren prozedurarekiko, Lurralde Historikoaren arabera (2009)

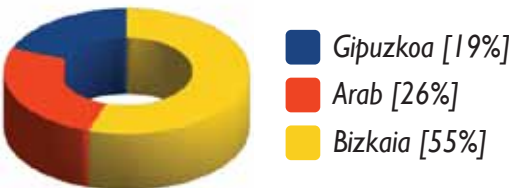

Iturria: Ianketa propioa, Etxebizitza, Herrilan eta Garraioetako Sailaren datuen arabera

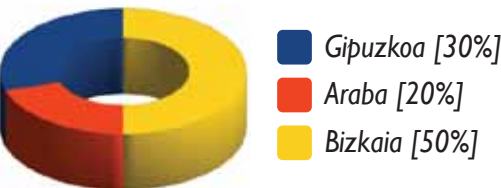
Bigarren motari dagokionez, 2009an esleituriko 16 etxebizitzetatik %6 Gipuzkoara joan dira, hau da, datu praktikoetan esleipen bakarra, zehazki Lasarte-Oria udalerriari dago-kiona, eskatu zuen udalerri bakarra izan zelarik.

2010 urtean, emakume biktimen 224 espedienteetatik %19 Gipuzkoatik irten ziren eta esleituriko etxebizitzetatik %30 lurralde horretan bertan banatu ziren.

1.20 Grafika: Tratu txarren biktima diren emakumeentzako kupo berezia: 224 espediente

1.21 Grafika: Alokairuan emandako esleipen zuzenak: 10

Iturria: Genero Indarkeriaren Biktimen Laguntzarako Zuzendaritza

Ondoren, gai honi buruz Telefono bidezko Euskal Arreta Zerbitzuak emaniko datu adierazgarrienak analizatuko dira.

1.3. GENERO INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMENTZAKO TELEFONO BIDEZKO EUSKAL ARRETA ZERBITZUA

Genero Indarkeriaren Emakume Biktimentzako 24 orduko Telefono bidezko Arreta Zerbitzua (900 840 111 zenbakia) Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritzak eskaini eta kudeaturiko zerbitzu bat da. 2009ko Balantzean¹² bilduriko datuen arabera, guztira 2.874 dei jaso iren, batez beste 232 dei hilean. Probintzien arabera, desberdintasun guztiz nabarmenak ageri dira. Deien %61,93 Bizkaitik zetozen, %22,06 Gipuzkoatik (bereziki Donostia, Irun eta Errearteritik) eta %11,45 Arabatik. Gainerako deiak Espainiako estatutik egindakoak dira edo ez da ageri nondik egin ziren, %4,56.

2006 urtetik 2009ra arte, deien kopurua %8,1 emendatu da. Oraingoan, berriro ere, zail da bereizten joera hori bat datorren aurreko paragrafoetan deskribaturikoarekin kasuak gehitu direlako edo salaketak emendatu direlako.

1.22 Taula: Genero Indarkeriaren Biktimen Arretarako Telefono Zerbitzura egiteko deialdiak, Lurralde Historikoaren arabera (2006-2009)

	2006	2007	2008	2009
Araba	8,6%	7,6%	8,9%	11,4%
Bizkaia	70,6%	66,4%	67,9%	61,9%
Gipuzkoa	14%	15,7%	18,5%	22,1%
Estatua/Beste batzuk	6,9%	10,3%	4,6%	4,5%

Iturria: Genero Indarkeriaren Biktimen Laguntzarako Zuzendaritza

Ondoko taulan dei egin duten pertsonen **profila** ikus daiteke. Kasu gehienetan, indarkeria egoeran inplikaturiko pertsonak hartu du deitzeko erabakia. Senitartekoen ehunekoa %20 omgirilpa da, eta profesionalena %4.

1.22 Taula: Deitu duten pertsonen profila

	%
Erabiltzaileak (Biktimak,...)	75,85
Senitartekoak / hurbileko norbaito	19,84
Profesionalak	4,31
GUZTIRA	100

Iturria: Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza

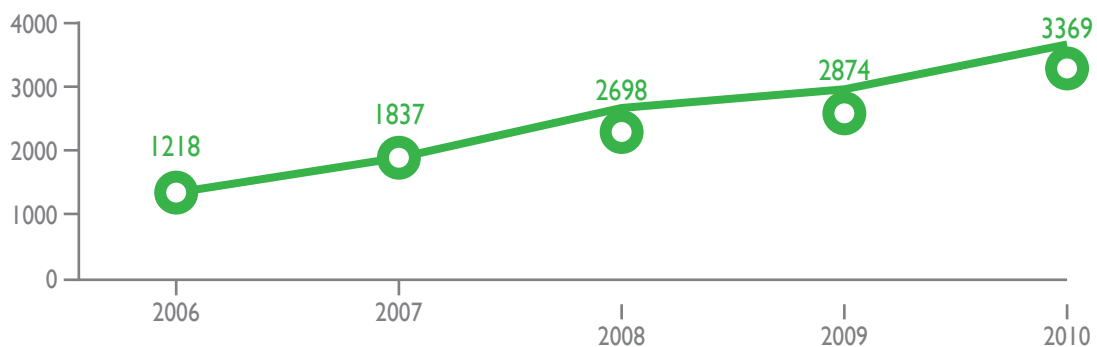
12. Kontsulta on line: http://www.interior.ejgv.euskadi.net/r42-avvg001/es/contenidos/informacion/avvg_estadistica/es_estadist/adjuntos/Informe2009.pdf 22-IX-2010.

Adinari dagokionez, deien ehuneko handiena (%58,21) 30-59 urte bitarteko adin taldeko emakumeek egindakoak dira; ondoren, 19-29 urte bitartekoa dator (%26,33), gero 60 urtetik gorakoak (%15,46) eta, azkenik, 19 urtetik beherakoak (%5,68).

Babes emozionala bilatzea eta beren egoeran egin dezaketenari buruzko informazioa lortzea izaten da emakumeek egindako deien arrazoi nagusia. Horregatik, eta beti 2009ko Balantzearen arabera, ia kasu guztietan orientazioa eta informazioa ematen zaie, baita emozioei eusteko laguntza psikosoziala ere (kasuen %66,25ean).

Era berean, zerbitzu honetan 2006tik 2010era bitartean jasoriko deien bilakabidea eskain dezakegu.

1.24 Grafika: Zerbitzuaren bilakabidea (2006-2010)

Iturria: Genero Indarkeriagatiko Biktimei laguntzeko Zuzendaritza

Beste zerbitzu batzuetara bideratzen diren kasuetan —ez da ohikoa—, zerbitzu juridikoetara, gizarte zerbitzuetara eta berdintasun sailei atxikiriko zerbitzu espezializatu-
etara zuzendu ohi dira.

1.4. GENERO INDARKERIAKO EPAITEGIEN DATUAK

Genero Indarkeriako Epaitegiek bilduriko datuei dagokienez, batez beste 11 salaketa eta 5 babes agindu eskaera jaso dira egunero, hau da, emakumeen %0,36k salatu zuten aurreko urtean (2008ko datuak dira) delitu mota horren biktima izan zirela. Guztira, 2008an, 3.979 gai penal sartu ziren epaitegi espezializatu horietan, 2007ko 3.917en aldean, hau da, %1,58ko gehikuntza gertatu da. Lurralde historikoen arabera, Bizkaian gaiak gehitu ziren; Araban eta Gipuzkoan, aitzitik, jaitsi ziren.

1.25 Taula: Genero Indarkeriako Epaitegietak salaketak (urte eta probintzien arabera)

	2007	2008	Konparazioa
Araba	710	641	-69
Bizkaia	1.117	1.082	-35
Gipuzkoa	2.090	2.256	166
GUZTIRA	3.917	3.979	62

Iturria: Genero Indarkeriagatiko Biktimei laguntzeko Zuzendaritza

Guztira 2008an iritsitako gaietatik, 1.171 Bilbon erregistratu ziren, 619 Donostian eta 600 Gasteizen. Barakaldoko datua, halaber, nabarmena da, 521 gai erregistratu baitziren. 4 hiri horiek guztizkoaren %73,1 bildu zuten. Babes aginduen eskaerei dagokienez, guztira 1.783 izan ziren, 2007ko 1.931 en aldean. Horietatik 1.004 Bizkaian gertatu ziren (1.030 2007an), 515 Gipuzkoan (546 2007an) eta 264 Araban (355 2007an). Oso kezagarria gertatzen da prozesu judizialari uko egin zioten biktimen ehunekoa: %11,6, hau da, 462 emakume guztira.

Taula 1.26: EAEko Genero Indarkeriako Epaitegietara iritsitako gaiak

	GAI PENALAK	ESKATURIKO BABES AGINDUAK	% BABES AGINDUAK	GAI ZIBILAK
Araba	641	264	%41,2	100
Gipuzkoa	1.082	515	%47,6	119
Tolosa	129	67	%51,9	11
Azpeitia	59	29	%49,2	10
Bergara	77	37	%48,1	8
Eibar	90	37	%41,1	14
Donostia	619	293	%47,3	65
Irun	108	52	%48,1	11
Bizkaia	2.256	1.004	%44,5	321
GUZTIRA	3.917	1.783	%44,8	540

Iturria: Genero Indarkeriagatiko Biktimei laguntzeko Zuzendaritza

KAUTELA NEURRIAK

2009 urtean abiaraziriko **kautela neurriek** ere laguntzen digute arazo honen garrantziaz ohartzen. Zehazki, Gipuzkoan urtebeteen bikotekideak edo bikotekide ohiak eragindako indarkeriarekin loturiko 410 **babes agindu** eskatu dira, eta berriro ere kopuru handienak ezkontidearekin (128) eta bikotekide ohiarekin (113) loturikoak ziren.

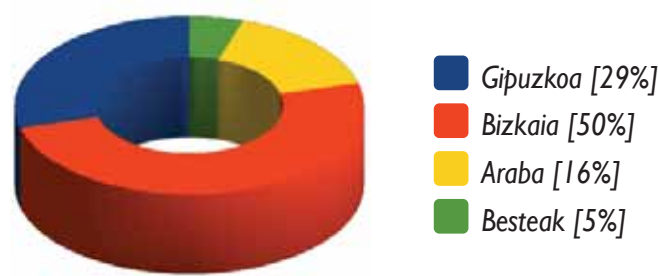
1.27 Taula: G.I.aren biktima diren emakumeek eskatutako Babes Aginduak, Egilearekiko harremana eta gertaerak izandako Lurraldearen arabera (2009)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	GUZTIRA
Indarkeriaren Eragilea	211	690	410	1.311
Ezkontidea	58	208	128	394
Ezkontide-ohia	19	75	42	136
Bikotekide // Bikote	65	189	102	356
Bikotekide-Ohia // Bikote-Ohia	64	194	113	371
Emaztegaia	3	7	11	21
Emaztegai-Ohia	2	17	14	33
Famili barneko indarkeria (bikote/bikote-ohiak eragindakoa ezik)	25	112	71	208
Alaba adingabea	1	4	8	13
Ama	10	61	25	96
Bestelako familikideak	14	47	38	99
GUZTIRA	236	802	481	1.519

*Iturria:*Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Epaitegiek emandako babes aginduei dagokienez, Gipuzkoan 565,5 kasu izan ziren (EAE osoan emandako 1950 aginduen %29).

1.28 Grafika: G.I. Epaitegiek emandako Babes Aginduak, gertaerak izandako Lurraldearen arabera (2009)

*Iturria:*Analisi Arloa. SSKZ. Herrizaingo Saila

Era berean nabarmentzekoa da Gipuzkoan 9 emakume etengabe eskoltatu behar izan direla Ertzaintzak bideraturiko zerbitzuaren bidez eta beste 64k Ertzaintzak emandako telefono mugikor bat eraman behar izan zuten aldean.

2010 urtearen amaieran, 4 emakumek etengabeko zaintza, hau da, **eskolta**, izan zuten Gipuzkoan. Gainera, 61 emakumek Ertzaintzak emandako **telefono mugikor** bat zeukaten eta 10 pertsonak, erasotzaileen eta biktimen artean, **lokalizaturik egoteko eskumutur** bat zeramaten.

1.5. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA

Argitaratu berri den “Violencia contra las mujeres jóvenes: la violencia psicológica en las relaciones de noviazgo” izenburuko ikerlanean, Cantera, Estébanez eta Vázquez egileek fenomenoari buruzko zifrarik adierazgarrienak bildu dituzte (Espainiako estatuari dagozkionak). Emakumearen Institutua da horren informazio iturri nagusia, zeinak salaketez eta gizonezko bikotekideek hildako emakumeez Barne Ministerioak emandako kopuruak jasotzen dituen. 2006tik aurrera, emakumearen gaineko Indarkeriaren aurkako Gobernuaren Ordezkaritza Berezia abiatu zenetik, organismo horrek ematen ditu datuak.

Tratu txarrak direla-eta, 2002-2007 aldian, egindako salaketen bilakaera ikus daiteke ondoko taulan. 30 urtetik beherako emakumeei dagozkien datuak adin taldeen arabera antolatu dira.

1.29 Taula: Tratu txarreetatik egindako salaketa kopuruaren bilakaera 2002-2007 aldian

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
16tik beherakoa	168	250	323	356	380	203
16-17	345	462	607	771	838	455
18-20	1.659	2.037	2.583	2.911	3.122	1.570
21-30	13.601	16.091	18.776	19.831	20.734	10.275
GUZTIRA	15.773	18.840	22.289	23.869	25.074	12.503

Taulari erreparatuz gero, salaketa kopurua gehitu dela ikusten dugu, adin talde guztietan eta urte orotan. Berriri ere, ikertu beharko litzateke salaketa gehikuntza horren arrazoa zein den, eraso gehikuntza edo erasoak salatze garrantziari buruzko kontzientziarazioa. Bestalde, nabarmentzekoa da, halaber, ia salaketa guztiak 21-30 urte bitarteko adin taldean gertatzen dela.

Bikotekideek eraildako emakumeei dagokien estatistika ere kontuan hartzekoa da. Berriri Emakumearen Institutuak 30 urtetik beherako emakumeez emandako datuak erabiliz, ondoko kopuruak lortzen dira:

1.30 Taula: Bikotekideek eraildako emakume gazteen kopurua 1999-2007 aldian (uztailaren 18a arte)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
16tik beherakoa	1	0	0	0	0	3	0	0	0
16-17	1	1	0	2	1	1	1	0	0
18-20	2	2	0	2	0	5	4	2	1
21-30	9	15	0	16	16	13	14	15	11
GUZTIRA	13	18	18	20	17	22	19	17	12

Kasu honetan, 21-30 urte bitarteko adin taldean ere biltzen da eraildako emakumeen kopuru handiena, 15 pertsona inguru urtean. Urteei dagokienez, kopurua aldatuz doa, baina era adierazgarrian gora edo behera egin gabe.

2. ARAUGINTZA ESPARRU JURIDIKOA

Emakumeen eta gizonen arteko berdintasun kontuetan oro har eta emakumeen aurkako indarkeriaren aurkako borrokan bereziki, araugintza esparru juridikoa eboluzionatu da azkeneko urteetan, eta lehenengo erreibindikazio feministetatik garatu egin da harik eta genero indarkeria zuzenbide eremuan sartzera egin arte estatu, autonomia eta probintzia mailan.

Neurri juridikoen analisi osoa egitea azterlan honen helburua ez den arren, ezinbestekotzat jotzen dugu horiek ezagutzea. Izan ere, neurri juridikoek baldintzatzen dute pertsonen arteko harremanak zein egoeratan egin eta desagiten diren, familiak nola osatzen diren eta, une jakin batean, nola berrosatzen diren. Elkartzeko edo banantzeko lege aurrerak eta erraztasunak, edo tratatu txarren kontzeptualizazioa eta horiek zigortzea, erabakigarriak dira etxeko indarkeriaren egoeran dauden pertsonen jardunbide eta erabakiak ulertzeko. Biktima eta erasotzaileen profiletan ikusiko dugunez, emakumeen aurkako indarkeriari dagozkion lege kontuetan aski aurreratu bada ere, pertsona batzuek bikote eta familiak nolako esparruan finkatu dituzten, zailago egin da egoera onartezinetatik irtetea, gauzaturiko aldaketak gorabehera.

2.1. ESTATU ESPARRUA

EAERI buruz Farapi-k egindako DAPHNE III “Services for women victims of violence: analysis of trends and impact evaluation” izenburuko txostenean jaso denez, estatu mailan ondoren ageri diren legegintza mugariak bereiz daitezke.

2.1 Taula: Estatu Mailako Lege Neurriak

	ESTATU MAILAKO LEGE NEURRIAK
1975	Kode Zibilaren erreforma: indar fisikoa erabiltzea bermatzen zuen senarraren baimena baliogabetzen da
1978	Konstituzioa: 14. eta 15. artikulua: >> Berdintasunerako eskubidea eta sexuagatik bereizkeriarik ez jasateko eskubidea >> Guztiek bizitzeko eta osotasun fisiko eta moralerako eskubidea izatea.
1983	Zigor Kodearen Erreforma: Ezkontideen arteko faltak parekatzen dira
1989	Zigor Kodearen Erreforma: Etxeko esparruan gertatzen diren ohiko tratatu txarrak delitutzat hartzen dira

1995	Zigor Kodearen Erreforma: Zigorak gogortzen dira. Seme-alabak subjektu pasibotzat hartzen dira, ezkontidearenak edo bizikidearenak eta aurreko ahaideak barne.
1999	Zigor Kodearen Erreforma: Tratu txar psikikoak eta bizikidetza beharrezkoa ez izatea barne sartzen dira.
2003	27/2003 LEGEA, uztailaren 31koa, etxeko indarkeriaren biktimak BABESTEKO AGINDUA arautzen duena.
2004	355/2004 ERREGE DEKRETUA, martxoaren 5koa, etxeko indarkeriaren biktimen babeserako ERREGISTRO NAGUSIA arautzen duena. 1/2004 LEGE ORGANIKOA, abenduaren 28koa, Genero Indarkeriaren aurkako BABES INTEGRALERAKO NEURRIEI buruzkoa.
2007	3/2007 LEGE ORGANIKOA, martxoaren 22koa, EMAKUMEEN ETA GIZONEN BERDINTASUN ERAGINGARRIRAKOA.

Iturria: DAPHNE txostena

2.2. EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOA

EAEri dagokionez, 90eko hamarkadan hainbat neurri hartzen hasi ziren emakumeen aurkako indarkeriari aurre egiteko, baina 2005eko martxoaren 2an onarturiko legea neurri giltzarri gertatu zen: **4/2005 Legea, otsailaren 18koa, Emakumeen eta Gizonen berdintasunerakoa.**

Lege horren VII. Ataleko 50. Artikulu osoa Emakumeen aurkako Indarkeriari eskainia dagoela nabarmendu beharra dago. Kapitulu horrek emakumeen aurkako indarkeria definitzen du eta, bai ikerketaren alorrean nola biktimen laguntza eta babesarenean, argi eta garbi azaltzen ditu garatu beharreko neurriak.

>> Ikerketa garatzea (emakumeen aurkako indarkeriaren arrazoiak, ezaugarriak, arazoa identifikatzeko zailtasunak eta ondorioak), prebentzioa (sentsibilizazio kanpainak egitea...) eta prestakuntza sustatzea (hala euskal herri administrazioetako langileena nola horren beharra izango duten erakunde pribatuetakoena).

>> Etxeko tratu txarren eta sexu erasoen biktimentzako arreta eta babesa hala polizia mailan, laguntza juridikoan, laguntza psikologikoan eta prestazio ekonomikoen mailan, nola aldi baterako bizilekuari dagokionez, gainerako gizarte eta harrera baliabideen zain dauden bitartean. Era berean, biktimak laneratzeko neurriak hartzeko premia ezartzen du (lehentasunezko tratua prestakuntza eskuratzeko eta pizgarriak kontratazioari), baita hezkuntzara iristea erraztea ere (haur eskoletara, beketara eta beste hezkuntza laguntzetara iristeko lehentasuna).

4/2005 Legetik aurrera, EAE mailako lege neurriak asmatu eta aplikatu dira, 2.2. taulan ikus daitekeenez:

2.2 Taula: Legegintza neurriak EAEn

	EAE-KO LEGE NEURRIAK
1999	Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurumen Saila: Etxebizitza sozialetarako sarrera ahalbidetzen du, alokairuan edo jabetzarik gabeko erregimenean.
2001	I. Erakundeen arteko Akordioa , arreta hobetzeko.
2005	4/2005 LEGEA , otsailaren 18koa, Emakumeen eta Gizonen berdintasunerako .
2006	2006ko urriaren 4ko AGINDUA, Ogasun eta Herri Administrazio Sailburuarena , etxebizitza alorrean genero indarkeriaren biktimak diren emakumeentzako ekintza positiboko neurriei buruzkoa .
2007	148/2007 DEKRETUA , irailaren 11koa, Etxebizitza eta Gizarte Gaietako Sailburuarena , etxeko eremuan tratatu txarren biktimak diren emakumeen harrerarako baliabideak arautzen dituen.
2007	2007ko azaroaren 29ko AGINDUA, Justizia, Lan eta Gizarte Segurantzza Sailburuarena, dirulaguntza emateko eta ordaintzeko prozedura ezartzen duena.
2008	12/2008 LEGEA , abenduaren 5koa, Gizarte Zerbitzuei buruzkoa.
2008	124/2008 DEKRETUA , uztailaren 1ekoa, Etxebizitza eta Gizarte Gaietako Sailburuarena , EAEn deribazio judizialaren bidezko Familia Elkarguneak arautzen dituen.
2009	Erakundeen Arteko II. Akordioa , etxeko tratatu txarrak eta sexu indarkeria jasaten dituzten emakumeei harrera hobea egitekoa

Iturria: DAPHNE txostena

2.3. BESTE BALIABIDE JURIDIKO BATZUK: BERDINTASUNERAKO PLANAK

2.3.1. EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako V. Plana¹³

Txosten honen hasieran planteaturiko galderen artean hauxe dago: nola liteke emakumeen aurkako desberdintasuna, bereizkeria eta eraso izaten jarraitzea baldin eta horiek galarazteko hainbat lege neurri gauzatu badira? Kontua da berdintasun formala gure erkidegoan jadanik egitate bat izan arren, gaur egun, agerian geratu da ez dela nahikoa arau berdintasun baten alde lan egitea Emakumeen eta Gizonen arteko desberdintasuna deuseztatzeko, baizik eta gizarte errealitatearen beste alor batzuei heldu beharra dagoela.

Alde horretatik, emakumeen aurkako indarkeria errotik erauztea dugu erronka nagusi-etako bat. Hala, Emakundek garatu duen EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako V. Plan berriaren ardatzetako bat, hain juxtu ere, emakumeen aurkako indarkeriari dagokio.

Ikuspegi holistiko batetik, errealitatearen aniztasuna kontuan hartuko duten berdintasun politikak planteatu beharra dago, berdintasun hori bizitza publiko eta pribatuaren espazio guztietan egon dadin. Politika horien garapena, aurreko organismo eta legeekin ados

¹³. Plan osoa ondoko helbidean kontsulta daiteke: http://www.emakunde.euskadi.net/u72-20010/es/contenidos/informacion/vplan_institucional/es_emakunde/adjuntos/vplan_igualdad_definitivo_es.pdf

egoteaz gainera (hala autonomia mailan, nola estatu, Europa eta are mundu mailan), atze oihala ere bada euskal erakunde publikoek beren esku hartzeko planak gauzatu ditzaten.

Planteamendu horretan oinarriturik eta jadanik aplikatu diren planen analisia eginik, horien ibilbidea bertsio hobetuan jarraitu nahiz, jadanik aipatua dugun EAEko Emakumeen eta Gizonen berdintasunerako V. Plana gauzatu da. Plan honek era koherentean erantzuten dio 4/2005 Legeari, otsailaren 18koari, ondokoa adierazten duela: “EAEko herri aginteen politika eta egintza guztietan txertatzea (...) herri-aginteen jarduera arautu eta bideratu behar duten printzipio orokorretariko bat da. Hain justu ere politika publikoek gizarte-kohesioa eta gizarte berdinzaleago bat eraikitzea ahalbidetu behar dute, politika publikoen antolamendu eta garapena hobetzearekin batera” (I l. or.).

EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako V. Plana definitzerakoan esan daiteke Eusko Jaurlaritza Berdintasunaren alorrean garatzen ari den planifikazio sail bat dela; egiteko horretan gaur arte bai alorrarekin zerikusia duten beste zenbait erakundek buruturiko lanak eta legegintza eta bai erkidegoan hautemandako gizarte beharrianak oinarri izan dituelarik. Legegintzaldi honetan berdintasunera bidean sustatu nahi diren gizarte aldaketak planteatzea da programa hauek plan berri honetan duten helburu nagusia, gerora dagozkion organismo eta botere publikoek hartarako esku hartze eta ekintza estrategiak abian jarri ahal izan ditzaten, baina beti zeinek bere errealitatea kontuan harturik eta horietan oinarriturik. Hala, beraz, dokumentu honen Sarreran zehazten denez, “(...) helburua ez da denek lana modu berean egitea, baina bai norabide berean”.

Azken plan hori hasierako alor baten inguruan egituratu da. Hala, emakumeen eta gizonen berdintasunaren aldeko gobernantza hobetzea du arretagune, eta, gizarte aldatetara bidean, hiru interbentzio ardatz ditu: lehenik, emakumeen ahalduntzea eta balioen aldaketa; bigarrenik, gizarte antolaketa erantzulekidea eta, hirugarrenik, **soil-soilik emakumeen aurkako indarkeriari aurre egitera zuzenduriko ardatz bat**. Horietaz gainera, antolaketa gaietan gobernantza hobetzen lagunduko duen mainstreaminga aparteko alorra izango da.

Ardatz horiek programa edo lan ildo batzuetan zehaztuko dira, berdintasunari dagokionez hautemandako beharren arabera ezarriko direnak. Hemen dagokigun gaiaz den bezainbatean, emakumeen aurkako indarkeriaz, alegia, bi jokabide ildo garbi markatu dira: alde batetik, sentsibilizazioa eta prebentzio; bestaldetik, arreta.

Sentsibilizazio eta prebentzioari dagokionez, planean azpimarratzen da bi osagai horiek oinarritzkoak direla emakumeen aurkako indarkeria murrizteko eta desagerraraztea lortzeko (Emakunde, 2010: 137, 140). Ildo horretatik, helburuak hauek lirateke:

>> Indarkeriarik gabeko jokabide ereduak bultzatzea, ondokoak dakartzana: emakumeen aurkako indarkeria agerrarazten duten irudi eta edukiak ezabatzea; indarkeria hori ikusgai egiten duten programa eta jardueretan parte hartzen duten pertsonen kopurua handitzea; sentsibilizazio eta prebentzio jardueretan gizonak gehiago parte hartzea, eta gizarteak, eta bereziki gazteenek, genero indarkeria mota desberdinez duten pertzepzioa areagotzea.

>> Portaera bortitzen prebentzioa hobetzea, ondokoak barne hartzen dituena: informazioa biltzeko eta homogeneizatzeko sistemak hobetzea; azterketak eta ikerketak egitea; emakumeak seguru sentitzen ez diren lekuak identifikatzen dituzten udalerrien kopurua handitzea, eta eraso sexisten alorreko prebentzio protokoloen ezarpena gehitzea.

Era berean, arretari dagokionez, EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako V. Planak administrazioek gauzatzen duten biktimen arreta integrala eta eraginkorra hobetzearen garrantzia azpimarratzen du (Emakunde, 2010: 147, 150). Hartarako, ondokoak proposatzen dira:

>>Portaera bortitzak garaiz hautematea eta informazioa areagotzea, ondoko helburu hauekin: emakumeen aurkako indarkeria kasuen hautemate goiztiarra handitzea; biktima diren emakumeen erabakiak har ditzaten laguntzea, eta zerbitzuak eta baliabideak erabiltzea erabakitzen duten emakume biktimen kopurua areagotzea.

>> Biktima diren emakumeei babes eta arreta osoa bermatzea, ondoko helburu hauekin: arreta protokoloen eraginpean dauden pertsonen kopurua handitzea; arriskuan edo diskriminazio anitzetik eratorritako egoeretan dauden emakumeei arreta emateko behar adinako baliabideak dituzten zerbitzuak areagotzea; biktima diren emakumeen laguntza ekonomikoen estaldura bermatzea; genero indarkeriaren egoeran ematen duten denbora murriztea; biktima diren emakumeen segurtasuna bermatzea; biktima diren emakumeen etxebizitza eskaerak estaltzea; laneratzea eta gizarteratzea bermatzea, programak egokituz; kalitate sistema hobetzea arreta emateko prozesuetan, eta lurraldeen eta udalerrien artean zerbitzuetan edo arreta baliabideetan dauden ezberdintasunak murriztea.

Kontuan harturik emakumeen eta gizonen arteko desberdintasuna, eta haren ondorioetako bat den genero indarkeria egiturazko arazo bat direla eta horrek alderdi asko ditu-ela, V. Planean sailen edo departamentuen arteko eta erakundeen arteko lankidetzaz serio- tasunez lortzen ahalegintzea planteatzen da, fenomeno honi erantzun integratua eta koordinatua, ahalik eta eraginkorra, eman ahal izateko. Hortaz, kudeaketa ere, kasu honetan, elementu garrantzitsua da, baterako lan hori gauzatzea helburu.

Laburbilduz, V. Plana Berdintasunerako planen gida eta orientabide plana bada ere, hau da, halakoak garatzeko erreferentzia esparrua, Jaurilaritzako sailek berek, foru aldundiek berek eta udalerriek berek gauzatuko dituzte lan planak, interbentzio eta jarduera planak, beren errealitateen arabera. Ondoren Gipuzkoako Emakumeen eta Gizonen Berdin- tasunerako Foru Plana, 2008-2011, ikusiko dugu.

2.3.2. Gipuzkoako Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Foru Plana, 2008-2011¹⁴

EAEko Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako IV. Planean deskribatu zen planteamenduan oinarriturik (V.a ez baitzegoen indarrean dokumentu hau idatzi zen unean), Berdintasunerako Foru Plana lau ardatzen inguruan egituratu zen:

>> 01 ARDATZA, *Gipuzkoako Foru Aldundian genero ikuspegia sartzea. Genero zeharkakotasuna edo mainstreaming-a.*

>> 02 ARDATZA, *Emakumeen parte hartze soziopolitikoaren Ahalduntzea.*

>> 03 ARDATZA, *Erantzukizunak partekartzea eta bizitza pertsonala eta lana bateragarri egitea.*

>> 04 ARDATZA, *Emakumeen aurkako indarkeria.*

IV. ardatza emakumeen aurkako indarkeriari eskainia dago. Planean bertan jasoa denez, “Emakumeen aurkako indarkeria da emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunaren adierazpen larrienetako bat. Horregatik erakunde publikoak koordinatuta jardun behar dugu, eta gizarteko gaitz horrekiko ez dugu inolako tolerantziarik izan behar. Giza eskubideen urraketa onartezin hau erro-errotik ezabatzeko, ezinbestekoa da biktimei laguntzeko neurriak hartzea eta bitartekoak xedatzea, eta, aldi berean, emakumeek bizitzako eremu guztietan nozitzen dituzten diskriminazioen aurka gogotik borroka egitea” (2008:23).

Hartarako, bi lan ildo proposatzen dira: abiapuntu modura, **prebentzioa, heziketa eta sentsibilizazioa**, eta bigarrenik, **biktimei laguntzea**.

Foru Diputazioaren kasuan, planaren helburuak eta ekintzak Departamentuen¹⁵ araberrako antolaketari erantzunez definitzen dira, hau da, arloak bat datoz Departamentuekin eta Departamentu bakoitzak era paraleloan lantzen ditu lau ardatzak, horien artean indarkeriari dagokiona. Departamentu guztientzak komunak diren ekintza batzuk daude, eta beste batzuk espezifikoak, haietako bakoitzarenak. Aldundia osatzen duten Departamentu guztien konpromisoa bilatzen da, Kiroletako eta Kanpo Ekintzako Departamentuaren gidaritzapean, haren Lankidetzako, Giza Eskubideetako eta Berdintasuneko Zuzendaritza Nagusiaren bitartez.

¹⁴. Plan osoa ondoko helbidean kontsulta daiteke: http://www.gipuzkoa.net/noticias/archivos/PlanIgualdad2008-2011_def_es.pdf

¹⁵. Planean ondoko Arloak eta Departamentuak aipatzen dira: Berdintasunaren Arloa, Diputatu Nagusia, Lehen Diputatu Nagusiordea, Kiroletako eta Kanpo Ekintzako Departamentua, Lehendaakaritzako eta Kanpo Ekintzako Departamentua, Ogasun eta Finantza Departamentua, Bide Azpiegituretako Departamentua, Garapen Iraunkorreko Departamentua, Mugikortasuneko eta Lurralde Antolaketako Departamentua, Gizarte Politikako Departamentua, Landa Ingurunearen Garapeneko Departamentua, Kultura eta Euskara Departamentua, Berrikuntzako eta Jakintzaren Gizarteko Departamentua.

Departamentu bakoitzak bere programa du (jarduera esparruak, horien bidez zehazten direlarik Departamentu bakoitzaren berdintasun politiken ardatz estrategikoak) dagozkion helburu, estrategia eta ekintzekin, baita ebaluazio adierazleekin eta aurrekontuarekin.

Legeek, eta horiek planen bidez gauzatzeak, emakumeen aurkako indarkeria fenomenoaren nolako ikuspegitik tratatuko den zehaztuko dute. Politika publiko desberdinak ere kokatzen dituzte, ondokoak, besteak beste: prebentzio eta sentsibilizazio programak, dirulaguntzak eta laguntza baliabideak. Espero izatekoa da, Erakundeen arteko Akordioa Jarraitzeko Batzordeak gomendatu duenez, egiten ari den guztia koordinatu, berrikusi eta ebaluatuko dela haren eraginkortasuna eta inpaktua ebaluatu ahal izateko.

3. ESPARRU TEORIKOA ETA ANALITIKOA

Genero indarkeriaren aitzin-gibelak eta haren gainean eragina duten inguruabarrak ezagutzea da Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako otsailaren 18ko 4/2005 Legearen xedeetako bat. Izan ere, gizon batek emakume baten gainean indarkeria erabiltzera bultzatzen duten zergatiak argitzea helburu duten ikerketa eta txostenek osaturiko literatura handituz doa eta gogoeta sare zabal bat dago hartarako Espainiako estatuan eta EAEn (besteak beste, Bosch Fiol, 2007; Cantera, 2005; Carvajal eta Vázquez, 2009; Echeburúa, 2007; Llorente, 2007; Sastre, Moreno eta Hernández, 2003). Hala, lorturiko emaitzetan oinarriturik, ekarpen berri bakoitzak elementu berriren bat gehitu beharko luke puzzlea itxuratzen joateko, osorik hartuta agertuko den marrazkia ikusteko ahaleginean. Horren haritik, begirada zabaletik azterlan honek ikuspegi desberdin, original eta berria eman nahi du, baita analisi kualitatibo bat ere, arazoa aski gutxi landuriko angelu batetik antzemanaz, hots, ikuspuntu soziokulturaletik.

Gaur arte gauzaturiko lanaren berrikuste bibliografikoa egiterakoan, oinarritzko hiru eredu bereiz daitezke indarkeriaren kausen analisian: psikiatrikoa, psikosoziala eta soziokulturala. Eredu horiek ezagutzea funtsezkoa da zeren, ereduaren zein den, proposaturiko irtenbideak edo parte hartzeko ildoak desberdinak izango baitira, nahiz hiru eredu moten artean muga garbiririk ezartzea ere erraza ez den. Dagokigun gaian diziplina askotariko lana gertatu denez, ikerketa ikuspegiak arian-arian beste ikusmolde batzuk batzen joan dira. Tratu txarrei buruzko ikerlanak (horien kausak eta faktoreak) eredu aldaketan joan direlako ideia atxiki dute Emakunderen Txostenean ("Emakumeen aurkako Indarkeria", 2009ko ekaina), non ondoko ibilbidea zirriborratzen den¹⁶:

16. Emakunde, 2009. Informe: La Violencia contra las Mujeres. Kontsulta on line:

<http://www.emakunde.euskadi.net/u72->

[20010/es/contenidos/informacion/viol_informe/es_emakunde/adjuntos/informe_violencia_junio_2009_es.pdf](http://www.emakunde.euskadi.net/u72-20010/es/contenidos/informacion/viol_informe/es_emakunde/adjuntos/informe_violencia_junio_2009_es.pdf)

>> **Eredu Psikiatrikoa** lehenengoa izan zen eta garrantzi berezia eman zien tratatu txarren emaitzaren ezaugarriari (nortasuna, gaixotasun psikikoa, alkoholismoa eta droga mendetasuna).

>> **El Modelo Psicosocial** bi alderdi aztertu zituen bereziki:

- a) Bikote harremanetako zailtasunak, non erasoa ezkontideen arteko komunikazio mota baten ondorioa den, indarkeria ezta eragiten dituen.
- b) Familian bertan ikasten da zer den indarkeria eta belaunaldi belaunaldi transmititzen da, eta hortaz, belaunaldi indarkeria esaten zaio.

>> **Eredu Soziokulturala:** gizarte egiturak berak hala generozko sozializazioan nola indarkeriarekiko tolerantzia duen garrantzia azpimarratzen du. Familian emakumeen aurkako indarkeriak duen hedadura eta haren onargarritasunak gero eta aditu gehiagok norbanakoen ezaugarriekin zerikusia duten esplikazioak zalantzan jartzera eramaten dituzte, eta esplikazio soziala iradoki dute. Ildo horretatik, emakumeek etxe barnean jasaten dituzten tratatu txarren kausa, erasoa pizten duten faktoreak (alkohola, lanik eza, pobrezia) baino areago, emakumeak gizartean aurkitzen diren desberdintasun errealeko egoera estrukturala izango litzateke.

Gure lana ez da ekarpenen artean bereiztea eta ereduaren artean bilakaera edo koexistentzia izan ote den erabakitzea, baizik eta, aitzitik, gure interesa planteamendu desberdinak zertan diren ezaugarritzen interesaturik gaude, ondoren gizarte antropologiatik eta antropologia feministatik egindako ekarpena panorama horretan kokatu ahal izateko, orain arte egindako lanari laguntzeko asmoz.

3.1. EREDU PSIKIATRIKOA EDO PSIKOPATOLOGIKOA

Gizonek emakumeen aurka erabiltzen duten indarkeria erasotzaileen banakako ezaugarrien bidez esplikatzeko du eredu honek. Hala, eredu honen arabera, erasotzaileak psikopatologiaren bat duten pertsonak dira, hala nola nortasun antisoziala, jokabide okerra, buruko gaitza, toxikomania edo alkoholismoa.

Ondorioz, indarkeriaren kausa banakako patologian kokatzen denez, irtenbideek ere gizabanakoa izango dute jardueragune. Hori dela eta, terapia neurologikoen eta psikiatrikoren bidezko terapiak proposatzen dira delinkuenteak tratatzeko.

Ildo horretan kokaturiko lan gehienek ikuspegi biologizista dute euskarri, zeren jatorri organikoa duen buruko patologia batean bilatzen dituzten indarkeriaren kausak, dela joera genetikoren bat dela eritasunen bat garatu izana.

Elena López García "La figura del agresor en la violencia de género: Características personales e intervención" izenburuko artikuluan dioskunez, gizonen "natura erasokor" ustezkoaren azalpen biologikoak ez dira berriak. Egileak, besteak beste, Desmond Morris-en (1969) lanak aipatzen ditu –60ko urteetan hiriak indarkeria anonimoa nagusi zen kaiola baten gisa definitzen zituena– edo Alexandre Mitscherlich (1969), gizona bere instintu inkontziente guztiei men egin behar zien txotxongilotzat hartzen zuena.

Guztiarekin ere, López García berak azpimarratzen duenez, gizarte testuinguruaren eta sozializazio prozesuen garrantzia ukatzen duten egile horien jarrerak ez dira zabalduenak erasoan biologiak nagusitasuna duela uste dutenen pertsonen artean. Hau da, biologikoaren eta intuituzkoaren nagusitasuna defendatzen badute ere, horien plasztizitatea defendatu ohi dute, azaltzen dutelarik pertsona batzuek soilik erakusten dituztela jarduera finkoko pautak, eta era horretara esplikatzeko zergatik egoera jakin batzuetan zenbait gizonen, ez guztien, era erasokorrean jokatzeko duten.

Hain zuzen ere, azken puntu horretan zehazten dira eredu psikiatrikoari egiten zaizkion kritikarik gehienak. María Antonia Carok (2008) aditzera ematen duenez, ezin daiteke lotura zuzenik ezarri emakumeen aurkako indarkeriaren eta buruko gaitzaren artean. “Buruko gaitza duten pertsona gehienak baketsuak dira, eta ez diote inori erasotzen. Gainera, bikotekidea gaizki tratatzen duten gizonen artean, %10-20k baino ez dute patologia motaren bat pairatzen”, argitzen digu egileak. Hala, beraz, kausen azalpen hori ez litzateke nahikoa.

Nolanahi ere, eredu horren aurkako kritikak badira ere (bestelako ikuspegietatik lan egiten duten profesionalen aldetik, mugimendu feministaren aldetik, etab.), kontuan hartu beharra dago haren postulatuak adostasun zabala lortu dutela gizartean. Datu gisa, CISek 2005eko martxoan egindako inkestan, etxeko indarkeriaren kausa zein den galdetzerakoan emandako aukeren artean, %89,3 bildu zuten ondokoek: alkohol gehiegi edatea, drogen kontsumoa, arazo psikologikoak eta buruko arazoak). Bestalde, sexuen artean boterea banatua dagoen modua kausa bat zen pertsonen %55entzat.

CISek emandako datuek erakusten dutenez, zientzia jakintzek (kasu honetan psikiatria alorreko jakintzek) indarkeria legitimatzekoa funtzioa bete dezakete, indarkeria berezkoa egiten duen ikusmolde biologiko eta esentzialista instituzionalizatzen lagun dezakete, indarkeria “normal”-tzat onartu eta justifikatzen dutela. Hain botere handia dute halako arrazoibide zientifikoek non erakundeak, gure praktika eta are imaginario kolektiboa ere zeharkatzen dituzten sineste errotuen, pentsamendu ohituren, iritzien, esaera zaharren eta jarreraren eran, zeinak esaera batean laburbil litezkeen: “Gizona berez da bortitza”.

Psikologia analitikoaren alorrean koka ditzakegun bi egileren idazkiek izaki femeninoaren kontzeptualizazio esentzialista partekatzen dute eta emakumeak presatzen dituzte beren benetako izaera edo izaerak, murrizten eta zapaltzen dituen gizarte batek ezarritako ereduetatik askatzeko. Alde batetik, Clarissa Pinkola Estés-ek, “Mujeres que corren con los lobos” izenburukoan “emakume basa”-ri dei egiten dio, intuituzko esentzia femeninoaren adierazgarri den horri, berreskuratu eta erreibindikatu beharko litzatekeen horri; bestalde, Jean Shinoda Bolen-ek “Las diosas de cada mujer” liburuan zazpi barne eredu identifikatzen ditu emakumeen nortasunean, zazpi jainkosa arketipikorekin lotzen dituenak, ezarritako dikotomia artifizialeetatik –maskulinoa/femeninoa, ama/maitalea edo profesionala/etxekoandrea– ihes egiteko baliagarri gerta litezkeelarik. Planteamendu horiek emakumei mendetan zehar ezarritako eredu soziokulturalen murrizketak aditzera ematen badituzte ere, proposatzen dugun eredu soziokulturalaren analisiaren desberdinak dira, gureak egiazko, benetako, berezko izaki femeninoa nabarmentzen baitu, aurkitzeko zain dagoena.

3.2. EREDU PSIKOSOZIALA

Eredu psikosozialak, goian esan dugunez, batez ere bi alderdiren analisia hartzen du arretagune nagusitzat. Alde batetik, bikotearen barneko harreman arazoak nabarmentzen dira, halako eran non eraso huts egindako komunikazio baten ondorio gisa interpretatzen den, indarkeriazko eran azaltzen den ondorio, alegia. Bestaldetik, familia inguruan aztertzen da sozializazioa, eta ingurune horretan belaunaldi indarkeria ikasten da.

Psikologiaren beraren barneko joeren eta eskolen hedadura kontuan harturik, indarkeriaren hurbilketa eta tratamendua desberdina da, aukeraturiko ikuspuntua zein den. Interesgarria da ohikoenak diren ikuspuntuak deskribatzea, guztiz labur bada ere. Hartarako, Yolanda Ruiz psikoterapeutak Jaume I.a Unibertsitatean ikerketa sustatzeko jardunaldi batzuetan azalduko lanaz baliatuko gara. Egileak ondoko ikuspuntuak nabarmendu eta deskribatzen ditu:

>> Jokabide ikuspuntua: Eredu honen arabera bai jokabide normala bai anormala ikasia da, halako eran non heredaturiko faktoreak bigarren mailakoak diren. Eredu honen arabera, biktima, pertsona desorekatu gisa hautemana, arazoak sortzearen erruduna da. Ondorioz, erasotzaileak orekarik gabeko botere harremana ezartzen du, abusuak gauzatuz, eta emakumeak indarkeriaren aurrean nortasun berri bat sortuz doaz. Emakumeak tratu txarrak jasaten dituenean, xantaia emozionalaz baliatzen da erasotzailea; halako egoera batean emakumeari gero eta zailago gertatzen zaio amore ematea. Gizon bortitzak autoestimu apala du eta, horregatik, emakume bat bilatzen du kontrola ezartzeko, eta bakardadea ezartzen dio. Aldi berean, emakumeak uste du dena kontrolpean duela, gizonarengandik datorkeen edozein indarkeriazko jokabide ulertu gabe; eta ezkontza bizirik mantendu nahi duenez, ezin dezake biolentziaren aurka jardun (ikasitako babesgabetasuna) eta gizon bortitzaren jokabidea zurretzen saiatzen da, ezin gehiagoko zaurgarritasuna agerian uzten duelarik.

>> Eredu kognitiboa: Kognizioak ahozko adierazpen formak dira, esperientzia goiztiarretatik garaturiko jarrera edo usteetan oinarrituriko irudien antzera. Eredu honetan eskemek garrantzi handiagoa hartzen dute; gainera, esperientzietan oinarritzen dira eta mundua ezagutu ahal izateko moldeak dira, nahiz, batzuetan, eskemek errealitatea interpretatzekoera okerretara eta badaezpadakoetara eraman gaitzaketen. Era berean, familian indarkeria dagoenean, gizon bortitzek desitxuratze kognitiboak dituzte ezaugarri, gertaera bat minimizatu edo maximizatzen dutela, pertsonalizatu edo orokortu egiten dutela, pentsamendu dikotomiko edo muturrekoak aplikatu eta apetaren arabera abstrakzio selektiboak eta inferentziak egiten dituztela.

>> Eredu psikodinamikoa: Gizona instintuzko indarrek menderaturik ulertzen du; halako gizon batentzat bere lorpenak garrantzitsuentzat jotzen ditu. Halako gizonak ez dira beren sentimenduak adierazteko gai, ezin dute beren buruaz hitz egin edo erantzukizuna beren gain hartu, biktima gisa azaltzen dira eta elkarriketa desbideratzen dute, bikotekideari egozten diote errua eta gehienek abusu edo abandono aurrekariren bat agertzen dute.

>> **Interakzio komunikazio eredua:** Pertsonarteko interakzio estandarrak aldatzea du arretagune. Eraldatzen ari den sistema baten gisa ulertzen da familia, gizarte eskakizunetara egokituz doana. Ildo horretatik, azpimarratzekoa da familia baten eboluzio fase desberdinen presentzia; fase horien artean familia patriarkalaren eredua dago, gizonak boterea eta agintea bilatzea ezaugarri duena, emakumeak hazi-eran eta ama eginbeharretan diharduelarik. Eredu patriarkal hori sendotzen denean, gizonak emakumeari tratatu txar emozionalak eta bakartze soziala ezartzen dizkioten jokabideak aurkitzea erraza da.

>> **Indarkeriaren eredu interaktiboa:** Indarkerian inplikaturiko faktoretzat hartzen ditu ondoko hauek: familiaren zaurgarritasuna, estres emozionala, gizabakoen baliabideak (ekonomikoak, heziketa alorrekoak, psikologikoak, etab.), familia-koak (kohesioa, komunikazioa eta egokigarritasuna), sozialak (bakartze maila) eta testuinguru soziokulturala (balioak eta arauak).

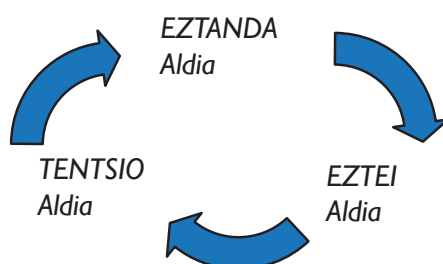
>> **Etxeko indarkeriaren mekanismo psikologikoen eredua:** Hurbilketa honen arabera, indarkeriazko jokabideak lotura estua du etsakeria jarrekin, haserrekeria egoera emozionalarekin, nortasun nahasmenduekin, faktore eragileak direnen presentziarekin, hala nola substantziak kontsumitzea, biktimaren zaurgarritasuna hautematearekin eta aurretiko indarkeriazko jokabideak sendotzearekin.

Gai honetan lan egiten duten profesionalak bat datoz kontu batean: emakumeen aurkako indarkeriak funtzionamendu ziklikoa duela adierazten dute denek. Leonore Walker psikologoa izan zen **Indarkeriaren Zikloaz** aurrenik hitz egin zutenetako bat (1979an). 120 emakumerekin gauzaturiko ikerketa baten ondoren, Indarkeria Zikloaren Tentsio Pilaketa / Eztanda Eredua garatu zuen. Eredu honek hiru aldi hartzen ditu:

>> **1. aldia: Tentsio pilaketa:** Fase honetan erasotzailea aldartetsuago agertzen da eta biktima kritikatzeko du. Tentsioa areagotzean, biktimak "arrautz oskolen gainean" ibiliko balitz bezala sentitzen da. Biktima erasotzailea baretzeko ahalegiak egin ditzake abusua saihestearren.

>> **2. aldia: Eztanda gogorra:** Erasotzaileak ahoz edo fisikoki erasotzen dio biktimari. Hau tentsioa pilatzen den aldia baino askoz intentsuagoa da eta intentsitatea areagotu daiteke eztanda aldi bakoitzean.

>> **3. aldia: Eztei aldia:** Erasotzaileak kontzientziaren ausikia azaltzen du bere portaeragatik eta aldatuko dela agintzen du. Erasotzailea zoragarri portatzen da.

EAEn eta Espainiako estatuan ere, Enrique Echeburúa erreferente bat da, hala plano teorikoan nola praktikoan. Euskal Herriko Unibertsitateko Psikologia Klinikoko katedradun honek biktimak tratatzerakoan abiarazi zuen emakumeen aurkako indarkeriari buruzko lana. Urte batzuk emakumeei laguntzen emanik, ondorioztatu zuen ezen erasotzaileak tratatzea ere ezinbestekoa zela. Ikusi zuen pertsona batek (kasu honetan gizon batek) bikotekide batekin indarkeriazko harremanak ezarri dituenean, beste batekin horiek berriro errepikatzeko arrisku handia dagoela. Echeburúak tratamendu jokabidezko-kognitiboetan jartzen du lan ildoaren arreta.

Echeburúa eta Fernández-Montalvok (2009), erasotzaile motak sailkatzeko oraindik datu enpiriko aski ez dagoela onarturik ere, ondoko proposamena plazaratu dute. Tratu txarren emailak izan daitezke:

- a)** *Pertsona matxista edo misoginoak.*
- b)** *Emozionalki aldarte aldakorrekook eta mendekook; emakumeak zalantzan jartzen badu edo harremana bertan behera uzten badu arriskutsu bihurtzen dira.*
- c)** *Alkohol edo drogaren mendean daudenak, mendetasunak desinibitzaile gisa diharduela.*
- d)** *Buru nahasmenduren bat duten gizonak, emakumea joz gozatzen dutenak edo, gutxienez, hori egiteko inibiziorik ez dutenak.*

Tratu txarren emailen aldeko interbentzio terapeutikoak banakakoak edo taldekakoak izan daitezke eta besteak beste ondoko helburuak lortu nahi dira: denbora baterako etenaldi teknikak irakastea, jelsiaren arazoari heltzea, edateko ohiturak kontrolatzea, joera kognitiboak berriro ebaluatzea, arazoen irtenbidea aurkitzeko estrategiak diseinatzea, erlaxazioa eta komunikazio trebetasunak lantzea eta haserreari aurre egiteko eta bulkadak kontrolatzeko teknikak irakastea. Terapia, beharrezkoa izanez gero (subjektu bereziki oldarkorrekin edota gogo egoeraren nahasmenduak dituztenekin), tratamendu psikofarmakologikoekin osatzen da.

Orain arte azaldutakoan ikus daitekeenez, eredu honen bidez, halaber, emakumeen aurkako indarkeria analizatzen da erasotzaileen banakako ezaugarriak bereziki azpimarratuz, eta sozializazio prozesuak (indarkeria ikastea, komunikazio trebetasunak, etab.) aintzat hartzen badira ere, pertsonetan arreta jartzen duen ikuspegi batetik egiten da, eta ez dira gizarte egiturak eta horien iraunaraztea edo, aitzitik, sozializazioaren bidezko aldaketa kontuan hartzen.

3.3. EREDU SOZIOKULTURALA: IKUSPEGI SOZIOANTROPOLOGIKOA

Hirugarren analisi ereduak ikusmolde soziala txertatzen du emakumeen aurkako indarkeriaren azterketan. Gainerako ereduak ezagutzari ekarritako garrantzia kendu

gabe, planteamendu honen arabera, gizarte egiturak eta genero sistemekin duten artikulazioa ez aztertzeraz, analisi horiek osatugabe eta testuingururik gabe gelditzen dira; ondorioz, proposaturiko interbentzio ildoek ere ez lukete arazoari bere osotasunean helduko.

Hutsune horri aurre egiteko planteamendu antropologiko bat proposatzen da, egokia dena analisi maila desberdinei –mikro, ertain eta makro– ekiteko gai delako. Era berean, gizarte antropologiak bideraturiko ikuspegia bere ezaugarri holistikoaz bereizten da, hau da, lentea ahalik eta gehien zabaltzen saiatzen da behaturiko gaiak –dagokigun kasuan genero indarkeriaz– litekeen panoramarik hedatuena hartu ahal izateko. Subjektua (tratu txarren biktima edo haren erasotzailea) bere ingurune sozioekonomiko eta politikoaren esparruan kokatzen du eta eszenatoki kulturalen duen jarduera interpretatzen da.

Gainera, analisi antropologikoak aintzat hartzen ditu gizarte bizitzaren esanahi, anbigutasun eta kontraesanen analisia eta giza jokabidearen azpiko logika, dimentsio sinbolikoa barne. Bilduriko datu eta informazioak dagokien testuinguruan kokatzea da analisi honen oinarritzako alderdietako bat, esanahiak dauden testuinguruaren araberrakoa baitira (ekintza berak, objektu berak, are hitz berak esanahi eta konotazio desberdina izango dute, testuinguru historiko, sozial eta kulturala zein den).

Hortaz, eredu honen arabera, genero indarkeria ezin bereiz daiteke bere testuinguru soziokulturaletik eta egituratzen duten mekanismoetatik. Zalantzarik gabe, genero sistemak oinarritzakoak gertatzen dira egituratze sozial horretan; hala, beraz, horren analisia nagusi izango da azterlan honetan.

3.3.1. Genero sistemak

Genero sistemak zer diren ulertzeko abiaburu gisa, genero kontzeptuaz beraz zer ulertzen dugun jakin beharko dugu. Terminoa askotan eta hainbat moldez erabilia bada ere, hemen haren erabilera analitiko eta kontzeptuala defendatzen dugu. Generoa gizarte eraiketa bat dela diogunean, kontzeptu bat dela diogu: gizarte edo sistema kultural jakin batean asmatu eta eraikiriko kontzeptu bat. Horregatik, genero ezaugarriak pertsonen sineste edo balioen araberrakoa izango dira, horiek benetan janzten baitituzte beren sistema kultural propioaren jokabideak, benetako jokabide bakarrak balira bezala.

Analisi tresna gisa, gizarte edo sistema kultural jakin batean emakume eta gizonaren esanahiaren definizioa bideratzen duen prozesu historiko, dinamiko eta aldakorra seinatzen du genero kontzeptuak. Definizio hau gizarte jakin bat osatzen dutenek beren gain harturiko ezaugarri eta aukera multzo batean oinarriturik dago eta, sexuari dagozkion kategoria biofisiologiko desberdinetan oinarriturik, jokabide espezifikoak seinatzen dituzte emakumeentzat eta gizonentzat, botere harremanen egitura hierarkizatu baten barnean.

Hala, generoak gizabanakoa emakume edo gizon “bilakatzea”-n inplizitu dagoen prozesu bat dakar berekin; Simone de Beauvoir-ek Bigarren sexua (1945) obraren esaldi famatua

zabalduz, “biologia ez dela patua” nabarmentzen da, eta generoa egin, desegin eta berregin egiten da (Stolcke, 2003:70,73). De Beauvoir-en arabera, “ez da emakume jaiotzen, bilakatzen baizik”, baina gaur egun esan dezakegu “gizona ere ez dela sortzen”, pertsonak egin egiten direla gizartean nagusi den eredu hegemoniko baten arabera, horren boterea eta eragina hala gizonentzat nola emakumeentzat nabarmentzen direlarik.

Gaur gizarte zientzietan operatiboa den generoaren definizio bat Aurelia Martín Casares-ek proposaturikoa da, generoa era honetara aipatzen duela: “Gizarte bakoitzean feminitate, maskulinitate, androginia edo beste kategoria soziobiologikoen eraiketa, zeinak ezarritako rola, estereotipoak, botere harremanak eta estratifikazioa aztertze bidea ematen duen” (2006:68).

Era berean, generoa ez da emakumeen edo gizonen kontua soilik, baizik eta emakumeen eta gizonen arteko harremanena, edo emakumeen artekoa edo gizonen artekoa. “Inoiz ez dugu kolektibo maskulinoaren edo femeninoaren jokabidea ulertuko baldin ez badugu plano berean jartzen eta bi-bien arteko artikulazioa ez badugu espazio soziopolitiko eta ekonomiko zehatzetan ikusten” (Díez, 1999:153). Genero harremanak botere harremanak direla azpimarratzea garrantzitsua da, eta kontzeptu kulturalak eta gizarte harremanak erabakitako lotura horiek dira bestelakotasunak desberdintasun bihurtzen dituztenak. Desberdintasunak baino areago hierarkiak dira, baliabide materialetara eta boterea gauzatzeko posibilitateetara iristeko aukera desberdinen ondorio direnak, eta sexu eta genero desberdintasunen eraikuntza konplexu eta naturalizazio bat euskarri dutenak.

Emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunaren naturalizazioa faktore konbinazio konplexu bati esker gerta daiteke, eta faktore horien bidez harreman asimetrikoak bilbatzen dira. Asimetria, hau da, boterearen banaketa desberdina, ez da soilik indarkeria fisikoarengatik mantentzen, ezta horren mehatxuagatik ere, baizik eta era materialean (baliabideak eskuratu ahal izatea ukatuz) eta ideologikoan (emakumeentzat eta gizonentzat egokia dena diktatuz).

Hala, genero sistemak harreman dinamikoan koexistitzen dira gizarte ordenarekin eta ordena sinbolikoarekin. Gizarte ordenak “eguneroko errealitatea” adierazten du. Errealitate horrek bi eratako osagaiak ditu: alde batetik, pertsonen jokabidea kudeatzen duten eguneroko ekintzak eta idatzi gabeko arauak eta, bestetik, gizarte osoari aplikatzekoak diren lege eta arau formalak eta instituzionalizatuak. Bestalde, mito, sineste, sinbolo eta balioak dira ordena sinbolikoaren osagaiak, gure idealen eta irudien unibertsoa sortzen dutenak (Díez, 1996).

“Genero sistemak” nozioa gizarte desberdintasunean parte hartzen duten hainbat faktoreren aniztasuna eta konplexutasuna izendatzeko erabiltzen da, desberdintasun hori “egoera historiko zehatzetako indar globalen eta tokiko indarren, bertako eta atzerriko esanahien, gizarte egituraren eta giza ekintzaren elkarrekiko eragin esparruan eraiki da” (Del Valle, 2002:21). Laburbilduz, ez da desberdintze prozesu bat, baizik eta hierarkizazio prozesu bat, baliabide material eta sinbolikoetara iristeko aukera desberdinaren ondorio dena, genero desberdintasunaren eraiketa konplexuak eta genero desberdintasunaren naturalizazioak euskarri dituen eta erabakigarria gertatzen dena boterearen erabileran.

3.3.2. Feminitateak

Gayle Rubin antropologoak sortu zuen sexu/genero sistema kontzeptua 1975ean, emakumeen munduko kokalekua egituratzen zuten gizarte, kultura eta ekonomia elementuen multzoa adierazteko. Sistema horren arabera, “sexua” emakume edo gizonaren izaerari zegokion ikuspuntu biologikotik; generoak, ordea, gizarte alderdia adierazten zuen, normalean emakumearen gorputzarekin loturik. Hala eta guztiz, geroago Rubinek bere ereduak kritikatu egingo zuen sexua “berezkoa” dela iradokitzen zuelako, ustez feminitatearen eta maskulinitatearen, gizartean gizonei eta emakumeei dagokien lekuaren eta bi-bien arteko harremanen “berezkotasuna” zalantzan jarritz eta desmuntatuz. Hortik aurrera, “sexu/genero sistema” terminoa pluralizatu eta “genero sistemak” hobetsi zen, adierazi nahirik bai sexu biologikoa eta bai kulturaz emandako generoa eraiketak direla, aldi eta alde bakoitzean nagusi diren ereduak erabakitakoak.

Genero sistemak hemen dagokigun gizartean, gipuzkoar gizartean, kokatzen badugu eta analisi historiko batetik abiatzen bagara, ikusten dugu nola, manufaktura etxetik fabrikara lekualdatu zen unean, feminitatearen ideologia emazte eta amaren idealak goستن hasi zen. Era horretara, feminitatearen eredu hegemonikoak zentratu egingo ditu emakumeak beren ugaltze roletan eta funtzioetan, loratzen ari zen hemeretzigarren mendeko feminitateraren ideologiaren argitan, zeinak emakumearentzat seme-alaben ama eta hezitzailearen eginkizuna azpimarratzen zuen, senarraren lagun eta etxeakoandre adeitsuarenarekin batera. Hala, emakumea etxeiko munduari, etxe barnekoari eta familiakoari atxikitzea, haren berezko lekua balitz bezala, premisa bihurtuko da eta feminitatearen etxe barneko itxuratze honek agindu gisa jokatu du, bete beharra zegoena “egiazko” emakumetzat ezagutua eta aitortua izateko.

Etxekotasunaren gogoetabideak emakume eredu baten prototipoa eratzen zuen (etxeiko aingerua eta ezkondu eredugarria), amatasunaren gurtzan oinarritua, emakumeak bere burua gauzatzeko izan zezakeen zerumuga gailentzat harturik. Baita emakumeak familia ardatz izango zuen gizarte jardunbidera nahitaez mugatu beharra zuelako ideia sortu ere. Era horretara, emakumeek ezkontza heterosexualean eta amatasunean oinarriturik gauzatu behar zuten beren nortasun pertsonala, gizabanako gisa inolako gizarte, kultura edo lan proiektu autonomorik sortzeko aukerarik gabe. Ikuspegi horretatik, ezaugarri femeninoak ama gisa zuten gizarte funtzioan eta produkzioaren desberdintasun sexual biologikoan oinarriturik formulatzen ziren.

Feminitateari egotzitako nolakotasunak maskulinitatearen ereduari egotzitakoei kontrajartzen zaizkie. Kontrajartze horrek esleituriko nolakotasunen sailkapen hierarkizatua sustatzen du, nolakotasun maskulinoei femeninoei baino balio handiagoa ematea bideratzen duena. Hierarkizazio horrek, beraz, egotzitako nolakotasunen arabera botere harremanak sortzea dakar. Hau da, nolakotasun maskulinoak baloratuagoak izanik, nolakotasun femeninoak baztertzen dira eta gizonen eta emakumeen arteko botere harremanak hierarkizazio horri datxekio, halako eran non gizona bere nagusitasun balioetan sendoturik sentituko den, emakumearen balioen aurrean, zeina mendeko subjektutzat eta balio positiborik edo lehen mailakorik gabekotzat hartua izango den.

Idea horri jarraituz, ahultasun, kontrolgarritasun eta babes beharra ezaugarriekin eratu da identitate femeninoa. Balio horiek jokabide egokiaren jarraibide gisa transmititzen dira eta subjektuaren identitatean berean txertatzen dira, generoen ideologia erreproduzitzen duela. Eta goian aipaturiko genero indarkeriaren zikloaren arabera, sineste horiek asimilatzeak erakutsitako genero rola kutsatzen ditu, hala erasotzailearengan nola biktimarengan.

3.3.3. Maskulinitateak

Maskulinitateei buruzko azterlanek ekarpen zehatzak egin dituzte batez ere gizarte desberdinen azterketa enpirikoaren alorrean, gizonen definizioaz eta “eraiketa”-ri buruz dauden kultura aldaera askotarikoak bilduz; horien ondorioz, maskulinitatearen ustezko definizio unibertsala zalantzan jarri da. Askotarikotasun hori gizarte bakoitzaren barnera ere iristen da, halako eran non gizarte beraren barnean gizona zer den definitzeko era desberdinak agertzen diren, hainbat faktoreren arabera, hala nola gizarte klasea, orientazio sexuala, adina edo lanbidea. Hortik “maskulinitateez” eta ez “maskulinitateaz” hitz egiteko beharraz tematzea, eredu batzuk baitaude eta batera gertatzen baitira.

Hemen analizatzen dugun gizonaren eredua ez da bakarra, mendean jartze eta indarkeriarekiko lotura hori ez duten beste batzuk baitaude, zorionez. Dena dela, ezin alde batera utzi gure gizartearen eredu hegemonikoak, neurri handi batean, ondoren azalduko duguna izaten jarraitzen duela gaur egun ere. Indarkeria bultzatzen duten edo onargarri edo justifikagarri egiten duten balio sail bat babesten jarraitzen dute. Gaian adituek behin eta berriro frogatu dutenez, menderatze eredu horretatik urrunduriko gizonak dira bortizkeria gutxiena agertzen dutenak.

Raewyn Connell australiar soziologoak sortu zuen maskulinitate hegemonikoa kontzeptua, horren bidez identifikatzen den maskulinitate moldearen beste batzuen ordean goresten da kulturalki aldi jakin batean. Era honetara definitzen du: “Patriarkatuaren zilegitasunaren arazoaren aurrean normalki onarturiko erantzuna gauzatzen duen praktika generikoa, (...) gizonen jarrera menderatzailea eta emakumeen mendekotasuna bermatzen dituen”. Horren bidez ez da esan nahi “maskulinitate hegemonikoaren eramaileak pertsona ahaltsuenak direla beti. Horiek eredugarriak izan daitezke, hala nola film antzezleak, edo are alegiazkoak, hala nola zine pertsonaiaren bat” (1995:77). Ezin iritsizko ereduak, maiz askotan, gizon hilkor gehienentzat.

Maskulinoak eta femeninoak harreman izaera dute (Connell 1995, Kaurman 1994, Kimel 1997, Baldinter 1993, Gilmore 1994, Godelier 1986), maskulinoaren definizioak negatiboaren nagusitasuna ezaugarri badu ere, hau da, gizon bat ezaugarri batzuk EZ izateagatik definitzen da gizon gisa, ezaugarri horiek emakumeekin eta haien baliokide sinbolikotzat hartzen direnekin –haurrak eta homosexualak– identifikatuko luketelarik.

Botereak eta menderatzeak oinarritzko rola jokatzen dute identitate maskulinoen eraiketan eta horiek atxikitzean. Bai baliabide materialak (jabetza, dirua...) nola sinbolikoak

(zientzien eraiketa, ezagutzen edukia, ereduak sortzea...) eskuratzeko duten bide pribilegiatua dela-eta, gizonen gozamina den botere hori zalantzan jartzen denean, era berean, beraien genero identitatea jartzen da zalantzan (eta alderantziz), zeren botere horrekiko loturan oinarriturik sortu baita. Kaufman-ek zorrotz azaldu da horri buruz, ondokoa ere esaten duenean: “Gizona izatea boterea izatea bezalakoa da” (1994:145). Horrek ez du esan nahi, inola ere ez, gizon guztiek boterea dutenik edo pribilegio egoerez gozatzen dutenik, baizik eta atxikirik dauden eredu boteredun gizon bati dagokiola.

Identitate maskulinoa, gainera, iraungitze data aski hurbileko lorpen bat da, kontuan harturik edozein egintza edo keinu femeninoarekin edo haurrenarekin identifika litekeela, eta horrek hasierako laukira itzultzera behartuko luke. Egongaitasun horrek, beraz, etengabeko eraiketa, berreraiketa eta mantenimendua behar du, etengabeko menderatze irudi bat dela bide. Hala, Conway-Long-ek esaten duenez, “maskulinatea berez menderatzearen performance bihurtzen da” (1994:71). Hau da, maskulinitatea jokatu egiten da, feminitatea bezala, baina maskulinitatearen kasuan, menderatze konotatzen duen guztiaren bidez: hizkuntza zehatz bat, itxura bat, gorputz jokabide bat, keinu eta jardura edo lanbide jakin batzuk.

3.3.4. Amodio erromantikoa

Azkenik, genero sistemen ikusmolde honen esparru analitikoan, amodio erromantikoaren ideala aipatu nahiko genuke. Connell-en arabera, sistemak hiru ardatz nagusitik analizatzeko premia dago: boterea, lana eta “cathexis”-a (desira eta emozioen eremua). Hala, garrantzitsua izango litzateke jakitea pertsonen nola ulertzen eta esperimendatzen duten amodioa eta nola horrek eragina izan lezakeen emakumeen aurkako indarkeriazko egoeretan. “Amor, salud y desigualdad: identidades de género y prácticas de mujeres” azterlanean, Mari Luz Estebanek gogoeta antropologikoa ekarri du amodioaz eta emakumeek hori bizi eta kontzeptualizatzen duten moduez; elkarriketaturiko emakumeek amodioa definitzen duten moldea laburbiltzen da:

[...] baretasuna, argia, arnasa, gasolina, motorra, energia positiboa, zoriona, gauzak egiteko gogo, argiztatzea... Batzuek elkarrekikotasuna azpimarratzen dute, ematea eta hartzea, amodioaren ezaugarri eta idealtzat harturik. Beste batzuek giza egoeraren hauskortasunaz hitz egiten dute, zeina orekatua geldituko bailitzateke maitasunezko trukean, “bestearengan abandonatu” ahal izatean, amodioa babesleku gisa ikusten duen ideian. Amodioak “norbera izatea” bideratuko balitz bezala, bizitzaren beste edozein alderdik baino areago.

Bestalde, eta aurreko azterlanean parte hartu zutenek sorturiko definizio horren indargarri, amodio erromantikoak bikoteko kideentzat inplikaturiko lituzkeen ideia bereizgarrienak biltzen ditugu jarraian, Gabriela Ferreirak laburbildu bezala (1995, 179.-180. or.):

- >> Beste pertsonari osoki ematea.
- >> Beste pertsona existentziaren gauza bakarra eta oinarritzkoa egitea.
- >> Zorion edo oinaze esperientziak guztiz intentsuak bizi izatea.

- >> Beste pertsonaren mende egotea eta hartara egokitzea, norberarena alboratuz.
- >> Dena barkatzea eta justifikatzea maitasunaren izenean.
- >> Nork bere burua beste pertsonaren ongizateari eskaintzea.
- >> Denbora guztia beste pertsonarekin egotea.
- >> Intentsitate horrekin berriro maitatzea ezinezkoa dela pentsatzea.
- >> Harreman horrek adina balio duen ezer ez dagoela sentitzea.
- >> Maite den pertsona alde egin dezakeelako pentsatze hutsarekin nor bere onetik ateratzea.
- >> Denbora guztian beste pertsonarengan pentsatzea, hainbestearino non ezin den lan egin, ikasi, jan, lo egin edo garrantzia gutxiago pertsonari kasu eman.
- >> Soilik elkartzeko unerako bizi izatea.
- >> Beste pertsonaren interesean edo amodioan edozein gorabehera seinaleri arreta jartzea eta kontu egitea.
- >> Beste pertsona idealizatzea eta inolako hutsik izan dezakeenik ez onartzea.
- >> Edozein sakrifizio positiboa dela sentitzea baldin eta beste pertsonarenganako amodioagatik egiten bada.
- >> Beste pertsonari lagundu eta eusteko nahi biziak izatea, harengandik ez elkarrekikotasunik ez ezagutzarik itxaron gabe.
- >> Komunikaziorik osoena lortzea.
- >> Batasun minena eta behin betikoa lortzea.
- >> Dena beste pertsonaren ondoan egitea, dena partekatzea, gustu eta gurari berak izatea.

Amodio erromantikoaren ideia gizarte egituratzaile gisa agertzen da, haren baitan errota eta iraunarazi baitaitezke emakumeen eta gizonen arteko harremanak eta egitura sozio-familiarra. Esperanza Bosch-ek zuzenduriko “Del mito del amor romántico a la violencia de las mujeres en la pareja” azterlanean biltzen denez, emakumeen sozializazioan indar bereziz agertzen jarraitzen du amodioarekin zerikusia duen guztiak (sinesteak, mitoak), ardatz eratzaile eta lehentasunezko bizi proiektu bilakatzen dela. Zalantzarik gabe sozializazio ereduak oinarritzekoak dira familia eredu hegemonikoa (senarra/aita-emaztea/ama) haien arteko botere harremanak garatzeko eta mantentzeko.

Hala, amodioa lortzea eta gauzatzea (maitemintzea, bikote harremanak, ezkontza) dira oraindik emakume askoren bizitza erabat edo ia erabat birarazten duten ardatzaren osagaiak (hainbestearino non “hura gabe bizitzak ez du zentzurik”) eta hori gogorarazten digute adin eta egoera guztietako emakumeentzako literaturak, zineak edo musikak. Gizonezkoen bizitzan, aldiz, gizarte ezagutzak lehentasuna izaten jarraitzen du eta, nola-nahi ere, maitasunak edo bikote harremanak bigarren plano hartu ohi dute (gogoratu emakumeen lehentasunezko sozializazioa pribatura bideratzen dela, eta gizonezkoena publikora).

Charkow eta Nelson-ek Estatu Batuetan egindako azterlanaren arabera (2000), neskek maitasunean eta mendetasunean sozializatuak direlako ondorioa ateratzen dute, transmititzen zaielarik harremana mantentzeko erantzukizuna dutela eta bikote harremana funtsezkoa dela berentzat bizirik irauteko eta zoriona lortzeko (bikotea babeslekua da asaldutzko mundu batean eta, era berean, beren xedea); mutilak, aldiz, autonomian eta askatasunean sozializatzen dira. Hau da, autore horien arabera, Estatu Batuetako nesken

eta mutilen egungo sozializazioan sozializazio bereizgarri tradizionalaren ereduak nagusi izaten jarraituko lukete; eredu horien arabera, bikotearen eta harreman afektiboen esparruan, mendekotasuna eta zaintza dira emakumeen eginkizuna, eta menderatzea eta askatasuna gizonena.

Eredu eta gizarte praktika horietatik ondorioztatzen da amodioa eta bikote harremana direla beren bizitzetara zentzua ematen dietena. Hortaz, bikotea haustea, amodioari uko egitea, beren bizitzaren erabateko porrota da (eta ez bizitza hobe baten promesa); amodioak dena dezakeenez, harremanean sor litekeen edozein zailtasuna gainditzeko edota bikotekidea aldatzeko gai izan beharko dute. Amodio erromantikoaren eraiketa sozial honek emakumeen bikotekideekiko mendekotasuna faboratzen du eta, era berean, desabantailazko eta abusuzko botere harremanak sustatzen ditu.

Genero sistematarako sarrera honekin eta amodioa ulertzen den era eta emakumeek eta gizonak gizarte eta garai historiko jakin batean amodiozko harremanetan nola jokatu beharko luketen azalduz, agerian geratu da batzuen besteen gainean duten boterea eta, batzuetan, abusua ere. Ezaugarri pertsonalen eta gizabanakoen gorabeheren arabera, eta halako jokabideak onartu edo kondenatzen dituen sistema soziopolitikoari dagokionez, harremanen asimetria hainbestearino deformatzen den non era oldarkorrean eta gogorrean agertzen den.

Gure txostenaren bigarren zatian profil batzuk itxuratu dira eta, horiek oinarri harturik, amodiozko harremana hemen deskribatu bezala deformatu den eraren lekukoak izan gaitzke, are tratu txarren etengabeko egoeran ere bukatu daitekeena, tratu txar horiek hainbat eratakoak izan daitezkeela, hala fisikoak nola psikologikoak.

3.3.5. Gazteak eta indarkeria

XXI. mendearen lehen hamarkadan eta gure testuinguruan, emakumeen aurkako indarkeriarekin zerikusia duten aldaketek jarraitu dute, jadanik joan den mendeko azken bi hamarkadetan gertaturikoen jarraipena direnak. Testuinguru juridiko, politiko eta sozialak urrats handiak egin ditu fenomeno hau erazteko, herri iritzian emakumeen aurkako indarkeriarekiko, edo, gutxienez, esplizituenarekiko nagusi den arbuio diskurtsibo bat sortzeraino. Horrelako arbuiorik ez zegoen beste garai historiko batzuetan, eta hori erreferentzia esparru tradizionalen eraldatze baten gisa uler daiteke, mugimendu femi- nisten borroka latz eta luzearen ondorioz beste batzuk eraiki direlarik. Nolanahi ere, aldaketa hori gorabehera, gaur egun bikotekideek emakumei eragindako tratu txarren salaketak egiten dira oraindik. Kezkagarriena, ordea, Mila Amurrio eta beste batzuek egindako azterlanean *Violencia de género en las relaciones de pareja de adolescentes y jóvenes de Bilbao* (2008) (zehazki 18-20 urte bitartekoaren artean) jasotakoa da: gero eta gehiago dira tratu txarrak salatzen dituzten emakume gazteak.

Gaur, gure testuinguruan azaldu diren berdintasunezko erreferentzia esparru berriekin batera, badira oraindik “sakon erroterikoa estereotipo sexistek indartzen dituzten harreman desorekatuen” praktika sozial eta ideologiko-sinbolikoak (Amurrio, 2008: 5), eta gizonezkoen nagusitasuna erreproduzitzen dutenak gure gizartearen oinarritzko

erakunde batzuetan hala nola, besteak beste, familian eta eskolan gauzaturiko transmisioaren bidez. Elkarrekin gertatze horrek indarkeria psikologikoa daramaten egoera batzuen onespina dakar pertsona gazteengan, egoera horiek indarkeria fisiko eta sexualaren ataria izan daitezkeelarik; gainera, arrisku hori eta gazteen arteko harreman afektiboetan gertatzen diren esperientzia txarrak amodioari buruz eta “gizona zer den eta neska ona izatea zer den” kontuari buruz oraindik nagusi diren ideologiaren ondorio dira (ibid.: 6). Ildo horretatik, azpimarratzekoa da egileek gazte jendearengan hautemandako aldaketa: bi sexuentzat garrantzitsua izango litzateke etorkizunean bikotekideari denbora gehiago eskaintzea; horrek aldaketa bat adieraz lezake harremanak planteatzeko eredu tradizionalean, baita gizonetako afektibitatearen alorrean gehiago inplikatzeko direla ere.

Familiaz egileek adierazten dutenez, agian haren egiturazko forma testuinguruarekin batera aldatzen joan bada ere, harreman afektibo-sexualekiko atze oihalak, hau da, genero-erol egokituriko balioak transmititzeak, gazteak horren arabera sozializatzeko ordena sinboliko nagusia iraunarazten jarraitzen du (emakumea zaintzaile eta emozio iturri gisa), ordena hori komunikabideetan eta berdinen taldean sendotu delarik.

Eskolan, aldiz, balioen transmisioan eraldatze bat gauzatzen saiatu dira gazteen sozializazio prozesuei dagokionez, baterako hezkuntza programen bidez baina kasu gehienetan saio horrek, antza denez, nesken artean mutiletan baino eragin gehiago izan du.

Emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez, azterlanean azpimarratzen denez, pertsona gazte gehienak fenomeno honekin bat ez badatoz ere, oraindik neska zein mutil batzuek kontu pribatutzat hartzen jarraitzen dute, ustez ohikoagoa dena helduen harremanetan, zeinek “konpromisoa, bizikidetzat eta gurasotasuna ezaugarri dituzten” (ibid.: 16), mutilen artean ideia hori gehiago nabarmentzen delarik. Indarkeria mota honen arrazoiei dagokionez, jokabide indibidualak eta patologikoak direla argudiatzeko joera azaltzen dute; gainera, jokabide horiek gizonen eta emakumeen arteko harremanekin baino alkohol eta drogekin zerikusi handiagoa dutelakoan daude. Izan ere, fenomeno honi buruz hartu beharreko neurriez hitz egiterakoan, bakarkako neurrien, errepresiozkoen eta zigorraren aldeko joera azaltzen dute, eta ez hainbeste emakumeen eta gizonen arteko harremanen egiturazko egoera aldatzeko heziketa lan prebentiboa eskatzen dutenen aldekoa.

Horren haritik, era berean, nabarmentzekoa da indarkeria fisiko indarkeriatzat hautematen dutela bi sexuek, baina indarkeria psikologikoa edo indarkeria mota esplizituago batzuk ez dituztela hain erraz identifikatzen. Hala, beraz, “tratu txarren identifikazioaren mugak ez daude hain garbi unibertsitaterako gazteentzat” (ibid.: 14); horrek inkongruentzia diskurtsiboa dakar askotan, alde batetik emakumeen aurkako arbuio esplizitua azaltzen dute eta, bestetik, pertsonen arteko harremanetan indarkeriaren erabilera justifikatzen duten jarrerak —eta halakotzat ikusten ez direnak— babesten dituzte inplizituki. Esaterako, mutilen oldarkortasunak erakargarritasun ezaugarri gisa balio positiboa izaten jarraitzen du hala mutilen artean nola nesken artean.

Egileek azterlan horren bidez egiaztatu dute “unibertsitateko biztanleria gaztearen artean indarkeriazko jokabideak [gertatzen direla]; emozio-afektibitatearen planoan tratu txarrak berekin daramatzaten jokaerak, eta bortxa eta autonomia zein askatasuna mugatzea dakartenak dira unibertsitateko gazteen arteko harremanetan gehien gertatzen direnak” (ibid.: 14). Bikote harremanei dagokienez, berek nabarmentzen dutenez, harreman egonkorretan baino gehiago noizbehinkako harremanetan gertatzen dira tratu txarren bizipen egoerak, eta bizipen hori sentitzen duten pertsona batzuen amodioaren ideiak zerikusi handia du bikotekideari atsegin ematearekin.

Azkenik, ondorioz ondokoa diote: “Bilboko unibertsitario gazteak sozializatu diren kultura testuinguruan menderatze maskulinoaren egiturei dagozkien amodioari buruzko ideiak eta balioak, maitasun ereduak eta erakargarritasun eredu femeninoak eta maskulinoak erreproduzitzen dira, eta ideia eta balio horiek gidatzen dituzte beren harreman afektiboak eta sexualak edota bikote harremanak” (ibid.: 16).

II. ZATIA

**AZTERLAN ETNOGRAFIKOA, PROFILAK
ETA PERTSONA PROTAGONISTEN
ANALISI SOZIOKULTURALA**

4. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIA ETA HAREN KAUSAK

4.1. METODOLOGIA

Izaera kualitatibo eta etnografikoa duen landa lana metodo antropologikoaren arabera gauzatu zen, batez ere sakoneko elkarrizketen bidez (banakakoak edo taldekakoak). Planteamendu metodologikoari jarraiki, ekarpenen egokitasunagatik aukeraturiko pertsonen lagin mugatu batekin lan egin da, gure analisisetarako diseinaturiko profilen arabera.

Guztira 60 pertsonak parte hartu dute azterlanean, 32 emakume eta 28 gizon, eta banakako 22 eta taldekako 6 elkarrizketa egin dira. Elkarrizketak izaera irekikoak eta erdi egituratuak ziren, halako eran diseinatuak non gai batzuei sakon heltzeko bidea eman behar zuten, baita gidoian kontuan ez harturiko alderdiak ager zitezen ere. Banakakoek ordubete inguruko iraupena dute, eta laurogeita hamar minutukoa taldeka egindakoak. Elkarrizketaturiko pertsonak askatasunez erantzuten diete galderei, beren gogara heda daitezke eta egoki iritziko dieten gaiak aipa ditzakete. Gero, grabaturiko elkarrizketak osorik transkribatzen dira ondoko analisia egiteko.

Landa lanak bi aldi izan ditu: lehenengoan ingurune profesional eta borondatezkoan jarri da arreta, eta bigarreanean genero indarkeriaren biktimak diren emakumeen eta gizon tratatu txarren emaleen esperientzian.

4.1.1. Landa lana (1. zatia)

Aldi honek lehen bi elkarrizketa sailak hartzen ditu, pertsona aditu eta teknikori banaka egindako 10 eta taldeka egindako beste 4.

Banakako elkarrizketak

Landa lana inguru profesional eta borondatezkoan abiatu zen, Gipuzkoako genero indarkeriarekin zerikusia duten kontuetan diharduten jarduera esparrua ezagutzeko eta arazoaz eta haren kausez dituzten iritzia jasotzeko asmoz.

Beraz, lehenbizi banakako elkarrizketak egin genizkien ondoko gizarte eragileei:

>> Pertsona adituak [3]¹⁷

Dagokigun gaian adituak diren hiru pertsona elkarrizketatu genituen, erakunde, akademia eta kultura alorretatik datozenak. Lurralde historikotik kanpoko pertsonak aukeratu ziren emakumeen aurkako indarkeriaren ikusmolde zabala izateko, era horretara, gainerako elkarrizketak, Gipuzkoan soilik egindakoak, non kokatu izango genuen. Zehazki,

¹⁷. Arazoaren minbera kontuan harturik, azterlanean, analisia gauzatzerakoan lagundu duten pertsonen izenak ez agertzea erabili dugu horien anonimotasuna atxikitzearen.

fenomenoaren analisiari egindako ekarpen bereziagatik aukeratu genituen, hirurek genero indarkeriari buruz argitaratu baitute, gurearen antzeko ikuspegitik betiere.

>> Tere Sáez Barrao, Lizarrako Udaleko Berdintasun Teknikaria, Emakumea eta Berdintasuna Arloa. Administrazioan egindako lana eta militantzia feministako jardunbide luzea batzen ditu, eta emakumeen aurkako indarkeriaz egiten duen analisi amodio erromantikoaren interpretazio batean inspiratzen da, azterlan honetan planteatzen den bezala.

>> Erick Pescador Albiach, soziologoa eta sexologoa; generoan, maskulinitateetan eta indarkeria matxistaren prebentzioan espezialista. Eskolan 3-18 urte bitarteko neska eta mutilekin lan egiten du Ulises Proiektuaren bidez –sexualitateen eta generoaren aldetik indarkeriari aurrea hartzeko proiektua– eta maiz gonbidatu ohi dute EAera. Maskulinitatearen aldetik genero indarkeriaz duen ikuspuntua eta haren prebentziozko proposamena bat datoz ikerlan honen planteamenduarekin, bai alderdi teorikoan nola praktikoan.

>> Rafael Herrero Martínez, kazetaria eta gidoigilea, 2010eko Donostia Hiria Kutxa Antzerki Sariaren irabazlea, gaztelerazko sailean “No me hagas daño”, tratu txarrez eta genero indarkeriaz diharduen obragatik. Irabazle suertatu zen obra hau landa laneko aldian Donostian estreinatu izanak bidea eman zuen antzerki sormenetik emakumeen aurkako indarkeriara egindako hurbilketaren freskotasuna atzeman ahal izateko.

>> Profesionalak eta laguntzaileak [7]

Banakako sei elkarriketa egin zitzaizkien profesionalei, Prestakuntzak, Gizarteratze eta Enplegua Zuzendaritza Nagusiak elkarriketatutako beharreko pertsonak aukeratu eta harremanetan jartzeko emandako jarraibideak betez:

>> URRATS, Larrialdietarako Foru Aldundiko Harrera Zentroko gizarte langile bat.

>> Donostiako Udaleko gizarte langile bat.

>> Biktimak eta erasotzaileak artatzen dituen psikologo bat, eta gizon tratu txarren emailak artatzen dituen beste bat.

>> Irungo Komisariako ertzain bat.

>> Genero indarkeria, osasun eta emakumeen bizi kalitateari buruzko ikerketa proiektuaren arduradun bat, Debagoieneko Ospitalea.

>> Foru Aldundiak eskainitako Lege Aholkularitzako Zerbitzuko emakume abokatu bat.

>> Taldekako elkarriketak

Aurreneko aldi honetan, halaber, taldekako lau elkarriketa egin ziren, bi gizona eta bi emakumezkoen, ondoko irizpideen arabera aukeratu zirenak:

>> Genero indarkeria erabili ez duten gizonak, edo bikotekideenganako edo senitar-tekoenganako tratu txarreatiko prozesuetan nahasi ez direnak (2)

a) Gizon ez-bortitzek osaturiko bat, Donostian eratua, 2010eko azaroaren 24an; 6 gizonak esku hartu zuten bertan, haietako batzuk maskulinitate berri baten aldeko mugimenduetakoak, hala nola Ongiz.

b) Nolabait maskulinitate hegemonikoaren ordezkari diren gizonak osaturiko beste bat, Ordizian eratua, azaroaren 4an; 5 gizonak esku hartu zuten.

>> Genero indarkeria jasan ez duten emakumeak, edo bikotekideenganako edo senitar-tekoenganako tratu txarreatiko prozesuetan nahasi ez direnak (2)

a) Donostian bat, 2010eko azaroaren 25ean; bertan 7 emakumek esku hartu zuten, hainbat jatorri, adin eta jardunbidetakoak, baina guzti-guztiak genero indarkeriazko egoerarik jasan ez dutenak.

b) Ordizian egindako beste bat, azaroaren 11n; bertan 8 emakumek esku hartu zuten, inguru feministetakoak edo genero ereduak zalantzan jartzen dituzten gizarte taldeetako kideak.

4.1.2. Landa Lana (2. zatia)

Landa lanaren bigarren aldia arazoaren protagonista nagusietan jarri zuen arreta: tratu txarrak jasan dituzten emakumeak eta tratu txarrak eman dituzten gizonak.

Zati honetan, era berean, gazteria arretagune berezia izan da, biztanleriaren sektore horretan kezkarritzat jotzen baita genero indarkeria.

Banakako elkarrizketak

>> Genero indarkeriazko egoeretako parte hartzaileak edo protagonistak [12]

Era horretara, bai indarkeriazko prozesuak jasan dituzten emakumeek nola indarkeria hori gauzatu duten gizonak ari gara. Guztira, banakako hamabi elkarrizketa egin genituen (sei emakumezkoen eta beste sei gizonzkoen).

Aurreikusi bezala, gure hurbilketa posibilitate errealek egokitu behar izan da. Egia esan, aurreikusia baino zailago gertatu zaigu proiektuan parte hartzeko prest zeuden indarkeriazko egoeretako protagonistak gureganatzea. Landa laneko lehen aldia elkarrizketaturiko pertsona profesionalak eta laguntzaileak lagundu ezinean gertatu ziren litezkeen kolaboratzaileak bilatzerakoan, datuak babesteko legea eta beren lan esparruak ezarritako mugak direla eta.

Gizonezkoei dagokienez, beste bide batzuetatik saiatu ginen, esaterako Martuteneko espetxeko psikologoaren bitartez; hark komunikatu zuen genero indarkeriazko delituen-gatik espetxeraturiko gizonak soilik diru ordainetan onartuko luketela elkarrizketa. Gizarte Politikako Departamenduko Prestakuntzak, Gizarteratze eta Enplegua Zuzendari Nagusiaren bidez harremanetan jarri ginen tratu txarren emaile ziren gizonekin Gipuzkoan lan egiten duen psikologo batekin, eta hori gure proiektuari laguntzeko prest agertu zen. Haren laguntzari esker 6 gizon erasotzaile elkarrizketatu ahal izan dira.

Emakumeei dagokienez, emakume biktimen alde lan egiten duen elkarterik ez izateak (ACOVIDEM desagertu zenetik) zaildu egin du tratu txarrak jasandako emakumeekin harremanetan jartzea, baina bide desberdinetatik genero indarkeriaren biktimak izan diren 6 emakume elkarrizkatu ahal izan dira.

Protagonistak diren pertsonekin banaka harremanetan jartzeko zailtasunagatik eta arazo honen inguruan bilduko litzaketen elkaterik ez denez, ezinezkoa gertatu zaigu eztabaida talderik batere antolatzea tratu txarrak jasandako emakumeekin edo tratu txarrak emadako gizonekin. Hala, beraz, emendatu egin dugu aurreikusiriko banakako elkarrizketen kopurua profil desberdinak hartu ahal izateko eta gure azterlanaren adierazgarritasuna mantentzearen.

Lagina zaindu da gizarte aldagaiez den bezainbatean: adinak, egoera sozioekonomikoak, jatorriak (Gipuzkoako herri handi eta ertainekoak eta probintzian bizi diren immigrante jatorrikoak) eta funtzio aniztasuna. Era berean, indarkeria mota desberdinak (fisikoa, psikologikoa, sinbolikoa) barne hartzen saiatu gara, bai eragileen artean nola sufritzaileen artean.

Taldekako elkarrizketak

>> Neska eta mutil gazteak

Landa lanaren bigarren aldi honetan, bi dinamika gauzatu ziren gazteekin Irungo udalerrian, gidoi ireki bati jarraiki eta bi ordu inguruko iraupenaz:

>> Urtarrilaren 29an, larunbata, eztabaida talde bat antolatu zen 15-16 urte bitarteko 6 neska gazterekin, ikastetxe publiko batean eskolatuak DBHko 4.ean.

>> Otsailaren 25ean, ostirala, eztabaida talde bat antolatu zen ezaugarri beretako eta ikastetxe bereko 6 mutil gazterekin.

Behaketa parte hartzailea

Gazteriaren errealitatera hurbilketa berezia egiteko premiari erantzunez, antolaturiko eztabaida taldeei pertsona gazteen behaketa sail bat gehitu zaie: kirola egiten ari zirenek egindakoak (Irungo futbol klub batean eta saskibaloia klub batean) eta aisialdi ez-egituratuetan zihardutenenak (“kalean”, tren geltokian).

4.2. EMAITZEN AURKEZPENA

Ondoren, azterlan honetan egindako elkarrizketak oinarri harturik gauzaturiko analisia azalduko dugu, emakumeen aurkako indarkeriaren ingurunea eta haren kausak ulertzearen. Hartarako, formatu desberdina, berria eta hein bat ausarta aukeratu dugu, modu argiagoz ikus dadin zein den pertsonarteko indarkeriaren eta egiturazko indarkeriaren arteko lotura, ohiz kanpokoaren eta egunerokoaren artekoa eta norberaren esperientziaren eta errealtatearen eraiketa kolektiboaren artekoa. Hala, bilduriko lekukotasunak oinarri harturik, eta beti gure iturrien anonimotasuna atxikitzen dugula, genero indarkeriaren biktima diren emakumeen lau profil landu dira, tratatu txarren gizonetzko emailleei dagozkien beste laurekin batera; egiteko horretan, emakumeen aurkako indarkeriaren esplikatzailerik diren eta indarkeria horren legitimitzaile gisa egitura soziokulturalaz hitz egiten diguten elementuak aukeratu ditugu. Banakako elkarrizketetatik harturiko pasarteak taldekakoetan azalduko iritziekin nahasten dira, eta iruzkindu egiten dira bai irakurketak eta bai kontaktaturiko pertsona adituen eta profesionalen azalpen teorikoak kontuan harturik.

Hala, eszenatoki bat irudikatuko dugu. Bertan, antzerki lan batean bezala, emakume biktimen eta gizon erasotzaileen bizitzetako uneak (laneko protagonisten antzera) antzeztzen dira, eztabaida taldeetako parte hartzaileek horiei buruz dihardute (antzeztzen ikusleen antzera) eta pertsona profesionalek eta adituek analizatzen dituzte (antzerki kritikarien antzera). Azpimarratu beharra dago, garrantzitsua baita, ezein profilek ez duela osoki bat egiten inongo pertsona errealekin, baizik eta profilak moldatu egin direla, emakume erasotuekin eta gizon erasotzaileekin egindako elkarrizketak oinarri harturik. Ezaugarri komunak identifikatu dira txosten desberdinetan eta nabarmenduriko antzekotasunak batu egin dira profil bakarrean, eta antzera jokatu dugu gure ekintza pertsonalak moldatzen dituzten gogoetabide sozialen salatari diren elementuekin.

Antzerkiaren metaforarekin aurrera jarraiki, Rafaelerreroren “No me hagas daño” lanaren antzeztapenetik gizarte osoaren inplikazioaren ideia jaso dugu, hain denbora luzean kontu pribatutzat hartu den honetan. Obraren estreinaldian, Donostiako Teatro Principalean, 2010eko urrian, antzeztu guztiak ilunpean geratu ziren une batean, behatzen duen eta batzuetan jarduten duen gizartearen ordezkari ziren pertsonen atzean. Gure “ikus-leak” emakume eta gizonak, gazte eta zaharrak dira, Gipuzkoako biztanleen ordezkariak, gure eztabaida taldeetan parte hartu duten pertsonak, horien ahotsak hemen kontaktaturiko bizitzaren eszenatokian gertaturikoaren narratzaile gisa sartzen ditugula. Pertsona horiek beren iritzia eskaintzen dute kalean bertan. Etxeko barne bizitzaren zehaztasunak, era horretara, miaketa publikoaren begipean jartzen dira, antzokiko fokuek argiztaturik baileuden. Publikoaren ahotsak tartekatuta egiten dira, alde batetik, interpretazio teorikoekin, hala elkarrizketaturiko pertsona adituengandik nola kontsultaturiko liburu-etatik datozenekin, eta, bestetik, emakumeen aurkako indarkeriaren biktimekin eta erasotzaileekin zuzenki lan egiten duten pertsonen esperientzietatik datozen analisiak dira.

Laburbilduz, batez ere ikerketa honen helburu nagusietako bat tankeratzeko aukeratu da formatu hau: emakumeen aurkako indarkeriaren kausak emakumeen eta gizonen arteko harremanen egiturazko desberdintasunean oinarriturik eta gure inguruko genero sistemetan erroturik azaltzea.

Letra etzanetan ageri diren esaldiak elkarriketatik ateratako hitzez hitzezko aipuak dira, baina letra lodien bidez emakumeen aurkako indarkeria azaltzen duten elementuak nabarmendu ditugu.

4.2.1. I. EKITALDIA: Genero indarkeriaren biktimak diren emakumeak

[Lehen zati honetan lau emakumeren lekukotasunak aurkeztu eta analizatuko ditugu: Inma, Maite, Aintzane eta Amets. Horien historiak egiazko gertaeretan oinarriturik daude baina horietako inor ez da benetako pertsona bat.]

Hasi baino lehen, publikoko emakumeen artean mugituko gara, egiatan, gure eztabaida laneta parte hartu dutenen artean, emakumeen aurkako indarkeriari buruzko egiten dituzten iruzkinak eskaintzeko. Esaten dutenez, lehen gizarteak bizkarra ematen zion arazoari, baina orain ez da jadanik arazo pribatu bat eta arbuio eta salaketaren aldeko giroa dago.]

Publikoarekin nahasi eta emakumeei gai honi buruzko iritzia galdetutakoan, askoren ustez, publizitateari esker arazoa ezagutzera ematen eta esku hartzen hasi dira eta, horri esker, halaber, emakumeek salaketa gehiago egin eta ausartago jokatzeko ari dira. Hala eta guztiz, haien ustetan gaia guztiz azaletik eta zeharka tratatzen ari da, zeren, besteak beste, pertsona etorkinetan jartzen baitute arreta handia, eta egia esan, kontu honetan lanean ari den pertsona baten ustez, hori ez da berak duen esperientzia. Urte gutxi batzuetan egoera aldatzen ari dela ikusten dute, hori bai, lehen ez baitzuten emakume batek indarkeria sufritu izanaren fede ematen, indarkeria hori behin eta berriro gauzatua bazen ere, ospitaleratzeak eta bajak gertatu ere, atea bota eta neska atera behar bazuten ere, inork ez zuen deus ere egiten, gurasoak eta amak, familia behin eta berriro ari ziren... baina mundu guztiak bizkarra ematen zien. Gizarteak ere nahikoa eragina izan du, aspaldiko denboretan, frankismoaren garaian, esaterako, lege kontuak kalte handia egin du. Hau da, edozein gauza egiteko senarraren sinadura behar zenuen, beraz, legeria hori guztia desagertu arte denbora pasa behar. Gainera, mojek, jotzen bazintuzten, etsi egin behar, “zerbait egingo zenuen” esaten zuten, eta zure emaztea joa gertatuz gero, “Jainkoak esaten dizu zure gain hartu behar duzula” zioten, Eliza gainean zegoen (...).

// I. AGERRALDIA: INMA, TOKATZEN ZAIGUN BIZITZA //

[Agertokian sartu da gure lehenengo protagonista, Inma, urte frankisten oinarrian finkaturiko harreman baten biktima. Inmak 75 urte ditu,

Segovian jaio zen eta 21 urte zituela iritsi zen Euskal Herrira, neskame lan egitera.

Jesúsekin ezkondu zen 27 urterekin eta elkarrekin hiru seme eta bi alaba izan zituzten.

Egonarri eta etsi oneko jarrera da berea.

Inmari hitza eman aurretik, eszena deskribatuko dugu, haren bizitza diktadurak markaturiko gizartearen testuinguruan jarritz.]

Garai zailak ziren haiek, diktadura frankista 1939an ezarritik, pobrezia ekonomiko handia zegoen Espainiako estatuan Gerra Zibilaren ondorioz, eta, Inmak dioenez, “geuk bilatu behar babarrunak”. Ondorioz, lana eta aurrezteak balio handiko kontuak ziren. Gainera, 50eko hamarkadan ezarritako legeriak “etxekotzea” oinarri zuen feminitate eredura behartzen zituen emakumeak; etxe barnera zokoratzen zituen erabat, beren rola “berezko” eginkizuneei eta hartu beharreko bideari heldu behar zietela beren garapen pertsonala gauzatuko bazuten. Hala, emakumeak lan merkatuan sartzeak balioa galtzen zuen, eta are ezkontzagatiko nahitaezko eszedentzia jaso zen legeetan, baita 1961 arte indarrean egon ere. Eliza Katolikoaren eta erregimen frankistaren arteko aliantzaren ondorioz, doktrinatze ideologiko batek lagundu eta indartu zuen legeria hura; horrek, era berean, eragina izan zuen hezkuntza sisteman, eta ezarritako sexu banaketaren ondorioz, emakumeen hezkuntza etxera bideraturik zegoen.

Doktrinatze eta legeria horien ondorioz, emakumearen rol tradizionalena indartzen da: emaztea, ama eta etxekoandrea. Alberto Torres (1963) jesuitaren hitzetan: “Ondo jaiotako emakume bat beti esaneko eta ahula izango da, ez lehiatsu edo erasokorra. Maitasuna eta barne ahultasun eta ezegonkortasunaren babesa bilatuko du, eta gizonarengan eta etxean aurkituko du, ez fabrian edo bulegoan. Atsegin egitea eta zoriontsu egitea izango haren bizitza, sakrifikatzea eta harrera egitea, gozo eta espirituala... hor dago berezkoa eta jainkozkoa, zoriona eta emakumearen patua. Desbideratzea desorekatzea da”.

Ideologia moral bat zen, Eliza katolikoaren balio moralak eta espainiar abertzaletasuna bat egiten zituen, emakumeek jendeztatzeko eta familiaren gainean herria berreraikitzeke zuten erantzukizuna oinarri. Alabaina, familia molde horretan egitura hierarkikoa zen nagusi, gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunaren sinestearen gainean eraikia; egitura horretan boterea gizonezkoen eskuetan zegoen, Pilar Primo de Riveraren (Sección Femenina) idazkietan irakur dezakegunez: “Senarra nagusia da, emakumearen burua da, eta emakumea, hala ere, haren berdina da, eta hartara senarrak mendekotzat tratatu behar du (...). Emakumea mendekoa da, gizonaren azpian dago”. Gaitasun sortzailea eta analitikoa “Jainkoak gizonezkoen adimenentzat gorde ditu”; emakumeak, aldiz, hainbat balio bete behar zituen: “Etsipena, esanekotasuna, eraspina, sakrifizioa, onarpena eta uko egitea”. Gizonek, aitzitik, Erregimen Frankistaren ereduaren ispilu izan behar zuten: adoretuak, indartsuak, borrokalariak, garaileak eta, batez ere, familiaburuak eta langileak.

Halako egoera batean, Rebeca Arce-k Diario Montañés-i (2008) emandako elkarrizketa batean azaltzen duenez, emakumeen aurkako indarkeriak ez zuen arbuiorik biltzen, ez gizartearen aldetik ez erakundearen aldetik. Areago, esan dezakegu toleratua edo normalizatua zegoela, Estatuko matxismoak eutsia zelako, ikusi berria dugunez.

*Inmak 27 urte zituela ezagutu zuen Jesús, aski heldua garai hartarako. Ez zen bat-bateko maitemina, ez zen amodioz ezkondu beraz, eta ez zuen oso gustukoa ere, baina esaten dutenez, **pazientzia eta sarea, usoa da zurea**, eta harekin ezkondu zen, zerbitzaz asperturik zegoelako eta **familia eta haurrak** izan nahi zituelako. Garaiko ideologiarekin bat etorritik, oso ondo baloratua zen seme-alabak izatea eta bost izan zituen, izan ere.*

Ezkontzeko unean Inma **etxeko andre** izatera pasa zen; Jesús, aldiz, etxetik kanpo lan egiten zuen. Gizona **oso langilea** zen, igandean ere lan egiten zuen, eta **oso aurreztailea**, etxebizitza bat ere erosia zuen. Baina hain zen langilea eta aurreztailea, ezen beretzat **dena dirua irabaztea zen** eta, bera zenez etxetik kanpo lan egiten zuena, hau da, lan ordaindua zuena, beretzat zen dena. Beti oso kalkulatzaila izan zen diru kontuetan eta diru guztia aurreztekoa zen. Izan ere, **Jesúsek gutxieneko dirua ematen zion Inmari** eta emazteak errespetatzen zuen, kontent egon behar zuen Jesúsek, Inmak inoiz ez baitio ez dirurik xahutu ez tranparik egin. Inmak doi-doia zuen ohiko gauzetarako.

Indarkeria ekonomikoa emakumeen aurka erabilitako indarkeria mota bat da eta erakundeen sailkapenetan ageri da¹⁸. Besteak beste, indarkeria mota hau diruaren erabilera eragoztean datza, eta hainbat jokabide barne hartzen ditu, hala nola diru sarrerak erabat kontrolatzea. Kontuan hartu beharra dago Inma eta Jesús bizi ziren testuinguruan emakumeak etxe barnera mugaturik zeuden legez eta ideologiaz, ordainduak izateko eta lan merkatura sartzeko aukerarik gabe. Gizonezkoei gorde zitzairen lan merkatura sartu ahal izatea eta, gainera, legez famili-aburutzat hartuak ziren, hau da, botere gehienaren jabe ziren familia erakunde sozializatzaile horren barnean. Hortaz, uler dezakegu indarkeria ekonomikoa gerta zitekeela, nola edo hala garaiko egoera kulturalak legitimatua zuelako.

Hala, beraz, indarkeria ekonomiko hori indarkeria orokorrago baten barnean kokatzekoa da, eta Philippe Bourgois-ek (2004) deskribaturiko motetan sailka dezakegu. Lan honen esparru teorikoan azaldukoen artekoa da, alde batetik egiturazko indarkeriatzat joa, historian kokaturiko antolaketa ekonomiko-politiko mota baten osagai dena, eta bestetik, indarkeria sinboliko gisa, menderatzailearen botere handiagoaren azpian dagoen pertsonak, ohartu gabe, onartzen baitu egoera hori, hau da, talde nagusiak ezarritako mundu ikuskera barneratzen baitu¹⁹.

Dena dela, hain langilea zen Jesús ezen **familiari neurri batean hor konpon egiten ziola**. Familia bat izan duten baina gero konplizten ez dakiten gizonetatik da Jesús, Inmarekin edo seme-alabekin egon ez delako, guztiz norbere kontuetara zen bera. Baina **garai hartan hori nomala zen**, edo emaztearen ustez zen normala. Inmak dioenez, bera oso xaloa izan da beti, ez ditu gauzak ikusi nahi izan, sinetsi egin ditu eta ezkontzeko unean ez zuen pentsatu ere egin, zeren, **pentsatu izan balu**, ez baitzen ezkonduko. Jesús pertsona ona zen baina ez amultsua, ez adierazkorra, bere erara maite zintuen. Nahiz, egia esan, ezkondu aurretik ez zuten elkarren hitzik batere ezagutu eta, behin ezkonduz gero, ez zegoen komunikaziorik, Jesús **ez zen entzuteko eta hitz egiteko** pertsona, eta bai errietan egitekoa.

Inmaren hitzen bitartez ulertzen dugu barneratze hori, gauzak horrela direla sineste hori, testuinguru soziokultural jakin batean gertaturiko normalizazioak eragindakoa dela. Era berean, “normal”-tzat aurkeztuak izanik²⁰, sineste horiek bertakotu egiten dira, hainbat

18. Ikus Sarreran terminologiari buruzko eztabaida, bertan bildu baitira Erakundeen Arteko Akordioaren Jarraipen Batzordeak gomendaturiko terminoak, Emakundek jasoak, 2009.

19. FERRÁNDIZ eta FEIXAren artikuluan (2004) jasoriko proposamena.

20. Normaltasun hori ezartzeko, legez eta sozialki zigortzen zen Eliza erakundearen bidez, garaiko boteregunearen bidez, ezarritako normaltasun horren barnean ustez sartzen ez zen guztia.

erakunde sozializatzaileetan (kasu honetan, erregimena, Eliza, eskola, familia) gertaturiko doktrinatzearen eraginez, errealitate horren osagai diren pertsonek burutuak, eta egia-
ren erreferentzia esparru bihurtzen da.

Inmak Jesúsez hitz egiterakoan, gizon langile bat zela dio, familia alde batera uzten zuena eta berea egitera zihoana; egiteko hori guztiz bat dator nagusi zen maskulinitate hege-
monikoaren rol sozio-kulturalarekin. Rol estereotipatu horrek, alde batetik, lanean
zentratzen du gizonaren irudia, horretatik hornitzaile gisa ateratzen delarik, dirua irabazi
edo familia taldea mantentzen duen “familiaburu” zintzo gisa eta, era berean, ezarritako
ordena betetzen ote den begiratzen du, hala familiari nola gizarteari dagokionez, familiako
kideek sozialki markaturiko rola betetzen dutela ziurtatuz (hortik dator eztabaidatzea,
baina ez entzutea edo solastatzea). Bestalde, egoera horrek lanaren banaketa sexuala
eskatzen du, horren arabera eginkizunak sexu desberdintasunengatik bereizten dira eta
era hierarkikoan sailkatzen dira, halako eran non gizonak goiko planoan kokatzen diren
eta ez duten emakumeen beheragoko mailarekin identifikatu nahi, ezta rol femeni-
noarekin zerikusia izango duen ezerekin lotu ere, hala nola familia zaintzearekin edo
hizketan aritzeko, entzuteko eta bitartekaritza egiteko gaitasunarekin.

*Eta zu haren mailan jarritz gero, gaizki, oso gaizki, **Inmak isildu behar izan du beti**
liskarrik ez sortzeko, **hura oso bortitza zelako** eta Inmak beldurra zion. Behin, haren
arrebaren aurrean, **zaplasterko bat eman zion**, horrela, **neskari bazkaria egin ez**
ziolako, mutilari, txiki-txikia jaioa zela-eta, egun osoa bularra ematen ari zitzaion, eta noski,
bazkaria ez zegoen prest, horixe zen kontua. Beste egun batean, arratsaldeko hiru eta
erdietan etorri zela, blai-blai eginda, jo egin zuen, eta sudurretik odol jario bat! Inmak dioenez,
badira gizon ahulak eta koldarrak, eta ikusten badute zu ahul zarela, ba, txikitu egiten
zaituzte, eta hori gertatzen zitzaion berari. Jesúsek **erantzukizuna zuen**, baina egia da
berak ere ez zuela bere burua defendatzen jakin eta hori, Inmaren iritziz, bere **errua** da.*

*Inmak irentsi egiten zuen **uste baitzuen hori zela egin beharrekoa. Gaztetatik**
ikusi dute gizona dela agintzen duena eta hura zen buru egiten zuena eta Inmak
hala ikusten zuen, beti ikusi du horrela. Gainera, **kontua ez zegoen orain bezala**, orain
emakumeek babes handiagoa dute-eta. Hala eta guztiz, Inmak Segoviara alde egin zuen egun
batzuk jatorrizko familiarekin, gehiago jasan ezinik, baina **itzuli egin zen seme-alabak**
gogoan zituelako, ez uzteko, txikiak ziren-eta, nahiz neska batek 16 urte izan jadanik.
Itzuli eta egoera ez zen hobetu, eta orain ere ez da hobetu. Orain egun gutxi batzuk, biak
sukaldean zeuden eta Inmak pertsiana jaso eta trabatu egin zen. Orduan, Jesúsek oihuka
esan zion: “Hara, trabatu da, **hautsi duzu**” eta nahaski bat egiten ari zenez, esan zion
zartaginarekin jo behar zuela.*

*Baina Inmak **ez du banantzea pentsatzen berandu delako**, zaharra da eta gauza
asko egin beharko lirateke. Bere eguneroko bizitzan ez da inora joaten; senarrak, aldiz, **bere**
jarduerak ditu: kartak, koro batean kantatzen du, zezenetako bazkidea da... Baina
Inmak **orain garbiago ikusten ditu gauzak**. Lehen **esaneakoagoa zen**, baina orain
gehiago egiten dio aurre, urte guxitan konturatu baita Jesúsek, **beste gizon askok**
bezala, emakumea ez duela ezertan hartzen, emakumeak egingo duena
ez da ezer haientzat eta hoztasuna ere tratu txarra da.*

Lekukotasun honetan garbi islaturik ikusten dugu garai hartako emakumeei kulturaz ezartzen zitzaien gizonetikiko rola: emakumeek isildu behar zuten, esanekoak izan behar zuten, jasan egin behar zuten, sakrifiziorako gaitasuna haien ezaugarrietako bat zen, etxeko lanak egiteko ardura zuten (Inmak dioenez, behin jo egin zuen bazkaria prest ez zegoelako), baita ama gisa jardutea ere (seme-alabak gogoan zituelako itzuli zen); gizonak, aldiz, agindu egiten zuten, emakumeak mendeko gisa tratatu behar zituzten (ez estimatu emakumeek egindakoa haien berezko rola zelako, nekerik gabe egiten zuten-eta), legiti-matua zuten indarkeria erabiltzea, are fisikoa ere, dena ezarritako ordenan jarraitzearen (Inmak bere etxeko amaren funtzioa betetzea) eta bizimodua etxetik kanpo egin zezake-ten, hainbat jardueratan parte hartuz, hala nola zezenetan, Pitt-Rivers-en arabera (1997), “gizartearen egonkortasuna ziurtatzen duen eta gizonak gizonak direla berresten duen erritua (...) gizontasunaren erreibindikazio erritual bezala definitu izan dena”, hau da, sozializazio maskulinoaren gune sinboliko sendoa. Gainera, sakrifizio gaitasunarekin, garai hartako ideologiaren arabera, emakumeen funtsezko ezaugarritzat jotzen zutenarekin oso loturik, Inma errudun sentitzen da bizi izandako egoeraz, Jesús-en erantzukizunaz hitz egiten duela. Horrek, halaber, frankismoaren garai rolen barneratzea adierazten du, kasu honetan pentsamolde erlijiosoarekin oso lotuak, Liliana Mizrahi-k (2008) kontatzen digunez: “judu-kristau kulturarentzat denok gara errudun jaiotzatik beretik. Emakumeak bekatu guztien iturria gara, gero Mariak berrerosiko dituenak. Mendetako historia errepresiboaren maltzurkeriak bekatari jaiotzen garenaz konbentzitzea lortu du eta gure existentzia, emakume bezala, arau haustea da (...). Errua ez da “berezko” senti-mendu bat. Ahalmen handiko baliabide kultural bat da, eta eraginkortasun handia du gu neutralizatzeke, etxekotzeko eta azpiratu eta kontrolatzen gaituen kultura bati men egiteko”.

Jesús-en kasuan, ordea, erantzukizunaz hitz egiten da eta ez erruaz, haren rola ekintza eta agintea berekin daramatzaten ezaugarriei atxikia baita, hala nola familiaburua eta erregi-men frankistaren ereduaren ispilu izatea. Elkarrizketaturiko pertsona adituen arabera, erruak bakartuago edo iraganean iltzaturik bezala uzten zaitu eta horrek geldiarazten zaitu, ez dizu uzten gauza handirik egiten (...) eta erantzukizunak zerbait egitera, mobili-zatzera, nola edo hala zerbait konpontzera edo ordaintzera eramaten zaitu. Horren-beste, emakumeen rolari gelditasuna atxikitzen zaio, eta mugikortasuna gizonenari.

Era berean, lerro hauen ondoren hauteman dezakegu ezen, Inmaren interpretazioan, adierazi bezala ikusten zuela bere garaian eta bere ustez jasan beharra zuela, sozio-kulturak hala ezarria zuelako eta, hortaz, hala moldatzen zelako bere egiaren erreferent-zia esparrua; gaur egun, erreferentzia esparru hori aldatu da emakumeen aurkako indarkeria, fisikoa bereziki, bai legean eta bai gogoetabidean, politikoki ez-zuzena delako. Era horretara, gauzak garbiago ikustea lortu du eta orain aurre egiten dio egoerari, badakielako ez duela horrela izan behar, nahiz banantzea ez duen pentsatzen, berak dioenez, adinagatik?

Gauzak planteatu beharra dagoela deritza, zergatik egin behar dit errietan niri?”
esatea; lehenik eta behin ez dio utzi behar eta, bigarrenik, kexatu beharko du. Inmaren ustez, duen adimena pixka bat erabiliz, urte gutxi batzuk nahiko lasai bizi ahal izango da. Atzekoa, zera da nolako bizitza tokatzen zaigun.

[Berriro publikoari galdegingo diogu diktadura erregimenak emakumeen eta gizonen arteko harremanetan utzitako ondorioez. Haien ustez hor daude oraindik eta, gizartea lehen baino sentsibizatuagoa ageri bada ere, aldaketa azalekoa da.

Beste maila sinbolikoagoan, indarkeria sotilago batek eguneroko bizitza kutsatzen du.]

Publikoko emakumeei galdetzerakoan ageri den beste gai bat: aro frankistan egon zen legeria eta ideologiak, besteak beste, txip bat izatea eragin edo sendotu du, oraindik askok dutena: “Nik esango dudana egingo duzu zuk”. Gainera, gizarte hura familiara zuzendua zegoen erabat, onerako eta txarrerako ezkontzen zinen, beraz, senarrak jotzea, nola edo hala, onartua zenuen, eta alabak edota semeak bazenituen, haiengatik edozein gauza egiteko prest zeunden. Hori dela eta, ez dute uste horrenbeste aldatu denik. Hori bai, uste dute gaur, oro har jendea sentsibilizatuagoa dagoela gai honekin; izan ere, nork ez du kondenatuko bere emazteari edo emakume bati tratatu txarrak ematen dizkion edo jotzen duen gizon bat? Mundu guztia bat dator horrekin, baina pixka bat aztarrika hasten zarenean... indarkeria sotil asko itzurtzen zaizkigu oraindik eta sentsibilizazio hori ez dago hain hedatua oraindik.

// II. AGERRALDIA: MAITE, AZKENEKO ETXEKO ANDREA //

[Maite frankismoaren ondoren hasitako harreman baten biktima da. Aldaketa soziopolitikoaren garaia izan zen, eredu zaharrak eta berriak ondo-ondoan gertatu zireneko garaia eta haien arteko kontraesan eta gatazka aldia. Maitek 48 urte ditu eta 22 urte eman zituen Mikelekin, 19 urterekin ezkondu zenetik. Seme bat eta alaba bat izan zituzten. Alaba jaio zenean tronbosi bat izan zuen, ezintasun partziala utzi ziona. Bizitzaren aldi horretan ez zuen lan ordaindurik egiten, etxeko andrea izatea aukeratu zuen eta esanekotasun eta mendekotasun jarrera zuen senarrarekiko.]

Aldaketa garaiak ziren Maite hazi zeneko haiek. Frankismo ondoa eraldaketa handietako garaia izan zen, hala sozialak nola politikoak eta ekonomikoak, eta horiek eragina izan zuten emakumeengan ere. “Caudillo” zelakoaren heriotza, demokraziaren sarrera, krisi ekonomikoa eta organizazio feministak indarrarekin agertzea izan ziren garaiko adierazpenetako batzuk. Horrekin guztiarekin batera, gertaturiko aldaketa batzuek, hala lege mailakoek nola sozio-kulturalek emakumeak lan ordaindura sartzea ahalbidetu zuten, nahiz ez gizonen baldintza beretan. Faktore hori gertatu ahal izatea, era honetara esplikatzen da: “Emakumeek gizartean, familiaren barnean, zuten egitekoa berrikusi zen, baita familia beraren garrantzia berrikusi ere” (Arregui 1989: 306), eta ugalkortasunaren beheraldi nabarmen horren frogatzat erabili da.

Hala ere, aldaketa guztiak bezala, eredu batzuen nagusitasuna beste batzuetara igarotzeko prozesu bat ere bada. Beraz, frankismo ondoko aldia, indarrean zeuden ideologia edo pentsamolde desberdinen arteko nahaste garaitzat har daiteke: frankismo aldiko nagusia

21. Azkeneko etxeko andrea” esaten dugunean ez gara desagertzen ari den irudi batez ari, baizik eta emakumeen bizitzan egiteko bakar izateari uzten ari zaiola. Gaur egun, azken hamarkadetako aldaketen ondorioz, profilik ohikoena, hain zuzen ere, soldatapeko lana etxeko lanarekin konbinatzen duena da, soilik etxeko lanak egiten zituenaren profilaren ordeaz.

alde batetik, etxea emakumeen lekutzat jotzen zuena, batez ere ezkondurik bazeuden edota seme-alabak bazituzten; bestetik, aldi berrian agertzen ari zena, mugimendu feministak bultzatua, emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna defendatu eta haren alde borrokatzen zena. Borroka horren ondorioz, feminismoa instituzionalizatu zen, aldaketak egin ziren legegintza eredu frankista atzean utziz joateko eta emakumeen eta gizonen arteko berdintasun politikak garatzen hasi ziren, zeinek, askotan nahi izandako eraginkortasuna izan ez bazuten ere, sentsibilizazioa sortzen joan ziren administrazioan eta herri iritziaren baitan.

Baldintza horiek bidea eman zioten Maiteri etxeko andrea izatea aukeratzeko eta hartara behartua ez izateko. Hala eta guztiz, aukeratu ahal izan bazuen ere, hala jokatzeko rol hori bereganatzeak aurreko hamarkadetan berekin zekarren jokoan sartu zela sentitzen du: mendekotasuna familiaburuarekiko.

Hasierako **aldia erromantikoagoa** izan zen, orduan Maite dena zen bere gizonarentzat, haren mundu guztia, eta ez zuen beste ezer ez beste inor behar. Maitek harekin bakarrik egotea besterik ez zuen nahi. Maitek pentsatzen zuen **hainbeste maite zuela ezen ezin zuen bera gabe bizi**, eta nahi hori maitasun bezala interpretatzen zuen. Harreman posesibo hartan, alabaina, Maite bere burua galtzen amaitu zen; Mikelek **bereizi zuen haren familiarik, ez zion ez amarekin ez familiako gainerako kideekin egoten uzten, esaten zion denak gaiztoak zirela eta berekin bakarrik egon behar zuela. Senarra zelatan zuen, telefonoa kontrolatzen zion, ez zion kuadrillarekin egoten uzten eta hainbeste maite zuen non esaten zion: “Hainbeste maite zaitut non hilko zaitudan”**, “zu ez zara niregandik bereiziko, bereizten bazara, hilko zaitut”. Mikel gizon berekoia eta posesiboa zen, bere burua maite-maitea zuen, halako eran non perfekzionista eta kontrolatzailea zen, baina gainera, **ezin gehiagoko kontrola** ezartzen zuen: janari eta elikaduraren maniatikoa zen, garbitasun eta ordenarena, ordutegiena, arroparena. Guztiz zorrotza zen bere buruarekin, baina baita ingurukoekin ere; horrek etengabeko urduritasun eta estres egoera zekarren Maiterentzat: Egiten duzuna egiten duzula, ez dago ondo. Maiteri **tiroideko** gaitza diagnostikatu eta operatu zuten.

Mikeli **“gainetik”** egotea gustatzen zitzaion, halako eran non, hala sentitzeko, ekonomia aldetik bera baino okerrago zebilen jendearekin harremanetan sartzen baitzen. Dena kontrolatzeko nahi obsesibo hura, halaber, jeloskortasunaren bidez adierazi zen, hainbestearino non bere anaiarekin engainatzeaz akusatatu baitzuen Maite. Seme bat izan zuten, Aitor, 27 urte, eta alaba bat, Bea, 17 urte, eta Beak ile oso kizkurra zuenez eta Mikelen anaiak ere halakoa duenez, Mikelek esaten zuen susmoa zuela Maite **ez ote zen anaiarekin ibiliko**.

Lerro hauen bidez, indarkeria psikologiko edo emozional bat identifikatu ahal dugu argi eta garbi, zeinak, Emakunderen sailkapenaren arabera eta Maitek kontaturikoa dela-eta, ondoko erak har ditzakeen: “mehatxua, (...) umiliazioa, (...) arbuio afektiboa, baita elkarrekin ekimenen blokeoa, bakartze, inkomunikazioa, etab.”. Faktore horiek guztiak identifikatu ahal izan ditugu kontakizun labur honetan, kontrola ere gehitu daitekeela, guztiz ohiko ezaugarria egindako elkarriketetan.

Hala ere, hasieran indarkeria psikologiko hori ikusezina da, aurreneko garaian ez baita

hautematen edo halakotzat interpretatzen; aitzitik, nolabait justifikatua izaten da, amodioak zer izan behar duenari buruzko nozio kultur²²al batean oinarri harturik. Amodio erromantikoaren itxuratze horren arabera, beste pertsona existentziaren gauza bakarra eta funtsezkoa da, halako eran non berekin denbora osoan egon beharra dagoen (deskribatu denaren antzeko harreman posesibo bat sor dezakeena), zorion edo sufri-mendu esperientzia guztiz intentsoak bizi diren eta batasun minena eta behin betikoena lortu nahi den (Ferreira, 1995: 179-180). Amodioaren nozio hau, azken finean, aurreko garaietako ezkontza era ordezkatzera dator: haietako batzuek akordio ekonomikoak zituzten oinarri eta familia bat osatzea beste batzuek, baina funtsean helburu bera zuten: egitura soziofamialarra iraunarazten jarraitzea.

Hortaz, bikote honetan sortzen den pertsonarteko indarkeria psikologikoa, era berean, egiturazko indarkeria baten isla da, horretan erakunde soziopolitiko bat, familia kasu honetan, amodio erromantikoaren idealaren bidez mantentzen saiatzen delarik.

Bestalde, Maitek Mikelez egiten duen deskripzioa oso lotua dago gerrariaren gizotasun ereduarekin, Dolores Julianok hegemoniko gisa deskribatzen duena, gure gizarteetan nagusi dena eta guztiz bat datorrena, berbera dela ez esateagatik, aurreko profilean azalduko maskulinitate ereduarekin: “Gogorra, oldakorra, garaitzea erabaki duena, sentimenduetatik aske (...) garaileak, lorpen pertsonalak lortzeko irrikaz eta mundua irensteko prest daudenak” (Juliano, 2008:1), indarkeria erabiltzea barne. Hau da, “gainetik” egon beharrak lehiakortasun eredu jakin bati erantzuten dio, guztiz loturik lorpen pertsonalen irrikarekin eta garaile eta pertsona ospetsua den gerrari irudi batekin (gure gizartean, besteak beste, diruarekin zerikusia duena), gainerako gerrarien gainetik dagoena. Bere buruarekiko exigentzia, beraz, garaitzeko eta bere burua garaile gisa ikusteko behar horrekin lotua izan daiteke eta, haren baitako amodio erromantikoaren ideia (aurreko profilean agertzen ez zena) kontuan harturik, exigentzia hori ekuazioaren barnean sartzen zirenetara pasa behar zen eta horrek, gainera, ekarriko zuen horiek bere kontrolpean izatea, familiaburu gisa duen irudia oinarri. Hala, beraz, agerikoa da ezen, aurreko garaitik heredaturiko maskulinitate eredu eta amodio erromantikoaren idealak, garai honetako bereizgarria izaten hasten dena, konbinatzearen ondorioz, emakumeen aurkako indarkeriaren dimentsio berri batzuk ikusgai gertatzen direla, hala nola muturreko kontrola eta harreman posesiboa, indarkeria psikologikoaren ezaugarri direnak.

Bea jaiotzean, Maitek **tronbosi bat izan zuen**. Horrek, medikuek iragarritakoaren arabera, gorpil aulki batean eta mintzamenik gabe utzi behar zuen. Hala eta guztiz, gaur egun hitz egiten jarraitzen du, gaizki baina hitz egiten dut, berak dioenez, nahiz horren **ondorioz herren** gelditu den. Ondorio hori behin eta berriro nabarmentzen zion, **hartaz lotsatzen zela** etengabe esaten ziola. Neskarekin kalean zehar paseatzen zihoazela eta norbait aurretik zetorrela ikusten zuenean, Mikel aurrean jartzen zen jendeak ikus ez zezan. Atzetik zetoze la konturatzen zenean, Maiteren atzean jartzen zen, nola zebilen ikusi ez zezaten. Eta lanera joaten zelarik, etxean gelditzeko esaten zion, berak aterako zuela neska lanetik etorri ondoren. Baina ez ziren keinu mota horiek bakarrik Maiteri ikusarazten ziotenak beraz lotsatzen zela; horretaz gainera, hitzez hit esaten zion: “Bakarrik geldituko zara, inork ez zaitu maitatuko, zeren, zu zauden bezala, nork maitatu behar du zu bezala dagoen pertsona bat, herren, besoa mugitzen ez duena eta ezer gabe?”. Are kuadrillarekin hor

22. Gai honetaz sakonkiago jardun behar dugu ondoko profilean

barna zihoazela, berak hitz egiten zuen bakarrik eta Maitek zerbait esaten bazuen, bera adi zegoen eta gero etxean, “Eta zuk zergatik hitz egin behar duzu” esan eta halako kolpe batzuk jotzen zizkion eta esaten zion ez zuela inorekin hitz egin behar. Eta jendearen aurrean esaten zion: “Zu isilik, ez duzula hitz egin behar!”.

Honetaraz gero, interesgarria da nabarmentzea ezintasunen bat duten emakumeak, emakume izateagatik eta ezintasun bat izateagatik, hau da, gure gizarte testuingurua egituratzen duten botere harremanetan dagokien lekua dela-eta, bi aldiz diskriminatua izateagatik indarkeria sufritzeko arrisku handiagoan daudela, feminitatearen eredu hegemoniko edo nagusiarekin bat ez datozenez (gorputz perfektuak, sentsualak eta desiragarriak, ezintasunak jotako emakumeen gorputz akastunen eta ez normalen aldean), edota emakumearen rol klasikoarekin bat ez datozenez (amaren irudia, beste pertsona batzuk zaintzera emana), zaurgarriagoak gertatzen direla bikote harremanetan eta, bide horretatik, emakumeen aurkako indarkeriaren aurrean. Jokabide diskriminatzaileen artean eta indarkeriatzat hartzen direnen artean, besteak beste, zabarkeriazkoak edo norbera zaintzearen utzikeria dakartenak nabarmendu daitezke, eta ezaugarri horiek guztiak hauteman ditzakegu Maiteren kasuan.

Botere harremanetan bi aldiz diskriminatuak esaten dugu. Izan ere, gure testuinguruan feminitate eta maskulinitate ereduak zehazten dituen genero sistemen definizioan nabarmendu dugun emakumeen eta gizonen arteko desberdintasun edo asimetria horri, beste desberdintasun bat erantsi behar zaio, botere harremanek sortua berau ere, baina kasu honetan gorputz “normalen” eta “ez normalen” artekoa (normaren barnean eta normatik kanpo daudenen artekoa). Gure testuinguruan ezintasuna zerbait ez normal gisa moldatua da, eta ondorioz hari egotzitako ezaugarri sailak eragina du bai gizarteak ezintasuna duen gorputz hori ulertzeko eran, bai ezintasuna duen pertsonak bere burua itxuratu eta ulertzen duen eran. Hala, askotan, ez da kontuan hartzen gainerako pertsonen premia berberak izan ditzaketenik, desberdintasuna nabarmenduz eta maila diskriminatuan kokatuz, eta hori da, hain justu, tratatu txarren aurrean zaurgarriago egiten dituen faktorea. Ezarritako bereizkeriazko posizio horretatik dator gizartearen gainerako kideek besteei baino balio gutxiago ematea, eta horren ondorioz pertsona horien eskubideak hautsi eta haien gainean boterea dutela sentitzen dute (edo, bestela esanda, normalago ikusten dute), eta hartarako indarkeria ere erabili dezakete.

Mikelek esaten zuena egin beharra zegoen, eta beti haren jendearekin egon behar, matxista modukoa zen oso. Maiteren arabera, Mikelek ez zion entzuten eta, belarriak pixka bat altxaturik, zerbait defenditzen bazuen, Maite bere nahien esanetara ez zegoela ikusten zuenean, oldarkor jartzen zen Mikel eta Maite zela gaiztoa esaten zuen, hura zela aldatu zena. Behin esan ere egin zion: “Zeinen kabrona zaren! Kabrona bat egiten ari zara denak bezala, asko ari zara azkartzen, lehen ez zinen horrela”, ***harentzat emakume guztiak kabronak edo***

putak ziren, ezagutu edo ez. Emakume bat unibertsitariora izatea ere ez zaio gustatzen, Tabernetan kafea hartzen eta erretzen dauden emakumeak ez zaizkio gustatzen, ezta gidatzen dutenak ere, ezta banantzea erabakitzen dutenak ere, hari “emakume batek ez dio hori egiten”. Hala, Maitek puta bat izan behar zuen, haren ustez, maitale bat zuelako. Eta isildu beharra zegoen, emaztea erdi haserre agertuz gero, berak jotzen baitzuen. Maitek, ez zuela nahi edo zergatik egin behar da zuk diozuna esaten zuen bakoitzean zaplasteko bat hartzen zuen, eta emakumea, joko zuen beldurrez, ba beti isiltzen zen. Egun batean, Maitek esan zion ez zuela leku batera joateko gogorik eta, leihotik begira zegoela, leihoa itxi zuen, braust! eta giltzurrunetan jo izkinarekin, min bat egin zion! Etxean zegoela, pijama jarri behar zuenean **“Zeinen gizena zauden!”** esaten zion eta horrek berari, lotsa handia ematen zionez, bainugelara joaten zen pijama jartzera eta, bainatzerakoan, berdin, dena bainugelan, Mikelek ikus ez zezan. Gainera, **ez zion arropa erosten uzten. Beti barre egiten emazteaz,** beti. Maitek inoiz ez zuen **damurik** ikusi harengan.

Eta berak amore ematen zuen, beti amore ematen. **Esklaboa balitz bezala** zegoen, galtzontiloak garbitzen zizkion, jatekoa prestatzen zion eta besterik ez, ohe berean lo egiten zuten baina bera alde batean eta Mikel bestean. Maiteren familiak zetorrena ikusten zuten, ikusten zuten Mikel oso matxista zela, berak nahi zuen guztia egin beharra zegoela eta berak nahi zuen bezala. Baina hala eta guztiz, **ez du laguntzarik izan, haren amak ere esaten zion erdi txantxetan, baina benetan, aguantatu, Maite, aguantatu”.** Eta Maitek aguantazen zuen... eta maite zuen oraindik. Aguantatzen zuen, batez ere, beldur zelako amorru guztia, haserre guztia bere kontra botatzen ez bazuen, **semearen edo alabaren kontra ez ote zen joango, beraz mutilarengatik eta nescarengatik aguantatu behar bazuen, aguantatu egiten zuen, haiek baitziren gehien kezkatzen zutena.**

Gerrariaren gizontasunari buruzko ereduari buruz, familiaburuarenarekin konbinaten duena, aurreko paragrafoetan emandako azalpenarekin jarraituz, lerro hauetan ere rol horren ezaugarriak hauteman ditzakegu: Mikel zen agintzen zuena, familiaburu zintzo gisa, baina gainera ez zuen damurik azaltzen erabilitako indarkeriagatik (ikus dezakegu kasu honetan hala fisikoa nola psikologikoa gauzatzen zela) sentimenduetatik aske zegoelako, “gerrari” ona baita eta, bi ezaugarrien konbinazioagatik, ez zuen entzuten. Horrekin batera, garbi ikus dezakegu genero sistemaren harreman alderdia, hasieran zehazten genuena, bertan harremana sortu eta maskulinitate eta feminitate ereduak definitzen zirela, testuinguru honetan dauden botere harremanetan, osagarriak eta aurkakoak direnetan, oinarriturik, halako eran non, batek bere roleko ezaugarriren bat aldatuz gero, besteak mehatxatua ikusten duen bere identitatea, ezarritako eredu horretan oinarriturik sortua eta barneratua. Horrek erreakzionatzera eramanezake, familiaburu zintzo gisa ezarritako ordena mantentzen jarraitzea zuribide harturik, bere rolak esleituriko baliabideetako batzuk erabiliz: indarra eta indarkeria, “gerrari” on bat bezala, berriro.

Horregatik, Maite haren nahiei menderatzen ez zitzaizenean (aurreko garaitik heredaturiko feminitate eredu klasikoa), erasotzaile agertzen zen eta esaten zion bera zela gaiztoa, harremanaren ordena nahasten ari zelako. Horrek lekutik kanpo uzten zuen: ez zekien nor zen, bere burua osagarria eta aurkakoa zenaren arabera definitzen ez bazuen. Horregatik ere, ez zuen gustukoa emakumeak unibertsitatara joatea, gidatzea edo tabernetan zerbait hartzen egotea, hura emakumeentzat ezarritako rol klasikotik ateratzen

baitzen. Alderdi hau ikusirik, egiturazko indarkeriaz hitz egin dezakegu kasu honetan, harreman hauek alderdi soziokulturaletik ezarritako ereduai erantzuten baitiete, eta ezarritako ordena mantentzeko asmoz eraikiak direlarik, beste egitura erakunde sozializatzaile batzuen artean, eredu sozio-familiarrean oinarriturik.

Hala ere, egiturazko indarkeriaren alderdirik garbiena, agian, Milekek emakumeez duen ideiaren bidez ikus dezakeguna da, denak “kabronak” eta putak direla esaten duenean. Dolores Julianok (2002) azaltzen duenez, feminitate eta maskulinitate eredu bakoitzak “balioespen positiboak eta negatiboak [izaten ditu] polaritate bakoitzaren barnean”, polo positibo batean eta beste negatibo batean erdibitzen direla. Polo positiboan, eredu hegemonikoa, esplikatzen ari garenez, gizarte industrialaren garapenetik, ama eta emaztearena izan da; negatiboa prostitutaarena da, hau da, era negatiboan balioetsi edo estigmatizatzen da emakumeen gainean kontrola izateko ahaleginean, positiboaren (gizarte ordena mantentzen duenaren) jokabideak bete ditzaten, ez prostitutena. Ideia horren azpitik ulertu daiteke Mikelek emakume guztiez aurrez bururaturiko ideia duela –putak edo “kabronak”–, hots, harentzat estigmatizaturik daude eta, ondorioz, neurriak har ditzake hori zuzentzeko eta, are gehiago, familiaburuaren kontzeptuaren arabera, neurriak hartu behar ditu Maitek bere rola bete dezan eta ez dadin “estigma” bihurtu. Hala, Maiteri kabrona bihurtzen ari dela esatean, haren gainean gizarte kontrolaren era bat gauzatzen ari da, dagokion gizarte rol tradizionalera mugaturik jarrai dezan (kabrona bat da aldatzen ari delako), baina, gainera, emaztearen aurka indarkeria erabili ahal izatea justifikatzen ari da. Egitate honen ondorioz, emakume gehienek polo positiboarekin loturiko jokabideak aukeratzera jotzen dute negatiboki balioetsirik ez sentitzeko, indarkeria sinboliko bat ere sortuz, era horretara menderaturiko taldeak zapaltzen duen hura era inkontzientean barneratzen duelarik.

*Mikelen etxean, aitak amarekin nahi izan duena egin du beti, jipoiak joan jipoiak etorri, eta **Mikel ohitu egin da**. Izan ere, **Aitorrekin**, txikitan errietaren bat edo beste emateaz aparte, dena **oso ondo**. **Beari**, ordea, jipoiak ematen zizkion edo edozein gauza esaten zion. Era berean, **Aitor sendotu egiten zuen Maiterekiko indarkeriazko jokabideetan**, Aitorrek behin edo behin ama jo duelako eta Mikeli esaten zionean, hark erantzuten zuen zerbait egingo ziola eta barre egiten zuten biek. Baina historia ez da hor bukatzen. Mikelek dibortzioa eskatu zion Maiteri jadanik beste emakume batekin zebilela eta, guztiarekin ere, esan zion utziko zuela **puta bat zelako**, lagunak sinetsi zuten argudio hura, Maiteri ere errepikatu ziotena. Baina are Aitor semeak, beren arteko harreman txarra zela-eta, etxetik botatzen saiatzeko epaiketa bat izan zutenean (beretzat Maite hilda zegoela esana zuen, etxetik kanpo lan egiten zuen baina ez zuen ezertan laguntzen, ez diruz ez lanaz, ezkondu behar zuen baina ezteietara ez zuen gonbidatu ez ama ez arreba), epaileari esan ere egin zion ez zuela etxetik aldegiten **bere arreba zaindu nahi zuelako ama bezalako puta eta urdanga bihurtu ez zedin**.*

Maitek, dibortziatu ondoren ere, oinazea oso ondo disimulatzen bazekien ere, inork ez baitu jakin behar pasatzen ari zena, oraindik bere buruari botatzen zion errua, oraindik beldur zien gizonari eta gaur egun izaten jarraitzen du. Batzuetan amesten du etxera joan behar duela eta neskatoa kendu edo jo behar duela, edo kalean elkar ikusi eta gizonak astinaldi on bat eman eta, egonkortasun handirik ez duenez, lurrera erortzen dela.

Lerro horiek oinarri harturik, ikusten dugu Mikelek indarkeriazko egoerak bizi izan dituela eta, nola edo hala, normalizatu egin duela, naturalizat hartu duela aitaren eta amaren arteko interakzio mota hori. Baina familia horretan gertatzen den genero harreman hau ez da berezia eta bakarra, ez da ezerezetik sortu, baizik eta soziokulturaren aldetik ezarritako genero harremanen isla edo ondorio posiblea dela. Gizartea osotasun gisa ulertzen badugu, ezarritako ordena mantentzeko elementu egituratzaile nagusietako bat bezala ikus dezakegu familia, genero eta sexualitatearen erakunde sozializatzaileetako bat bezala (Connell, 1987: 119). Hau da, sozialki ezarritakoaren elementu transmititzaile bat da eta haren baitan gauzatuko diren harremanak justifikaturik eta azalduz egongo dira erabiliko duten erreferentzia esparru kulturalen.

Gure kasuan, gizonen eta emakumeen artean dauden desberdintasunak eta botere harreman asimetrikoak (emakumeen kaltean) eta gure kultura itxuratzen dutenak direla-eta, familia batean indarkeriazko egoerak gertatzea harreman horietan argudiatua etorriko da. Hala, beraz, familia garrantzitsua da emakumeen aurkako indarkeria ulertzeko, testuinguru jakin horretan gertatzen diren genero harreman desberdinen elementu errepikatzaile posiblea den neurrian. Elkarrizketaturiko adituetako batek esaten digunez, nolabait esan, lapiko batean osagai batzuk sartzen dituzunean gertatu eta sortzen da indarkeria. Sistema patriarkal batean sozializatu gara, hori horrela da emakume guztientzat eta sozializazioak, oro har, rol banaketa oso desberdina ekarri du; dena dela, zu, pertsona bat, familia bat, gizonak bakarrik bere aitaren edo amaren aurka indarkeria erabiltzen duen familia batean, indarkeria oso gauza ohikoa den familian, non sozializazioaz gainera, dauden balio kulturalak, zure familia, horretaz gainera, indarkeria hori eta emakumeak igortzen zaizkion mezuak ikusten zoazelarik, emakumea jo daitekeela, begirunea galtzen ahal zaiola, halako tratua mereziduna dela, halako pertsona batek indarkeriazko harremana bizitzeko askoz posibilitate gehiago du.

Bestalde, ikusten dugu Mikelek ez duela indarkeria erabiltzen familiako kide guztiekin, baizik eta emaztearekin eta alabarekin bakarrik, eta semearekin harreman onak dituela. Kasu askotan, hala sozialki nola profesionalki, gauzaturiko indarkeria hori suminaldi gisa interpretatu ohi da baina, elkarrizketaturiko pertsona aditu batek esaten digunez, indarkeria gaietan suminaldiaren kontua ez da existitzen, gizon batzuek ez dute arrazoirik gabe burua galtzen indarkeria kontuan, zeren, hala izatera, berdin galduko zuten auzokoarekin, tabernariarekin edo... baina alabarekin, emaztearekin galtzen dute, beren mendeko dauzkan pertsonekin. Hortaz, gizon horrentzat, garbi dago botere, egitura kontu bat dela, bestela, edozein pertsona joko zukeen halako suminaldietan, ez pertsona jakin batzuk.

Nabarmentzekoa da, halaber, Maitek pentsatzea inork ez duela gertatu zaionaren berri izan behar, bat baitator denbora luzean emakumeen aurkako indarkeriaz eman den

definizioarekin: drama pribatu bat. Izan ere, gure testuinguruan, berdefinizio prozesu zail baten bidez gizarte arazo gisa ulertzera iritsi gara gure egunotan (de Miguel, 2003:5). Horren ondorioz, hau da, sozialki drama pribatu gisa interpretatu izanaren ondorioz, emakume askok ez bide dituzte indarkeriazko kasuak salatzen, gaur egun horretarako dauden baliabideak gorabehera.

Azkenik, Maiteren profilaren bidez ikusten dugunez (ametsak eta oraindik duen beldurra) eta kontsultaturiko pertsona batek, aditu gisa elkarrizketaturiko medikuntzako profesional batek berresten digunez, emakumea segurtasun egoeran egonik ere, arazoa ez da oraindik amaitu, ondorio batzuk sortzen dira, eta epe luzerako prozesua da. Izan ere, bizitza kalitatea galtzen du maila fisikoan baina hori buru kontuetan galtzen duen bizitza kalitatea baino askoz gutxiago da.

Maiteren ustez, ezintasunaren bat duen jendeari gehiago kostatzen zaio, are berriz maitemintzea ere. Ondo egongo balitz... baina ez ditu ateak ixten eta gustatuko litzaioke gizon bat aurkitzea, ez horren beharra duelako, baizik eta, batez ere, alabarekin lagun diezaion.

[Berrero publikoarengana jotzean, amodio erromantikoaren gaia nabarmentzen dute eta mito bat dela aitortzen dute, gizartean nagusi gertatzen bada ere.]

Publikoko emakume batzuen ustez, oraindik amodio erromantikoa eredu duen gizarte batean bizi gara, bikotekidea aurkitzeko eta haurrak izateko hazten gaituzte eta amodio erromantikoa batzuetan “nirea zelako hil nuen” bezalako mezuak legitimatzera zuzendu daiteke. Laranja erdiaren istorioak kalte handia egin du horien arabera, ez duen garrantzia ematen zaio, deus ez dena, hori mito bat da eta, noski, bakoitza da laranja bat, hala behar du.

// III. AGERRALDIA: AINTZANE, MAITEMINDURIKO EMAKUMEA //

[Aintzane orain dela 50 urte jaio zen Gipuzkoa menditsuko herri industrializatu batean. Maiteren baldintza historiko beretan bizi izan zen eta, bera bezala, oso gazterik ezkondu zen, 20 urte zituela. 15 urterekin Manurekin ateratzen hasi zen eta, ezkondu ondoren, bi alaba izan zituen harekin. Aintzanek lan ordainduaren merkatuan sartzea aukeratu bazuen ere, askatasun ekonomikoak ez zuen mendetasun emozionala galarazten].

Estutasunik gabeko familia batean jaioa zen, haren gurasoak oso ondo elkartzen ziren, ez zuten diru gehiegi, baina ondo bizi ziren, ez zitzairen ezer falta. Haren familia harremanak onak ziren, elkar maite eta errespetatzen zuten, nahiz haiengan garaiko **rol tradizionalak nagusi** izaten jarraitzen zuten, halako eran non **emakumeak gutxi esaten ahal zuen**. Baina Aintzanerekin jadanik aldaketaranzko lehen pausoak ematen ari ziren eta **emakumeentzako aukerak irekitzen ari ziren**: aitak behin eta berriz esaten zion zerbait **ikas zezala**, hartan profesionalki jarduteko. Aintzanek aukera zezakeen, **ekonomikoki bere eskuko izateko aukera zuen**.

Aintzane oso gazterik, 15 urterekin doi-doi, Manurekin ateratzen hasi zen, eta 20 urte zituela ezkondu zen. **Gutiz maitemindua zegoen, itsuki, esan ohi den bezala, bere**

gaztetasunagatik, adin tontoa, eta bere txokoa izateko ametsengatik, bere adineko edozein pertsonak bezala; hala, **harengatik, bada, dena utzi zuen. Baina itsutasun horrek ez zion ikusten uzten inguruko pertsonak jadanik susmatzen ari zirena**, Manu ez zela egokia harentzat, alegia. Hala eta guztiz, oso gazterik harrapatu zuen eta oso maitamindua zegoen, horrexegatik ezin izan zuen ikusi, **sentimenduak sentimendu dira**, giroak lotzen zituen eta **amore ematen joaten zara amore ematen duzula jakin gabe**. Manu ezkongaietan jadanik **oso gizon monopolizatzailea zen, oso zera, zu harentzat bakarrik izatea nahi zuena, oso jeloskorra, hartarako oinarririk gabe, eta dena berea zuela uste zuena, haren objektu bat bazina bezala tratatzen zintuen**, ez zuen ezer partekatu nahi inorekin, bere bizitza bizitzen gustatzen zitzaion gizona baitzen, bakarrik, beste inor gabe, berea berea da, gainerakoena berea da eta dena da berea. Baina Aintzanek **ez zuen gaizki ikusten, pentsatzen zuen hainbeste maite zuela non... eta ohitzen joan zen**.

Lerro hauetan ikus dezakegu ikerlan honen esparru teorikoan nabarmentzen genuen amodio erromantikoaren kontzeptua (itsutua, dena uzten dut, maitemintzea, jabetzea, amodiotzat hartzen den bat egite hori)..., eta kasu honetan ideologia kultural bezala (arauak, ideiak sentitu, pentsatu eta jarduteko moduez) ulertzen da, hau da, kultura erai-keta eta azalpen zehatza, emozioak antolatzen dituen, amodioa azpimarratu eta beste hainbait giza balioen aurretik jartzen dituelarik, hala nola justizia edo autonomia, eta, era horretara, gure bizitzen ardatz egituratzailea bihurtzen dena.

Ondorioz, amodio erromantikoa gizarte egituratzaile bilakatzen da eta, amodio “sexuala” erreferentzia duenez, egitura soziofamiliar hegemonikoa iraunaraztea du helburu, orain ideologia horren inguruan eraikitzen delarik familia, ezarritako gizarte ordena mantentzeko funtsezko sozializazio elementu gisa. Baina, gainera, azaltzen ari garen genero desberdintasunen ordena desberdintasunaren gainean eraikia dago, halako eran non amodio erromantikoa gure testuinguruko genero sistemari eusten dion elementu –sotilagoa halakorik ahal bada– berria bilakatzen den.

Hortaz, itsuturik, maitemindurik egotea, Manuren jokabide posesibo eta bereganatzaileak amodio gisa interpretatzea da gizonen eta emakumeen arteko harreman desberdinak justifikatzen jarraitzea helburu duen ideologia horren fruitua, zeren, amodio dela pentsatzen badugu eta amodioak gure bizitzak egituratu eta “gizakiak” izatea bideratzen duela ulertzen badugu, orduan onartzera beharturik gauden.

Bestalde, gizartean eta profesionalen artean, tratu txarrak jasaten dituen edo tratu txarrak ematen dituen pertsona batek bere bizitzan indarkeriazko gertaerak bizi izan dituelako ideia baldin dago ere, Aintzaneren lekukotasunean oinarri harturik, ikusten dugu ez dela kasu guztietan hala gertatzen; beraz, ez du zertaz faktore bakarra izan behar.

Izan ere, elkarrizketaturiko pertsona aditu batek adibidez azaltzen digunez, senarrak emaztea jotzen duen familian, seme zaharrenak aitaren historia errepikatzen du, seme gazteenak, telen indarkeriazko zerbait aditzen duen bakoitzean, urduri jartzen da, besaulki azpian jarri eta oihuka hasten da, neska txikienak, hiru urte dituenak, ez du jasaten inork ukitzea eta izugarri beldurtzen da mugimendu azkar bat ikusten duenean.

Hau da, familia berean izan genitzake: erasotzaile bat funtsean, indarkeria jasango ez lukeen haur txiki bat, etorkizunean seguruenik gizabanako gisa, sozialki edo politikoki horren aurka jardungo duena, eta biktima izan litekeen neska bat. Irakurketa bat da, gehiago izan daiteke. Baina jokabide moduan, harreman moduan eta indarkeria bizi izan duten moduan, zein bere aldetik atera da. Era berean, Aintzanerena bezalako kasuak gerta daitezke, tratu txarrak jasandako emakume bat baina bere familiako bizitzan indarkeria zuzenarekin lorturiko inongo gertaerarik bizi izan ez duena. Hala ere, berak kontatzen digunez, bere familian bizitzea egokitu zitzairen frankismoaren garaiko rol tradizionalak ziren nagusi, halako eran non emakumeak ezin zezakeen gauza handirik esan; hortaz, litekeena da emakume esanekoaren, gizonaren aginduen mendean dagoenaren rola izatea, haren imaginarioan gutxienez.

Aintzanek Manuri buruz egiten duen deskripzioan oinarriturik, une horretan indarrean zegoen maskulinitate ereduari dagozkion ezaugarrien isla ikus dezakegu argi eta garbi, Maiteren kasuan deskribatu diren bezala eta, ikusten joango garenez, Aintzaneren kasuan ere: jabetza, enpatia falta eta kontrola harremanean; lan munduko garapena, mugikortasuna emakumearen ez-mugikortasunaren aurrean, langilea; gizarte ospearekin loturiko kontrola, dirua kudeatzea, herri esparruko eginkizunak, besteen gainean egoteko nahia “gerrari” on bezala, gaitzespena, emaztea bere roleko jokabideetara mugatzeko. Rol eta ezaugarri horiek guztiek jokabide sail bat daramate atxikirik, eta jokabide horiek, kontra ez eginez gero, tratu txar psikologikoa eragin lezakete. Baina, berriro ere, pertsonarteko tratu txar psikologiko hori egiturazko indarkeria batean kokatzen da, zeren ordena zehatz bat mantentzeko eraikitako maskulinitate ereduak baitira, hain justu ere.

Garai hartarako, eta **soldaduskatik** etorri ondoren, beste batzuek ez zutena izan zezakeen mutila zen: azken modako blue-jeanak, automobila, bidaiak... **Nahi izan duena lortu du beti aitak eta amak utzi diotelako.** Hala ere, bere familia harremanak ez ziren hain onak, ia-ia ez zuen maitasunik ikusten etxe hartan amaren eta aitaren artean, **haren aitak lanean ematen zuen eguna**, erretiratu aurretik, erretiratu ondoren eta noiznahi, eta **haren ama etxean bakarrik**, negarrez, triste.

Manuk hasieratik galdu zion begirunea Aintzaneri. **Gizona zenez, gogoak ematen ziona egin zezakeen, baina Aintzanek ezin zuen ezta etxetik mugitu ere,** are gurasoen etxera joate soila ere, nahikoa zitzaien gora eta behera zebilen mari-purtzil baten gisa tratatzeko. Izan ere, gurasoen etxetik itzuli baino lehen, bertan ez zegoela jakinik, etxera joan eta atea giltzaz ixteko eta sartzen ez uzteko gauza zen. Baina mugitzen ere ez bazion uzten, Aintzanek **denbora asko pasatzen zuen bakarrik**, Manu jateko besterik ez zen etxeratzen eta gainerako denbora lanean ematen zuen, beti **oso langilea izan da**, gero baxoerdiak hartzera... asteburuetan ere **ehizara** joaten zen eta emaztea etxean uzten zuen.

Aintzane, **maitasunez, bere familiarekin bizi zeneko pribilegioak galdu zituen. Baina ez zitzaien inporta, ez zegoen Manurekin mendekotasn ekonomikoagatik, maite zuelako baizik.** Izan ere, Aintzane lanean ari zen **17 urteetatik**. Eta haurdun gelditu zen. Neska bat izan zuen, baina Manuk mutil bat nahi zuen eta gauzak okertu ziren, ia ez zion kasurik egiten eta bere txakurrak bera baino gehiago maite zituela ere esan zion. Hori guztia gorabehera, harremanak jarraitu zuen eta

are **elkarrekin inbertitu ere egin zuten, nahiz dena Manuren izenean egon, negozioan gizon bat delako eta Manuk kontrolatzen zuen dirua, ez zion ogerleko bat ere ematen**, diruaren kontuarekin hasi zen, dirua zerbait zen. Balio oso egoistak ziren harenak, garrantzitsua zera zen, eskiatzera noa inork eskiatzen ez duelako, Levis-Strauss batzuk ditut...

Berriro ikusten dugu, beraz, amodio erromantikoaren ideologia gero eta gailenago dela eta aurreko ideologia ordezkatzuz doala, hots, emakumeak ekonomia aldetik gizonen mendean jartzen zituen hura. Azken honetan, ezarritako rolen bidez emakumeak etxeko lan ez ordainduz arduratu behar zuten, eta gizonak etxetik kanpoko lan ordainduz. Amodio erromantikoak, ordea, emakumeak gizonen mende jartzen ditu, bikote harremana beren bizitzaren ardatz egituratzaile gisa ezartzen duelako, halako eran non emakumeek maite behar duten eta bikotekideak maitatuak izan behar dituzten beren buruak gauzatuak sentitzeko, eta maitasun hori ere emakumeen aurkako indarkeria dakarten jokabide askoren zurigarria da.

Eta berriro indarkeria ekonomikoaren lekuko gara, Manuk ez baitzion ezta ogerleko bat ere ematen Aintzaneri. Horretan pixka bat sakonduz gero, egiturazko indarkeria baten osagia ageri da berriro; hala, eraikitzen den ereduaren arabera, gizonak eraman behar du negozioa eta berak kontrolatu behar du dirua.

Egia da kasu honetan Aintzanek lan egiten zuela berez diru sarrerak zituela. Baina, elkarrizketaturiko pertsona aditueta batek azaldu digunez, emakumeetan guztiz garbi dago badela ezaugarri bat, hots, dirua badago ere, afektibitate aldetik mendeko emakumeak dira, gutxi enpoderatuak, gai sinestearen zentzuan, berenez autonomoak izatearen zentzuan, alderdi hori sentitzearen zentzuan (...) eta hori gainera ez dago lotua ikasketak izatearekin... kontu pertsonala da, hau da, badira –nolabait esan– heziketa txikia izan duten emakume batzuk ... beren pertsona autoestimu handiz eraiki dutenak, enpoderamendu handiz, eta badira horrela egin ez dutenak. Elkarrizketaturiko beste pertsona batek esaten digunez, honek bai ikusi behar duela kulturarekin, bularrarekin batera edoski denarekin, berak izateari uko egiten, beren nahia izateari uko egiten joan diren emakumeak dira, desagertuz joan dira eta hor ondoeza sortuz joan da. Azkenik, esan digute, halaber, zenbat eta autonomia handiagoa izan, prestatu den emakume bat izan, lan bat duena, halako independentzia bat, errazagoa da ateratzea, nahiz eta, guztiarekin ere, lanbide prestakuntza profesionala, independentzia ekonomikoa duten emakume batzuk oso indarkeria handiko egoerei gogor loturik ageri diren (...) Alde batetik, autonomia handiagoa, independentzia handiagoa, laguntza gehiago izateak hortik lehenago ateratzeko bidea ematen dizu eta, oro har, hala da, baina indarkeriazko egoeran dauden emakumeen kasu batzuei dagokienez, gizarte klase eta egoera aski dirudunetako emakumeak etorri dira eta ezin dira hortik atera, jokoan dauden beste aldagai batzuk, psikologia, kultura eta are erlijio alorrekoak ere, bizitzaz oso kontzeptu erlijioso, oso tradizionala duten emakumeak, “onerako eta txarrerako ezkondu naiz, lagundu behar diot gizon honi berriz osatu dadin, eta zer espero da niregandik gizarte honetan, nik emakume gisa familia bat eraikitzen dut, nire familia, senarra eta seme-alabak zaintzen ditut, eta nire zorionari uko egin behar badiot”, batzuetan ez dute esaten, baina “hor izango naiz” (...) Pronostikorik onena duten emakumeak, laguntza lehenago edo beranduago eskatzen dutenak, laguntzen dieten familia sistema bat, gizarte sare on bat dutenak dira, independentzia ekonomikoa eta autonomia dutenak (...) Hala ere, hor dago alderdi emozionala, norberaren eta familiaren historia, zure bizitza markatzen duena, emakume bat gaitasun handikoa izan daiteke pertsonalki, gizarte ospea izan dezake, mailatik

igo ahal izan da, baina guztiz herren izan dezake hanka bat, alderdi emozionala, elkartzeko era, gizonetik harremana ulertzeko era, eta hortik datorke arriskua zeren bere kultura ereduak nolakoak diren, zure emakume identitatea nola osatu duzun, min handia egiten ahal dizun harreman batean aurki zaitezke eta zure burua babesten ez jakitea, emakumeak gizonarekiko ezartzen dituen mendekotasun emozionalak, mendekotasun emozional hori sortzen da eta horretan harrapaturik amaitzen den (...) faktore kulturalak, faktore pertsonalez hitz egiten ari gara, eta horiek, zera, ezin daitezke saihestu hor (...). Badira, halaber, ezer ez duten emakumeak, prestakuntza profesionalik ez dutenak, laguntzarik ez dutenak, lan egiten bizimodua atera behar dutenak, bai bertakoak nola etorkinak, eta aurrera ateratzen dira, indarkeriatik ateratzen dira, zeren, hanka horiek guztiak oso herren badauzkate ere, pertsonalki baliabideak dituen emakume bat da (...) prestakuntza apalekoa, laguntza askorik ez dutenak, baina zerbait dute, baliabideak dituzte, indarra dute, kemena dute, bizirik irautea dutenak, bizitzan tarte bat egiteko beti borrokatuko direnak, eta gainera laguntzen diezunean, alderdi emozionaletik identitate eraiketa egokia izan dutenak (...) emakume batzuek ez dute bestea oinarri hartzen, baina beste batzuk bestearen funtzioan soilik eraikitzen dira, nire zoriona zure mendean dago, ni eraiki ahal izatea eta bizitza bat izatea, emakume batzuk bakarrik..., hobe gaizki ezen ez bakarrik, hor ere lan egin behar da. Eta identitatearen eraiketa hau faktore sozial eta kulturean dago, eta emakumeak hezi gaituzten eran, rol tradizionala eta rolen banaketa desorekatua izan da eta inola ere ez parekatua eta horrek pisu guztiz garrantzitsua du, kasuistatik hitz egiten ari gara, baina oro har faktore kulturalak eta gizarte honek sozializatzen duen era funtsezkoak gertatzen dira, eta gero zure familia, txikitako historia daramazula, nola eraikitzen duzu zure burua, sozializazioaz aparte, historia pertsonal bat duzu. Haien familietan indarkeriarik egon ez bada ere, ni femeninoaren sozializazio bat izan da, agian zerbait erromantikoaren sozializazio femeninoaren balio batzuk transmititu dizkiete, sakrifizio espiritua, nik bestea zaindu behar dut (...) ni ez naiz existitzen bestearengatik ez bada, nireak ez du horrenbesteko garrantzia, bestearena da lehentasuna duena beti (...) norberaren nahiei uko egitea familia zaintzeagatik eta gainera hori egokia dena transmititzen dute (...). Indentitate herrenaren eraiketa bat dago.

Aintzane aspertu zen egoera hartaz, **ezin sinetsi zezakeen gizonak alaba ezer ez maitatzea**; banantzea erabaki zuen eta bere gurasoen etxera joan zen. Etxe hartan inoiz ez zuen ikusi berari gertatzen ari zitzaiona eta, hori zela-eta, ez zuen ulertzen. Hala eta guztiz, **maitatzen jarraitzen zuen eta hori izan zen haren hutsegiterik larriena**. Baina Manuk behin eta berriro ari zen, esaten ziola aldatu behar zuela eta konbentzitu zuen. **Harekin itzuli zen alaba bat zutelako ere**, eta beste bat izan zuten. Bigarrenarekin harremana hobea izan zen, neskak erantzunzaleago jokatzen baitzuen aitarekin, **“ez dit gogoak ematen” izan da eta aitari hori gustatzen zitzaion, erantzuten ziola, zaharrenari, orde, ez zion kasurik egiten, beti neska oso isila izan da eta ez zion erantzuten**. Baina gauzak ez ziren hobetu eta Aintzane ez zuen jakin nola jo atzera berriro, zeren, bi alaba izateaz gainera, ez duzu lanik, berriro eroria zen eta **ibilitakoa berriz desegitea porrota zen**; hala, bada, aitak esan zion bezala, **aukera izan duzu eta alde batera utzi duzu, orain aguantatzea dagokizu**. Bainak Aintzane beldur pixka bat zion zeren, alokairuan bizi zelarik, gizona ehiztaria zen eta egun batean eskopeta hartu eta, berak dio eskapatu zitzaioa, baina tiro bat bota zuen eta balkoiko atea jo zuen, baina Aintzane ondo-ondoan zegoen, gizonak astakeriaren bat egingo ote zuen beldur zen. Hala ere, harekin jarraitu zuen, lanean jarraitu zuen eta alabatxoak zaintzen zituen, bazkaria prestatzen zuen, eta gizona soilik bere kontuez arduratzen beti.

Berriro ikusten dugu lerro horietan ezen, beste aukerak egon arren, garai horretan oraindik nagusi zela emakumeen ama rolarren erreferentzia egiten duen feminitate eredua, Aintzane, neurri batean, alabagatik bereizi zen eta berriro Manurekin elkartu zen arrazoi beragatik. Gertaera hori dela bide, rol honek atxikia daraman sakrifizio ezaugarriaz hitz egin dezakegu: Aintzane gaizki zegoen baina bere alaba zela-eta itzuli zen, hau da, harengatik sakrifikatu zen. Era berean, erruaren ezaugarriarekin batera, hau ere feminitate hegemonikoaren errolari lotua eta, hori dela bide, emakumeoi gizonei baino errakuntza tarte txikiagoa uzten zaigula, Aintzane kontatzen digu nola atzera jotzeko aukera alde batera uzten duen, jadanik behin okertu izanaren familia presioagatik.

Bestalde, Manuk bi alabekiko duen jokabide desberdinaren lekuko gara. Horretan oinarriturik, irakurketa bat egin daiteke maskulinitate eta feminitate rolei dagokienez: harreman ona zuen alaba txikiarekin, inkorformista zenarekin, rol maskulinoarekin loturiko ezaugarria baita; alaba zaharrenarekin, aldiz, ez zuen harreman onik, isila zen eta ez zion erantzuten, rol femeninoarekin lorturiko ezaugarriak horiek.

Aintzane ordezkari sindikal egin zen bere lan eskubideak defendatzeko, eskubide pertsonalei kontrajarriz, horiek ez baitzituen erreibindikatu bere senarrarekin. Pixkaka-pixkaka, **enpoderatze prozesu horren bidez, ez zen jadanik isiltzen, beldurra galtzen joan zitzaion**, etengabeko errietek eragindakoa (afaria prest izan behar zuen, etxeak garbiago egon behar zuen...) eta mehatxuek eragindakoa (bai berari nola aitari egindakoak, aitari esan ere egin zion egunen batean hilko zuela), Manurekin gurasoekin bizi zela emandako zaplastekoren batez gainera. Eta egoera ezin iraunezkoa izatera iritsi zen zeren, elkarrekin bizi baziren ere, bizitza bereiziak zituzten eta Aintzane hala ikusten bazuen ere, **gizona zoriontsua zen horrela, beti horrela bizi izana zen, harentzat horrela zen, harentzat normala zen etxera iritsi, mahaian jatekoa prest izatea, galtzontziloak garbituko zizkion neskame bat izatea, nahi duenean zangoak zabalduko dituen pertsona bat izatea ohean**. Pertsona gisa hutseratua zuen, zapaldua eta zapaltzen jarraitzen zuen, Manuk Aintzane gutxiago izatea nahi zuen, ahoa irekitzen zuen bakoitzean, “zu isilik, zuk ez dakizu, zu isilik” eta Aintzane ezer ez izatea zen gizonaren obsesioa. Baina aspertu egin zen eta esan zion pertsona izatea behar zuela eta gizona konturatuz joan zen Aintzane jadanik ez zela bera. Orduan salatu zuen.

Paragrafo horretan indarkeriaren hainbat adibide aurkitzen ditugu, hala indarkeria psikologikoarenak (mehatxuak, errietak, “zu isilik”...) nola indarkeria fisikoarenak (zaplastekoren bat edo beste). Baina, berriro ere, biolentzia horiek gerta daitezke, hain juxtu, gizartea egituratzen duen genero sistema bat dagoelako eta gizonen eta emakumeen arteko botere desberdinen –gizonak emakumeak baino balio handiagokoak– harremanetan oinarriturik eraikia delako; botere horiek, besteak beste, ezarritako maskulinitate eta feminitate rolak direla bide iraunarazten dira, eta rol horiek dira indarkeriak legitimatzen, bidea ematen edo normalizatzen dituztenak. Manurentzat, Aintzane kontatzen digunez, normala zen emaztearen funtzioa bere “neskamearena” izatea, etxeko andarearen rol tradizionala. Alabaina, Aintzane pertsona izateko eskubidea erreibindikatzen duenean, Manuk erantzuten dio “jadunik ez dela lehengo Aintzane hura”. Hala ere, pertsona bera zen baina kontziente zen, enpoderatze prozesu pertsonal baten bidez, Manuk bezala eskubideak zituela zekien, berak ezer ez izatea eta ezer ez jakitea, senarraren ideia hura, emakumeen balioa gutxitzeak bazkaturiko ideia, jadanik gainditua

zuela: emazteak senarraren eskubide berberak zituen. Elkarrizketaturiko pertsona batek esaten digunez, giza eskubideen kontu bat da, giza eskubide batzuk urratzen ari dira bikote harremanetan.

Gero beste bikotekide bat izan badu ere, ezin izan da berriro inorengan fidatu, ez da beste inortaz maitemindu. Alaben babesa du berekin eta aurrera atera delako eredu dute. Beti esaten die adiskideak alde batera ez uzteko eta ez dezatela egun bikotekideen etxean pasa; garrantzitsua dela askatasuna, intimitatea izatea, mundu komunitik kanpoko beste batzuk izatea. Haren iritziz, era berean garrantzitsua da aske sentitzea, gaitua zure burua garatzeko eta ez izan inoren mendeko. Eta gaineratzen du begirunea funtsezkoa dela eta elkarrizketa harreman baterako oinarria dela. Manuk beti guztiaren errua botatzen zion, baina Aintzane, hasieran bere buruari ere egozten ziola, ikusten joan da bera ez zela arazoa.

[Publikoko emakumeek berriro hartzen dute mito baten ordeztasun beste bat jarri izanaren ideia, itxurazko gizarte eraldaketa eta emakumeen eta gizonen arteko itxurazko berdintasuna gorabehera: matriarkaren ordeztasun "superwoman" delakoarena, alegia. Bietan, emakumeei emandako boterea irudipena besterik ez da.]

Publikoko emakumeen iritziz, belaunaldien arteko desberdintasunak ikusten dira, adin handienekoetatik gazteenetara; adin handienekoek hezkuntza arazoa izan dute, baina gaurko jende gazteak, ordea, askatasuna lortu dugula uste dute, eta ez dute uste hori egia denik. Oraindik badira gainditu ez diren gauzak, gure gizarteko emakumeen kontraesanak ikustea besterik ez da: emakumeen aurkako indarkeria, lan baldintza txarragoak, lanaldi bikoitza, biktimizazioa ("emakume gaixoa") edo tratatu txarrak jasotako emakumei errua egozteak ("zerbait egingo zuen", "bada, gero, emakume pila bat, gaiztoenak direnak", hau da, atze oihaltza matxista duten ideiak, "badira emakume gaiztoak, bide zuzenetik aldarazten direnak" edo "salatzen ez denez", eta gero indarkeria sotilak ere gelditzen ez ditugunez, gauza txiki horiek lanak ematen badizkigute...). Zehazki, lanaldi bikoitzaren gaiari dagokionez, ustez arazoa zera da, emakumeok lan kontuetan gizonen mailara iritsi ahal izan garena, berak egiten ari direnak gureganatu, dela ingenieritzetan, dela medikuntzan, dela... Unibertsitate mailan emakumeok gizonen aldera joan gara, baina haiek ez datoz gure aldera. Emakumea gero eta gauza gehiago egiten doa, zeren etxeko lanen eta lanaren artean... eta senarrak besaulkian eseririk jarraitzen du. Orduan, hasieran, askatasun ekonomikoa biezat berdina izango zela ematen zuen, baina egitan, (...) gizona da besaulkian eseritzen dena, eta emakumea lan egiten duena. Baina gaur egun inor ez da ausartzen "honek garbitu dezala", (...) hanka egiten dute eta kitto.

Eta gu, emakumeok, askotan ez dakigu esaten "honaino". Izan ere, super-woman emakumearen rolean hezi gaituzte, geuk dena egin dezakegula, eta ez. Lehenengo, 1 zenbakiko tranpa, ezin dugu dena egin; 2 zenbakiko tranpa, ezin dezakegu 5 gauza egin, guk ere kontzentrazioa behar dugulako egiten ditugun gauza bakoitzerako eta ongi egin nahi dugu, eta horrekin ez gara azkarragoak, ez zeragoak, kontzentrazio, lasaitasun premia berberak ditugu..., hau izugarritzko tranpa da eta gure historia da. Gizonei, aldiz, sartu diete gotortzeko egoera hori (mutiko bat erortzen zen eta "ez ezazu negarrik egin, ez zara gizonduko eta"), dena daramana izatea, familia aurrera ateratzeko duena izatea,

familia mantenduko duena izatea... Jaiotzen garenetik, nola edo hala, gizon eta emakume izaten irakasten digute, baina hori ez da etxean bakarrik irakasten, baina baita etxetik kanpo ere, kalean ere hezten baita ikusten denaren bidez (hainbat erakunde sozializatzailerik, publizitatea, txistea...). Dena den, beren ustez, era jakin batera sozializatua izanak ez du esan nahi, ezinbestean, indarkeria sufritu behar dugunik edo gizonak indarkeria ezarri behar dutenik, baina bai, nola edo hala, horretarako gertaleku aproposa sortzen duela.

// IV. AGERRALDIA: AMETS, BERDINTASUNAREN OINORDEKOA? //

[Amets gaurko gipuzkoar nesken ordezkaria dugu. 15 urte ditu eta bere familiarekin bizi da Gipuzkoako kostaldeko industria herri batean. Ez da emakumeen aurkako indarkeriaren biktima zuzena baina ezagutu dituen harremanetako desberdintasunei eta are abusuei buruz hitz egiten du, hala etxean (amaren eta aitaren artean) nola kalean (bere lagunaren artean eta izan duen mutil-lagunen batekin)].

Ametsek ez tradizional gisa definitzen du bere familia, hartan bai aitak eta bai amak ere etxetik kanpo lan egiten baitute egun osoa; hori dela eta, bera zaintzen zuen pertsonarekin hazi da. Hala aitak nola amak etxean laguntzen dute, nahiz **amak gehiago lan egiten duen** aitari gauza asko ez baitaizkio gustatzen eta askoan esan beharra zaio laguntza ekar dezan. Amets asteburuetan bakarrik dago haiekin, nahiz garai honetan ia-ia ez dituen ikusten. Amak eta aitak harreman ona dute, eguneroko istorioak kontatzen diote elkarri, adiskideen artean bezala, baina baita haserretzen dira, mundu guztia bezala eta orduan denetik esaten diote elkarri, nahiz gero farrez hasten diren ezer ez balitz gertatu bezala. Hori bai, normalean, eztabaida denean aita lehenago haserretzen da eta **ama izaten da barkatzeko eskatzen diona**. Aita, barnean daramana kanpora ateratzerakoan itxiagoa denez, **amak asko laguntzen dio alderdi horretan**. Bi-biek Ametsekin duten harremana ond da, eztabaida uneak dituzte, baina gero hori pasa egiten da, nahiz etxeko lanetan lagundu beharrak Amets gogaitzen duen. Amarekin konfiantza handia du **amak oso ongi ulertzen duelako**, eta hori eta da aitarekin gertatzen. Aitaren gurasoen etxera doazenean, egoera aldatzen da. Familia horretan **aitonarena da azken hitza eta hari kasu eman behar dio**, hortaz pisatu egin behar han esaten dena. Ametsen ustez, heziketaren bidez transmititzen dira harreman mota horiek eta amaren familia ere zentzu horretan tradizionala izan balitz, berak ere etorkizunean familia tradizional bat osatuko lukeelakoan dago, bere baitan aldaketa handi bat ez gertatzera.

Amets emakume sentitzen da eta pentsatzen du **emakumeak gizartearen oinarria direla haurrak izan ditzaketelako**. Ametsi poza ematen dio egun batean haurrak izateak, nahiz aurretik esperientzia pila bat gehiago bizi nahi duen: bidaiatzea, adiskideekin etxebizitza bat partekatzea, bere eskuko izatea.

Lerro horien bidez ikus dezakegu belaunaldi gazteetan ere emakumearen irudia, emakumearen garapena gaur egun oraindik ama izateko ahalmenarekin lotzen jarraitzen dutela, frankismoaren garaian nagusi zen eredu klasikoaren ondorena dena. Era berean, Ametsek amaz eta aitaz egindako analisiaren bidez, eredu horren ezaugarrien ondorena

ikus dezakegu era berean. Ezaugarri horiek, askotan kontziente ez bagara ere, emakumeak zaintzaile alderdiarekin lotzen dituzte, zeina era berean emazte-ama-etxeko andrearenarekin oso loturik dagoen, eta, zaintze horren barnean, gatazken edota emozioen kudatzaileenarekin (ama da beti aitari barkamena eskatzen diona, amak laguntzen dio aitari barnean daramana kanporatzen, ulerbera da Ametsekin, aita halakoa ez delarik). Izan ere, bi-biek etxetik kanpo lan egiten badute ere, aita etxean “laguntzeak” edo gustatzen ez zaizkion lan batzuk ez egiteak, esaten ez dena ematen du aditzera: emakumeek gustukoa dugula, beraz, naturalizatu egiten dugula etxeko lanak edo zaintze lanak egitea, eta gure egitekoa horiek betetzea dela, gizonezkoek lagundu besterik egiten ez dutelako. Yayo Herrerok dioenez (2010), “Emakumeak zaintzen zoriontsu direlako mitoa apurtu beharra dago. Askotan, zaintzea gogorra da eta obligazioz egiten da, egin gabe utzi ezin delako”. Era berean, puntu honetatik atera dezakegu gizonen denborari emakumeen denborari baino balio gehiago ematen zaiola, zeren, lan ordainduko ordu berdinak eginik, emakumea baita gainerakoak zaintzeari denbora gehiago ematen diona; hala, beraz, gizonen eta emakumeen arteko botere harremanak asimetrikoa izaten jarraitzen du, eta horrek atea zabaltzen dio emakumeen eskubideak urratzeari.

Aske izateko aukera izan edo amets egin dezakeen gizarte batean bizitzea egokitu bazaio ere, oraindik **badago desberdintasuna emakumeen kaltean**. Ametsek hori ikusten du lan munduan, **publizitatean**, zeinean **emakumearen irudia objektu gisa** erakusten den, beti sukaldean, haur bat aldean duela; gizonak, aldiz, nahi dutena egitearekin lotzen dira. Are **kiroletan** ere, konturatzen da desberdintasun horretaz: nesken futbol taldeek dirulaguntza gutxiago jasotzen dute eta oraindik futbolearen ari den emakumearen irudia ez dago ongi ikusia gizartearen, mutil batek ballet egitea ongi ikusia ez den bezala. Institutuko **patioan** ere, mutilek erdialdeko gunea okupatzen jarraitzen dute, neskak izkinitan jartzen direlarik. Haren ustez, nola edo hala, gauza askoren matxismoan erortzen jarraitzen dugu hartaz konturatu eta jakin gabe.

Izan ere, oraindik **frankismoaren garaiko ideologiatik** datozkigun xehetasun asko dagoela deritza (esaterako, emakumeek oraindik sukaldean denbora gehiago ematea), nahiz egia den **orain dela 50 urte baino hobeto gaudela**, lehenago beti senarra joaten baitzen etxetik kanpoko lanera, emaztea etxean gelditzen zela garbitzen, bazkaria prestatzen edo hurrei kontu egiten, dena prest egon behar zuelako lanaldiaren ondoren senarra nekaturik iristen zenerako. Egoera horretan ez zen pentsatzen emakumea nekatua egon zitekeenik. **Gaur egun, biek etxetik kanpo lan egiten dute baina, kasu askotan, oraindik ama izaten da ia guztia prestatzen duena**. Ametsek aitortzen du gaur gizarteak diktatzen duela gizonak gizon izan behar duela, eta emakumeak emakume, eta ezin daitekeela hortik atera. Hala gizonak nola emakumeak gizarte eredu horietara iristen saiatzen gara, baina desberdintasuna, Ametsen arabera, zera honetan datza: **gizonezkoek ez dute kontatzen, ez dute kanporatzen, eta guk egin egiten dugu**.

Gizonen eta emakumeen arteko berdintasun erreala dagoelako ideia gorabehera, are gazte askoren artean erabat zabaldua dena, Ametsen profilaren bidez ikusten dugu oraindik alor askotan (kirola, ikastetxeko patioa, publikitate...) ez dela halako errealitaterik. Izan ere, borroka feminista handiek lortu dute nolarebait emakumeen arazoak agenda publikora gizarte arazo gisa pasatzea eta berdintasuneranzko bide horren aldeko legeak egitea, baina eragin handiko beste alor batzuk, hala nola doktrinatzeari, sozializazioa edo are,

gaur egun, hezkuntza ere, ez daude lege horiek arautuak, publizitatea den bezala; hortaz, horien eskuetan dago berdintasuneranzko bide horretan jarraitzea edo alde batera uztea. Ametsek kontatzen duenez, publizitateak rol klasikoak butzatzen jarraitzen du, hots, emakumeak emazte-ama-etxeko andre rolarekin lotzen dituztenak, eta gizonak “gerrari” onei dagokien gizabanakoaren askatasunarekin, eta gizartea jarraitzen du emakumeak eta gizonak rol horietara mugatzen saiatzen da haietatik ateratzeko aukerarik gabe.

*Ametzen iritiz, emakumeek, oro har, gizonen baino irekiagoak izaten jarraitzen dugu, **gizonek berentzat gordetzen baitute sentitzen dutena batzuek besteen gainean egoteko premiagatik**, onenak direla aditzera emateko premiagatik eta, sentimenduez hitz eginez gero, sentiberak direla ematen duelako, eta horrek gizentasuna kentzen die.*

*Haren arabera, egia da, halaber, **emakumeek kanpoko feed-back** gehiago behar dugula, segur aski autoestimua edo autokonfiantza apalago dugulako. Ametsen ustez, **bereizgarri horiek berezkoak** dira pertsonengan eta gero gizarteak horiek indartzera eramaten gaitu. Hala eta guztiz, baieztapen hori gorabehera, uste du eguneroko bizitzan sentimenduek hala gizonak nola emakumeak ukitzen dituzten, baina gizonen ez dakite nola kudeatu beren errekluzionatzeko modua delako. Desberdintasun bakarra, orduan, zera da, alegia, emakumeek esaten dugula et gizonen isiltzen dutela.*

*Ametsek sentitzen du mutiletan joatea maitemintzea bezain garrantzitsua dela bere adinean. Kontua da neska bat mutil askorekin joanez gero, “**mari-purtzil**”, “**buztanzale hori**” moduko oharra entzun beharko ditu; mutil bat neska askorekin badabil, ordea, “**zangarra**”, “**jaun eta jabe**” izango da. **Mutilak** neskatan joatea saiatzen dira lehenbizi eta, gustuko zerbait aurkituz gero, istorio bat izaten ahalegintzen dira, baina, oro har, **ez diote horrenbesteko balio sentimentalik ematen neskekin egoteari**. Hala ere, neska gehienentzat, mutilak benetako balio sentimentalak izan behar du beren bizitzan.*

*Ametseentzat, amodioan ere gizonak eta emakumeak desberdinak gara. Larriki, haren ustez amodioa munduko gauzarik onena da nahiz hor ere asko jasan beharra dagoen. Bi pertsonen arteko erakarpena bezalakoa da non besteari maitea dela sentiarazten diozun eta besteak maitea zarela sentiarazten dizun, non bi aldeek gustukoak dituzten gauzak egiten diren, denetan laguntzen diozun, **haren bizitza zurearekin bat egiten duzun**. Baina era berean ondorio negatiboak izan ditzake, zeren berak behin edo behin “harroputz” batekin egon den eta, adiskideek ikusarazi nahi bazioten ere, bera ez zen konturatzen “**itsuturik**” zegoelako. Ez du uste bikote ideala denik, baina pentsatzen du ideal horrek, berdintasunezko harremanaz eta gauzak konpontzen jakiteaz gainera, “**magia**” ez itzaltzea ere barne hartu beharko lukeela.*

Ikusten dugunez, beraz, mutilen belaunaldi berrietan oraindik nagusi da gerrariaren gizon-tasunaren ideal kulturala, Ametsek azaltzen duen premia batean oinarriturik: sentimen-durik gabeko gizonen irudia eman nahia, batzuk besteen gainean egon nahia eta onenak, gehien nabarmentzen direnak izan nahia, azken ezaugarri horiek ospearekin gaiarekin loturik daudela. Hala berean, emakumeengan nagusi izaten jarraitzen du autoestimua gutxiago dugulako sinesteak eta, hortaz, kanpoko berrelikaduraren beharrean gaude. Ideia hau goian maskulinitate eta feminitate eredu kulturalen polarizazioaz aipatu dena-

rekin loturik dago, horiek desberdin gisa, aurrez aurreko eta osagarri gisa eraiki baitira baina baita hierarkizatu gisa, hortaz, bati besteari baino balio gutxiago emanez, kasu honetan, emakumeei. Eta hortik dator, autoestimua ezean, berrelikadura gehiagoren beharra dugula sinestea, berriro atea irekia utzirik gure eskubideak hausteari (beste pertsonarekiko mendekotasuna gure burua eraikitzeke, ausardia gutxiago, tratatu txarreko zaurgarritasun handiagoa beraz...).

Bestalde, Ametsek pentsatzen du gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunak berezkoak direla, nahiz, pixkabat beroago, bere buruari erantzuten dion sentimenduek pertsona guztiak ukitzen dituztela azpimarratuz, baina gizonak ez dakitelarik horiek nola kudeatu bere erreakzionatzeko era baita hori. Lehen argudio hori nahikoa gailendurik ageri da kalean²⁵ eta hari aurre egiteko, soilik pentsatu beharra dugu gizontasun rol hegemoniko hori berezkoa izango balitz, eta ulerturik indarra eta indarkeriaren erabilera posiblea daramala berekin, orduan gizon guztiak bortitzak izango lirateke eta, nola nahi ere, hori ez da gertatzen edo ez da gertatzen neurri berean²⁶. Era berean, desberdintasunak ez dira soilik taldeen artean gertatzen, hau da, gizonak era batekoak dira eta emakumeak beste batekoak, baina baita talde artekoa ere: badira beren artean oso desberdinak diren emakumeak eta beren artean oso desberdinak diren gizonak, baita une hauetan eredu maskulino gisa identifikatzen dugunera gehiago hurbiltzen diren emakumeak eta une hauetan eredu femenino gisa identifikatzen dugunera gehiago hurbiltzen diren gizonak ere. Hortaz, dikotomia hori egiaztatzeke errealitatera hurbiltzerakoan nahiko arazo sortzen zaigu berezkoa dela esan ahal izateko. Gainera, batzuek eta besteek elkarri begiratzen jarritz gero, egiaztatu ahal dugu genero desberdintasuna ez dela gertatzen den bakarra (orobat, garaiera desberdinak ditugu, kolore desberdineko begiak); hala eta guztiz, haren bidez gizartea bi taldetan kategorizatu da, gizonak eta emakumeak, eta gizartea ordenatzeko eta hierarkizatzeko erabili den garrantzitsuenetako bat da (klase, etniz... bezalako beste batzuekin batera), eta horrek, orobat, egoera honetara garamatza emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez.

Azkenik, amodioa nabarmendu beharra dago, Ametsek azaltzen digunez: amodioaren balio sentimentalak nagusi izaten jarraitzen du nesken harremanetan, baina ez du lehen planoan okupatzen mutilenetan. Berriro ere, hori horrela izateko ezartzen den gizarte kontrola dela eta, neskak ezin dira mutil askorekin ibili, zeren, hala egitera, izen ona galtzen duten; mutilek, ordea, egin dezakete horrek prestigioa ematen baitie.

Baina gainera, amodio horrek, edo amodioaren kontzeptu horrek, oraindik “itsutasun” eta bat egitearen ideari erantzuten dio; elementu horiek, aurrekoarekin batera, osatzen dute Aintzaneren kasuan deskribatuz joan garen amodio erromantikoaren ideologiaren ezaugarriak eta mendetasun egoera sor dezake, eta horrek tratatu txarrei ateak zabalik utzi ahal dizkie.

²⁵. Argudio hau, egia esan, aski arriskutsua da, zeren, berezkoa baldin bada, ezin alda daitekeela pentsatzera eramanez onak. Hala ere, historian zehar maskulinitate eta feminitate ereduak nolakoak izan diren begiratzen badugu, denboran zehar aldatu direla konturatuko gara. Beraz, oso berezkoak ez dira.

²⁶. “Neurri berean” ez dela gertatzen esatean, indarkeria egiturazkoa delako argudioaren alde eginez gero, gizon guztiek neurri batean indarkeria barneratu dutela esan nahi dugu (kontuan izanik indarkeria fisikoaz gainera, ekonomikoa, sexuala eta psikologikoa ere badela) eta askotan ez direla hori erabiltzeaz kontziente. Nolanahi ere, aditueta batek esan digunez, Marcela Lagarde-k esan ohi du: “Indarkeriazko ekintza guztietan borondate segundo bat dago”.

Harremanetan bizi duenagatik, Ametsek uste du **gizonek emakumeen gainean egoten direla**, dena gehiago kontrolatu nahi dutela eta, batzuetan, hori **obsesio** bihurtzen dela (nahiz berdin gerta daitekeen neskari mutilarekiko). Neskak, esaten duenez, liberalagoak dira, mutilarekin egoteko denbora nahi dutelako, baina baita adiskideekin egoteko ere. Mutilek, aldiz, denbora guztia neskarekin egon nahi dute eta aren entzun behar izan du: “**Nirekin baino denbora gehiago ematen duzu adiskideekin**”, harekin egoteko **hainbeste urrundu delarik haiengandik**. Ametsen iritziz, nola edo hala, neskek dena ematen dute mutilekiko zenbait harremanetan eta beren burua baino gehiago zaintzen dituzten mutilak, halako eran non mutilak neskaren beharra badu, neskak bere interesa erakutsi behar dio. Eta mutilek orain nahi badute, ba orain izan behar du eta neskek egin egiten dute. **Ametsek susmoa du neskek ahaleginak egiten dituztela eta mutilek ez**. Gainera, mutilek ez diete jaramonik egiten, hasieran bai, baina gero bere gauzez hitz egiten dute denbora osoan eta neskei ez diete jaramonik egiten. Batzuetan, esaldiak aguantatu behar dituzte, hala nola “**nora zoaz zangoak erakusten?**”, “zu nirea zara eta gainerako mutilengandik babestu behar zaitut”, “beste mutilekin joka ibili behar dut zu babesteko”, “nolako neska puska zure adiskide hori” eta, gainera, batzuk guztiz **jeloskorrrak** dira eta etengabe saiatzen dira neskak jeloskor jartzen.

Ametsek pentsatzen du bere egunerokotasunean **genero indarkeria jasaten duela indarkeria psikologikoaren eran**, bere bizitzaren kontrola bikotekiedeen aldetik (aurreko paragrafoan azaldu dena), harrotasunarekin lotriko ekintzak (“zer ari zara urdangarena egiten? edo zer ari zara puta gisa beste morroi batzuekin?” beste mutil batzuekin hitz egiten duen bitartean, txantxak...) eta, batez ere, **irainak** (puta bat zara, urdanga bat zara, urdangarena egiten ari zara, ipurdia mugitzeko edo titiak mugiarazteko egiten duzu dantza...).

Pertsona aditueta batek, Ametsek nesken eta mutilen artean izaten den erlazio mota horri buruz esaten duenaz ondokoa esaten digu: nerabetasunaren espazioen barnean, askotan gertatzen dira harreman posesiboak eta kontrolatzekoak, arroparena esaterako... , beste batzuetan askoz sotilagoa da. Ohikoa, denboraren edo sakeleko telefonoaren kontrola izaten da. Baina hemen, Euskal Herrian, profila desberdina da. Batez besteko harreman motari dagokionez, beste pertsona baten bizitza kontrolatzeko zera hori ez dago hain presente, ez da hain begi-bistakoa, baina bada beste mendekotasun bat, beste indarkeria mota bat, hala nola, esaterako, denboraren lehentasuna, hau da, ez dago pertsonarekiko indarkeria zuzenik, haren bizitzan eragin zuzenik ez dagoelako, baina bai denbora bidezkoa. Hau du, zure denborak nireak baino gutxiago balio du, nik erabakitzen dut noiz, non eta nola ikusiko dugun elkar (oso lotua dena sozio-kulturalki gizonei ematen zaien balio handiagoaz —emakumeekin alderatuz— esan dugunarekin). Urri-tasunarekin ere bai, esaterako, nahitasun, ardura eta denbora urritasunarekin. Gizonezkoak beti urri gabiltzanez (beren sozializazioagatik, esan daiteke, elkarrizketaturiko beste aditu batek zioenez, gizonengan halako analfabetismo emozional bat gertatzen dela txiki-txikitatik ez dietelako bereizten irakatsi, hau da, ez dela ezer gertatzen beldurra izateagatik, ez da ezer gertatzen sumindurik egoteagatik, baina, hori bai, kudeatzen jakin beharra dago), emakumek beti gure atzetik ibiltzen dira eta, ondorioz, gure atzetik joaten dira beren agenda gurearekin egokitzen saiatuz eta ez alderantziz, eta hori oinarritzko bizi indarkeria bat da, jendeak hain erraz ikusten ez badu ere, hori sekula ez baita egunkarietan azalduko. Kontua da zure denborari lehentasuna ematea nirearen gainetik. Gazteak, neskak zein mutilak, agian urrundu egin dira pixka bat nabari-nabaritik, nahiz baten batek pentsatu emakumeak gizonek erabili eta gozatzekoak direla soil-soilik, emakumeen den-

bora berenaren erdia balio dutela, baina kontu sotiletan eta egunerokoetan berdin izaten jarraitzen dute.

Gogora dezagun analisi honen barnean nabarmendu dena, hots, indarkeria fisikoari buruz sentsibilizatu den jende nahikoa dagoela, gainera badira horren aurkako legeak, baina beste indarkeria motez –hala nola psikologikoaz– horrenbeste sentsibilizatu ez dena. Izan ere, gure identitatea sortzen eta mundua nola doan ulertzen laguntzen diguten soziazazio gune askok, hala nola publizitateak, telebistak, eskolak ere (elkarriketaturiko pertsona askok azpimarratu dutenez)..., feminitate eta maskulinitate rol kultural tradizionalen ideologia mantentzen jarraitzen dute, horrek betikotzen duelarik desberdintasun egoera hau eta indarkeria mota horiek –egiturazkoak direla berriro nabarmenduz– mantentzen jarraitzea legitimatzen duelarik. Hain zuzen ere, Ametsen hitzen bidez ikus dezakegu are neska gazteak ere emakumeen aurkako indarkeria egunero jasaten dutelako jakitun dira eta, nola edo hala, oraindik gizarte kontroleko neurriak daudela ohartzen dira (irainak, putak esaten dietela, zeinak azaldu dugunez feminitate ereduaren polo negatiboa eta estigmatizatua diren, eta emakumeei egokituriko eredutik ateratzen diren jokabideei egozten zaizkie, hain zuzen ere, putekin nahasiak ez izateko gauzatu behar ez dituzten jokabideak), kontrol horiek mutilek, eta batzuetan, neskek berek, ezartzen dituztela, neskak aldaratu ez daitezen haiengandik espero denetik, egungo feminitate ereduak esaten duen horretatik.

*Haren ustez badaude beste indarkeria mota batzuk, hala nola kalekoa edo fisikoa, baina azken horretaz bakarrik hitz egiten denez, bestea ez dela ematen du, eta ondorioz **eguneroko indarkeria horiei aurre egiten lagunduko dien informaziorik ez dute ia-ia.***

[Lehen ekitaldia amaitzean, alegiazko emakume ikusleen eta behatzaile errealek iritziak bildu ditugu. Beren alabekiko sentitzen duten beldurraz, gizon askoren eguneroko hitzetan eta keinuetan bizi ohi den jazarpenaz hitz egiten dute, baita portaera maskulinoen naturalizazioaz ere, zeinak kaltegarri, iraingarri gisa agertu ordez, “normal” gisa aurkezten dira, eta horien aurka agertzen diren neskak “bitxiak” dira.]

Publikoko emakumeek diotenez, bistan denez emakumea izateko sentipena desberdina da. Nola edo hala, edozein emakumeri gerta dakiok, azalmintzaren azalean gaude eta guztiok jasan dugu indarkeria noiz edo noiz. Ama batek bere alaba dela-eta artegatzen duen beldur eta kezken berri ematen du: mutil ona izango ote den harekin dabilena, etxera bakarrik ote datorren, ez dakiola ezer gerta... azkenik haren bila joaten nintzen behar zen edonora eta adina zeinahi dela, zeren eta zure beldurak... Lehenbizi, ez zion pasa ez transmititu nahi berak duen beldurra, alaba kaletik lasai joatea nahi du, baina zaila da lasaitasuna transmititzea, zeren bera, ama, beldur da. Beste emakume batek kontatzen du nola garraio publikoan gizon bat zakilarekin ukituz joan zen 10 minutuz. Beste batek dioenez, tailerrean bere aitaren adineko gizonezkoak zirela guztiak, eta bera neska gazte bat, hasi zitzaizkion “larrutan egingo dizugu, ez dakit zer...” eta gero normal-normal zeuden, ezer gertatu ez balitz bezala. Baina kasu horiek ez zituzten kontatzen. Ez zituzten kontatzen gauza pertsonal bat zela pentsatzen zutelako eta lotsa sentitzen zutelako. Emakumeen iritziak, esanekoak izan gara, bakartuak, oso bakartuak etxeko sukaldean eta ema-

kumeen arteko elkartasuna sustatu beharra dugu, hitz egiten hasi beharra dugu. Hortaz, batzuetan, indarkeria sistematikoki jasaten duten pertsonen hori salatzeke eta ez aguantatzeko esaten diegu, bain gero geu ez gara ausartzen esperientzia askoz apalago horiek kontatzera.

Salatzen ez duten pertsonekin enpatia izan beharra dagoela uste dute, ez baita erraz egiteko urratsa. Kartzelaren metafora erabiltzen dute azaltzeko: Kartzela batetik ihes egin nahi izatea bezalakoa da. Burdin barra horiek irekitzea, atzean euskarri bat izateaz oso seguru egon behar dut. Baina hain bakarturik zeuden ezen ez duten euskarririk ikusten kanpoan eta huts bat bezala bizi dute “eta hau aukeratu nuen, huts egin nuen eta bizitza osoan atxiki behar; nik huts egin nuen hau aukeratzean eta nire gain hartu behar”. Eta indarkeria fisikoa denean, ba berdin begien bistakoa izango da, baina nork frogatzeke psikologikoki egun batean jotzen zatituela eta ondokoan ez? Izan ere, haien arabera, badira tratatu txar psikologikoak eta ekonomikoak, eta arduragabekeria dago bikotekidearen aldetik arreta eskasa dela eta. Are mintzaigai dugun egiturazko indarkeria aipatzen dute.

Gainera, gizartea beti emakumeen aldeko jarrera hartzen duelako irudipen orokorra bada ere, gizonen artean batez ere, eta justiziak [...] emakumeak zaindu behar dituelako ustea bada, ez du egiten. Anibalentzia hori ondoko egitatean islatzeko agertzen da: erasotzaileak salatzen dituzten emakume batzuk hilda amaitzen dira. Eta anbigutasun hori gizartean dagoen botere desorekaren arabera esplikatzen dira. Gizonek agintzen jarraitzen dute. Dirua eta boterea hor egongo diren bitartean, beti izango da emakumeen aurkako indarkeria eta gizonen aurkako ez dute hori aldatu nahi. Genero sistemak asimetria hori mantentzeko funtzionatzen dute halako eran non guztiz normala eta are berezkoa dela emango duen; hortaz, oso zaila gertatzen da hala emakumeek nola gizonen beren ohitura eta azturak aldatu nahi izatea, eta sistema hori transmititzen diegu gure alabei eta semeei, neskek eta mutikoak era desberdinean heziz. Genero sistemaren indar arautzaileak gainerakoak bezalakoa izateko premia eta nahia txertatzen du gure baitan, giza-banakoen eskubide eta balioei uko egitea badakar ere: tradizioak eramaten uzten dugu gure burua, pentsamendu normalizatutik ateratzen bazara bitxia zara, eta inork ez du bitxia izan nahi. Aldaketak zailak dira, asko gogoetatu behar. Eta pertsonak, oro har, nahiko erosoak dira.

4.2.2. II. EKITALDIA: Genero indarkeriaren eragile diren gizonak

[Bigarren atal honetan lau gizonen –Txema, Fernando, Ray eta Amets– lekukotasunak aurkeztu eta analizatuko ditugu. Horien historiak gertaera errealean oinarriturik daude baina haietako inor ez da benetako pertsona bat.

Hasi aurretik, publikoko gizonen artean mugituko gara, gure eztabaida taldeetan benetan parte hartu dutenen artean, emakumeen aurkako indarkeriaz horiek esandakoak eskaintzearen]

Publikoaren artean gaitza eta gizonen galdetzen diegu kontu honetaz duten iritzia. Haietako askorentzat, gaiari buruz duten informazio gehiena komunikabideek emandakoa da, zehazkiago telebistaren bidez jasotakoa. Haien ustez, informazio inpaktua bilatzen dute piska bat,

arazoaren garrantzia murriztu lezaketen politikak garatzea baino. Protagonismoa eman behar zaio baina ez morboaren aldetik, ez biktimismotik eta, halaber, gauza positiboak azpimarratuz, albistean izan daitekeen tratatu egoki pila bat, adibide pila bat dago, baina beti indarkeria, tratatu txarrak edo gertakari negatiboak dira albiste. Gaur egun inpaktu handiagoa du, zeren eta harritzekoa baita, pixkanaka gauzatzen ari den emakumeen askapenarekin, gauza hauek gertatzen jarraitzea, gaur jende gaztearen artean gertatzen den bezala (...).

Haien iritziz, gaur egun errotik aldatu da egoera, emakumea lan mundura sartu baita. Horren ondorioz, kontua ez litzateke gizona/emakumea genero nagusitasuna, lehengoaren zentzuan, hau da, gizona diru sarrera zenean eta emakumea haur kopuru handia zuenean eta soil-soilik etxeko lanetan ari zenean. Gizona ikusten ari da bikotean nagusitasuna lortzeko lehiatu beharra duela, hau da, berdintasunerako bide hori arazo bat da, ez da dohainik lortzen, borroka bat da. Orduan, jakina, erantzun bat dago gizonaren aldetik, nolabait, pixkanaka atzera egiten ari baita, konturatzen da horretaz etamatzinatzen da, aurreko status quo atxikitzen saiatzen da. Eta maskulinitateaz hitz egiterakoan, gizonaren irudi klasikoak irudikatzen du status quo hori: gogorra izan beharreko gizona, arrakasta profesionala lortu behar duena, dirua izabazi eta gero familiari segurtasun ekonomikoa eman behar diona, baita balio horiek semeei transmititu ere. Aita klasikoa.

// I. AGERRALDIA: TXEMA, EREDU FRANKISTA GARAI BERRIEI EGOKITUA //

[Txemak 35 urte ditu eta Gipuzkoako kostaldeko herri batean bizi da. Iraia ezagutu zuen 15 urte zituela eta Txemaren ama eta aitarekin hez ziren biak. 18 urterekin elkarrekin bizitzen hasi ziren eta bi seme izan zituzten. Hasierako zorion garaitik gauzek okerrera jo zuten eta Iraiak depresio bat jasan du. Txemak gairiditurik ikusten du bere burua, aldi berean lan egin eta familiaz arduratu behar baitu, eta nora ezeko egoera bat gobernatzeari ekiteko prest dago].

Iraia haren bikotekidearen familiako beste kide bat izan, zeren, Txema ez bezala, honen amaren eta aitaren inguruan bizi izan baita. 18 urte zituztela elkarrekin bizitzen hasi ziren eta handik urte pare batera, ikusirik gizonak lan finkoa zuela eta ondo irabazten zuela, lehen semea izatea erabaki zuten.

Txemarentzat **neska perfektua izan da**, fisikoki ikaragarritzko neska izateaz gainera, **emakume bezala eta bere semeen ama bezala** eta guztietan, on-ona izan da, hirurok **babestu ditu, zaindu ditu**. Emakume bat burutik behera, bere neska, **bere bizitzako emakumea, borrokatu egingo zen eta borrokatu zen harekin egon ahal izateko**. Izan ere, zure **%50** bat-batean falta bazaizu, herren gelditzen zara. Txema maitemindua egon zen, dago eta **egongo da**.

Txemak Iraiaz egin duen deskripzioan, aurreko atalean azalduriko feminitate eredu frankista klasikoarekin zerikusia duten ezaugarri batzuk ikus ditzakegu oraindi. Berak “neska

perfektu” deitzen duenaren ezaugarri eredugarri batzuk nabarmentzen ditu: emakumea ama gisa, emazte gisa eta zaintzaile gisa. Gaur egun, emakumeen gizarte egoeran gertaturiko aurrerapenen ondorioz, lan horiek emakumeek izaeraz egin beharrekoak direla argudiatzea zailagoa denez, rol jakinetara mugatzen dituen eta ezarritako gizarte ordena begiratzen duen gogoetabidea mantentzen jarraitzeko erabiltzen diren estrategiak, amodio erromantikoaren ideologia ezagunarekin loturik daude: idealizazioa, perfekzioa, haren bizitzako emakumea, betirakoa, bere beste erdia.

Txemaren hitzek deskribatzen ari den pertsonarekiko maitasuna eta mirespena edo idealizazioa erakusten badituzte ere, Irai az egiten duen deskripzioaren bidez, rol guztiz jakin batzuetara mugatzen ari da, hortaz, haren jokabidea kontrolatzen, zeren, bestela jokatzek ekarriko bailuke “neska perfektua” eta haren bizitzako emakumea ez izatea. Hau da, haren amodioa, nolabait, eredu hori betetzeak baldintzaturik dago, ezen, ez betetzera, Txemaren amodioa galduko baitu; horrek eraman dezake gertaera horren erruduna eta erantzule sentitzera eraman dezake, bere identitatearekiko haustura ere ekar dezakeelarik, bikotearen barnean duen rolean oinarriturik sozialki sorturiko identitatea, alegia. Baina agindu kultural batetik (Txemaren kontrola amodio erromantikoaren ideologian oinarrituriko maitasun frogatik bat da) abiatzen diren ideia horiek errealitatea desbideratzea dira, berriro emakumeak egoera mugatuan jartzen saiatzen direnak, hau da, emakumeak berak ezin izatea zer izan nahi duten erabakiko dutenak, baizik eta gizarte kontrola izatea erabaki hori hartuko duena. Era berean, ohartzen gara Txemak esaten duen ia guztia bere buruarekin eta semeekin zerikusia duela, eta ez Iraia bera delako, pertsona gisa errespetatzen duelako, haren alderdi eta aukera guztietan, baizik ematen dienaren funtzioan, Txemaren ustez beraiekiko bete behar dituen rolen funtzion, trukean ezer hartu gabe. Hala, beraz, amodio erromantikoa, Ana de Miguel-ek planteatzen duenez (2008), berez bikote amodioarekin ez ezik familia amodioarekin edo familia bat osatzeko ideiarekin ere zerikusia duena, garrantzitsua izan daiteke gizonentzat beren bizitza proiektuaren barrenean, baina beti bere banakotasunaren garapenarekin loturiko proiektu global baten barrenean. Ildo horretan, uler dezakegu Txemak, jakinaren gainean edo jakin gabe, Iraia erabiltzen duela gizabanakoaren garapen hori lortzeko, zeina oso loturik dagoen gizonentzat gizabanakoaren garapen horretaz dagoen gizarte ideiarekin. Hala, ikusten dugu amodio erromantikoaren ideologiak gizonak ere ukitzen dituela, nahiz era desberdinean, haren rol ezaugarrien funtzioan, egitura sozio-familiar tradizionala betikitzen jarraitu nahirik, esparru teorikoan planteatzen den bezala.

Zenbait urtez dena ongi joan zen Txemaren eta Iraiaren arteko harremanean eta bigarren seme bat ere izan zuten. Orduan, **diruz gainezka ez bazebiltzan ere, Txemak gustatu zitzaion etxebizitza bat erosi zuen Iraiarekin kontsultatu eta aintzakotzat hartu gabe**, eta horrek haserretu egin zuen Iraia. Denbora bat iraganik, bat-batean, Txemaren arabera, **Iraia gauzekin gogaitzen hasi zen**, normalean neskak hainbesteko sinpatia azaleratzen du jendearengana, kanpora, guztiengana, ezen berehala nabaritzen zaion beheraldia. Haren iritziz, **arazo psikologiko oso gogorra izan zuen**, berak oso gazterik familia izanari egozten dio, oso gaztetatik dena bizkarreratu izan behar zutelarik.

27. Hau da, lan merkatuan sartu izanak hautsi egin du etxeko lanak eta haurrak haztea emakumeen berezko egitekoak direlako ideia, ikusi baita eremu publikoan gizonak bezala funtzionatzen dutela, nahiz oraindik baldintza berak izatea ez lortu.

Era berean, berak dioenez, orduko eztabaidak zituzten beren artean, bata zein bestea izaera gogor eta oldarkorrekoak zirelako. Desberdintasunak gero eta handiagoak egiten joan ziren, eztabaidetatik **elkarri bultzadak** ematera pasa ziren (...), **errespeturik ezera** bi aldeetatik. Harik eta egun batean, liskar batean, lau irain, ozenki, Iraiak zerbait bota, tu egin eta berak txandal bat hartu eta bota zion arte.

Txemak uste du gizona psikologikoki lur jota uzteko erabiltzen duela mihingaina emakumeak, **emakumeak isiltzen ez dakienean gizona bere onetik ateratzen du, gizonak ez daki bere burua kontrolatzean**, eta azkenean behar ez dena gertatzen da. Orduan emazteak salaketa egin zion, besteak beste, erasotzaile eta drogazalea izateagatik eta berarekin **sexu harremanak izatera behartu zuelako**. Txemak dio etxean sexu harreman normalak zeudela (...), eta halakoak ez izatera, **etxetik kanpo bilatuko zuela** (...). Etxean kasurik egiten ez badizute, ba, azkenean kanpora joan beharko duzu.

Lerro horien hasieran berriro ikusten dugu Dolores Julianok deskribatzen duen gerrariaren maskulinitate ereduaren ezaugarri tipiko bat, eta aurreko atalean aipatu duguna: gizon garailea, familiaburua, mundua irensteko prest dagoena, bere ahalen gaineko etxe bat erosen duena, erabakiak ukituriko beste pertsona kontuan hartu gabe, emakumeak ez baitu erabakirik hartu behar beretzat ezarritako ereduaren arabera.

Era berean, Iraia nola sufritzen duen ikusten dugu, Txemaren arabera, arazo psikologiko guztiz gogorra, bere burua gainditurik ikusi zuela: “Gauzeekin gogaitzen hasi zen”, dioenez. Txemak, emakume perfektuaz, hau da, ezarritako rolen arabera emakume idealaz duen ideian oinarriturik, bere emaztearen jokabideaz duen kontrola²⁸ kontuan izanik, Iraiaren krisia bere gainean duen feminitate ereduaren zurruntasunaren ondorio gisa interpreta daiteke. Hala, beraz, Philippe Bourgois-en sailkapenaren arabera, egiturazko indarkeriaz hitz egin beharko genuke berriro, gure testuinguruan indarrean dagoen genero sistemak sorturiko ereduaren oinarriturik agertzen baitira egoera hauek, ondorio kaltegarriak sorrarazten dituztenak, hala emozionalak nola fisikoak, bikotearen barneko botere harremanetan egoera okerragoan dagoen pertsonarentzat.

Bestalde, elkarrekiko indarkeria egoeren berri ematen da, emakumeen aurkako indarkeriari dagozkionetatik bereizi daitekeenak. Elkarriketaturiko aditu horietako batek esan duenez, genero indarkeria beste gatazka batetik bereizteko, ibilbide bat egingo dugu: indarkeria unean uneko gertaera izan daiteke, eraso bat pizten duena (...), eta bada indarkeria bat, gehienbat ikusten duguna, gizonak emakumearekin erabiltzen duena emakumea delako, gizona izatea eta emakumea izatea ulertzeko era bat delako, oso desberdina, eta etengabe erabiltzen dena, ez da gertaera bakana, eta xede guztiz argia du, emakumearen gaineko boterea izatea, menderatzea eta eskubideak berdina ez izatea, eskubide kontu bat da eta azkenean harreman oso desberdina sortuz doa eta batez ere, jakina, indarkeria bidezkoa, zeina fisikoa edo psikologikoa izan daitekeen edo bikote barneko sexu erasoak ekar ditzakeen.

Lerro horietan frankismo eta erlijio ideia baten isla ikusten dugu: emakumeak bekataritzat hartzen dira berenez Ebaren ereduaren jarraitzaile direnez. Bestalde, mundu emo-

28. Proposamen hau Ferrándiz eta Feixa-ren artikuluan (2004) jaso da.

zionalari lotuagoak izanik, era berean ahulagoak dira eta, ondorioz, ez dira gauza beren burua kontrolatzeko eta, dagokien bideari ez jarraituz gero, gizonak kontrolatu eta zigortu behar dituzte. Ideologia honen adibidea ikus dezakegu garai hartako Enciso Vianaren idazkietan (1943), sexualitateaz diharduelarik: "Jantzi lizuna moral publikoaren hondamendia da. Harekin beztiturik, haragiaren gurtzako apaiz emakume bilakatzen da, eta kalean dabilela sentsualitatearen garra pizten du miresten dutenen baitan, gizakiaren behereneko zolan borborrean dauden grina higuigarriak askatuz, gogamen lohiak iratzarriz eta asko eta asko lizunkeriaren erroitzean behera jaurtikiz."

Emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez, ohartzen gara nola ustezko autokontrol gabezia horrek, ideologia frankista-erlijiosoak argudiatu, zilegitu edo justifikatu egiten duela gizon batek emakume bat zigortu ahal izatea hura kontrolatu eta bide zuzenera eramateko; zigor horrek indarkeria erabiltzeko aukera barne hartzen du kontrol neurri gisa, identitate maskulinoaren errepertorioko atala baita hori. Elkarrizketaturiko pertsona aditueta batek azpimarratzen duenez, indarkeriaren justifikazio hau honelako kasuetan erabili ohi den defentsa mekanismo bat da eta antsiolitiko gisa funtzionatzen du horien aurrean; indarkeria horietako batzuk justifikatu edo minimizatuko duten neurrian, era berean, hobeto sentituko dira beren buruarekin. Orduan mekanismo hauek antisietatea murrizten dute eta ikusarazten joateak esan nahi du gauza batzuei eta halako erantzukizun bati aurre egin beharko dietela. Baina ez dezagun ahaztu justifikazio hori ideologia kultural batean oinarriturik dagoela, hortaz, berriro egiturazko indarkeria baten islaren aurrean aurkitzen gara, boterea erabiltzeko aukera gehiago dutenen eta mantendu nahi dutenen ideologiak sorturik: gure testuinguruan gizonak, emakumeen kaltean.

Txemaren iritziz berak ez zuen gaitzesteko ezer egin. Bere gurasoek terapia bat bilatzeko hertsatzen bazuten ere, Txema ez zegoen kasu egiteko prest, bere ustez harremana ez baitzihoan hain gaizki: noizean behin txinparta txiki batzuk atera behar ditu, izan beharreko gatazka txiki batzuk.

Gainera, haren ustez emaztea ez zen gai benetan ongi ez zegoelako, egiten zituen gauzak eta guzti, bizitza guztia harekin zeraman eta **bera benetan zenaren kontrakoa zen (...).** **Neska izugarria izatetik harengan arduragabekeria larriak ikustera.** Ustezko zabarkeria horren aurrean, Txemak dena egiten ikusten zuen bere burua: mutikoekin ikastetxetik zetorren eta emaztea garai batean ez zen etxetik ateratzen, ez zuen gogorik. Ikusten hasi zen **etxea ez zela berdin jasotzen, laneko ordena, lanetik atera, mutikoak hartu, etxera joan eguerdian, bazkaria egin, hirurek bazkaldu eta lanera eta ikastetxera.** Txemaren arabera, eguerdian platerak garbitzeari ekitea besterik ez zuen behar.

Iraiak ez zuen etxetik kanpo lan egiten eta salatu zuen Txema **lan ordaindua egiten ez uzteagatik.** Baina berak segurtatzen duenez, ez zion galarazi, nahiz pentsatzen duenez bzitza ordena egokia zegoen (...) familiaren enpresarekin eta **etxean ez zen ezer falta,** ez emazteari, ez semeei, ez inori... **zer dela-ta atera behar kanpoan lan egitera eta etxean falta izan behar inoiz falta ez zaiena, hau da, eguneroko ordena hori, etxera etortze hori (...),** batek duen lasaitasun leku bakarra (...), eta dena bikain, dena

29. Boterera iritsi ahal direnez, argudioak egitera ere irits daitezke.

garbi-garbi, bazkariak eginda, **hortaz, amatxo haientzat?** Onena da... milioika pertsonak amesten duten zerbait da hori, hori egin ahal izatea(...). Etxean bazegoen dirua eta iraiak ez zuen lan egiten nahi ez zuelako, eta **bera poz-pozik emaztea bi semei eta berari kontu egiten ahal diela kontu egin dien moduan.** Txemak uste baitu zenbait lanetan beharrezkoa dela ukitu femenino hori, ukitu on hori. Esaterako, Txemak ohea egiten du, baina emazteak ez du berdin egiten. Toles berezi hori, ukitu txiki hori, lurrintxo hori, jartzen dizun izpiliku adartxoak (...) hori da ukitu ona, ukitu berezia, ukitu hori dela eta, **ez nuen nik lan egitera bidaltzen, kontua ez da nik ez niola lan egiten uzten.**

Txemaren hitzek agerian uzten dute eredu klasikoaren ideologiak haren baitan duen eragina, ideologia horrek emakumeen aurkako indarkeriaren legitimazioaren oinarria itxuratzen duelarik. Ama eta etxeko andrearen feminitate ereduaren oinarriturik baloratzen du irai berririo eta “arazo psikologikoa” deitzen dio beraren ustez iraiari dagozkion egitekoak ez betetzeari, haren ordezkari berak egiteko ardura hartu behar duelarik. Haren arrazoibideak rol klasikoaren naturalizazio bat adierazten du: uste du emazteak egin behar dituela etxeko lanak ukitu femeninoa dakarkielako eta uste du etxean gelditzea dagokiola berak egiten duelako lan ordaindua (famiaburuaren egitekoa). Gaurkoa den bezalako aldaketa sozialeko testuinguru batean, zeinean emakumeak lan merkatua sartu diren eta etxeko ama gisa (ez hainbeste ama gisa) zuten rola desnaturalizatu den, gain-gainetik esan daiteke Txema aurre egiten ari zaiola genero klasikoaren eredu aldaketari. Azalpen soziologiko eta feministen aldetik, erresistentzia hori emakumeen aurkako indarkeria laguntzen eragina duen faktore posible baten gisa interpretatu da, genero sistemaren logikari jarraiki, ereduak sortzen dituen eta emakumeak mendekotasun harremanean kokatzen dituzten jarraibideak ezartzen dituen. Emakumeek beraiengan ezarritako itxaropenak betetzen ez badituzte, ereduaren arteko talkak indarkeria ekar lezake, aldaketa galarazteko eta ezarritako ordenara itzultzeko premiagatik justifikatzen dena gogoetabide klasikoan. Hau da, indarkeria kasu honetan emakumeen jokabidearen gizarte kontroleko molde bat izango litzateke (De Miguel, 2003:20), gizarte ordena mantentzea edo, bestela esanda, ez egitura ez bertan gertatzen diren botere harremanak, gizonak faboratzen dituztenak, ez aldatzea helburu.

Elkarriketaturiko pertsona aditu batzuek, orobat, egungo aldaketaren aurka gizon batzuek agertzen duten erresistentzia aipatu dute emakumeen aurkako indarkeriaren arrazoi posibleetako bat bezala. Diotenez, kontuan harturik ez denaren etengabe ukoaren gainean eraikitzen dela identitate maskulinoa, femeninoari dagokion ezer ez egitea, hau da, femeninoaren etengabeko pobretzea gizonen artean eta gizartearen beraren artean (...), historikoki emakumeentzat finkaturiko lanak egin beharrak haien identitatea berdefinitzea dakar eta, gainera, sozialki gizonen rola bezain onuragarri ez den rol batean oinarriturik berdefinitu beharra... gizon askori gaitzespeneko sentipen handia eragiten diena, horren aurrean indarkeriaz baliatzen dira, irudia atxiki ahal izateko duten azken molde gisa. Bestela esanda, horien identitatea “Besteen” gainean, emakumeen aurka definitu edo sortu da; horrek esan nahi du Beste horiek (emakumeak) aldatzeak, berentzat ezarritako rolaen aurka matxinatzeak gizonen identitatea zalantzan jartzen duela, gizon gisa –sozialki definitu den gizon mota hori– heriotzara daramatzala; halakoek indarkeriaz erreakzionatu dezakete zuzenki indarkeria erabili ahal dutenaren aurka, hots, begien bistakoa denez (...), haien ustetan botere apalagoko egoeran daudenen aurka.

Sentitzen duten arbuio horren arrazoia zera da: aldaketarekin badira nolako harremanak izatea oso ongi ez dakiten gizonak, gaur egun aldaketak oso bizkorrak dira, ez da lehen bezala non belaunadi batetik bestera gauzak gutxi-asko aldatzen ziren baina oso gutxi, orain belaunaldi berean aldaketa asko gertatzen ari dira, familian, familia ereduetan, eta horrek guztiak beti ezinegona, erresistentziak eta, batez ere, batzuek beren buruari egin nahi ez dizkieten galderak sortzen ditu. Horrekin batera, bada halako beldur bat emakumeek “gizonak suntsituko” ez ote dituzten, beren gauzak kenduko ote dizkieten. Guztiarekin ere, genero ereduak hala emakumeak nola gizonak estutzen dituzte, “beren gauzak kenduko dizkieten” eran sumatzen den horrek gizon asko sentitzen ez dutena izatera behartzen dituzten mugak askatzea dakar, hori ere frustrazio askoren iturri izan daitekeelarik. Gainera, botere banaketa bat izateak, era berean, jarduerari eta erabakime-nari buruzko erantzukizunaren banaketa dakar berekin, zeina, era positiboan ikusia bada ere, askotan zama bat izan daitekeen, rol eginbehar gisa sentitua izanez gero.

*Txemarentzat, **semeak** dira bere bizitzako gauzarik funtsezkoena. Harentzat, laguntza sendoa gertatu da bi gauzatxo horiek hor dituela jakitea eta aurrera jotzea, **emaztearekin edo emazterik gabe**. Dena gertatu zenean, berak dio haingan zentratu zela eta, izan ere, prozesuan gehien mindu duena zera izan da, inor ez dela bere semeez arduratu, ezta justizia ere. Eragabe joka zezakeen, bere onetik atera zitekeen, zeren eta normalean gizonak lehengo lagunekin elkartzten dira, mozkortzen hasten dira, beste bat droga kontuetan hasten da, hau honetan, bestea hartan, eta berriz egonkortu arte urte bat edo bi pasatzen dira, hori gertatzen denean. Berak zortea izan zuen, **gurasoen etxean itxi zen, semeak hartu zituen oinarri** eta orduan ez zen mozkorraldirik izan, ez zen nahasi lehengo lagunekin, ez drogarik... ez zien ezta gertatua kontatu ere **horiek ez direlako lagun artean tratatzeko kontuak**. Haurtzaroko familiak erreferentzia izaten jarraitzen du krisialdian, berriro semea eta haren semeak bildu zituela, adiskideen aurretik hain barneko gai honetan.*

*Handik denbora batera, Txema eta Iraia berriro elkartu ziren, nahiz, Txemaren arabera, bera gutxienez **semeak zeudelako itzuli zen**, bestela dena oso desberdina izango zen (...), amodioa kolpeka kentzen da, kolpe horiekin amodioa laster joaten zaizu. Hor **balio familiar** horiek behar dituzu, txertatu dizkizutenak, **gurasoek irakatsi dizkizutenak**. Txemak dionez, agian **molde zaharreko** xamarra izango da, baina ez ditu ulertzen gaur egun hain erraz ezkondu diren pertsonak eta ondoko egunean bereizten direnak. Ildo horretatik, ez du ulertzen bizitza moderno honen gauza pila. Ez du ulertzen gaur egun dagoen filosofia; esaterako, zuk bi seme-alabekin eta nik beste birekin, bihar denok elkarrekin etxean eta duela hilabete elkar ezagutu dugula (...) nolako balioak irakatsi behar dizkiezue zuen haurrei biharko egunean (...)? **Bikotea osatzeko orduan nolako hezketa balioak**, hemendik eta handik, irakasten ari zarete? (...) Hori familia guztiz desagituratua da. Eta ez bakarrik bere gurasoak bezalako jendearentzat esaterako, **bizitza guztirako jendeetakoak direnentzat, ideal desberdinak dituen jende batentzat**, etika bat, moral bat duenarentza, edo nahi duzun bezala deitu, hori txinera bezalakoa da. Eta, Txemaren arabera, Iraia ere itzuli zen, zeren laguntzen zion ahaide baten, poliziaren beraren eta abokatuen beren **eraginpean** egin zuen salaketa, horiek esaten baitzioten nondik jo behar zuen. Gainera, bera asko tematu zen, hilabete eta erdira, gainean urruntzeko aginduak zituela (...) bere emaztearengana joaten zen, ikusteko irrikaz zegoen eta bi urte eta zerbait edo hiru eman zuen lege guztiei hor konpon egiten pertsona hura maite zuelako, kartzela arriskatzten*

*bazuen ere, zeren emazteari, azken batean, zerbait izan zezakeen, baina berak kartzeka jokatzaren zuten (...) **badira gauza garrantzitsuagoak bizitzan.***

Gorago aipatu dugunez, Txemak Iraia erabiltzen du beretzat funtsezkoa dena mantentzeko: semeak. Baina semeak egitura sozio-familiar tradizional baten barnean uler- turik, zeinean horiek kapital bihurtzen diren, horiek familia eredua erreproduzituko duten zentzuan (Segalen, 1992:157). Carmen Díezek (1999:108) adierazten duenez, frankismoaren garaia ez zen diktadura erregimen politiko soil, baizik eta ezaugarri batzuk zituela: eliza katolikoak eutsitako egitura ideologiko bat, hezkuntza sistema eta komunikabideak eta beste erakunde batzuk, zeinek espazio publikoak eta pribatuak bereizten zituzten gizarte balioak erreproduzitzen zituzten eta, haiekin batera, emaku- meei eta gizonei exijituriko jarrerak eta onarturiko jokabideak. Garai hartan, jarraitzen du Díezek (ibidem) emakume ereduaren nagusia ama eta emaztearena izan zen, etxea gune nagusia zuena eta familia dinamikari emana. Emakumea emazte eta ama gisa gurtzea (eta kontrastez, esleituriko egitekoa betetzen ez zutenak “neskazahar” edo “puta” gisa kondenatzea) bitarteko bat izan zen garai hartatik oinordetzan jasotako balio sistema erreproduzitzen jarraitzeko. Txemaren kasuan, aurreko belaunaldiak txertatu egin diz- kiote familia tradizionalaren balioa, betiko bikoteena, familiaren eta genero rol klasikoak garrantzia, etika eta moral bat duena eredu modernoaren aurrean, horrelakorik ez dutenak, Txemaren arabera, eta horregatik balioa galtzen dutenak. Hori da erreferentzia esparrua Txemarentzat, zuzentzat jotzen duena eta izan behar duena ez-zuzenaren aurrean, eta berak, familiaburua denez, zaindu behar duena halakorik gerta ez dadin. Ideia hori analisi honetan defendatzean ari garen argudioarekin lotzen da, eta indarkeria erabiltzeko auke- rari erreferentzia egiten diona, ezarritako ordena –Txemarentzat etika eta moralak duena– mantentzeko kontrol bitarteko gisa hartzen duelarik.

Lerro horietan, halaber, feminitatearen eredu klasikoaren beste ezaugarri bat ikusten dugu berriro, Txemak Iraia deskribatzeko erabiltzen duena, era horretara ekintzarako gaitasuna ukatzen diola, indarkeriaren aurrean erasotzen errazago egin duena: pasi- botasuna, gainerako pertsonen manipulazioa uzten duen emakume pasiboa, nora joan behar duen esan behar zaion hura. Esan daiteke hau ere Iraia haur gisa tratatzeko era bat dela; izan ere, une batean “nire haurra” esaten dio, urte askotan emakumeak adingabetzat –are legeetan ere– hartu dituen feminitate eredu klasikoaren loturik dagoen egitatea berriz ere, halako eran non gizonak haiez arduratu behar zuten (senarrik gabe ezin ziren bankura sinatzera joan, esaterako).

Azkenik, Iraia ikusi ahal izateko Txemak arau guztiak ez betetzeko arriskua hartzeak zeri- kusi zuzena du gerrariaren maskulinitate ereduarekin, jarrera adoretua dakarrena, garaitzeko pertsona erabakia, mundua irensteko prest dagoena, lorpen pertsonalen gogoak duena, kasu honetan, Iraia berreskuratzeko gogoak berarentzat zuzena den ordena berrezartzeko, hazi duten erreferentzia esparruari dagokion ordena hura.

*Txemak uste duenez, bera **behar adinakoa izan zen**, batez ere, **bere semeekin, eta hori da funtsezkoa.** Izan ere, Iraia harekin itzuli izana, haren iritziz, juzgatu zuten guztiek huts egin zutelako frogatzen da, hemen dago ustez halakoa den pertsona, atzera egiten eta ezetz esaten, asmakizunak izan direla emakumea gaizki zegoen eta. Hori ez duela merezi pentsatzen jarraitzen du, are lehenago baino gutxiago ere, berak emaztea barkatu duelako,*

baina hala ere bizitza guztirako tatuaturik dago. Txemak dio emazteari barkatu zizkiola zentzugabekeria haiek guztiak, garbi esanda, **psikologikoki** benetan **gaizki zegoela** ikusi zuelako, zeren bestela, berari pertsona normal batek, egoera normal batean, horrelako bat egiten dio (...) eta orduan, bai, halakoak benetan gorriak ikusiko zituen, seguru baino seguruago.

[Askotariko iritziak aurkitzen ditugu publikoko gizonen artean, baita halako kontraesan bat ere aitortzen dutelarik gure gizartean gauzatu eta baloratzen den maskulinitate eredu ez dela bateragarri ongizate emozionalarekin, ez emakumeenarekin ez gizonenarekin ere. Dena den, gizakiak aberezko bulkada duelako ideia, oinarritzko sen bat duelakoan jarraitzen du, eta hori une jakin batzuetan arrazoiari nagusitzen zaio.]

Publikoko gizonen iritziz, emakumeek asko aurreratu dute beren rol aldaketan, nahiz, era berean, ikusten duten batzuetan kultura androzentriko gailenaren balioak kopiatzen dituztela; kultura hori maskulinoa da gure testuinguruan, hori baita sortzen den kultura, eta kultura hori gizartean hedatzen da eta balio horiek gure egiten ditugu. Gizonak, hala ere, oso gutxi aldatu dira, oraindik gerrariez duten guztia erauzteko lana dute egin beharra. Uste dute tratatu txarrak eman dituen maskulinitate hegemonikoarena sinetzu duela, gizon izateko era hori sinesten du, zeinak beste gizon batzuen gainean eta, oro har, emakumeen gainean gizon izatea dakarren. Kontuan hartu beharra dago emakumeak objektu gisa erabili ditzakezula, menderatu behar ditzakezula, eta are askatasuna kendu ere. Kontua da gizonak duten heziketan, ez bakarrik eskolatik baizik eta oso txikitatik jasotzen duten eredu osotik ere, sentitzeko gaitasuna mozten zaie, negar egiteko posibilitatea mozten zaie, ezin dira ahul sentitu, ezin dira beldur izan eta hori guztia norberaren mina eta norberaren beldurra ez sentitzeko eta beste pertsona bati eragiteko gai izateko prestaketa bat. Horrekin batera, gizarte guztiz bortitza batean gaude eta hori guztia gureganatua dugu naturaltasun handienarekin. Hala, beraz, gizonak tratatu txarrak erabiltzeko arrazoia burua galdu edo haizeren batek jo izana dela defendatzen dutenak badira ere, beste batzuen iritziz ez dira nahasi behar eritasuna eta ongi eta gaizki dagoena erabakitzeko gai izateari uztea.

// II. AGERRALDIA: FERNANDO, GIZON MAITEMINDUA //

[Fernandok 42 urte ditu eta Gipuzkoako barne aldeko herri batean bizi da. Maitez erabat maitemindu zen 35 urte zituela eta harekin eta haren semearekin eta alabarekin bizitzera joan zen. Geroago seme bat izan zuten elkarrekin. Fernandok lan finkoa eta ongi ordaindua badu ere, aldakortasun emozionala jasaten du eta horrek depresioa eragiten dio noizetik noizera.]

Egindakoak justifikatzen ditu bere burua amodioan frustratua ikusten duelako eta “familia zoriontsu” bat izateko ametsen ilusiorik ez duelako.]

*Fernandok 35 urte zituela ezagutu zuen Miren. Emakumeak aurreko harreman batean izandako seme bat eta alaba bat zuen, 11 eta 6 urtekoak. Gizonak ere harremanak izan baina ez bizi guztirako, benetan eta hori, hau da, horrelakoetan inoiz ez zen **prest egon norbaitengatik guztiari uko egiteko** Miren agertu zen arte. Zoriontsu zen harekin, Fernandori zoriontsuak izango zirela uste zuen eta sendo egin zuen harreman horren alde, bi haurren ardura hartu zuen orobat hizo cargo de los dos críos también **barne-barnerraino maitemindu baitzen**, sekula ez zen horren maitemindurik egon, itsu, bizitza eman du harengatik denetan bat egiten baitzuten, izaeran, gustuetan, proiektuetan... **ez zuen Fernando bezalako inor aurkituko eta berak Miren bezalako inor ez, inork ez zuen maitatuko** Fernandok maite behar zuen bezala. Bere burua eman zuen eta osorik eman zuen, kontua zen Mirenekin ateratzea, harekin egotea, ezta adiskiderik ere, ezta ateratzea ere, eta hartara mugatuz joan zen, haren haurretara, haien bizitzara, soil-soilik.*

Amodio erromantikoaren ideologia, mendebaldeko gizartean nagusi den amodio eredu hori, gaur egun desberdintasunaren erreprodukzioaren faktore nagusietakotzat hartzen da (De Miguel, 2008:37). Indarrean dagoen genero sistemaren gainean eraikia da eta sozializaio ereduaren oinarriturik zabaldu da ordena zehatz bat iraunarazten jarraitzeko helburuarekin: egitura soziofamiliarra (Sampedro, 2005:1). Horretan oinarriturik, ideologia honek gehienbat emakumeengan du eragina zeren, bere ereduari aplikaturik, amodioaren kontzeptu honek lehentasunezko partea hartu behar duelako bere bizitza proiektuetan, halako eran non, bakarrik ez egoteagatik, bikote harremanetan “halako dosi bat jeloskortasun eta indarkeria” onartu ahal den (De Miguel, ibid.). Alabaina, eredu hegemonikoa eta harreman ereduaren denez gero, gizonengan ere eragina du. Nola erreakzionatzen dute horiek eragin honen aurrean? Amodioaren mitoak berekin dakar “amodiozko jokabide eredu bat, eta horrek huts egiten duenean (...) frustrazioa eta desengainua eragiten ditu, eta indarkeria faktore bat da bikote harremanetan” (Sampedro, ibid.).

*Fernandok dioenez, Mirenekiko harremanean **panpina bihurtu zen, Mirenen bizitza zen, bere erabakiak**, berak izan behar zuen, oso emakume askea zen eta oso sendoa eta oso erabakia, orduan hari lagundu nahi izatea haren bizitzan sartzea zen eta esaten duzu, ea motel, isilik eta haren agindura. Mirenek ere lan egiten zuen, baina egonkortasunik gabe, ordu asko sartu behar zituen, asteburuak barne, eta diru gutxiago irabazten zuen. Fernandoren arabera, egoera hori zela eta, **dena bere gainean hartzen hasi behar zuen, etxea, erosketak, haurrak... hor inflexio puntu bat izan zen Mirenen baitan, familia eta etxearen erantzukizun** guztia berak hartu behar izan baitzuen eta berak ere bere espazioa behar zuen. Baina, bestalde, gizartean zegoen maskulinitate kontzeptuaren arabera, bera “bitxi” agertzen zela ulertzen bazuen ere, no bera ez zen apaldua sentitzen **etxeke lanak egiteagatik, gizon batek ez duela zertaz derrigor familiaburua izan behar pentsatzen baitu**, familia harremanetan hori baino askoz gehiago dagoela pentsatzen baitu, bi aldeak arduradun dira, hala gizona nola emakumea, haurrak izanez gero haur horien arduradun, **familia horren funtzionamenduaz** eta aurrera jarraitzeaz arduradun.*

Gaur egun, gorago aipatu dugunez, emakumeen gizarte aurrerapenak gauzatzen ari direnez eta homogeneitate patriarkala zalantzan jartzen ari denez gero, genero eredu berriak, emakumeak izateko askotariko moldeak (lan merkatuan, erabakimen guneetan...

sartzea) sortzen ari dira, baita gizonak izateko era desberdinak, gizonen eta emakumeen elkar aditzea eta ulertzea eta haien arteko harreman zuzenagoak oinarri dutenak (Pescador, 2005:2). Aldaketa hau erreferentzia esparru berri bat sortzen ari da, non, esaterako, gizonak etxeko lanak egitea ez den gizontasun galera gisa sumatzen, ezta identitate maskulinoa zalantzan jartzen ere.

Dena den, bide horretan aurrera bagoaz ere, maskulinitate eredu hegemonikoen arteko indar borroka ia-ia ez da hasi; hortaz, eredu klasikoak, gizonen lekua etxe barnea ez dela eta espazio publikoko protagonistak izateko jaio direla defendatzen duenak, nagusi izaten jarraitzen du. Hori dela eta, Fernandok, familiaburuaren eredu zalantzan jartzen duen erreferentzia esparru berri baten oinardekoa bada ere, sentitzen du “panpina” bat bihurtu dela hori izateari utzi diolako: gizarte eredu nagusiak eragindako estigmatizazioa da, horrek araua inposatzeko eta inor bidetik ez aldaratzea segurtatzeko funtzionatzen duelako, horrela status quo mantentzen delarik. Mireni dagokionez, inflexio puntu bat da, haren rolararen arabera zegozkion lanak baitziren horiek, eta Fernandok uste zuen hala gertatuko zela. Rol eta arau horiek mugatu egiten dituzte emakumeak eta izan nahi dutenak izatea galarazten diete, baina, orobat, gizonak mugatzen dituzte zentzu berean. Desberdintasuna zera da, sistema honek gizonak legitimatzen dituela indarkeria erabiltzeko dagokien rolean oinarriturik, emakumeak haren mendean jare daitezten. Hala ere, rolen aldaketaz den bezainbatean, Fernandok ez du kontuan hartzen emakumeen eta gizonen gizarte egoerarekin zerikusirik izan dezakeenik, baizik eta gizon-emakumeek familian duten lekuekin.

Zeren **Fernandoren ilusiorik handiena aita izatea baitzen**, eta hala izan zen. Bere ustez, **Mirenek berarekin izan zuen amodio keinu bakarra**. Haurra bere bizitzaren pozik handiena zen, **ergeldurik zegoen bere mutikoarekin**. Izan ere, Fernando garai hartan depresio handian erori zen bere ama hil zelako eta **semeagatik altxatzen zen ohetik**, semea ez izatera, berdin oheratu eta sekula ez zen berriro jaikiko. Orobat, **edanari** eman zitzaion, lehenago egin bezalaxe, ez bere buruari amore emateko, baizik eta arazoez ahazteko. Garai hartan Fernandok ez zuen sostengurik sumatzen Mirenengan, berak **pre-sionatua eta balioaz gutxitua** sentitzen zen. Esaterako, gauez, ohean zegoela, bere amaren heriotza negartzen ari zela, emazteak sofara joateko esan zion lo egiten uzten ez ziola eta. Bere emozioak azaltzen ez dituen gizon indartsuaren eredu ez betetzeagatik, emazteak eta haren lagunek zigortu zuten Fernando. Kontatzen du nola bikiotearen adiskide zen emakume batek tratatu txarrak ematen zizkion mutil-lagun bat zuen eta berak eraso-tzailea ezagutzen zuen, eta egun osoa gai horrekin gora eta behera ari zirela eta, egun batean tabernan aurkitu eta **esan zion hitz egin behar zutela tratatu txarrak hartzen zituen neskaz** eta, orduan, Fernandok jipoi bat eman zion. Gainera, Mirenengana joan zenean, emakumeak esan zion: “Joder, arazoak besterik ez didazu sortzen”. Egun batean liskar bat izan zuen eta berak **Miren jo zuen garbigailuaren aurka**. Ez zen ezer, berak dioenez: lesioen txostenean tendoi bat pixka bat ukitua agertzen zen.

Fernandoren ustez, Mirenek ez zuen gauza askorik egiten aurrera ateratzeko, eta esaten zion: “Zuk ere lagundu pixka bat, denok familia bat gara eta”. Haren iritziz, fardela Fernandoren gain uzten zuen eta **Mirenek bere bizitza egiten zuen ezkongabea balitz**, eta hori Fernandorentzat, ez da familia bat, bera familia oso klasiko batetik dator, familiaren balioa beti oso presente izan du, arreba zaharrago bat du eta gazteago beste bat ditu eta beti ondo konpondu dira elkarren artean, inoiz ez dira liskartu eta (...) ama familiaren euskarria

zen, guztiaren euskarria. Bere burua harremanaren eramaile ikusteak, batez ere, buru estimuan min egiten zion zeren **bera gogor saiatu zen behar bezalako familia bat izateko**, hura baitzen nahi zuen gauza bakarra. Eta behar bezalako familia bat beretzat funtzionatuko zen familia bat zen, **zure bikotekideari ematen zarenean eta baterako bizitza** egiten eta familia bat sortzen saiatzen bazara, non bakoitzak bere erantzukizunak hartuko dituen, aita berea, ama bereak, seme-alabek bereak, eta dena aurrera joan dadila pixka bat, hau da, ezin dezke utzi pertsona bakar batek ostiak hartzea alderdi guztietatik. Familia bat ematea da, hartzea da eta denok zerbait izatea da, entitate bat esan dezagun.

Aitek eta amek funtzio berak dituzte errealitatean, baina beti hitz egin da **amaren maitasunaz, emakume horren baitan gertatu ez den gauza**. Fernandok sentitzen zuen haurrei ez ziela inolako kasurik egiten, ez zituen zaintzen behar den bezala. Gainera, egunetik egunera gero eta denbora gutxiago ematen zuten elkarrekin, emazteari ordutegia asko aldatzen zioten eta orduan ezin zuen kontrolatu. Ez zekien non zegoen ez norekin eta ez zuen kate batez lotuko eta hor utzi, beraz **telefonoa miatzen** hasi zitzaion, egiten zituen deiak, ikusi... norbaitekin egon zitekeela sumatzen baitzuen eta berak segurtasuna behar zuen ea zer gertatzen zen, berak ikusten zuen baina datu zehatzak nahi zituen. Era berean, gastu asko zegoenean kontuak begiratzeko zizkion eta haren atzetik joan eta haren lanean azaldu ere egin zen. Mirenek jazarria sentitzen zela esaten zuen, baina Fernandok ez zuen ulertzen zergatik. Fernandok ez du uste hur tratatu txarra izan zenik, Mirenek, jazarpenatik hazin zuzen, jarri zion salaketan ageri denez, emakumeak baitzekien berak ez ziola ezer egingo, **bere semearen ama da, soil-soilik nola zegoen ikusi nahi zuen**.

Begi bistakoa da berriro ere amodio erromantikoaren ezaugarriek, hasieran Fernandoren narrazioan antzeman genituenek, ez dutela zerikusi zuzenik Mirenekin, baizik eta Mirenek familiaren barnean nola izan behar zuenari buruz gizonak zuen ideiarekin, baita bere semearekiko harremanari dagokionez ere, Fernandoren ilusiorik handiena zen haur harekikoan, alegia. Hau da, amodio erromantikoaren nozioa berriro lotzen da familia tradizionalaren eredu bati dagokion familia erromantikoaren ideiarekin, non, kasu honetan, familiaburu eta etxeko andrearen estereotipoa gainditu dela ematen duen. Hala ere, etengabe ikusten dugu nola aipatzen den Mirenek, ama eta bien zaintzale gisa, bete behar zuen rola, familiaren euskarri bezala, Fernandoren ama bera bezala; horrek berresten digu finkaturiko egiturari pertsona bakoitzak nola izan behar zuen aurrez bururaturiko ideia bazelako posibilitatea. Ama hil zitzaionean Fernando jo zuen depresioa ere familiari eta eta ama/emaztearen eginkizun idealizatuari egozten dien garrantziaren isla bat da. Hautsitakoan, ideia horrek frustrazioa sortu eta indarkeria eragin dezake, Sampe-dro dioenez, edo ideia hori hautsitakoan kontrola berreskuratzeko nahian ager daiteke, beharbada indarkeriaren bidez, errealitateak ezarritako ordenari egokitzen jarrai dezan, Ana de Miguelek dioenez. Indarkeria ez da “baliabide alternatibo gisa hori egon den zerbait, baizik eta botere egoera hori mantendu, zaindu eta gordetzeko baliabide eraginkor gisa” (Lorente, 2006:1), gizonak emakumeekiko duten botere egoera, beren gizarte rolen arabera.

Egitan, Fernandok indarkeria erabiltzen du Miren kontrolatzeko eta onartzen du behin edo behin indarkeria fisikoa erabili duela haren kontra, nahiz kosta egiten zaion psikologikoa indarkeriatzat hartzea, eta justifikatzen du bere burua esanez bere semearen ama ongi ote zegoen jakin nahi zuela. Hau da, Fernandorengan berriro identifikatzen dugu familiaburuaren rola, hau da, familia harremanek eta familia osatzen duten pertsonak ezarritakoa betetzeaz arduratzen denarena. Era berean, aurreko profilean

aipatu denez, identifikatu da halaber justifikazioak defentsa mekanismo baten gisa diharduela, indarkeriaren aurrean erantzukizunak hartu edo aurpegia ematea ekiditeko. Izan ere, ikusten dugu Miren baloratzeko erabilitako neurria familiako ama gisa duen rolari dagokiola eta hori betetzen ez duenean eta ezkongabe balitz bezala jarduten duenean, familia egitura klasikoan legokiokkeen rola ez izanik, zigortua gertatzen dela familia hori eraikitzen eta mantentzen huts egiteagatik.

Bestalde, Fernandok, era berean, bere kontrola justifikatzen du Miren beste pertsona batekin egon litekeen susmoa duelako, eta hori amodio erromantikoaren ideologiaren esparruan interpreta daitekeena. Ideologia horrentzat leialtasuna ezin eztabaidatuzko balioa da; horrek, ondorioz, Fernandoren kontrola eta jelsia bezalako jokabideen legitimazioa dakar berekin, leialtasun balioa lortzearen. Era berean, esparru horretatik, bikotetik kanpoko harremanak zerbait negatibo gisa interpretzen dira; horrek, egiten duena emakumea izatearekin loturik, hau da, gizonak kontrolatzen duen bikoteko aldea izatea bien artean gertatzen diren botere harremanak direla eta, Fernando gutxitua sentitzea ekar dezake. Bestela esanik, bere gizon identitatea, bere gizentasuna zalantzan jartzen ari dela pentsa dezake, eta horrek ere emakumeen aurkako indarkeria sorraz dezake, bere identitate rola ematen dion segurtasuna mantentzeko ahaleginean.

*Fernandoren iritziz, agian **jeloskorregia izan da, posesiboegia izan da**, baina hala jokatu zuen hartaz sumatzen zuena egia zela jakiteko datuak behar zituelako. Eta, pixkanaka-pixkanaka, hura guztia hondatuz joan zen. Baina beretzat ikusi nahi ez zituen, gerta zitezen nahi ez zituen gauzak estaltzea zen kontua. Hala, bada, elkarrekin jarraitu zuten eta, bitartean, gaixorik egon zen eta tiroide diagnostikatu zioten, zeina, Fernandoren arabera, aspalditik erasaten ari zitzaien eta nortasun aldaketak eragiten dituen. Baina egun batean **begiak ireki** zituen eta orduan esan zuen: “Ikusi, hau bukatu da eta bukatu da”. Erabilia sentitu da eta ez da gustuko kontua engainatzen zaituztela ikustea eta telefono hartzea... **batek ere sufritzen duela!** Fernandoren ustez, Mirenek diru aldetik gehiago ezin eman zuela ikusi duenean... uste du gauza praktikoa izan dela. Izan ere, Fernandok pentsatzen du emakumea gizona baino askoz ere azkarragoa dela (...), **buruargia eta azkarra**, sen handiagoa du eta beretzat hartzen ditu oinarrizko bi puntuak, ekonomikoa eta haurrak, oinarri ekonomikoa nagusia da, eta bestea psikologiaren aldetik... amodioa, maitasuna.*

*Fernandok jadanik ez du ezer espero emakumeengandik, orain **ez baitu interesa dakiekeen ezer**. Ez du **dirurik**, ez du **erakargarritasunik**, beraz dagoeneko **merkatutik kanpo dago**, modatik pasea dago, dagoeneko ez da inolako urrezko ezkongaberik soltero, ezta horrelakorik ezer ere. Gainera, **ez du nahi semeak ikus dezan egun batean emakume batekin eta ondokoan beste batekin**, aski du bere ama ikustea, bi aldiz banandua, noiz eta etxean egonkortasuna beharko lukeen. Horrexegatik, hain zuzen, **ate txiki bat irekia** ikusi eta uzten du Mirenekin itzultzeko.*

Fernandok, nolabait, gauzaturiko indarkeriaren justifikazio bat bezala erabiltzen du tiroideko gaixotasuna, eritasun horrek eragindako nortasun aldaketak ekarri baitzuen indarkeria hura. Ez dugu ukatzen azken egitate hori, baina gure iritziz indarkeriaren erabilera ezin da justifikatu gaixotasunaren ondorio bultzatzen. Badira pisu handiagoko aldagaiak, hala nola sozialki ezarritako genero ereduak legitimaturiko indarkeriaren erabilera, ordenatik ateratzen dena, kasu honetan hondatzen ari zena, bideratzearen.

Bestalde, Fernandok esaten digu beretzat ere sufrimendua dela bere burua egoera horretan ikustea, eta hori bat dator lehenago defendaturiko ideiarekin, hots, gizonak rol zehatzetara mugatzeak beraiei ere inolako onurarik ez dakarkielakoa³⁰, herri iritzi batek emakumeek gizonei dagozkien gauzak kendu nahi dizkietela esaten badu ere.

Gaur egun, Erick Pescador-ek idazten duenez (2008), emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez, neomatrixismoak deiturikoak agertzen hasi dira. Horiek “gaizto, zital eta gezurtia” den emakume eredu baten ideia zabaltzen ari dira, zeinak “sinestarazi nahi digun emakumeek gerta dakien guztia merezia dutela eta gizonak bezain errudunak direla”. Egile horrentzat eredu berri horiek patriarkatuaren argudio berriak dira gauzek bere horretan mantentzen jarrai dezaten, hau da, betiko gogoetabideak egungo egoerara egokiturik, genero sistema asimetrikoa atxikitzearen. Gainera, emakumeen arteko elkartasuna galarazten du, pentsatzeko joera baten arabera, emakume jakin batzuk baitira estigmatizazio horren xede, ez guztiak. Esan beharrik ez, argudio horiek emakumeen aurkako indarkeriari ateak irekita uzten jarraitzen dute; lehenik, haietaz egiten den balio gutxitxeagatik, eta bigarrenik, sortu ahal zaien erruduntasun sentsazioagatik.

Argudio horiek ikus ditzakegu bai Fernandok emakumeez duen ideian –praktikoak eta azkarrak, min egiteko zentzuan–, bai, beraren ustez, emakumeek gizonei erreparatzerakoan lehentasunezkoztat jotzen dituzten kontuei dagokienez: dirua, lana eta erakargarritasuna.

Azkenik, bere ustez egonkortasun ekarle bakarra den familia tradizionalaren ideia islatzen dute berriro Fernandoren hitzek, aurreko paragrafoetan defendatu bezala: negatibotzat jotzen du ama bi aldiz banandu izana, baita bere semeak egun batean emakume batean eta ondokoan beste batekin ikustea ere, bi ondorio horiek zalantzan jartzen dutelarik familia eredu hegemonikoa, hau da, osatzen duten pertsonen ongizatea begiratzen duen hura.

Fernandok uste du **panpina** bihurtu zela eta **bera dela tratu txarrak jaso zituena**. Eta, gainera, berak onartu egin du, **galtza-jario** bat zela jakitun zela, dena barkatzen ziolako, inoiz ez zion eskua ezarri, baina hark makina bat aldiz umiliatu zuen haurren aurrean eta berak mihia bridatzen zuen, ez baitzion harri berarekin ordainduko haurren eta emaztearen onagatik, **berak galdu nahiago**. Mirenek berekin konparatzen zuen negatiboa, esaten zuen Fernandok asko agintzen zuela baina gero iniziatiba gutxi zuela eta dena gaizki egin zuela.

Fernandok dio hori ez diola edonori egiten uzten, baina **Mireni uzten ziola, bera Mirenek bihurtu zuen pertsonarengatik oso desberdina zen**. Hori amodioa da.

[Berriro publikoaren artean gabilta eta ikusten dugu kasuei buruzko xehetasun gehiago aurkeztu ahala, gizonei kontu honetaz duten iritziaz galdetzerakoan, gero eta konbentzituagoak ageri dira kultura faktoreek jokabide erasokorretan duten pisuaz.]

30. Egia esan, onura dakarkie, boteretik hurbilen dagoen genero harremanen alderdia direlako.

Publikoko gizon batzuen iritziz, genero indarkeriak gaitzen du psikologiaren alorra indarkeria mota batzuek urte gehiegi dirauen kultura aztarna sortzen dutelako, eta, horrexegatik, aurrera egitea beharrezkoa da jadanik gai kulturaletan eragina duten kontuetan. Zera kulturala, horien iritziz, ez da garrantzirik gabea, zera kulturalak gure ekintzak erabakiarazten ditu. Hortaz, kultura, ekonomiaz gainera, faktore erabakitzailea da.

// II. AGERRALDIA. RAY, BI MUNDUREN ARTEAN //

[Ray bakarrik iritsi zen Euskal Herrira orain dela 8 urte eta hemen anaia eta ama aurkitu zituen. Handik hiru hilabetera iritsi ziren Estela, haren bikotekidea, eta haien alaba, hilabete-koa. Bere herrialdeko kultura ondarea eta emakumeen eta gizonen arteko harremanen nozio tradizionala –Espainiako estatuaren aspaldiko ereduarekin lotuago zegoena– zekartzala berekin, oraingo Gipuzkoan halako jarrera eta jokabideak jadanik ez direla onargarriak aurkitu zuen.]

Rayk lan egiten zuen herrian ezagutu zuen Estela. Hasieran ez zion kasu handirik egin baina ezkutuan elkar ikusten hasi ziren, neskaren **aita eta ama oso estuak ziren eta**. Maite-mindu egin zen eta azkenean ezkondu ziren elkar gehiago ikusteko eta elkarrekin egoteko. Halaber, Estela haurdun gelditu zelako ezkondu ziren. Baina Rayk aitortzen duenez, **ez zuten elkar gehiegi ezagutzen**, ezkutuan ikusten zirenez, denbora gutxi izan zuten ezagutzeko eta beren akatsak erakusteko, esaterako, haserretzerakoan nola erreakzionatzen duten.

Rayk Estela definitzen du: neska polita, atsegina, **bere etxekoa** oso su, lasaia, apala, hots, festa egitea oso gutxi gustatzen zitzaiona (...) eta gurasoek ere ez zioten gehiegi uzten. Rayk bere burua definitzerakoan **oso gizon prestua** dela dio neska batekin dagoenean, hau da, atsegina (...), **dena ordaindu** behar duzu (...), automobileko **atea ireki** igo dadin... Adiskideekin normalagoa zen, bestelakoa. Rayren iritziz, **hemen nahikoa aldatzen da, hala gizona nola emakumea. Han, emakumeak etxean gelditu behar du** hurrei kontu egiten eta gizonak lan egin behar (...) gizona festara ateratzen da eta emakumea etxean gelditzen da. Hala ere, errealitate honetara iristean, aldaketarekin, emakumeek askatasun gehiago dutela ikusten dute eta batzuk aldatzen dira, **hemen emakumeek agintzen dutela** uste baitute. Rayrentzat, **txarrerako aldatzen** dira, ez ados ez dagoelako askatasun gehiago izan dezaten, baina erre egiten dute, mutilak baldin badira ibiltzen hasten dira eta, esaterako, berari gertatu zitzaiona, Estela lanean hasi zela eta irabazten zuen dirua beretzat zen eta berak irabazten zuena bientzat.

Genero indarkeria daitekeen genero sistemak sozialki definiturik daude testuinguruaren arabera, hau da, gertatzen ari diren denboraren eta espazioaren arabera. Emakumea edo gizona izateak esan nahi duenaren ideia aldatuz doa historian zehar, baina baita bizitzan zehar gure esperientzien eta gure sistema kulturaletan gertatu aldaketen arabera. Ez gara sortzen gugandik zer espero duten jakiten, baizik eta ikasi egiten dugula gure errealtatearen bidez, bertan funtzionatzen ari diren sozializazio prozesuen, ereduaren eta erakundearen barnean (familia, eskola, komunikabideak, lana...) eta horiek belaunaldiz belaunaldiko transmititzearen ondorioz...

Kasu hau dela medio, ikus dezakegu nolako erreferentzia esparrua den, nolako testuingu-

ruan bizi den, maskulinitate eta feminitate ereduak aldatu egiten direla, gu ere, emakumeak zein gizonak, aldatzeko modua emanez, esparru berrira egokitu ahal izateko. Hori gertatzen da Rayren kasuan. Nolanahi ere, kontrako ondorioa gerta daiteke, eta testuinguru berrira egokitu beharrean, haren aurka egitea, horren arabera erreakzionatzen dugula, gure testuinguruan gertatzen bide den bezala. Horregatik, askotan indarkeria kanpotik datorrela pentsatzera egiten badugu ere, beste erreferentzia esparru batzuetatik gurera egindako estrapolazioa dela, azterlan honetako profilen bidez ikusten dugu indarkeria gure erreferentzia esparruaren bidez legitimatua dagoela. Egia da EAEko Emakume Biktimei buruzko balantzean (2010) Genero Indarkeriaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritzak aurkezturiko estatistikek EAEtik kanpoko jatorri portzentaje handia azpimarratzen dutela emakumeen aurkako indarkeriagatiko salaketetan³¹; horrek indarkeria kanpotik datorrelako irudipena sortzea dakar askotan. Alabaina, elkarriketaturiko aditu batzuek nabarmendu dutenez, estatistika horiek askotan ez dute errealitatea islatzen, salatutako indarkeria kasuak soilik (eta asko dira) zenbatzen direlako. Hau da, egia da salaketan edo laguntzen artean estatus ertain, estatus apal, hezkuntza maila ertain gehiago aurkitu direla, baina galdetzen dute ez ote den beste kasu batzuk iristen ez direlako (agian beste jarduera lerro batzuk dituzte) (...) Kultura maila garaiko emakume batek askoz zailagoa du salatzea joatea eta hori sozialki jartzea, zeren hor bai ez diotela zozoa esaten gainerakoek, baizik eta berak bere buruari eta bere burua txikitzen du. Gainera, beste pertsona aditu batek esaten digunez, familia bat, gizarte sare on bat duen edozeinek beraingana jotzen du, laguntza eskatzen duen jendeak beste inorengana jo ezin duelako da. Beste baten hitzetan, ez da den-dena haiengana iristen, beti dirulaguntzeekin loturiko premia egoeran dauden taldeei erantzuten diegu, diru askorik ez duen jendeari, baina bai, kasuistika desberdinak iristen zaizkigu, ez beti diru eskasian dagoen, baizik eta indarkeria arazoak dituen zu eta ni bezalako jende guztiz normalizatua ere. Hau da, beste aditu batek esaten digunez, aniztasun aski handia dago, batez ere kultura, hezkuntza, arraza (...) kontuaren aldetik, eta junki izandako neskak edo gazte-gaztetatik polizia auzibide irekia izan dutenak. Gero, badira emakume nazional guztiz normalak. Gizarte maila guztietan eta adin guztietan gertatu da, bururatzen du beste ahots aditu batek.

Esparru arteko konparazioak berdintasun ideia faltsua sortzen du, zeren, berdintasun baldintzei dagokionez, errealitate bat beste bat baino egoera hobean badago gizonen eta emakumeen arteko harremanen alderdiren batean, berdintasun irudipena sor daiteke. Esaterako, hemen emakumeek agintzen dugulako ideia, hemen pribilegiatuak garelako ideia. Aurreko hamarkadetako lorpenak jaso dituzten gazteen artean askotan baliatzen den irudikeria horrek aurrez aurre jotzen du emakumeen aurkako indarkeria jarraitzearekin eta lan datu zehatz batzuekin, zeinek ikusarazten dizkiguten lan ordainduan hasteko gizonen eta emakumeen bete beharreko baldintza desberdinak (De Miguel, 2008:34).

Rayren anaia bazuen urte batzuk etortzeko esaten ari zitzaiola behin eta berriro, baina bera egoera onean zegoen bere herrialdean eta ez zuen aldatu nahi. Estela, bitartean, ikasten ari

³¹. Batez ere indarkeria fisikoari dagokionez. Emakumeek egunero jasan behar dugun indarkeria psikologikoz hitz egin beha bagenu, azterlanean zehar ikusi denez, seguruenik estatistikak asko aldatu beharko lirarteke. Are indarkeria psikologiko zehatzez hitz egiten badugu, hala nola kontrola, jabetza... Izan ere, indarkeria horietako batzuk zenbatu gabe ere, EAEn sortu eta salatu duten pertsonen ehunekoa %69 da.

zen. Batxilergoaren ondoren Kimika ikasi nahi zuen unibertsitatean. Baian Rayren bizitzaren bolada batean diru gutxiago izaten hasi zen eta lan egitera etortzea erabaki zuen, diru pixka bat egin eta berriro itzuli ahal izateko. Estela gelditu zen ikasten ari zelako. Hasieran Ray, eta gero Estela, Rayren familiarekin bizi ziren eta testuinguru horretan izan zuten lehen liskarra:

Rayk ukondoa ukitu zion koinatuari oso neska politak pasatzen ari zirelako eta **Estelak belarrondoko bat eman zion**. Orduan, etxera igo zirenean, **gizonak besotik heldu** eta denetik esan zion; hori dela eta, emazteak salatu egin zuen polizia etxean eta eskuburdinekin eramane zuten. Baina ez zen belarrondokoa Ray mindu zuena, baizik eta **bere familiaren aurrean eman izana**. Arrzaoi berberagatik, Rayk **ez zuen etxeko lanik egiten**, haien aurrean lotsa ematen ziolako, bere herrialdean **ez baita ohiturarik**, nahiz aitortzen duen gero **ohitzen joaten zara hemengo modura eta orduan askoz normalago ikusten duzu**. Etxean laguntzeko kontua ere positibo ikusten du, han zuk lan egiten duzu, horrela jartzen zara eta emazteak zerbitza dezala. Baina orain, bizimodua edonon atera dezake.

Horren ondoren, Ray konturatu zen gero eta okerrago zihoazela, gero eta begirunea gutxiago ziotela elkarri. Aitortzen du ere hasieran **bera emaztea baino gogorragoa zela** liskarretan **bere familia hemen zegoelako**, eta bera lan egiten zuena zenez, hemen aginte gehixeago izan behar zuen berak. Estelak oihu egiten zion, eta berak familia ikusten zuela, gaizki gelditzen ari zela, berak jarri behar zuela... **jakin dezaten hemen nork agintzen duen**, horrelako zerbait. Horrela zetorren leziatua handik, baina berehala konturatu zen **oker jokatzan ari zela**, gizon gisa aldatu behar zuela.

Askotan, emakumeen aurkako indarkeriaz hitz egiterakoan, aurreko lerroetan aipatu dugunez, gehienbat maila apaletan gertatzen dela pentsatzeko joera dago, hezkuntza maila apalekoetan, baliabide gutxiago dituztenetan eta, kasu askotan, kanpoko jendearen artean. Hala ere, paragrafo honen bidez ikusten dugu emigratzen duen jendea ez dela ezinbestean baliabide gutxiko jendea bere herrialdean, ezta maila apalenetakoak edo hezkuntza maila gutxienekoak ere, Edelberto Torres-Rivas-ek azaltzen duenez³² (2008). Batez ere erreferentzia esparrua aldatzen da, eta kultura sistema bakoitzean normalizat hartzen dena. Nolanahi ere, kultura sistema batzuetan indarkeria eragin dezakeen matxismoa testuinguru hori osatzen duten pertsonentzat beste batzuentzat baino ikusezina gerta badaiteke ere, emakumeen aurkako indarkeria hori obratzeko arrazoiak ez dira asko aldatzen: ezarritako genero sistemaren arabera gertatzen da eta horietako bakoitzaren barnean ulertu beharra dago.

Rayren herrialdean, gizon batek erakutsi behar du bera dela agintzen duena familiaren aurrean, bera delako lan egiten duena, baina hemen, erreferentzia esparrua aldatzean, konturatu da gaizki zegoela eta jokabidea, handik zekarren heziketa, aldatzen ari da. Dena dela, profil desberdinetan ikustean ari garenez, gizon batzuek oraindik ez dute erakutsi behar berak direla agintzen dutenak, berak dira-eta lan egiten dutenak? Hau da, testuinguru honetako gizon asko, orain arte ikusi ahal izan dugunez, erreferentzia esparrua apurka-apurka aldatuz joan ahala, esan genezake beren jokabidea, beste garai batetik zekarten leziate hura, modulatu joan direla? Edo, aitzitik, erreferentzia esparrua

³² Autore horrek aurkezten duen lanak, zehazki, Guatemalatik Estatu Batuetarako migrazioa aipatzen du. Gure testuinguruan migrazioen eta indarkeriaren gaiak azterlan berezia mereziko lukeen fenomeno da, hemen egin danaren asmoak eta ahalbideak gaingitzen baititu.

aldatzeko erresistentzia gertatu da, erreferentzia esparru hori egungo egoerara egindako egokitze berriak, hau da, amodio erromantiko eta familia amodioaren ideologiak legitimaturiko kontrol neurrien erabileran gauzatu da erresistentzia hori? Agian herri iritziaren bidez negatibotzat hartzen dena, hau da, emakumeen aurkako indarkeria, batez ere, etor-kin jendearen artean gertatzeak beste errealtate bat ez ikustera eta aukera positibo bat irekia ez uztera eramaten gaitu, hots, erreferentzia esparrua aldatzearekin, pertsona horiek gure errealtatean dauden eta goraka ari diren erreferentzia esparru batzuei atxiki ahal izatea.

*Denbora bat eman zuten banandurik baina berriro saiatzea erabaki zuten, baina oraingoan bakarrik bizitzen. Estela beste pertsona batekin ote zebilen zegoen Ray; ondorioz, inoiz hori egitea gustukoa izan ez duen arren, **Estelaren telefonoa hartu eta sartzen ziren deiak berera desbideratu zituen**, eta egiatan jakin zuen beste gizon batekin zegoela. Berriz banandu ziren, baina Ray berriro itzuli zen eta azken liskarra izan zuten, non **elkar jo ere egin zuten**. Azkeneko hau alabarengatik izan zen, hezitzeko era desberdinengatik, baina Estelak poliziari deitzearekin mehatxatzea nahasi zen; hortaz, Rayk besotik heldu zion Estelari eta **honek belarrondoko bat jo zion, baita Rayk bueltan eman ere**. Estelak berriro salatu zuen. Eta harrezkeroztik banandurik bizi dira.*

Egia esan, paragrafo honetan agertzen diren indarkeria erak ez dira gehiegi desberdintzen honaino azaldu ditugunetatik. Horrek esan nahi du halakoak gertatzen badira, beharbada, nola edo hala, erreferentzia esparru hegemonikoan oraindik horiek gertatzea onartu daitekeelako, nahiz ondo jakinik, Rayk gorago azaldu duenez, gaizki dagoela, balorazio hori kultura erreferentzia esparruak konparatu ondoren eginga datekeelarik.

*Rayk bere herrialdera itzuli nahi zuen, baina pena ematen dio neskatzagatik. Ez dihoa, batez ere, alabak izugarri maite duelako. Zeren berak **haurrak berataz pixka bat paso egiten zuela ikusi izan balu** edo maite duen beste maite ez duela ikustera, bera **joan egingo litzateke**, hemen gustura ez dagoelako.*

[Publikoko sektore bateko gizonak, genero gaiaz gutxi-asko sentsibilizaturik daudenak, maskulinitate hegemonikoaren ereduaz eztabaidatzeko eta hautabideak proposatzeko biltzen direnak, haurtxoak garela arrosaz edo urdinez jantzen gaituztenetik, neska edo mutil gisa markatzen gaituztela jakitun dira, bereizketa horrek bizitza osoan lagun egingo digularik. Arrosaz jantzirik joanez gero, askotan oharkabeago gertatuko zara, esango dizute nola jokatu behar duzun, ezin sartuko zara leku batzuetan eta, hala eta guztiz, jantziaren azpian ez zara urdinez jantzitakoez hain desberdina, horiek plaza publikoan askatasun osoz ibili eta entzuna izan daitezkeelarik, eta are obedituak ere, soilik generoa markatzen duen urdinagatik.]

Azkenik, gaur egun oraindik sumatzen da mundua beti urdinez edo arrosaz ikusten jarraitzen dela, are desberdin hitz egiten diegu neskatoei eta mutikoei. Jostailuak eta erreferenteak ez dira berdinak, neskatoak izan edo mutikoak izan. Esaterako, bertso-eskoletan, txikiak direnean berdin parte hartzen dute, baina 14-15 urtera iritsi eta neskak..., espazio publikoa neskentzat ez delako, espazio publikoa mutilentzat da. Eskoletan, agian 15 neska eta 4 mutil daude eta, bost minutura, badakizkizu mutilen izenak

berehala hitz egiten ari direlako, berehala deigarri gertatzen direlako. Neskei dagokienez, ordea, ikasturte osoa pasa daiteke, eta haietako askoz ez da ezagutuko ezta izena ere. Batzuen iritziz, horrela egin eta markatzen gaituzte eta denbora guztia ematen dugu mutilak horrela direla eta neskak hala direla pentsatzen, baina mutilen eta nesken batez bestekoak dira. Oso gutxi erreparatzen diogu partekatzen ditugun ezaugarrien ehunekoari: %98. Eta hori da komuna, gainera datorkigun guztia da komuna ez dena. Generoa da.

// IV. AGERRALDIA, AMETS, BERDINTASUNAREN OINORDEKOA? //

[Amets gaurko gipuzkoar gazteen ordezkaria da. 15 urte ditu eta bere familiarekin bizi da Gipuzkoako kostaldeko herri industrializatu batean. Ez da emakumeen aurkako indarkeria eragilea baina harremanetan ikusi dituen desberdintasunak, hala etxean (amaren eta aitaren artekoak), nola kalean (bere lagunaren artekoak eta izan nahiko lukeen neska-lagunaren artekoak) ditu mintzagai].

Bere familian etxetik kanpo lan egiten dute, bai amak nola aitak eta, berdintasun kontuak etxea zama bat bihurtu duenez, bikoteak etxeko lanak hobeto banatzea erabaki du. Ametsek gurasoekin sentimenduz hitz egiteko joera handirik ez badu ere, zerbait kontatzeko izanez gero, amari esango lioke. Haren ustez, gauzak asko aldatu dira bere aitona-amonen garaitik; izan ere, lehenago, gizonak ziren etxetik kanpo lan egitera joan behar zutenak, eta emakumeak, aitzitik, etxean hurrekin ematen zuten egun osoa.

*Ametsek bere etorkizuna lan on batekin ikusten du, eta **familia batekin, alabak edo semeak barne**. Hain zuzen ere, Ametsen ustez **garrantzitsua da alabak edo semeak izatea**, zeren, etorkizunean ez badira, mundu osoa hondamendira baitoa, etorkizuneko ekonomia mantentzeko jenderik ezean. Guztiarekin ere, denboran zehar **alabei eta semeei buruzko kontzeptua aldatuz joan dela** hautematen du, lehenago dirua eskuratzeko makinak bezala ikusiak baitziren (lana bitarte); hori dela eta, askoz haur gehiago izaten zuten, eta orain oso gutxi izaten dute. Horren arrazoiak, Ametsen arabera, zerak lirateke, orain diru gehiago irabazten dela et bizitzaz gehiago gozatu nahi dela, hortaz, seme-alaba asko izatea arazo bilakatzen da **haiei kontu egin eta mantentzeko orduan**, oso garesti ateratzen baitira ekonomiaren aldetik, **ikasketak** barne, ezinbestekoak direnak horiek gabe ezin duzulako ezer egin.*

Lerro horien bidez ikus dezakegu mutil gazteen belaunaldietan familia bat osatzeak eta alabak edo semeak izateak balio garrantzitsua duela, lana izatearekin batera, alderdi hau ez duelarik aipatzen beste Ametsek, haren ordain femeninoak. Hain zuzen ere, Amets mutilak Amets neskak baino dezente gehiago hitz egiten du horetaz, eta gizarteari laguntzeko era baten gisa ulertzen du. Ideia horrek zerikusia du orain arte analizatu dugunarekin –egitura soziofamiliarra, ezarritako eredua erreproduzitu eta transmititzeko bidetzat harturik– eta semeak kapital bat osatzen dutelako ideiarekin, horien bidez prestigioa irabazi eta balioak transmititzen direlarik. Hala ere, Amets neskak ama izatea ilusioa egingo liokeela baina lehenago bizi nahi duela badio ere, mutilak bateragarri egiten ditu bizi izatea eta seme-alabak izatea. Desberdintasun hori genero sistema baten isla bezala interpreta dezakegu emakumeengan familiari eta mutil ematea txertatzen du, eta gizonengan familia bat osatzea, norberaren proiektuaren barnean. Hau da, nola edo hala,

ildo horretatik sortu den berdintasun sentipena gorabehera, feminitate eta maskulinitate eredu klasikoek nagusi izaten jarraitzen dute gure inkontzientean: ama, independenteagoa eta lana izanik ere, gaur egungo gizarte errealitatera egokitua, eta gizona langile eta famili-aburu.

Bizitza egokitu zaion gizartean, berdintasunez hitz egiten bada ere, oraindik **desberdintasun adibide** asko daude. Ametsek ikusten du txikitatik, **hezteko modua** dela bide, jadanik desberdin egiten gaituztela emakumeak eta gizonak, are **desberdin tratatzen gaituztela**. Neskei panpinak oparitzen dizkiete, eta mutilei robotak edo baloiak, gainera-koekin komunikatzeko askoz jostailu hobeak direnak, elkarrekin jostatu beharra baitakarte. Oso txikitatik badira mutikoentzako eta neskoentzako ereduak: mutilak indartsuagoak dira eta neskak bizkorragoak. Ametsek uste du **neskek presio handiagoa dutela**, zeren, ez badute ikasten, ez baitute mutilek bezainbat lan aukera. Hain zuzen ere, entzuna du **emakumeek gizonek baino gutxiago irabazten jarraitzen dutela** (nahiz bere ustetan jadanik berdin irabazten duten kasurik gehienetan) eta askotan ez dituztela emakumeak hartzen haurdun gelditu eta baja eska dezaketelako.

Ikasgelan ere desberdintasun horren jakitun da. Esaterako, **mutilek parte hartu ohi dute eta eskua gehiago altxatzen dute**, seguruenik irekiagoak direlako eta, ildo horretatik, lotsa gutxiago dutelako, zerbait gaizki esanik ere, berdin zaie eta. Hala ere, uste du neskek, **ikasle onak direlako estereotipoa dela-eta, ezin dutela ezertan huts egin** eta orduan ez dira horrenbeste ausartzen galderak egitera, ustez eta erantzuterakoan gaizki egin dezaketela.

Ametsen iritziz, **jendearen aurrean hitz egiteko gaitasuna garrantzitsua dela**, zeren eta, ikasgelan gehiago partzen baduzu, gero, kalean, gizartean ere gehiago parte hartuko baituzu. Garrantzitsua da gauzak lortzeko eta are bikotekidea izateko orduan ere garrantzitsua da, zeren, hala ez bada, azkenean beste pertsonak nahi duena egiten duzu eta ez zuk pentsatzen duzuna. **Ikastetxeko patioan ere** badaki hori existitzen dela: mutilek patioaren parte handi bat hartzen dute eta neskak, aldiz, izkinetan edo harmailetan eseritzen dira lasai hitz egiteko. Ametsen arabera, futboleko jokatu nahi ez dutelako izan daiteke edo jokatzeko talderik ez dutelako edo haiekin jokatzearen beldur direlako, batzuek nola jokatzeko ikusita, lehiakor eta benetan. Baina egia esan, hori maila orokorragoan ere ikus daiteke: **nesken futbolak** ez du dirurik mugitzen, hortaz **traba gehiago** dute horretan aritu nahi izanez gero. Era berean, **mutil bat dantzari egiten badu, diskriminatzen dute**. Ametsek dioenez, euskal dantzari jardutea gustukoa bazuen ere, lotsa ematen zion baina ez zitzaion gustatzen hartaz hitz egitea, lotsa ematen zion, eta horregatik utzi zuen azkenean eta kirolari ekin, zeren futbola, esaterako, bai, hori hizpide izaten da. Azkenik, uste du gurasoek gehiago **kontrolatzen dituztela neskak**, eta kalera ateratzen direnean haien atzetik joan ohi direla edo deitzen dietela denbora guztian eta telefonoa hartzen ez badute, gero aurpegi-ratzen diete.

Ametsek onartu egiten du gaur egun ere badirela **estereotipoak** gizonei eta emakumei buruz. Mutilek ile motza izan behar dute, **ausartak** izan eta **ez dute inoiz negar egin behar**, filmetako protagonisten antzera. Batzuetan estereotipo hori presio bilakatzen da mutilentzat, batez ere beldurrago izaten zarela zure gorputza erakusterakoan eta emozioak

ez adierazteko joera ere badago. **Neskei dagokienez**, ile luzea izan behar dute, belarririta-koak bi aldeetan, arropa desberdina eraman eta, **fisikoki, neska puska** izan behar du, hau da, titi oparoak, gerria, gehi makillajea, filmetako protagonistak bezala. Ildo horretatik, Ametsek uste du **presio handiagoa** dutela, beti kontentagaitzagoak direla beren gorputza-ekin, are fisikoki ongi daudenean ezetz esaten dizute, potola dagoela. Haren iritziz, **iragarkietan** agertzen diren mezuen ondorioz gertatzen da hori, haiekin konparatzen baitira, eta haiek ez dira errealak. Horregatik, mutilek baino **konplexu gehiago** dituzte, alde horretatik askatasun gehiago dutenak, nahiz onartzen duen mutil katxarro batek segurtasun gehiago duela bere buruarengan harremanak izateko orduan.

Orobat ikusten du **neskek mutilek baino gehiago kanporatzen dituztela beren emozioak**, agian horretarako ikasgelan parte hartzeko baino lotsa gutxiago dute, mutilek ez bezala, horiek **barnean gorde ohi dutelarik sentitzen dutena**. Hain zuzen ere, emozioez hitz egiterakoan, nahiago dute neska batekin hitz egitea mutil batekin baino, errazago delako eta hobeto ulertzen zaituzte. Ametsen ustez, horren arrazoia zera da, **txikitan ez zietela uzten**, esaterako, negar egiten, **hori egitera ez baitziren mutilak**; beraz, orain lotsa ematen die hori egitea eta bestela kanporatzen ikasi dute, eta “kaguen la hostia” horren bidez egiten dute. Hain zuzen ere, ia ez dute ikusten gizon heldurik negar egiten, baina bai emakumeak. Dena dela, neskak emozioak gehien azaltzen dituztenak izanik ere, mutil bat gustatzen zaienean, mutilek esan behar diete ateratzeko. Mutilen artean ere hobeto moldatzen dira nesken artean baino. Ametsen ustez, neskak elkarrekin haserretzen badira, denbora gehiago ematen dute elkarri hitz egin gabe eta **beren artean bekaiztiagoak dira beti elkar kritikatzeko ari direlako**.

Ametsek batzuetan gizarte sareak erabiltzen ditu neskekin hitz egiteko eta ezagutzeko. Kalean ere egoten dira; hain zuzen ere, bitariko taldea mutilek bakarrik osaturikoa baino interesgarriagoa dela deritzo: mutilen artean batzuetan aspertzen dira eta **neskekin, ordea, pentsatzeko era desberdin gehiago dago**. Baina egia da, batzuetan, ez dutela partekatzen aisialdia, **neskak erosketak egitera gehiago joaten direlako eta mutilek, ordea, kirol gehiago egiten dute**, gero eta desberdinagoak, eta horrela hitz egiteko gauza gehiago dituzte. Musikan ere ikusten ditu desberdintasunak Ametsek. Oro har, uste du **neskek sentimenduez hitz egiten duten kantak gustukoagoak dituztela** eta haiei, aldiz, unea nolakoa den, musika indartsuagoa edo lasaiagoa. Nahiz **indartsua barrua hustutzeko ere erabiltzen duten gaizki daudenean**; neskek, aldiz, sentimentera jotzen dute gehiago. Kontsumitzen dituzten film eta aldizkari motak ere desberdinak dira: **mutilek gehiago jotzen dute ekintza eta beldurrezko filmetara eta kirol-letara, eta neskek txutxu-mutxuetara gehiago**.

Ametzen azalpen horiei esker, formalki berdintasunezko gizarte batean bizi bara bagara ere, non gizonen eta emakumeen artean berdintasuna lortu biden den, ikusten ahal dugu nola errealitateak erakusten digun desberdintasun kasu asko daudela hainbat alorretan (hezkuntza, publizitatea...), arau juridikoen kontroletik itzurtzen direnak. Amets neska-ekin ikusten genuen bezala, espazio horiek “sexuen izaera desberdin eta osagarriaren” ideologiak zeharkaturik ageri dira betiere (De Miguel, 2008:29), eta hori begiratzen dute gizonen zein emakumeen. Egungo genero sistemak sorturiko izaera desberdin eta osagarriaren ideologia horrek estereotipo batzuk mantentzen ditu hala gizonentzat nola

emakumeentzat, batzuk zein besteak betetzera hertsaturik daudelarik. Hala, beraz, gorago ikusi dugunez, bai gizonak nola emakumeak mugatzen ditu. Dena den, Amets mutilaren iritzien bidez, ikusten dugu neskek mutilek baino zapaltzaileagoztat jotzen dituztela eredu horiek; nesken kasuan, izan ere, zerikusi handiagoa du eremu publikoan, hots, guztien bizitzari buruz erabakitzen den eremuan, beren geroko garapenari dagozkion ezaugarriekin: jendaurrean hitz egitea, huts egiteko eskubidea, familia kontrola bide publikoan, lan ahalegin handiak egitea lan ordaindu bat lortzeko edo “neska katxarro” bat izateko, gainerako pertsonen gustatzea helburu, hau da, gorputzaren kanpoko kontrol bat izatea ere, haren mendean gertatzen direla eta haren baitan dagoela nola ikusten duten beren burua (konplexu gehiago, ez egokituz gero). Hau da, eremu publikoaren osagai izatera pasa daitezke, baina gizonak baino gehiago erakutsi eta etengabe kontrolatuak izango direla onartu behar dutelarik. Mutilen kasuan, aldiz, zapalketa hori gehiago lotzen da pribatuaren munduarekin, emozioen munduarekin, emozio horien azalpenarekin, elementu sozializatzailen bitartez indarkeria eremura bideratzen direnak (ekintza eta beldurrezko filmak, musika indartsua, “kagüen la hostia”, erreferentzia maskulinoen gabezia bestelako adierazpide batzuei dagokienez). Hala, funtsean, desberdintasun horien atzean, genero eredu tradizionalak ageri dira betiere, zeinek, maskulinitatearen kasuan, gerrariaren eredia bermatzen baitute, esparru publikoko protagonista eta zaintzen duen emakumearen kontrolatzailea dena (sentimenduak kontatzea emakumeak hobeto ulertzen duelako eta emakumea gizonaren gustukoa –“neska katxarroa”– izaten saiatzea).

Bestalde, lerro horietan, halaber, goraxeago aipatu dugun ideologia neomatrixistaren isla ikus dezakegu, emakumeak gaiztoak eta zitalak direlako ideia zabaltzen saiatzen dena, haien artean elkar kritikatzeko dutelako eta elkarri inbidia diotelako.

Ametsen iritziz, amodioa biren kontua da. Ametsentzat, **mutilek, oro har, fisikoari begiratzen diote gehiago, eta neskek pertsona nolakoa den.** Hala ere, uste du zintzotsuna bezalako balioak garrantzitsuak direla mutilentzat. Sexuari, plazerra ematen duen guztiari bezala begiratzen dio. Ama sexuaren arriskuez hitz egiten dio eta, orobat, informazio asko dago gai horretaz, pribilegiotzat hartzen duena, lehenago ez baitzizuten ezer esaten eta dena saiatzea zen. Era berean, haren ustez **gurasoak beldurrago dira neskekin haurdun geldituko balira ere, eta orduan serioago hitz egiten dute beraiekin.** Ildo horretatik, neska batzuk mutilak baino kontserbadoreagoak dira, batzuetan haiekin joan nahi duzulako eta haiek ez dute nahi, mantsoago joan nahi dutela eta. **Ametsek dioenez, orain harreman serio bat izatea, hau da, maitemindua egotea, nerabezaroa hondatzea da, berak bizitza aprobetxatu nahi du eta.** Gainera, adierazten duenez, harreman batean, **adiskideak kontserbatzea garrantzitsua da,** neska-lagun noizean behin egoten da baina adiskideak lehenengo dadude, mantendu behar dira, inoiz ez baitituzu galduko.

Ametsentzat, maitemintzea eta ligatzea desberdina da. Maitemintzeko pertsona hobeto ezagutu behar duzu, apurka-apurka joan, eta ligatzea momentuko kontua da. Ametsek ikusten du bere adiskideen artean aurrez aurreko iritziak daudela ondo ikuste ote duten neska bat (edo baita mutil bat ere) pertsona askorekin nahastea festa egiten ari direlarik. Batzuek diote ez zaiela inporta baina gero **nesken artean kontu arraroa sortzen dela**

elkarri puta esaten diotela, eta beren artean mutilen artean baino gehiago kritikatzeko dira. Beste batzuen iritziz, hori engainatzea da, horiekin nahasten den jendeak jakingo balu, gaizki sentituko litzateke. Nesken eta mutikoen arteko harremanetan gatazkak agertu ohi dira batek gauza bat eta besteak beste bat nahi duenean, orduan kontuarekin, edo bestearekin asko elkartzen ez zarenean, zeren eta, adin horretan, egun osoa ematen baituzko gauzak egiten (entrenamenduak, eskolak...). Ametsentzat, bikotekide ideala izango litzatekeenarekin ondo konponduko zinateke, **gorputz ona** izan beharko luke, eta **ikasketetan ona, jatorra eta zintzoa** izango litzateke.

Emakumeen aukako indarkeria lotsagarria iruditzen zaio. Ez du ikusten bere gelako inor gelako beste bati tratatu txarrak ematen. Definitzerakoan, **eskuaz jotzea edo lurrera botatzea, min egitea dakarren ekintza bat dela dio.** Haren iritziz, psikologikoa larriena da. Uste du beste pertsonaren gaineko kontrola konfiantzarik eza da, itxia izatea da, konfiantza bada ez du gaizki tratatuko. Haren ustez, **hori gertatzeko arrazoiak agian zerikusia izango du mutilak neskak baino garrantzitsuagoak sentitzearekin, oraindik gainetik daudela uste baitute, eta hori ez da horrela.** Era berean, zerbait kulturala dela uste du, behin bikote bat ikusi baitzuen oihuka eta gizonal besotik heltzen ziola eta **jendea haien ondotik pasatzen zen ezer egin gabe. Legeek, harentzat, gogorra- goak izan beharko lukete,** zeren, bestela, erasotzaile bat kartzelatik aterako denean, beste emakume bati egingo baitio berriro.

Sozializazio prozesuen bidez eratzen den gizonen identitatean, amodio erromantikoa ez da bere bizitza proiektuaren faktore egituratzailerik gisa azaltzen, baizik eta areago bakoitzaren proiektuan, lorpen pertsonalen ahaleginean sar daitekeen zerbait bezala, “gerrari on” baten kontu gisa. Amets neskak esaten bazigun neskentzat amodioaren balio sentimentala nagusi dela bere harremanetan, ikusten dugu nola Amets mutilak oztopotzat hartzen duen une honetan bizitza aprobetxatzeko eta, bere harreman eskalan, adiskideen atzetik kokatzen du. Hain zuzen ere, horiek gehiago begiratzen diote neska baten itxurari eta ez hainbeste pertsonari, haren iritziz, neskek egiten dutena.

Amets neskak esan zuen bere indarkeria psikologikoa etengabe jasaten dutela mutilen aldetik, besteak beste, puta bezalako irainen bidez; Amets mutilak, aldiz, esaten digu ez direla mutilak puta kartela jartzen dutenak, baizik eta neskak berak haietako bat mutil askorekin katramilatzen denean. Gaurko errealitatetik abiatuz, emakumeen aurkako indarkeria ez da politikoki zuzentzat hartzen eta, bestalde, gogoetabide neomatxista bat dago, emakumeak gaiztotzat jo dituen eta, hortaz, gertatzen zaiena merezitzat jotzen duena; hori kontuan hartuz, ulertzen da gogoetabide inkongruentzia hori gerta daitekeela. Halaber, gerta liteke mutil talde honek, zehazki, balio judizio mota hau egiteko joera ez azaltzea, azken finean, kontrol eta indarkeria molde bat da, bere beren diskurtsoan onartzen ez dutena.

Azkenik, Ametsak, emakumeen aurkako indarkeriaz den bezainbatean, funtsezko bi ezauzgarri aurkeztu dizkigu: gizona emakumea baino garrantzitsuagoa sentitzen den eta bere burua gorago dagoela sinesten duen egoera, eta ez berak era horretara pentsatzen duelako, baizik eta gizartean sineste hori hedatuz doalako indarrean dagoen genero sistematik abiatuz, zeinak genero ereduak hierarkizatu, desberdindu eta osatzen dituen.

Indarkeria normalizaturik dago kultura aldetik, kontua ez da indarkeria berez erabiltzen dugula –hala izatera pertsona guztiek erabiliko genuke–, baizik eta gure kulturak onartu egiten diela pertsona guztiz zehatz batzuei indarkeria hori erabiltzea kontrol mekanismo gisa. Kontrol mekanismo horren helburua ezarritako ordena mantentzea da, status quo horrek generoen artean dagoen botere erlazio asimetrikoa erreproduzitzen jarraitzeko bide ematen duela eta mantentzen jarraitu nahi dutenak faboratzen dituela: gizonak kasu honetan. Alabaina, analisisian planteatu dugun guztiaren ondoren, egiatan norbait faboratzen du harreman zapaltzaile eta mugatzaile honek?

*Ametsek **ikusi du jende gaztearen** artean ere badela genero indarkeria. Egun batean ikusi zuen Donostian nola bere adineko mutil batek neska bat jotzen zuen, iletik heldua zuen eta belarrondokoak jotzen zizkion. Etxean hori bera ikusi dutelakoan dago, litekeena da orain arte aipatu dituen desberdintasun eta bestelakotasun arrazoiek zerikusia izatea horrekin, baina haren iritziz bigarren mailakoak dira.caso. Pero, después de todo lo planteado en el análisis, ¿realmente favorece a alguien esta relación represiva y limitante?*

[Neska bat mototsetik heldua duen mutil bat ikusten da. Behin eta berriro jotzen du. Neska lurrera erori da. Oihala itxi.]

Hala bukatzen da esperientziak eta ideak gure azterlanera ekarri dituzten pertsona guztien lekukotasunak, iritziak eta gogoetak oinarri harturik egindako kontakizun dramatizatua. Jarraian, emakumeen aurkako indarkeria gure gizartean emakume eta gizon egiten garen eraren emaitza dela erakusteko erabilitako argudioak laburbilduko ditugu, bereziki genero sistemen ondoko alderdien bidez: maskulinitatearen eraiketa, feminitatearen eraiketa, amodio erromantikoaren mitoa eta familia tradizionalaren ideala, horiek guztiak botere harreman asimetriko batzuek bilbaturik.

III. ATALA

ONDORIOAK

5. ONDORIOAK

Azterlan honen ondorio orokorrek baieztatzen dute emakumeen aurkako indarkeria gorabehera handiko gizarte arazoa dela Gipuzkoan, eta gure erkidegoko pertsona askori zuzenki eragiten diola, eta zeharbidez gipuzkoar biztanleria guztiari. Diagnostikoak aurkitu duenez, genero indarkeriaren hainbat agerbideren aurka aurreratu bada ere, eskumena duten erakundeek ez diote behar bezain sendo ekin arazoari.

Ikusi dugunez, indarkeriaren fenomeno berehalako arretan eta arreta urgentean pertsonalizatu edo naturalizatzeko joera gertatu da, emakumeen aurkako indarkeria egoera lazgarriek hala exijiturik. Horrek arazoaren gizarte alderdia saihestea ekarri du, alde batera utzi direlarik horren sustrai sakonak, gure sistema soziokulturalaren ehunean berean barnatzen direnak. Gainera, pertsona babesgabeenak jotzen dituzten kasu larrienak artatu beharrak profesionalen arreta beretzen du, erakundeen baliabideak xurgatzen ditu eta, prebentzioari begira, indarkeria bere osotasunean kontuan hartzea galarazten du.

Hala, beraz, zorrotzago jokatu beharko litzateke, ez bakarrik ondorioak arintzeko, baita gizarte izurri horri aurrea hartzeko ere. Indarkeriaren biktimei laguntzeko baliabideen alorrean hobekuntza izan bada ere, azterlan honetan azalduko arazoaren egiturazko izaera dela eta, beraiei era globalean ekitea eta inplikaturiko alderdien erantzun koordinatua eskatzen du.

Atal honetan, tratu txarren biktima diren emakumeen eta tratu txarren emaile diren gizon profilen inguruan osaturiko kontakizunen analisia azalduko dugu xehe-xehe, txosten honen hasieran planteaturiko galderei erantzun ahal izateko: gaurko egunean emakumeen aurkako indarkeriak zergatik eragiten ditu biktimak oraindik?, zergatik gauzaturiko legeak, planak eta protokoloak ez dira aski izan berdintasunezko gizartea bermatzeko emakumeentzat eta gizonentzat?, zergatik gizonen jokabide menperatzaileak eta emakumeen mendetasunezkoak onartu ez ezik, sustatu ere egiten ditugu?, zergatik ezin erauzi ditzakegu erasoak, tratu txarrak eta abusuak?

5.1. EMAKUMEEN AURKAKO INDARKERIAREN IRAUNKORTASUNA XXI. MENDEKO GIPUZKOAKO GIZARTEAN

Azken urteetako emakumeen aurkako indarkeriari buruz eskuragarri dauden estatistikak aztertutik, esan dezakegu biktimen bi herenak baino gehiago lurralde nazionalen sortuak direla, gehienak 18-40 urte bitartekoak direla eta bizikide izan duen bikotekidearen edo bikotekide ohiaren eskutik jasan duela indarkeria. Bestalde, bereziki aisialdi denborarik gehien partekatzen dutenean gauzatu ohi da indarkeria.

Proiektu burutu gabea

Gure protagonisten lekukotasunek eta publikoaren iritziek, bereziki jende gazteak azaldukoen, kontraesan bat jartzen dute agerian, hots, alde batetik, emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna lortua dagoelako ustea eta, bestetik, “proiektu burutu gabea” (Carmen Díez, 2003) delako frogatzen da —emakume askoren lanaldi bikoitzaren eguneroko injustiziatik etxeko indarkeriaren errealitate gordin eta gogorreraino—.

Dena dela, gizartean zabaldu den gauzak aldatu direlako nozio horrek segurtasun sentazio faltsua sortzen du, eta horren ondorioz bai emakumeek bai gizonak, hala herritarrek nola administrazioek —inolako justifikaziorik gabe— konfiantza dute berdintasunean .

Emakumeak aurrean doaz

Desberdintasunaren iraunkortasunerako azalpen bat zera da, emakumeak aldatu egin direla baina gizonak atzean gelditu direla. Gizonak ere ez badira aldatzen, haiekin parekatzeko emakumeek buruturiko ahaleginak ez dira kontuan hartuko. Hori da XXI. mendeko hasieraren egoera, feminismoa bidegurutze horretan aurkitzen da.

Emakume gazteek ikusten dute ikasketa “maskulino”-etan sartzen direla, baina mutilek nekez aukeratzen dituzte “femenino”-ak. Mutilek ikusten dute bai ama eta bai aita etxetik kanpo ari direla lanean, baina kasurik gehienetan, gizonak etxeko lanetan beren emazteei “laguntzen” jarraitzen dute.

Berniz geruza mehe bat

Nahikoa da itxurazko berdintasun horren azpian apur bat aztarrika egitea ikusteko nola gauzek, muinean, berdina jarraitzen duten, eta azalean arrakala batzuk ireki diren arren, genero sistemak eusten dieten gizarte egituraren zimenduak beren lekuan daude, egon ere. Maskulinitate eta feminitate ereduak hor jarraitzen dute, “emakumeak emakume izan behar du eta gizonak, gizon.”

Irudikeria bat

Eguneko egoera eta Espainiar estatuko etxeko andreak orain dela hogeita hamabost urte bakarrik sufritzen zuten zapalketa konparatuz gero, XXI. mendeko Gipuzkoako emakumeen ustezko askatasuna, autonomia eta aukera ondorioztatzen da. Baina hori ameskeria besterik ez da, garai bakoitzeko egoera soziopolitikoarekin bat datorren irudikeria: euskal mundu tradizionalaren matriarka edo XX. mendeko “superwoman” hori. Guztiari ekin ahal diona, inoren mendean ez dagoena, etxeko brida eskuan eta dirua poltsikoan duena, baina feminitate eredu bati edo besteari, amarenari edo andre heroienari leial jarraitzen duena.

33. Ez da jai espaziora baino urrunago begiratu behar, beste ikerlan batean aztertu dena. Hain zuzen ere, Gipuzkoako Foru Aldundiaren Lankidetzako, Giza Eskubideetako eta Berdintasuneko Zuzendaritza Nagusiak (Kiroletako eta Kanpo Ekintzako Departamentua) agindutako lan hori emakumeek jaietan parte hartzeko agerturiko erresistentzia ulertzerako zuzendurik zegoen. Alor horretan, halaber, Irun eta Hondarribiko Alardeetan emakumeek gizonetakoekin berdintasunean parte hartzeko duten eskubidea galarazteko erabilitako indarkeria analizatu da (Bullen & Díez, 2002). Emakumeak kanpoan uzteko eskubidearen alde azkenaldian emandako epaiak emakumeen bazterketa arinkeriaz hartzea den gaitz endemikoaren adierazgarri dira.

Edertasunaren mitoa

Natalie Wolf-ek agerrarazten duenez, emakumearen askapen mugimenduak etxeko andrea ordezkatzeko zuen beste eredu bat bilatzera bultzatu zituen publizitate etxeak; ondorioz, hura desagertu zen begien bistatik eta, harekin batera, etxeko arloan emakumeari zuzenduriko merkatua. Emakumeak lan munduan eta espazio publikoan txertatzen zirenez gero, enpresek beste emakume bezero bat sortu beharra zuten, garai berrietarako egokia, baina oraindik gizarte kapitalista eta matxistan nagusi zen gogoetabideari lotua. Eta hala, “edertasunaren mitoa” delakoaren bertsio modernoa sortu zen, bere diskurtsoarekin: modara joatea, mehe egotea, makillatzea, norbere burua zaintzea.

Eta bai Amets neskak nola Amets mutilak ingurura begiratzen dutenean, merkatua nagusitzen ari dela ikusten dute genero bakoitzari atxikiriko jostailuen fabrikazio eta salmentaren bidez, publizitatearen bidez, zeinak emakume ederraren irudiak objektu gisa erabiltzen dituen, edo bestela ama gisa, bere haurrekin, etxeko sukaldean. Emakumeak lan merkatura sartzen dira baina beren parte hartzea aisiaren espazioan, jolas eta tradizioaren alorrean geldiagoa eta zailagoa da, litekeena bada: ikastetxeetan mutilek patioko erdialdea hartzen dute futboleko jolasteko eta kirol maskulinoak interes gehiago pizten du eta dirulaguntza gehiago bereganatzen du. Familiek, eskolek, kirol klubek laguntzen dute eredu batzuen sorreran eta mantenimenduan, horiek aurkezten duten eran, emakumeak pertsona bizkorak dira, eta gizonak indartsuak. Desberdintzeak unibertsoaren dikotomizazioa –femeninoa eta maskulinoa– indartu eta naturalizatzen du.

5.2. MASKULINITATE HEGEMONIKOAREN INDARRA

Talde edo erakunde batek bere antzekoen gainean duen nagusigoari hegemonia esaten zaio; hala, maskulinitate hegemonikoa gizon izateko eredu baten ezarpenari dagokio, beste aukera batzuen gainean ezartzen dena. Ez du esan nahi eredu bakarra denik, baina aukerak neurtzeko neurri gisa ezartzen da.

Illo horretatik, genero sistemetan sartuz gero, ikusten dugu Antonio Gramscik “hegemonia kultural” deitu zituen mekanismoekin loturik funtzionatzen duela. Hain zuzen ere, “hegemonia kulturala” era honetara deskribatu zuen: pertsona edo talde batek beste talde batzuen gainean ezarritako nagusigoa, horiek bere esparrura eramateko eta bere balioak, sinesteak eta ideologiak inposatzeko, horiek sistema politiko eta sozialari eusten diotela, pentsamenduan eta ekintzan homogeneotasun egoera bat lortu eta iraunaraztea helburu.

Maskulinitate hegemonikoaren ereduak bi alderdi ditu: “gerrariarena” eta “familiaburuarena”.

Gerraria

Dolores Julianok deskribatu du gerrariaren eredua. Ondoko ezaugarriak ditu:

- >> Gogorra
- >> Sorra sentimenduekiko
- >> Garailea, nagusi izateko erabakia

- >> *Handinahia, lorpen pertsonalak burutunahia*
- >> *“Mundua irensteko” prest*
- >> *Nagusitasun zentzua, autoestimu handia eta “besteen gainetik” egoteko premia*
- >> *Borrokarako prest emakume ederraz jabetzeko*
- >> *Oldarkorra*

Ezaugarri horiek bide ematen dute indarkeria fisikoa zein psikologikoa erabiltzeko, maitearen erabateko kontrolean eta harreman posesiboan. Behin eta berriro agertzen dira gure protagonisten baitan:

Gogorra

Gizon bihoztunaren ereduak borrokalari izateko adorea eta indar fisikoa onartzea dakar berekin.

Sorra sentimenduekiko

Emakumeek tratatu txarren emaileak (Jesús, Mikel) deskribatzerakoan diotenez, ez dute emoziorik erakusten, ez dira hitz egin zaleak ez emozioak azaldu zaleak; gerrariaren ereduarekin bat etorririk, eragindako oinazeaz ez dira ohartzen ez damutzen.

>> *Hala, gizonak ez diote uzten beren buruari sentimenduak azaltzen eta txikitatik irakasten zaie (gaur egun ere) negarrik ez egitera, “gizon izatera”. Emozioak azaltzea beren maskulinitatea zalantzan jartzea da, gehiegi hurbiltzen da eredu femeninoa, hori arriskutsuegia da.*

Garaile eta handinahia, “mundua irensteko prest”

Eredu indibidualista da, besteekiko enpatiaren aurkakoa; gizon hauek ez dute onartzen beren ekintzen erantzukizuna, uste baitute beren helburuak lortzeko eskubidea dutela, kosta ahala kosta eta gainerako pertsonak ezertan kontuan hartu gabe.

Nagusitasun zentzua

Denbora luzean zehar gizonak emakumeen gainetik daudelako ustea gizartean erroturik zegoen eta lege sistemak islatzen zuen hori (frankismoaren garaiko senarraren baimena horren adibide garbia dugu).

>> *Eredu maskulino hegemonikoaren beste alderdi bat, zenbait egilek –Conell-ek batez ere– deskribatua: emakume izatearen antitesia da. Hau da gizon izateak emakume ez izatea esan nahi du.*

>> *Balioen hierarkizazioaren barnean, emakumeak ez izatea nozioak femeninoari dagokion guztia mendekotzat hartzea dakar, edo emakumeek egiten dutenekiko estimurik eza.*

>> *Halaber, gizonak gozatzen dituzten pribilegio batzuk emakumeentzat debekatuak izatea dakar. Aspaldiagoko ereduetan, ez da nahi izaten emakumeak etxetik kanpo ikastea edo lan egitea, ez gidatzea eta ez edatea ere. Hau da, jokabide maskulinoak ez ditzala imitatu.*

Borrokarako prest dago emakume ederraz jabetzeko

Antzinako jaunari dagokion gerrari ereduaren alderdi bat da; dontzeila erreskatatzen zuen edo torneo batean besteen aurka borrokatzen zen printzesa eramateko saria

lortzearren, emakumea gauza bat bailitzan. Emakumea objektu gisa, jabetza gisa, berriro agertzen da Txema bezalako gizonen kontakizunetan, borroka egiteko prest dagoena bere desiraren objektua lortu eta mantentzearren.

>> Emakumeak “gauza bihurtzea”, hau da, pertsona objektu bihurtzeak maskulinitate baten eraiketaren osagai bat da, maskulinitate hori bere “trofeoen” gainean berresten delarik: emakume ederra, automobila, arropa jakin bat (Manuren Levis galtzak), eski pare bat...

>> Emakumea gizonaren estatusaren sinbolo gisa, alderdi hau edertasun femeninoaren kanonek baldintzatua delarik: Maiteren kasuan, ahalmen urritasunak ez du eredu hori betetzen eta, harrotasunaren orde, lotsa eragiten du Mikelengan (ez du emaztearekin jendaurrean agertu nahi, etxean umiliatzen du halako eran non emazteak bere burua ezkutatu behar duen pijama jartzeko), eta, aldi berean, gizon gerrariaren buruan, errukirik gabe, haren gaineko kontrola berresten du, irabazi duen zaldunaren gisa eta, beste inork egingo ez duenean, maitatuko duen zaldunaren gisa.

Oldarkorra

gerrariaren ereduak indarkeria erabiltzea dakar berekin, jokabide oldarkorra justifikatzearekin batera, gizonengan landua eta are txalotua dena. Oldarkortasuna, gainera, pertsonengan baina batez ere gizonengan, “berezko” zerbait gisa hartua da eta, beren emazteekin erabilitako indarkeriazko jokabideen aitorpenetan, bulkada fisiko bat kontrolatzeko ezintasunean bilatzen dute justifikazioa.

Familiaburua

Maskulinitate hegemonikoaren beste alderdia “famiako aitaren” inguruan itxuratzen da:

- >> Langilea
- >> Hornitzailea
- >> Aurreztailea, dirua kontrolatzen du
- >> Familia ordenaren zaintzailea, araua hausten dituzten kideak zigortzeko eskubidea du
- >> Bere denboraren jabea, aisialdirako eskubidea
- >> Seme-alabak, batez ere mutilak, izateko gogotsu

Aurkezturiko profiletan, ezaugarri horien ondoko adierazpideak ikusten ditugu:

Langilea, hornitzailea, aurreztailea

gure azterlaneko protagonistak diren gizonak langileak dira, batzuk besteak baino egoera ekonomiko hobean daudenak, baina guztiek partekatzen dute berek lan egin behar dutelako sentsazioa eta hori familia mantentzeko egin behar dutela. Kasu batzuetan, nahiago zuten berek lan egitea eta emakumeak etxean gelditzea, seme-alabei kontu egiten, baita senarrari ere, lanetik nekaturik datorrenean.

>> Gizonak etxeko finantzekiko erantzukizun nozioa adierazten dute; haien kultura ondarearen parte bat zera da, berek izan behar dutela familiaren hornitzaileak eta, horrekin batera, etxeko gastuei buruz erabakitzeke eskubidea dutela bikotekideari kontsultatu gabe, are etxebizitza bat edo automobil bat erosterakoan ere.

>> Era berean, emakumeek dirua xahutzen dutelako ideia agertzen da, alderdi ekonomikoak haien esku utzi ezin direlako (hori euskal matriarkaren ereduaren aurkakoa bada ere). Horrek indarkeria ekonomikoa, kontuen murrizketa eta gastuen kontrola dakartza.

Familia ordenaren zaintzailea

Aita agintzaile gisa, familian nork zer egin behar duen esaten duena, bere ahotsa inposatzen duena (emazteari ez dio uzten jendaurrean, adiskideekin hitz egitea), baita bere borondatea ere (norekin egongo diren, nora joan behar duten erabakitzen du).

Bere denboraren jabea

Gizonak ez du azalpenik eman behar denboraren erabileraz eta beretzat astialdiak hartzeko eskubideaz. Manuren kasuan bezala, berak nahi duenean atera daiteke etxetik, eta berdin etxean sartu; Aintzanez, ordea, beti etxean, haren zain egon behar duela exijitzen du.

>> *Hemen aisialdi maskulinoaren espazioa agertzen da: kirolak, gizontasunezko jarduera erritualistak, hala nola zezenketak edo ehiza.*

Seme-alabak izateko gogotsu

gizonek azaltzen duten familia izateko gogo nabarmendurik ageri da kontakizunetan. Aita izatea “familiaburua” ereduaren ezaugarri nagusia ez bada ere (feminitatearen eredu tradizionalean ama izatea gailen agertzen dela, beherago ikusiko dugunez), alderdi honek arreta gehiago mereziko luke maskulinitateari buruzko azterlanetan, behin eta berriro eta era garrantzitsuan agertzen baita aztertutako kasuetan, zeinetan aita izateko, familia bat sortzeko nahia azpimarratzen den.

>> *Seme batengan bere burua berreginik ikusi nahia indartsu agertzen da Manuren kasuan, esaterako, lehen alabarekiko interesik ez badu ere, bihozberago agertzen da bigarren alabarekiko, haren antza handiagoa duelako, beraz, izaera maskulinoa erakusten duelako.*

>> *Seme-alabak, halaber, segurtasun ezaren iturri dira eredu hegemonikoaren esparruan, non emakumeen monogamia eta leialtasuna sakratutzat hartzen diren, gizonaren ohorean eragina dutelako. Haur bat beste gizon batena izan daitekeelako susmoak funtsik gabeko jelsia eta suminaldi irrazionala dakar gure kontakizun batzuetan. Ereduak indarkeriaren agerraldia eragin eta justifikatzen du.*

Bi ereduak koexistitzen dira aldi berean eta pertsona berarengan, eta aukera gisa agertzen diren beste eredu batzuek berretsiak edo zalantzan jarriak gerta daitezke. Bestalde, zaintze, sexualitate eta amodioarekin zerikusia duten beste elementu batzuk zeharkakoak dira:

Norbere burua zaintzeko ezintasuna

Gizon hegemonikoaren rolaren gogortasuna eta askatasuna gorabehera, zainduak izateko premian agertzen dute gizonek beren ahultasuna eta mendekotasuna.

Etxea eta familia zainduko dituen emakume bat izateko ametsa aitortzen dute, jatekoa prestatu eta etxea, gizonek emateko gai ez diren, “ukitu femenino” horrekin atonduko duena.

Gizonaren ohorea, emakumearen garbitasuna

Sexualitatea ezinbestean agertzen da amodiozko historietan, garai guztietan eta eredu guztietan. Emakumeen aurkako indarkeriari dagokionez, emakumeen sexu jarduera kontrolatzeko nahia agertzen du gizonak eta kontrolik gabe dabilela sumatzen duenean, bere

burua justifikaturik ikusten du modu erasokorrean erantzuteko, haren jokaera zigortu eta begiratzearren.

Emakumeen –bikotekideen, amaren, arreben– sexualitatea kontrolatzeko eskubidearen jabetza ikusten dugu Maiteren semearen kasuan, kezkatu ageri baita bere arreba “desbideratu” ez dadin”, ustez amak egin duen bezala.

Sexualitatea bekatu eta emakumea bekatari direlako ideiak, judu-kristau tradizioan hain errotua denak, emakumeak gizona tentatu eta probokatzen duelarik, indarrean jarraitzen du gure garaian, nahiz beste itxura batekin. Jende gaztearen arabera, sexu jarduerak onartua eta onetsia izaten jarraitzen du gizonengan, baina ez da hain ongi ikusia nesken artean, “puta” edo “urdanga” bezalako epitetoekin zigortzen dituztela.

Gizon maitemindua

Maskulinitatearen eredu hegemonikoak nagusi badira ere, aniztasuna dago familiarekiko jarrerari dagokionez eta izate afektibo maskulinoaren agerbideetan.

Fernando gizon maitemindu gisa aurkezten da baina aitortzen du emozioak menderaturik sentitzen denean, “panpina” bihurtzen dela, gainerakoek, kasu honetan emazteak, nahierara erabiltzen duten trapuzko panpina.

Izate afektiboa borrokan dabil izate maskulinoarekin, zaila da eredu nagusiari aurka egitea, eta lagunen artean tratatu txarrak gertatzen diren kasu batean parte hartu nahi duenean, astinaldi bat hartzen du erantzun gisa. Gainera, bere amaren heriotza negartzen duenean eta, hori dela-eta, depresioan erortzen denean, emazteak mespretxatu eta irrigarri uzten du.

Berak emaztearen aurka erabiltzen duen indarkeriaren interpretazio bat ondokoa izan liteke: bere gizon harrotasunean zauriturik –jadanik sentiberatasun emozionalak zalan-tzan jarria–, eredu hegemonikotik erantzunez erreakzionatzen du, bere burua gizon gisa berresteko eta galduriko boteretik zerbait berreskuratzeko ahaleginean.

Ezpatak golde bihurtzea

Genero indarkeriaren aurkako borroka antzinako ereduak desagertzea dakar. Gure metaforari jarraiki, gerrari zaharrak armak entregatu behar ditu, eta suntsipen tresnak berdintasunezko gizarte eta gizarte ez-bortitz baten onerako lanabes bihurtu.

Baina gizon batzuei kosta egiten zaie bizitza osoan izan direna alde batera uztea, lotura haustea aurreko belaunaldietatik jaso duten ereduarekin, horren arabera osatu baitute beren gizon identitatea.

Pertsona aditu batzuentzat, guztiz zalantzan jarria edo desagertzeko zorian dagoen eredu bati heldu beharrez gizonak egiten duten azken ahalegina da emakumeen aurkako indarkeria. Piztia inguratu baten gisa, bere burua mehatxaturik ikusirik, gizonak etsipenez erantzuten du eta indarkeriari heltzen dio, hain zuzen ere oldarkortasunaren inguruan eraikiriko irudia atxiki nahiz.

5.3. FEMINITATEAREN ZAURGARRITASUNA

Maskulinitate hegemonikoaren eredua bi ardatz nagusiren inguru eraiki bada ere, esan liteke feminitatearen eredu nagusiak bi ardatz dituela: ama izatea, alde batetik, eta desira gai izatea, bestaldetik. Eredu eta balioen sistema hierarkizatuan kokatuz gero, “emakume ona” “emakume gaiztoa”-ren nozioari kontrajartzen zaio, azken horren adierazpen nabarmenena “puta”-ren irudia delarik³⁴.

Indarra baliatzea eta bestearen kontrola gauzatzea oinarri dituen eredu maskulino batean entrenatuak izanik, gizonen indarkeriaren erabilerak erasotzen erraz egiten dituen feminitate eredu batzuen arabera sozializatzen dira emakumeak; hain zuzen ere, nola sozializatzen diren hautemateko premiak dakar eredu horien analisiaren garrantzia.

Ama-emazte ereduzkoa

Emazte eta ama, behe mailako izaki gisa gizonaren mendekoa den emakumearen ereduak frankismoaren garaiko Espainiako estatuan erdietsi zuen bere adierazpen nabarmenena. Eredu honetan, ondoko ezaugarriak gailentzen dira:

- >> *Gizonarekiko mendekotasuna, goi mailako izakia denez*
- >> *Zerbitzaria, zaintzailea, esklaboa, etxean kokatua eta seme-alabak haztea xede duena*
- >> *Pasibitatea, etsipena, ukoa, eraspena, sakrifizioa*
- >> *Espirituala, gozoa, jainkoazko munduarekin lotua eta zoriona sortzeko gaitasuna duena*
- >> *Sentibera eta bere emozioei lotua; babesgabea, babesaren beharra duena, ahultasuna*

Gure azterlaneko kontakizunetatik bi alderdi ondorioztatzen dira: alde batetik, emakumeen esperientziak, bikotekideen zein gizartearen exigentzien jakitun direla, eta, bestetik, gizonen itxaropena, ama eta emaztearen idealizazioak horretan eragina duela.

Gizonarekiko mendekotasuna, goi mailako izakia denez

aurreko garaietan gizonari emaztearen gaineko lege aginpidea ematen zioten, eta gizarte arau gisa ezarria zen senarrak emazteari agindu ahal izatea, egin behar zuena esatea: “Zuk egin ezazu agintzen dizudana.”

Zerbitzaria, zaintzailea, etxeko esklaboa

emazteek senarrei zerbitzatu behar zieten, eta lan alorra debekatua zutenez, etxeko esparrua haien ardurapekotzat hartzen zen. Lan ordaindutik gizonak zekarten soldataren truke, emakumeek etxea mantendu, seme-alabak hazi eta etxeko eginkizun guztiez arduratu behar zuen.

³⁴. Eredu horiek Irun eta Hondarribiko Alardeetan emakumeen parte hartzeari buruzko argudioetan identifikatu dira eta deskribaturik daude bai Bullen & Egidoren lanean (2003), bai Gipuzkoako jaiei buruzko azterlanaren esparru teorikoan, goian aipaturiko genero ikuspegitik.

>> *Fernando bezalako gizon batzuen kontakizunetan, norberaren ama familia oinarri gisa idealizatzea ikusten da, baina ideal hori frustratua gelditzen da bere emaztearengana eraman nahi duenean eta rol hori betetzeko prest ez dagoela aurkitzen duenean.*

>> *Emakumeek zaintzeko duten gaitasuna naturalizatu egiten da “ukitu femeninoa” esentzializatzen duten gogoetabideetan eta sinestarazten du berez gai direla etxea eramateko edo pertsonak zaintzeko.*

Pasibitatea eta sakrifizioa

Inma kontziente da bere erantzun ezaz, urte askotan indarkeria, hala fisikoa nola psikologikoa, jasan duenaren eskutik, baina bera, beste asko bezala, hain zuzen ere, “jasaten”, ez kexatzen, defendatu gabe gertatzen zitzaiena onartzen hezia izan da. Horrek esplikatu dezake, neurri batean, hainbat urteren ondoren egoeraz kontzientzia hartu arren, halako nagitasun batek hartzen duela egoerari amaiera emateko orduan, egoera horrekin bizitzen jakin duenari.

>> *Beste batzuek diotenez, seme-alaben onerako jasaten dute; Maitek, esaterako, senarraren kolpeak jasaten zituen umeak jo ez zitzaizkion.*

Espirituala eta gozoa, jainkozko munduarekin lotua

Erlijioaren pisuaren ondorioz, gizonak “tentatu” eta probokatzearen errudun gisa aurkeztu dira emakumeak.

Sentibera, babesgabea, ahula

Emakumeak izaki irrazional, beren emozioei loturik, eta gizonen mendeko gisa osatu badira, ondorioa zaurgarritasun izugarria da, autoestimu apalarekin eta erreakzionatzeko ezintasunarekin zerikusia duena.

>> *Emakume gazteek aitortzen dute beti beren adiskideen, familien edo eskolaren “feedback”-a bilatzen dutela, etengabeko oniritzi sozialaren beharrean daudela.*

Birjina edo puta

Emakumeek etengabeko kontraesana bizi dute: emazte ona eta ama ereduakoa izateaz gain, aldi berean, emakume objektua izan beharra, indarreko edertasun kanonen arabera moldatua. Baina hemen beste tranpa bat dago: bikote monogamiko heterosexualean kontraesana. Ama Birjinaren irudi katolikoaren bidez gaingaitzen da, ama eta aldi berean sexualki “garbia” dena. Finkaturiko arauetatik ateratzen diren emakumeak muturreko poloan kokatzen dira, “emakume gaizto” gisa baztertu eta zigortzen direnak, “puta” delakoa horien ordezkari nabarmenena delarik.

Emakume gazteek presioa sentitzen dute oraindik: eder, mehe eta modara jantziak egon behar eta, aldi berean, portaera horiek berek mutil-lagunen kritikak dakartziete, era batera mugitzea, zangoak edo atzealdea edo bularra erakustea leporatzen dietela.

Sexualitate femeninoa arriskuarekin loturik agertzen da herri imaginarioan (Vance, 1989), eta ez hainbeste gizonentzat nola emakumeentzat berentzat. Moralitasun katolikoak mendetan zehar sustatu du ideia hori. Bortxaketa emakume baten segurtasun eta ongizatearen aurkako mehatxu handientzat jotzen da, eta gipuzkoar amen beldurra sortzen du alabak gauez ateratzen uzterakoan, zerbait gerta dakien izua. Eta aldi berean, beldur hori

transmititzeko erreparoa, beldurra ere genero sistemen osagaia baita, emakumeak geldiarazi eta are zaurgarriagoak egiten dituen.

Indarkeriarekiko tolerantzia

Emakumeek zergatik aguantatzen dute, zergatik ez dute etxetik alde egiten, horra genero indarkeriari buruz gogoetatzerakoan behin eta berriro planteatzen den galderetako bat. Azalduriko ama-emazte ereduaren ezaugarriek argibide batzuk ematen dizkigute:

- >> Sozializazioa pairakortasunean, norberak nahita harturiko erabaki baten ondorioak jasan beharraren ideia
- >> Erruduntasuna, bikotekidea aukeratzerakoan porrot egin izanaren sentsazioa eta arazoa eragin duena izatearen nozioa
- >> Kolpeak berak ez hartuz gero, seme-alabek hartuko ez ote dituzten beldurra
- >> Norberaren arazoak jendaurrean azaldurik ikusteko lotsa, harreman sexualen pribatutasuna, kontua ez ateratzeko nahia (seme-alabengatik ere); etxeko indarkeria oraindik tabu sozial bat izatea
- >> Mendekotasun ekonomikoa
- >> Mendekotasun emozionala
- >> Genero sistema barneratzea, zeinak huts egindako emaztea eta ama txarra izatea leporatzen dion
- >> Indarkeriazko egoeratik ateratzeko banaka diharduzun arren, berriro ez gertatzea gizarteak ez duela bermatzen jakitea, sakoneko egiturek berdinak izaten jarraitzen baitute, ereduak beren horretan baitiraute. Gipuzkoar emakume baten hitzetan, kartzelatik ateratzen zara baina kanpoan ere kartzelaturik zinduzkan sistema berak kartzelaturik jarraitzen duzu.

5.4. AMODIO ERROMANTIKOA

Amodio erromantikoaren ideologiak gauza guztien gainean jartzen du emozio hori, gure bizitzen ardatz egituratzaile gisa, mundu guztiak helburu izan beharko lukeen balio gailena. Amodioa³⁵ gizabanakoaren sentimendu gisa, esperientzia pertsonal bezala aurkezten da, baina kulturala ere bada. Hau da, emakume izatea edo gizon izatea bezala, maitatzeko eta maitatua izateko modua ere ikasi egiten da, toki eta garai zehatz baten kultura eredu berezi batzuen arabera.

Gizon izatea eta emakume izatea kontzeptuak deseraiki ditugun era berean, orain amodio erromantikoaz dauden ideiak aztertuko ditugu eta noizbait maitemindurik egon direla adierazi duten pertsonen arteko indarkeriazko jokabideekin duten lotura begiztatuko dugu. Pertsonari dagokiona eta soziokulturala batu beharko dira ikusteko nola erreakzionatzen duen pertsona batek, konfigurazio indentitatea zein den eta bere identitatea nolako ingurunean moldatu den.

³⁵. Hemendik aurrera, “amodioa” erabiliko dugunean amodio erromantikoaren kontzeptuaz arituko gara, bestela zehazten ez badugu.

- >> Amodioa gauza guztien gainean, bizitzan garrantzitsuena
- >> Amodioa gauza irrazional gisa, haren aurka ezer egin daitekeelarik, “sentimenduak sentimendu dira”
- >> Bi pertsona batean batzen dituen amodioa, laranja erdiaren ideia
- >> Amodioa makila magiko gisa, mundua eraldatzeko gai
- >> Amodioa betikoa, ipuinen amai zorionsua
- >> Amodioa sufrimendu gisa, jasaten duena, barkatzen duena
- >> Amodio monopolizatzailea, soil-soilik izaki maitearen presentzia desiratzen duena eta lagunak zein senitartekoak baztertzen dituena
- >> Amodio posesiboa, jeloskorra, jokabide kontrolatzaileak, oldarkorrak eta indarkeriazko ezteak

Amodiozko gertaerez bilduriko kontakizunek harreman baten hasierako “eztei aldia” deskribatzen dute, maitemintzeko aldia, maiteminduriko pertsonak maitasun kolpeari menderatzen zaizkioneko, iritsi eta haien borondatearen aurka ezartzen den zerbaiten gisa deskribatua eta ondoko ekintzak diktatzen dizkiena, pertsonak txotxongiloak balira bezala. Amodioak itsuturik egoteaz, arriskua ezin ikusteaz hitz egiten da, familiak edo lagunak behin eta berriro hartaz ohartarazi arren.

Aldi horretan, hala Maitek nola Aintzanek esplikatzen dute beren burua lerratzeraz uzten zutela, eta mutil-lagun bereganatzaileen adeitasun seinaleak eta haiekin ezin izan eta ezin bizi zitezkeelako adierazpenak amodioaren frogatzat hartzen zituztela. Baina erakustaldi horiek gizonek harremanari jarrera posesibo batez ekiten ziotelako seinaleak ziren, emakumeak beren zerbitzu eskusiboaren mende zeuden objektu gisa tratatu eta haien mugimendu eta denborak, gizarte eta familia harremanak, gastuak barne, kontrolatzen zituztela.

Maite den pertsona gauza bihurtzea indarkeriaren zikloaren parte bat da, era horretara bikotearen baitan tentsioa areagotuz doala. Hori jeloskortasunean ageri da, eta beren emazteez fidatzen ez diren gizonek inolako oinarririk gabe egotziriko hainbat salaketa, susmo eta gaitzespen kasu ikusi ditugu. Fernando bezalako gizonek jelosia hori beretua dauzkan amodioaren fruitu gisa esplikatzen dute, baina “hainbeste maite zaitut non hilko baitzaitut” edo “nigandik banantzen bazara, hilko zaitut” bezalako esaldietan bilduriko adierazpen bortitzak agerrarazten du puzturiko jabetza zentzu horren arriskua.

Kontakizun askotan, amodio erromantikoaren unibertso idealizatuak talka egiten du eguneroko errealitatearekin: lan egiteko eta familia aurrera ateratzeko premiak, gaixotasunak edo sortzen diren beste zailtasun mota batzuk, zeinak lehen uneko euforia higatuz joaten diren. Hor beste alderdi garrantzitsu bat agertzen da, gizarte bizitza oro har eta bikote bizitza bereziki gobernatzen duena: familia.

5.5. FAMILIA

Amodio tradizionalaren nozioarekin batera, familia tradizionalak erakunde eta ideal gisa garrantzia hartzen du harremana eratu eta etorkizun bat eraikitzeari begira. Emakumeek identifikatu egiten dute familia bat osatzeko nahia, seme-alabak izateko ilusioa baina beren ikuspegia errealitateak zaildurik dago, eta ez da gizonena bezain idealizatua. Hori bereziki nabarmentzen da familia zoriontsuari buruzko ametsa deskribatzen duten gizonen kontakizunetan: kide bakoitzak bere rola betetzen du baina guztiek batera arraun egiten dute itsasontzia aurrera eramateko.

Familia hainbat erataria agertzen da, gure protagonisten esperientziak nolakoak diren. Hemen horietako batzuk aipatuko ditugu soilik.

>> **Erakunde gisa** – familia etxeak, amarenak eta aitarenak irudikatua–, beste harreman batzuen –aldi baterakoagoen– gainean kokatzen da, iraunkorra da adarkadurek aurrera egiten ez badute ere.

>> **Inguru babesgarri gisa**, arriskuez ohartarazten saiatzen dena eta, Aintzaren kasuan bezala, alabak eta semeak berriro hartzen dituen, aholkuei jaramon egin ez badiete ere.

>> **Balioen erakunde transmititzaile gisa**, leku horretan neskek eta mutilek emakume eta gizon izateko ereduak ikasten dituzte eta harreman eredueta sozializatzen dira; positiboa edo negatiboa izan liteke, irakatsitako emakume eta gizon ereduak nolakoak diren eta amaren eta aitaren arteko harreman mota edo etxeko lanen banaketa nolakoak diren.

>> **Bere alaben aurka gauzaturiko bidegabekerien salatzaile gisa** edo ezkutatzen dituen, oraindik eragiten dieten lotsagatik, tratatu txarren lekuko isil gisa.

>> **Bere seme-alabentzako inguru arriskutsu gisa**, amaren eta aitaren artean bizi izandako indarkeriazko egoerek joa egonik.

Familia eredu gisa, ideal gisa, transmititzaile gisa, arrisku edo babes gisa, faktoreetako bat izango litzateke emakume edo gizon izaten ikasteko eran eta pertsona bat era oldakorrean jokatzeko edo hala ez jokatzeko joeran. Baina, gure arrazoibideari jarraiki, kontuan hartu beharko liratekeen faktoreetako bat da, hala plano pertsonalean nola soziokulturean.

5.6. GENERO HARREMANAK, BOTERE HARREMANAK

Azkeneko galderari erantzuteko moduan, gogora dezagun: zergatik ez dugu lortzen erasoak, tratatu txarrak eta abusuak erauzten? Ondorioz esango dugu halakoak ez direla erauziko arazoari bere globalitatean ekin arte, esparru egokian kokatu arte, hau da, bai elementu psikologikoak eta gizabanakoarenak eta bai desberdintasun ekonomikoekin,

etnikoekin ³⁶eta generoari dagozkionekin loturiko alderdi soziokulturalak ere barne hartuko dituen esparruan. Ez dira konponduko emakumeen eta gizonen arteko botere harreman asimetrikoak parekatu arte, pertsonen artean benetako berdintasuna lortu arte, eta ez ustez emakumeek eta gizonek izan beharko luketenen artean.

Boterea ardatz nagusi bat da genero harremanetan eta sisteman. Horietan tradizionalki gizonak izan dira nagusi, sistema soziopolitiko batek legitimatuak izanik eta hori onartu duten Eliza katolikoa bezalako erakundeek babestuak izanik. Gizarte egiturek emandako zilegitasunak normalizatu egin du gizonen aginpidea, halako eran non, sistemak aldatu eta eredu berriak sartu arren, “berezko” bezala aurkeztu denak termino horietan justifikatua izaten jarraitzen duen.

Emakumeen aurkako indarkeriaren adierazpena azaltzerakoan, batzuetan ondoko oinarriak egozten diote: gizonen boterearen abusua –ahal duen pertsonaren aurka zuzentzen da, ez edozeinen aurka– eta botere hori mehatxatua ikusteak sorturiko erreakzioa. Bigarrenari dagokionez, zenbait faktorek eragindako erantzuna izango litzateke: pribilegioak utzi behar diren beldurra, tronutik kentzeak sorturiko nahasmendua eta ustez berea den balio handiko objektua galtzeko kezka.

Hori guztia testuingu soziokultural jakin batean, non kontuan hartzekoak diren:

- >> *Indarkeria normalizatua dago eguneroko bizitzan komunikabideak, bideojokoak edo jostailuak direla bide.*
- >> *Indarkeria gizarte maila guztietara hedatzen da.*
- >> *Indarkeria ohiko neurri bezala erabiltzen da gatazkak konpontzeko, irtenbide elkarrizketatua sustatu beharrean.*
- >> *Indarkeria emakumeen eskubideen urraketaren adierazpena da eta estatu zein zuzenbide organoek toleratu eta are legitimatu egiten dute urraketa hori.*

Hala, amaitzeko berriro esan dezakegu genero indarkeria, oro har, eta emakumeen aurkako indarkeria bereziki zera dela:

- >> *Fenomeno konplexu bat, faktore konbinazio baten ondorio dena; faktore horiek hala pertsonalak nola sozialak dira, generokoak baina baita beste eratakoak ere, hau da, kondizio sozial, identitate etniko eta adinari dagozkionak:*

. Egiturazkoak (politikoak, ekonomikoak, sozialak, kulturalak), horiek guztiak genero sistemei dagozkie:

. Genero rol desberdinak (hala esparru publikoan eta lanekoan nola etxeke esparruan eta esparru pribatuan) eta baliabideen zein botere mailen banaketa desorekatua.

³⁶. Este estudio se ha centrado sobre todo en los sistemas de género, pero se deberían tomar en cuenta también estas otras formas de desigualdad.

. Familia aurrekariak eta bizitza gorabehera bereziak, zeinek eragina duten identitate emozional egonkor baten eraiketan, harreman afektiboei ekiteko gai izango dena

. Hezkuntza mota eta kultura eredu jakinetan –emakume edo gizon izateak zer esan nahi duen eta amodio erromantikoa eta familia nola ulertzen den– gauzaturiko sozializazioa..

Horrekin guztiarekin egiaztaturik gertatzen dira hasierako hipotesiak, ondoko ondorioetan berriro hartzen ditugunak:

- >> *Pertsonarteko indarkeria egiturazko indarkeriatik bereizezina dela.*
- >> *Genero indarkeria gizarte egoerarekin, balio kulturekin eta genero sistemetan elkarri eragiten dioten botere harremanekin loturik dagoela.*
- >> *Genero indarkeria gaurko gizartean emakumeen eta gizonen arteko harremanetan oraindik nagusi den diskriminazio eta desberdintasun egoeraren adierazgarria dela.*

Galdera bat gelditzen da: zer egin daiteke orduan emakumeen aurkako indarkeria bultzatzen duten genero sistemak aldatzeko?, zer egin dezakegu tratatu txarrak eta erasoei aurrea hartzeko? Hurrengo atalean, litezkeen jarduera ildoetarako proposamen eta gomendio batzuk aurkezten ditugu. Nolanahi ere, azterlana sakonki analizatu ondoren, administrazioan eskumena duten pertsonak edo organismoek beste jarduera esparru batzuk identifikatu ditzakete.

7. BIBLIOGRAFIA ETA WEBGRAFIA

AMURRIO, Mila (2008)

“Violencia de género en las relaciones de pareja de adolescentes y jóvenes de Bilbao” (conclusiones del informe). Kontsulta on-line:

http://www.bilbao.net/cs/Satellite?c=BIO_Generico_FA&cid=3000910950&language=en&pageid=3000059210&pagename=Bilbaonet%2FBIO_Generico_FA%2FBIO_generico

BOLEN, Shinoda Jean (2010)

Las diosas de cada mujer. Una nueva psicología femenina. Ed. Del Bolsillo.

BONINO, Luis (2009)

“Hombres y violencia de género. Más allá de los maltratadores y de los factores de riesgo.” Colección contra la violencia de género. Documentos. Ministerio de igualdad. Madrid. Kontsulta on line:

<http://www.migualdad.es/ss/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadervalue=Content-disposition&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1244653025035&ssbinary=true>

BONINO, Luis (2007)

“Micromachismos. El poder masculino en la pareja “moderna”. Kontsulta on line:

<http://vocesdehombres.files.wordpress.com/2008/07/micromachismos-el-poder-masculino-en-la-pareja-moderna.pdf>

BOSCH, Esperanza (2007)

“Del mito del amor romántico a la violencia contra las mujeres en la pareja”. Universidad de les Illes Balears. Kontsulta on line:

http://www.inmujer.migualdad.es/mujer/mujeres/estud_inves/770.pdf

BULLEN, Margaret y DIEZ, Carmen (2002)

“Violencia y cambio de culturas androcéntricas”, comunicación presentada al IX Congreso de Antropología de la FAAEE, Barcelona (4-7 septiembre).

BULLEN, Margaret & EGIDO, José Antonio (2003)

“Tristes espectáculos: las mujeres y los Alardes de Hondarribia y Irun”.

Servicio Editorial de la UPV-EHU, Bilbao.

CANTERA, Leonor (2005)

“Más allá del género. Nuevos enfoques de nuevas dimensiones y direcciones de la violencia en la pareja”, Tesis Doctoral. Documento on-line:

http://www.tdx.cesca.es/TDX/TDX_UAB/TESIS/AVAILABLE/TDX-1010105-171441/lceldel.pdf

CANTERA, Itziar, ESTÉBANEZ, Ianire y VÁZQUEZ, Norma (2009)
“La violencia contra las mujeres jóvenes: La violencia psicológica en las relaciones de noviazgo”. Servicio de Mujer del Módulo psicosocial de Deusto-San Ignacio.

CARO, Mª Antonia (2008)
“Violencia sexista en las parejas: diagnósticos y respuestas”. Mujeres inmigrantes: especificidades y estrategias de erradicación de la violencia de género. Debates de nuestro tiempo. Acción alternativa. Kontsulta on line:
<http://www.porlosbuenostratos.org/fileadmin/plantillas/documentos/Documentos/Dosier%20Mujeres%20inmigrantes%20Violencia%20de%20G%C3%A9nero.pdf>

CARVAJAL, Mª Isabel y VÁZQUEZ, Ana M^a (2009)
“¿Cuánto cuenta la juventud en violencia de género?”, Revista de Estudios de Juventud, N° 86:217-233

CONNELL, Robert (1995 [1987])
Gender and power. Polity Press, Cambridge.

CONNELL, Robert (1995)
“La organización social de la masculinidad”. Kontsulta on line:
http://www.pasa.cl/biblioteca/La_Organizacion_Social_de_la_Masculinidad_Connel,_Robert.pdf

DE MIGUEL, Ana (2003)
“El movimiento Feminista y la construcción de marcos de interpretación: el caso de la violencia contra las mujeres”, Revista Internacional de Sociología-RIS-, N^o36. Kontsulta on line:
<http://www.mujeresenred.net/news/IMG/pdf/anamig.pdf>

DE MIGUEL, Ana (2008)
“Feminismo y juventud en las sociedades formalmente igualitarias”, Revista de estudios de juventud, N^o83. Kontsulta on line:
<http://www.injuve.es/contenidos.downloadatt.action?id=1704178816>,

DEL VALLE, Teresa (coord) (2002)
Modelos emergentes en los sistemas y las relaciones de género. Narcea Ediciones, Madrid.

DEFENSORÍA PARA LA IGUALDAD DE MUJERES Y HOMBRES (2010)
“La relevancia e impacto social de las sociedades gastronómicas”. Informe extraordinario. Defensoría para la igualdad de mujeres y hombres

DÍEZ, Carmen (1999)
“Historia de las mujeres en Euskal Herria,”, en (ed.) Euskal Borroka Feminista Aurrera, pp. 105—117

DÍEZ, Carmen (2003)

“Conseguir la igualdad. un proyecto inacabado” KOBIE (Serie Antropología Cultural), Bilbo, N° X, pp. 41-56.

ECHEBURÚA, Enrique y FERNÁNDEZ-MONTALVO, Javier (2008)

“Trastornos de personalidad y psicopatía en hombres condenados por violencia grave contra la pareja”. Psicotherma, año/vol 20 n° 002, Universidad de Oviedo, Oviedo.

ECHEBURÚA, Enrique y FERNÁNDEZ-MONTALVO, Javier (2009)

“Evaluación de un programa de tratamiento en prisión de hombres condenados por violencia grave contra la pareja” en International Journal of Clinical and Health Psychology. Vol. 9, n°1. pp-5-20

ELIAS, Nerea (sin año)

“Gurasotasun Eredu Berriak. Aitatasunak eta gizon-emeakumeen arteko parekidetasuna” [argitaragabea].

EMAKUNDE (2009)

“Etxeko tratatu txarrak eta sexu indarkeria jasaten dituzten emakumeei harrera hobea egiteko erakundeen artko II. Akordioa”. Emakunde, Gasteiz.

EMAKUNDE (2008)

“Los hombres, la igualda y las nuevas masculinidades”. Emakunde. Gasteiz.

ENCISO, Emilio (1943)

¡Muchacha!, Ediciones Studium de Cultura, Madrid.

ESTEBAN, Mª Luz (2008)

“El amor romántico dentro y fuera de Occidente: Determinismos, paradojas y visiones alternativas” Feminismos en la antropología: nuevas propuestas críticas. XI Congreso de Antropología: retos teóricos y nuevas prácticas. Ankulegi Antropologia Elkarte.

FARAPI (2009)

“Informe de Voces Expertas”. Daphne III Programme 2007-2013, Services for women victims of Violence: Analysis of trends and impact evaluation. Comunidad Autónoma del País Vasco-España.

FERRÁNDIZ, Francisco y FEIXA, Carles (2004).

“Una mirada antropológica sobre las violencias” en Alteridades 14 (27). Págs. 159-174.

FERRER, Victoria y BOSCH, Esperanza (2000)

“Violencia de género y misoginia: reflexiones psicosociales sobre un posible factor explicativo”. Papeles del psicólogo, n° 075. Consejo General de Colegios Oficiales de Psicólogos. Madrid.

HERRERO, Yayo (2010)

“Decrecimiento y mujeres. Cuidar: una práctica política anticapitalista y antipatriarcal”, en C.Taibo (dir.): Decrecimientos. Sobre lo que hay que cambiar en la vida cotidiana. Catarata, Madrid.

IBAÑEZ, Mónica (2003)

“Violencia doméstica en Euskadi: malos tratos a la mujer. Análisis y definición del proceso de ruptura con una relación de maltrato”. Eusko Jaurlaritza. Gasteiz. PDFa on-line eskuragarri:
http://www.basques.euskadi.net/t32448/en/contenidos/informacion/premio_investigacion/en_premio/premio_investigacion.html

IZQUIERDO, Mª Jesús (1998)

El malestar en la desigualdad. Cátedra. Barcelona

JOCILES, Mª Isabel (2001)

“El estudio sobre las masculinidades. Panorámica general”. Gazeta Antropológica n^o17.

JULIANO, Dolores (2002)

La prostitución: el espejo oscuro. Icaria, Barcelona.

LÓPEZ, Elena (2004)

“La figura del agresor en la violencia de género: Características personales e intervención”. Kontsulta on-line:
<http://www.papelesdelpsicologo.es/vernumero.asp?id=1160no>

LLORENTE, Miguel (2006)

“Masculinidad y violencia: implicaciones y explicaciones”. Kontsulta on-line:
http://www.berdingune.euskadi.net/u89congizon/es/contenidos/informacion/material/es_gizonduz/adjuntos/masculinidad_y_violencia_implicaciones_y_explicaciones.pdf

LLORENTE, Miguel (2007)

“Violencia de género, educación y socialización: acciones y reacciones”. Kontsulta on-line:
http://www.revistaeducacion.mec.es/re342/re342_02.pdf

LLORENTE, Miguel (2009)

“¿Me alegro de reconocerte! Juventud, identidad y violencia de género”, Revista Juventud y género, 86:15-30.

MALDONADO, Teresa (2005)

“La violencia contra las mujeres: algunas precisiones conceptuales”. Kontsulta on-line:
<http://www.nodulo.org/ec/2005/n046p21.htm>

MAQUIEIRA, Virginia y SÁNCHEZ, Cristina (1990)
Violencia y sociedad patriarcal. Editorial Pablo Iglesias. Madrid.

MITSCHERLICH, Alexandre (1969)
Die Idee des Friedens und die menschliche Aggressivität. Piper, Frankfurt.

MIZRAHI, Liliana (2008)
“Las mujeres y la culpa”. Kotsulta on-line:
<http://www.mujeressinfronteras.com/msf/blog.php?id=334>

MORRIS, Desmond (1969)
Human Zoo. McGraw-Hill, New York.

ORDÓÑEZ, Belén (2006)
“La dependencia emocional y la violencia de género”. I Encuentro Profesional sobre Dependencias Sentimentales. F. Instituto Spiral.

PÉREZ, Jose Luis (2008)
“La actividad pública de las mujeres era considerada inapropiada”. Kotsulta on-line:
<http://www.eldiariomontanes.es/20080629/sociedad/domingo/actividad-publica-mujeres-considerada-20080629.html>

PESCADOR, Erick (2008)
“El machismo contraataca”. Kotsulta on-line:
<http://blogs.publico.es/dominiopublico/category/erick-pescador-albiach/>

PESCADOR, Erick (2005)
“Las nuevas masculinidades: Formas de ser hombre desde las emociones y la escucha”. Kotsulta on-line:
<http://www.haurraldederechos.org/descargas/ponencias/Erick-Pescador/Las%20nuevas%20masculinidades%20INET%20FIN.pdf>

PINKOLA, Clarissa (2000)
Mujeres que corren con los lobos. Ediciones B, Barcelona.

PITT-RIVERS, Julian (1997),
“Un ritual de sacrificio: la corrida de toros española”, Alteridades 7(13).

RUIZ, Yolanda (sin fecha)
“La violencia contra la mujer en la sociedad actual: análisis y propuestas de prevención”. Jornades de Foment de la Investigació, Univertsitat Jaume. Kotsulta on-line:
<http://www.uji.es/bin/publ/edicions/jfi13/18.pdf>

SAMPEDRO, Pilar (2005),

“El mito del amor y sus consecuencias en el amor romántico”, Disenso, N°45. Kontsulta on-line:
http://cdd.emakumeak.org/ficheros/0000/0392/Pilar_Sanpedro.pdf

SASTRE, Genoveva, MORENO Montserrat, y HERNÁNDEZ, José (2003)

“Sumisión aprendida: un estudio sobre la violencia de género” Anuario de Psicología, Vol. 34, N°. 2: 235-251. Kontsulta on-line:
<http://www.raco.cat/index.php/AnuarioPsicologia/article/view/61738/88523>>

SEGALEN, Martine (2004 [1981])

Antropología histórica de la familia. Taurus, Madrid.

STOLCKE, Verena (2003)

“La mujer es puro cuento: la cultura del género”. Quadrens de l’institut Català d’Antropologia n° 19. Barcelona.

TORRES, Laura y ANTÓN, Eva (2005)

Cartilla de divulgación: Lo que vd. Debe saber sobre: Violencia de género. Caja España Obra Social, León.

TORRES-RIVAS, Edelberto (2008)

“Razones y verdades en la migración centroamericana”. Kontsulta on-line:
<http://ucilmsa.org/migracionysalud.html>

Thuren, B M (1992) “Del sexo al género, un desarrollo teórico 1970-1990”. Atropología n°2.

VALDÉS, Teresa y OLAVARRÍA, José (1997)

Masculinidad/es. Poder y crisis. Isis internacional, Chile.

VANCE, Carole (1989)

Placer y peligro. Explorando la sexualidad femenina. Hablan las mujeres. Madrid.

WALKER, Lenore (1979)

The Battered Woman. Harper & Row, New York.

ZABALA, Begoña (2008)

Movimiento de mujeres. Mujeres en movimiento. Txalaparta, Bilbao (Introducción de Dolores Juliano).

ERAKUNDE TXOSTENAK (WEBGRAFIA)³⁷

COMISIÓN DE SEGUIMIENTO DEL ACUERDO INSTITUCIONAL. Kontsulta on-line:

>> http://www.ejgv.euskadi.net/r53-2291/es/contenidos/informacion/viol_coordinacion/es_emakunde/coordinacion_es.html

DIRECCIÓN DE ATENCIÓN A LAS VÍCTIMAS DE LA VIOLENCIA DE GÉNERO. Departamento de Interior - Gobierno Vasco. Marzo 2010. Kontsulta on-line:

>> http://www.interior.ejgv.euskadi.net/contenidos/informacion/avvg_info/es_avvg/adjuntos/INFORME_%20ANUAL_%20DAVVG%20_2009.pdf

>> http://www.euskadi.net/r33-2287/es/contenidos/informacion/balance_2010/es_def/adjuntos/informe2010.pdf

DIPUTACIÓN FORAL DE GIPUZKOA. Plan Foral para la Igualdad de Mujeres y Hombres en Gipuzkoa 2008-2011. Kontsulta on-line:

>> http://www.gipuzkoa.net/noticias/archivos/PlanIgualdad2008-2011_def_es.pdf

DIRECCIÓN DE ATENCIÓN A LAS VÍCTIMAS DE LA VIOLENCIA DE GÉNERO. Departamento de Interior-Gobierno Vasco. Mujeres Víctimas de violencia de género en la CAPV. Balance 2010. Kontsulta on-line:

>> <http://static.deia.com/docs/2011/02/23/balance-2010-violencia-de-genero.pdf>

EMAKUNDE. V Plan para la Igualdad de Mujeres y Hombres en la CAPV. 2010. Kontsulta on-line:

>> http://www.emakunde.euskadi.net/u72-20010/es/contenidos/informacion/vplan_institucional/es_emakunde/adjuntos/vplan_igualdad_definitivo_es.pdf

EMAKUNDE. La Violencia contra las Mujeres. 2009. Kontsulta on-line:

>> http://www.emakunde.euskadi.net/u72-20010/es/contenidos/informacion/viol_informe/es_emakunde/adjuntos/informe_violencia_junio_2009_es.pdf

37. Azkeneko aldiz 2011-IV-20an kontsultaturiko txostenak.

